TERENTIVS
A
M. ANTONIO MVRETO
EMENDATVS.

Et argumentis in singulas fabulas & scenas illustratus.

Denuò ex collatione optimorum exemplarium emendatissimè excusus.

VVLGATÆ ANNOTATIVNCVLÆ in Margine adscriptæ & auctæ.

INDEX vocum antiquarum apud Terentium.

LONDINI,
Ex typographia Societatis Stationariorum. 1611.

Cum priuilegio.

3 Enalage one thing for another
8 paralepsis frania pars
~~[illegible]~~
2 elipsis quand quid deest
1 ploanasmus quando aliquid redundat
5 Sunkisis breuior transgressio
6 Hyperbaton longior trasgressio orationis
4 Cæsura musica metri
9 apostrophe non dicam
transisio
7 Anastrophe inuersio setting in order
interrogatio rhetorica beinge in the sort of exercise by asking question

TYPOGRAPHUS LECTORI SALUTEM.

NOn immeritò, nec ſine magna laude Cornelius Valerius linguæ Latinæ doctiſſimus profeſſor, D. Franciſcum Raphalengium eximium certe Typographum, & hominem eruditiſſimũ, de optima Publij Terentij editione admonuit: iſtum etenim vere commendauit, quem M. Antonius Muretus emendauit & in lucẽ edidit, in ipſo quia optimè cenſuit nihil eſſe, veræ lectionis, verſuum rationis, & periocharum reſpectu, quod non adhibitis libris antiquiſſimis, iudicio ſingulari nitatur. In ipſius igitur Mureti exemplar, quoad fieri potuit, inſecutus eſt Raphalengius, fecitque vt ipſius periochæ ſuis pleraq; fabulis præirent, additis è Lipſiana editione perſonarum omnium etymis, argumentis in ſingulas ſcenas vſitatis, deſignato carminum genere diuerſo, atq; ſelectis annotatiunculis vulgò margine adſcriptis. Ab his itaque cum tam præclare iſta in commune bonum præſtari viderem, non potui (humaniſſime lector) quin ex officio noſtro (licèt inter grauiſſimas negotiationes) prius à Raphalengio Terẽtium Mureti editum, poſt omnia denuò non exiguo noſtro labore, ſumma fide recognitum, & ex collatione diuerſorum atque optimorum exemplarium, à multis Typographicis, aliiſq; (quibus ſcatebat) erratis, in lucem purgatum remittere, adiunctis ex nouo nonnullis annotationibus vtiliſſimis, ad variam & faciliorem lectionem, diuerſo charactere margine deſignatis. Quòd enim diutius in hoc emendationis genere verſor, eò magis mihi perplacet, atq; animum ad eius diuulgationem impellit. Quod ſi in his omnibus tibi non ſatis fecero, ſcito nihil ſubitò poſſe fieri perfectum: me enim ex illorum numero eſſe profiteor, qui bene agendo gratiam bonorum expecto, & voculas maleuolorum minùs reſpicio: Rectè Iſocrates; τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποίει. κάλλιστος γὰρ θησαυρὸς παρὰ ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. Iſta ſi tibi grata eſſe intellexero, alias animaduerſiones ad vſum plenius futurorum demonſtrandum pertinentes, fructuoſas (vti ſpero) communicare non dubitabo. Vale, & his iam fruere. Anno Epochæ Christianæ 1601.

P. TERENTII VITA EX ÆLIO DONATO.

P. TERENTIVS Afer, Carthagine natus, seruiuit Romæ Terentio Luciano senatori: à quo ob genium, & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus. quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cùm in fine secundi belli Punici, & ante initium tertij natus sit, & mortuus: nec, si à Numidis, aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisset, nullo commercio inter Italicos, & Afros, nisi post deletam Carthaginem cœpto. hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur; quod & ipsum Fenestella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuisse; quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lasciuiam nobilium, & fucosas laudes petit,
Dum Africani voci diuinæ inhiat auidis auribus,
Dum ad Furium se cœnitare, & Lælium pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapi,
Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam redactus est.
Itaque è conspectu omnium abijt Græciam in terram vltimam.
Mortuus est Stymphalo Archadiæ opido. nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facilime;
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem vt esset, quò referret obitum domini seruulus.

Scripsit comœdias sex: ex quibus primam Andriam cùm ædilibus daret, iussus antè Cæcilio recitare, ad cœnantem cùm venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quod erat cōtemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens, legisse: post paucos verò versus, inuitatus vt accumberet, cœnasse vnà, deinde cætera percurrisse, non sine magna Cæcilij admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comœdia, id est * octo millia nummûm, propterea summa quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit: eandem ipse auxit: numquam enim, nisi leuiter, se tutari conatur, vt in Prologo Adelphorum:

*Id est, octo LLS ducentorum coronatorum pretium est.

Prælatus Menandro Terentius.

Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, assiduéque vnà scribere:
Quod illi maledictum vehemens existumaut,
Eam laudem hic ducit maximam: cùm illis placent,
Qui vobis vniuersis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsus est sine superbia.

Videtur autem se leuiùs defendisse, quia sciebat Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem, quæ tamen magis, & vsque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martijs admonitum ab vxore, temperiùs vt discumberet, petijsse ab ea, ne interpellaretur: seriùs tandem ingressum triclinium, dixisse non sæpè in scribendo magis successisse sibi. deinde rogatum vt scripta illa proferret, pronunciâsse versus qui sunt in Ἑαυτοντιμωρουμένῳ:

Sati' pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribēdo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuisse, qui tunc adolescentuli fuêre, quam Sulpitio Gallo, homine docto, & qui * consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone & M. Popillio, consulari vtroq; ac poëta. Ideò ipsum non iuuenes designâsse, qui se adiuuisse dicerentur, sed viros quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas comœdias nondum quintū atq; trigesimum egressus annum, caussa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Grecorū

*Fortè consulibus.

instituta,

institutũ,moresq; quos perinde exprimeret in scriptis, egressus vrbe est,neq; ampliùs rediit. De morte eius Volcatius tradit:

Incertũ mors.

Sed vt Afer sex populo editis comœdijs,
Iter hinc in Asiam fecit: nauim cum semet
Conscendit,visus nunquam est: sic vita vacat.

Q.Consentius redeuntem è Gręcia perijsse in mari dicit cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, siue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella,M. Fuluio Nobiliore consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in naui præmiserat, ac simul fabularum quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam,quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos xx. iugerum,via Appia ad Martis villam. quo magis miror Porcium scribere: *Nil Publius*

Scipio profuit,nihil ei Lælius, nil Furius:
*Tres per idem tempus qui agitabant nobiles * facilimè.*
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt esset,quò referret obitum domini seruulus.

* Facilimè agentes appellat diuites,ac potentes.

Hunc Africanus quidem omnibus comicis præfert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solùm Neuio & Plauto,& Cæcilio,sed Licinio quoq; postponit.Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque,qui solus lecto sermone Terenti
Conuersum,expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens,ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæsar.

Tu quoque tu in summis ô dimidiate Menander
Poneris,& merito,puri sermonis amator.
Lenibus atque vtinam scriptis adiuncta foret vis
Comica,vt æquato virtus polleret honore,
Cum Græcis neque in hac despectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror,& doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus.nam duos Terẽtios poetas fuisse scribit Metius: quorũ alter Fregellanus fuerit Terẽtius Libo; alter

alter Libertinus Terẽtius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentiũ, Valgius in Actæone ait.

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has, qui iura populis recenſens dabat,
Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollidoro tranſlatæ eſſe dicuntur comico, Phormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno ſucceſſu, & pretio ſtetit Eunuchus: Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt. Honore ſummo.

ANDRIÆ PERSONÆ EARVMQVE INTERPRETATIO.

SIMO, ſenex, ἀπὸ τοῦ σίμου, à ſimo naſo.

SOSIA, libertus, ἀπὸ τοῦ σώζεσθαι, à conſeruatione & ſalute.

DAVVS, ſeruus, gentile nomen, à Δάοις, gente ſeruili.

MYSIS, ancilla, etiam gentile.

PAMPHILVS, adoleſcens, ἢ πάμφιλός τις ὤν, ἢ πάντας φιλῶν, id eſt, omnibus charus, aut omnium amicus, aduerſus nemini.

CHARINVS, adoleſcens, gratioſum nomen, ἀπὸ τοῦ χάριτος.

BYRRHIA, ſeruus, ἀπὸ τοῦ πυῤῥός, id eſt, rubens, ſeu rubicundus, mutato π in β.

LESBIA, obſtetrix, gentile.

GLYCERIVM, Chremetis filia, ἀπὸ τῆς γλυκέρας, à dulcedine.

CHREMES, ſenex, vel à χρέμπτεσθαι, quod eſt enixè expuere, vel potius à χρεμετοῦ, equeſtris: ſtudio enim alendi equos Athenienſes maximè delectabantur.

CRITO, hoſpes, ἀπὸ τοῦ κριτοῦ.

DROMO, lorarius, ἀπὸ τοῦ δρόμου, id eſt, curſu. *Atque hi fabulæ ſunt interlocutores: reliquarum perſonarum tantùm mentio fit.*

ARCHYLIS, ancilla, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, vel veriùs, ἄργυλις, ἀπὸ τοῦ ἀργοῦ, id eſt, ſegnitie, ſiue vt alibi reperitur, Achrylis, quod Phrygiam ſignificat.

CHRYSIS, meretrix, à χρυσοῦ, id eſt, auro.

NICERATVS, adoleſcens: à voto victoriæ nomen habere videtur.

PASSIBVLA, eadem quæ Glycerium, ἀπὸ τοῦ πᾶσι βουλεύεσθαι, id eſt, omnibus conſulens.

M. ANTONII MVRETI IN ANDRIAM TERENTII

ARGVMENTVM.

CHremes, & Phania fratres Athenienses fuerunt: eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum vnicam habebat, fratris fidei credidit. profecto eo contingit, vt in Græcia magni bellorum motus excitarentur: quos fugiens Phania, cùm imposita secum in nauim puella, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fracta naui, apud Andrum insulam eiectus est: ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna in re, à quo tamen benignè humaniterq́; exceptus, non ita multò post moritur. Hospes Andrius relictæ apud se puellæ commutat nomen; & pro Pasibula Glycerium nominat: cúmque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari vtramq; studio educâsset, decedit ipse quoque de vita. Chrysis, quæ se & orbam & inopem videret, abrepta secum Glycerio, Athenas nauigat, vbi cum aliquandiu vitam lana teláque tolerâsset, ad postremum adolescentum blanditijs, & pollicitationibus victa, quæstum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphilus, Simonis filius, probus, & liberali præditus ingenio adolescens: qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerij mirifico quodam amore percussus, primus solusq́; cum ea rem habuit, fidemq́; iam grauidæ dedit, eam sibi vxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eámque (iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adolescentis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid multa? vltro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit inscio Pamphilo, de communi senum sententia, faciendis nuptijs constituitur dies. Adhuc hæc erant cùm Chrysis moritur: ibi primùm Simo de filij amore cognouit. nam cùm ambo vnà in funus prodijsset, accidit, vt posita in ignem Chryside Glycerium se, præ doloris impatientia, eódem coniectura videretur. Accurrit Pamphilus, eámque mediam amplexus, ita consolari cœpit, vt plurimas minimèque dubias totius rei significationes daret. itaque venit ad Simonem postridie Chremes, conditionem renunciat: comperisse se Pamphilum peregrinam illam habere in vxoris loco, nesciu ex se natam esse eam, quam ita contumeliæ caussa peregrinam nominaret. gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra ac ringi Si-

mo.

mo. aduenit interea dies, qui nuptijs initio fuerat praestitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filij animum, nuptias statuit, hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi obiurgandi illius caussam fore, quae ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret, facilè se, quod vellet, à Chremete impetraturũ: atq; ita verè nuptias, Dijs adiuuantibus, factum iri. praeteriens igitur apud forum, securo iam & nihil tale metuenti filio, Pamphili, inquit, abi domum, ac Deos comprecare, vxor tibi ducenda hodie est. hoc dicto velut improuiso quodã iaculo sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilij caperet: nesciebat: cùm ad eum Dauus, vafro admodum ac versuto ingenio seruus, animaduersa senis astutia accurrit. Erat tum vnà cum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam amore Philumenae incensus, frustrà saepè tentatis illius nuptijs, ad postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se saluum vellet, vt vel eam ne duceret, vel saltem nuptijs dies aliquot produceret. Pamphilus eum sua quidem caussa bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri iubebat: se quantum in se esset, effecturum, ea vt ne daretur sibi. adueniens, vt dixi, Dauus, Charinum iam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos iubet: deinde seorsum Pamphilo coniecturas suas aperit, persuadetque, vt patri dicat se paratum esse vxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem iurgandi occasionem praecideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiae fiant: numquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. haec ita de serui consilio acta, longè aliter cecidere, ac putabantur. exorat enim Chremetem Simo: ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. fortè eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Dauus, cùm aliter nuptias disturbare non posset, pro foribus aedium Simonis ab ancilla collocandum curat: in eum cum incidisset Chremes, & è Pamphilo natum esse cognosset, rursum abducit animum à nuptijs. Turbae maxima concitantur, donec aduenit Crito Andrius, qui, quòd Chrysidis genere proximus fuisset, adcernendam illius haereditatem Athenas venerat; eius interuentu Chremes filiam agnoscit. ita, summa omnium laetitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

C. SVL-

C. SVLPITII APOLINARIS PERIOCHA.

Iambici trimetri.

SORorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidáque facta dat fidem vxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus.
Sed, ex Glycerio natum vt vidit puerulum,
Chremes recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

ANDRIA

ANDRIA TERENTII,

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIBVS CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII F. * TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO C. SVLPITIO COSS.

* Pet: Nannius Miſcel id eſt, putat legendum tibiis paribus, deinde dextris & ſiniſtris, vt bis actam intelligas, & ambæ dextræ tibiæ pares ſint: impares ambæ ſiniſtræ.

PROLOGVS.

Prologus hic relatiuus eſt, quàm non maledicta in aduerſarium regeruntur, exordium, cogi ſe ad reſpondendum aduerſario.

Iambici trimetri.

Oeta cùm primùm animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negotî credidit ſolum dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas.
Verùm aliter euenire multò intelligit:
*[a] Nam in prologis ſcribundis [b] * operam abutitur,*
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum aduortite.
[c] Menander fecit Andriam, & Perinthiam,
Qui vtramuis rectè nôrit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.
Quæ conuenere in Andriam, ex Perinthia
Fatetur transtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt [d] næ intelligendo, vt nihil intelligant.
[e] Qui cùm hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum, æmulari exoptat negligentiam
Potiùs quàm iſtorum obſcuram diligentiam.

a Vitium poetæ obiectum.
b *Operam legit Diomedes.
c Narratio.
d. Pro ſane adhi.
e Purgat exemplis.

f Debit

f Modesta maledictorum imprecatio.
g Ab auditoribus fauorem captat, id est, explodendæ, vt in prolo. Hecyræ partim sunt earum exactus.

f Dehinc vt quiescant porrò, moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
g Fauete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Vt pernoscatis, ecquid spei sit reliquum:
Posthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an h exigendæ sint vobis priùs.

ACTVS I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primùm honestam filij vitam, deinde amatoriam: ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi vxorem simulare statuerit.

Iambici trimetri.

SIMO. SOSIA.

a Hâc προτατικον πρόσωπον inducitur, Sosia sequens deinceps nusquam apparet.
b Exordii beneuolentia à meritis captatur.
c Menandri. ἔγω σ' ἔθρεψα, δοῦλον ὄντ', ἠλεύθερον.
* Id est, non reprehendo, Nan. Misc. lib. 11. 12.

SI. Vos istæc intro auferte: abite. a Sosia
Adesdum: paucis te volo. SO. dictum puta.
Nempè vt curentur rectè hæc. SI. imo aliud. SO. quid est
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
SI. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro:
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. SO. expecto quid velis.
SI. b Ego postquam te emi à paruulo, vt semper tibi
Apud me iusta & clemens fuerit seruitus,
Scis: c feci, è seruo vt esses libertus mihi,
Propterea quòd seruiebas liberaliter.
Quod habui summum pretium persolui tibi.
SO. In memoria habeo. SI. * haud muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, &
Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.
Sed mî hoc molestum: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic quid est, quod me velis.
SI. Ita faciam, hoc primùm in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulas igitur? SI. d Rem omnem à principio audies,
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
e Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius viuendi fuit potestas: nam antea

d Propositio consilii.
e Narratio qua exponit amorem gnati, & consilium suum de nuptiis: est autem amplificata narratio occasionibus.

Qui

Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? SO. *ita est.*
SI. *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,*
Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut [f] *ad Philosophos:*

f Ellipsis est] Terentiana, potest enim subintelligi, animum appellere, adire.

Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. *non iniuria: nam id arbitror*
Adprimè in vita esse vtile, VT NE *quid nimis.*
SI. *Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati,*
Cum quibus erat cumque vnà, ijs sese dedere,
Eorum obsequi studijs, aduorsus nemini:
Nunquam præponens se alijs: ita facilimè
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
SO. *Sapienter vitam instituit; namque hoc tempore*
OBSEQVIVM *amicos, veritas odium parit.*
SI. *Interea mulier quædam abhinc triennium*
Ex Andro commigrauit huc viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. *Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.*
SI. [g] *Primùm, hæc pudice vitam, parcè, ac duriter*
Agebat, lana ac tela victum quæritans.

g Nemo repente fuit turpissimus: gradatim in vitia labimur.

Sed, postquam amans accessit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter, ITA *vt ingenium est omnium*
Hominum à labore procliue ad libidinem,
Accepit conditionem, dein quæstum occepit.
Qui tum illam amabant, forte, [h] *ita vt fit, filium*
Perduxêre illuc secum, vt vnà esset, meum.
Egomet continuò mecum, Certe captus est,
Habet. [i] *Obseruabam mane illorum seruulos*
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. *teneo.* SI. *Phædrum, aut Cliniam*
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant. eho, quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cœnauit: gaudebam: item alio die

h Cicero pro Quintio. Sæpe, vt fit, cum ipse te confirmasses.
i Sedulitas paterna erga filium.

Quærebam:

Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero [k] spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum [l] continentiæ.
Nam, qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, * tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes
Vltro ad me venit, vnicam gnatam suam
Cum dote summa filio vxorem vt daret.
Placuit: despondi: hic nuptijs dictus est dies.
SO. Quid obstat, cur non verè fiant? SI. audies:
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
Beasti. metui à Chryside. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amârant Chrysidem, vnà aderat frequens;
Curabat vnà funus: tristis interim:
Nonnunquam conlachrymabat: placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ consuetudinis
Causa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia [m] humani ingenî
Mansuetique animi officia: quid multis moror?
Egomet quoque eius caussa in funus prodeo,
Nihil suspicans etiam mali. SO. hem quid est? SI. scies.
Effertur: [n] imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte vnam adspicio adolescentulam,
Forma. SO. bona fortasse. SI. & voltu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, vt nihil supra.
Quæ tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est, & quia erat forma præter cæteras
Honesta, & liberali; accedo ad pedisequas:
Quæ sit, rogo: sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum. at at, hoc illud est,
Hinc illæ lachrumæ, hæc illa est misericordia.

k Epiphonema.
l Pamphili continentia.
* Bene ominantis vox, quod Græci vnico verbo εὐφημεῖν efferunt, est enim hic bona dicere, læta precari. Vide Nann. Misc. lib. 1. omnia Scopa in Appendice Collectaneorum cap. vti legit.
m Simo humanitati falsò adscripsit, quod erat amoris.
n Mira orationis breuitas.

SO. Quam

SO. Quàm timeo, quorsum euadas. SI. funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulchrum venimus:
In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Sati' cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
o Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat: — o Amor Pamphili erga Glycerium proditur.
Accurrit, mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt consuetum facilè amorem cerneres,
Reiecit se in eum flens quàm familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægrè ferens,
Nec satis ad obiurgandum caussæ: diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui, pater?
Quæ sese voluit in ignem inÿcere, prohibui,
Seruaui: honesta oratio est. SO. rectè putas:
Nam si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulò
Negare factum. ille instat factum: denique
Ita tum discedo ab illo, vt qui se filiam
p Negat daturum. SO. Non tu ibi q gnatum? SI. ne hæc quidem — p Chremes generum abdicat. q Elipsis.
Satis vehemens caussa ad obiurgandum. SO. qui cedo?
SI. Tute ipse his rebus finem præscripsisti pater.
Prope adest: cum alieno more viuendum est mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
SO. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
SI. r Si propter amorem vxorem nolit ducere, — r Prudens Simonis consilium.
Ea primum ab illo adimaduertenda iniuria est,
Et nunc id operam do, vt per falsas nuptias
Vera obiurgandi caussa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Dauus si quid consili
Habet, vt consumat nunc, cum nihil obsint doli:
Quem ego credo ſ manibus, pedibusque obnixè omnia — t Iliad. v. ἀλλ᾽ ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε καὶ σθένει. Argumentum à natura.
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quàm vt obsequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?

Mala

t Aposiopesis grauem pœnam minantis.

Mala mens, malus animus, quem quidem [t] *ego si sensero.*
Sed quid opu' st verbis? sin eueniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil sit moræ; restat Chremes,
Qui mihi exorandus est, & spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene vt adsimiles nuptias,
Perterrefacias Dauum, obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consilij captat. SO. *sat est:*
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. *i præ, sequar.*

u Spargitur res in personas, & institutum consilium exequitur senex.

u *Non dubium est, quin vxorem nolit filius:*
Ita Dauum modò timere sensi, vbi nuptias
Futuras esse audiuit. sed ipse exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Filij amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: Interminatur Dauo pistrinum, si quid fallaciæ in ipsis conatus fuerit nuptijs.

Iambici senarij & octonarij, vnus quaternarius, omnes acatalecti.

DAVVS. SIMO.

D. M*Irabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,*
Verebar, quorsum euaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio vxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrûm verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. *At nunc faciet, neque vt opinor, sine tuo magno malo.*

a Callida Daui suspicio.

D. [a] *Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,*
Sperantes iam amoto metu, inter oscitantes opprimi,
Vt ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè. S. *carnifex quæ loquitur?* D. *herus est, neq; præuideram.*
S. *Daue.* D. *Hem, quid est?* S. *ehodum ad me.* D. *quid hic volt?*
S. *Quid ais?* D. *qua de re?* S. *rogas?*
Meum gnatum rumor est amare. D. *id populus curat scilicet.*

b Id est, audis, Donat. alii pro facis poni contendunt.

S. *Hoccine* [b] *agis, an non?* D. *ego verò istuc.* S. *sed, nunc ea me exquirere*
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:

c Indulgentia patris.

[c] *Dum tempus ad eam rem tulit, siui animum vt expleret suum:*
Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Daue, vt redeat iam in viam.

* Ellipsis, deest eam quæso.

D. * *Hoc quid sit?* S. *omnes qui amant, grauiter sibi dari vxorem ferunt.*
D. *Ita aiunt.* S. *tum siquis magistrum cepit ad eam rem improbum,*

ipsum

Ipsum animum ægrotũ ad deteriorem partem plerumque applicat.
D. Non herclè intelligo. S. non? hẽ. D. non. [d] Dauus sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo apertè vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.
S. Si sensero hodie, quicquam in his te nuptijs
Fallaciæ conari, quo fiant minùs,
Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus,
Verberibus cæsum te in pistrinum, Daue, dedam vsque ad necem,
Ea lege, atque omine, vt si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc intellextin'? an nondũ etiã ne hoc quidẽ? D. imo callidè,
Ita apertè ipsam rem modò locutus: nihil circuitione vsus es.
S. Vbiuis faciliùs passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. * Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis, sed dico tibi,
Ne temere facias, * neque tu hoc dicas tibi non prædictum caue.

d Adag. Oedipus enim solus Sphingis ænigma soluit.

* Bene ominantis, Vide Non. Miscel. lib. 1. sic supra, omnia bona dicere.

* Alias, ne quæ in hoc dicas.

ACTVS I. SCENA III.

Arg. In hac scena deliberat Dauus, velitne Pamphilo esse adiutor, an ausculatare seni.

Iambici octonarij & senarij.

DAVVS SOLVS.

D. [a] ENimuero, Daue, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ,
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptijs,
Quæ si non astu prouidentur, me, aut herum * pessum dabunt.
Nec quid agam, certũ est, Pamphilũmne adiutẽ, an auscultem seni.
Si illum relinquo, eius vitæ timeo: sin opitulor, huius minas:
Cui [b] verba dare difficile est. primùm iam de amore hoc comperit:
Me infensus seruat, ne quam faciam in nuptijs fallaciam.
Si senserit, perij. aut, si libitum fuerit, causam ceperit,
Quo iure, quaque iniuria præcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam, hæc Andria,
Siue ista vxor, siue amica est, grauida è Pamphilo est:
Audireq́ eorum est operæpretium audaciam:
Nam inceptio est amentium, haud [d] amantium:
Quicquid peperisset, decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Ciuem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex,
Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam:
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam, Chrysidis
Patrem recepisse orbam, paruam. fabulæ.

a Consultatio Daui, filiumne adiutet, an seni ausculet.

* Alias pessum dabunt.

b Id est, decipere.

c Prouerbialiter, vt fas nefas, velis nolis.

d παρονομασία est quę à Cicerone agnominatio dicitur.

Mihi quidem non hercle fit verisimile.
Atque ipsis commentum placet.
c *Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, vt*
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentẽ opprimat.

c Hic παρασκευὴ est, id est, præparatio ad aliam scenam.

ACTVS I. SCENA IIII.

Arg. Narrat Mysis quamobrem à Glycerio exierit: & hic docet Terentius immoderatum vini vsum fugiendum esse ijs qui serijs præsunt negotijs. Nihil est enim quod rectè agi ab ebrio possit.

Trochaici, octonarij, catalectici.

MYSIS.

M.[a] *AVdiui Archillis iamdudum, Lesbiam adduci iubes.*
Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam, importunitate spectatæ aniculæ:
b *Quia compotrix eius est. Dî date facultatem obsecro*
Huic pariundi, atque illi in alijs potiùs peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid siet.
Opperiar, vt sciam, num quidnam hæc c *turba tristitiæ adferat.*

a Oeconomia postulat, vt obstetrix accersatur, & conueniatur Pamphilus.
b Aposiopesis.
c Id est turbatio, concio.

ACTVS I. SCENA V.

Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptijs: fidem datam Glycerio seruaturum pollicetur, vel inuito, si res ita exigat, patre.

Iambici & trochaici octonarij, variè mixti, binarius vnus, quaternarij quatuor.

PAMPHILVS. MYSIS.

P.[a] *HOccine est humanũ factũ, aut inceptũ? hoccine officium patris?* M. *Quid illud est?*
P. *Pro Deûm, atq; hominũ fidem, quid est, si nõ hæc contumelia est?*
Vxorem decreuit dare sese mî hodie: nonne oportuit
Præscisse me ante? nonne prius communicatum opportuit?
M. *Miserã me, quod verbũ audio?* P. *quid Chremes? qui denegauerat,*
Se commissurum mihi gnatam suam vxorem: id mutauit,
Quoniam me immutatum videt.
b *Itane obstinatè operam dat, vt me à Glycerio miserũ abstrahat?*
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominem * *inuenustum esse, aut infœlicem quenquam, vt ego sum?*
Pro Deûm atq; hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis

a Querela Pamphili. Pamphilus ob nuptias perturbatus, ex abrupto incipit propositionem iniuriæ à patris persona.
b Mire poeta hic magnas turbas facit, quo catastrophe maiore gaudio compleatur.
* id est, infortunatum. Nann. Misc. lib. 2.

c *Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem,*
Repudiatus repetor, quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid d *monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,*
Itur ad me. M. *oratio hæc me miseram exanimauit metu.*
P. *Nam quid ego dicam de* e *patre? ah,*
Tantamne rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forũ, f *vxor tibi ducẽda est Pãphile hodie, inquit: para,*
Abi domum. id mihi visus est dicere, abi citò & suspende te.
Obstupui. censen' vllum me verbum potuisse proloqui?
Aut vllam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
g *Quod si ego prius id rescissem, quid facerẽ? si quis nunc me roget,*
Aliquid facerẽ, vt hoc ne facerẽ. h *sed nunc primũ quid exequar?*
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuersè trahunt,
Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio,
Tum i *patris pudor, qui me tam leni passus est animo vsque adhuc,*
Quæ meo cunq; animo libitum est, facere: ei ne ego vt aduorser?
hei mihi,
Incertũ est quid agã. M. *misera timeo, hoc incertũ quorsũ accidat.*
Sed nunc peropu'st aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa ad-
uorsum hunc loqui,
Dum in dubio est animus, paulo k *momento huc illuc impellitur.*
P. *Quis hic loquitur? Mysis salue.* M. *ô salue Pamphile.* P. *quid agit?*
Laborat è dolore: atq; ex hoc misera sollicita est, diem (M. *rogas?*
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deseras se. P. *hem.* l *egone istuc conari queam?*
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregiè charam pro vxore habuerim?
Bene, & pudice eius doctum, atque eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. *haud vereor, si in te solo sit situm:*
Sed vim vt queas ferre. P. *adeon' me ignauum putas?*
m *Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,*
Vt neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, vt seruem fidem?
M. *Vnum hoc scio, hanc meritam esse, vt memor esses sui.*
P. *Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi*

c Exaggeratio indignitas. Propria & Pathetica.
d Contumelia vehemens.

e Parentis negligentiam carpit.
f Aegrè amantes de re vxoria audiunt.

g Deliberatio, & eius partes.
h Dissolutio seu articulus deficientibus copulis. Consultatio sequitur querelam: fingit enim cordatum adolescentem.
i Patris indulgentiam arguit.

k Metaphora à mole ponderis in statera pendentis.

l Lenta & mœsta responsio, & magna vis est in pronominibus istis: nec præcipitanter, sed interrupte proferenda fuit.

m Confirmatio ab honesto: & totus locus mire patheticus.

n Sophocles Philoct. κὴ γραφ. φρενῶν ἔσω.

o Prosopopœia est, & principium a blandimento.

* Aliis genium

n Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis,
De Glycerio iam fermè moriens me vocat:
Accessi; vos semotæ, nos soli: incipit:
o Mi Pamphile, huius formam, atque ætatem vidès?
Nec clam te est, quàm illi nunc vtræque inutiles
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.
*Quod ego per hanc te dextram oro, & * ingenium tuum,*
Per tuam fidem, perque huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat, mors continuo ipsum occupat.
Accepi: acceptam seruabo. M. *ita spero quidem.*
P. *Sed cur tu abis ab illa?* M. *accerso obstetricem.* P. *p properat:*
Atque audin'? verbum vnum caue de nuptijs,
q Ne ad morbum hoc etiam. M. *teneo.*

p Concludit partem deliberationis suæ per electionē.

q Hic versus perficitur initio scenæ sequentis.

ACTVS II. SCENA I.

Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam, idem rogat Pamphilum, ne ducat. Hic Charinus & Byrrhia fabulæ adijciuntur, ne spreta relinquatur Philumena.

Iambici senarij & octonarij, & vnus quaternarius: Item trochaici iambicis permixti.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

a Hic velut omisso argumento principali, admiscet Charinū, vt plus in fabula sit turbæ.

* Id est, distentus & arreptus, vt qui vtrinq; hactenus & a spe & metu detinebatur: Vide Nonnii Miscell. lib. I.

b Sanum Byrrhiæ consilium attendāt tum amatores, tum Physici. Eurip. Vicesi. ῥᾷον παραινεῖν ἢ παθόντα καρτερεῖν

C. a *QVid ais Byrrhia?*
Datur illa Pāphilo hodie nuptū? B. *sic est.* C. *quî scis Byrrhia?*
B. *Apud forum modò de Dauo audiui.* C. *væ væ misero mihi.*
*Vt animus in spe atque in timore vsque ante hac * attentus fuit,*
Ita postquam ademypta spes est, lassus, cura confectus stupet.
B. b *Quæso ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest,*
Velis id, quod possit. C. *nihil aliud, nisi Philumenam volo.*
B. *Ah, quanto satius est, te id operam dare,*
Quî istum amorem ex animo amoueas tuo, quàm id loqui,
Quo magis libido frustrà incendatur tua?
C. *Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.*
Tu si hic sis, aliter sentias. B. *age, age, vt lubet.* C. *sed Pamphilum*
video:

video. omnia experiri certum est, priùs quàm pereo.
B. *Quid hic agit?*
C. *Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum:*
Credo, impetrabo: vt aliquot saltem nuptijs [c] *prodat dies.*
Interea fiet aliquid, spero. B. *id aliquid nihil est.* C. *Byrrhia,*
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. [d] *quid ni? si nihil impetres,*
Vt te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.
C. *Abi hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus.*
P. *Charinum video. salue.* C. *ô salue Pamphile:*
Ad te aduenio, spem, salutem, auxilium, [e] *consilium expetens.*
P. *Neque pol consilî locum habeo, neque auxilij copiam.*
Sed istuc quidnam est? C. *hodie vxorem ducis?* P. *aiunt.* C. *Pamphile,*
Si id facis, hodie postremum me vides. P. *quid ita?* C. *hei mihi,*
Vereor dicere. huic dic quæso Byrrhia. B. *ego dicam.* P. *quid est?*
B. *Spōsam hic tuā amat.* P. *næ iste haud mecū sentit. ehodū dic mihi*
Num quidquam ampliùs tibi cum illa fuit Charine? C. *ah Pamphile,*
Nihil. P. [f] *quàm vellem.* C. *nūc te per amicitiā, & per amorē obsecro*
Principiò vt ne ducas. P. *dabo equidē operam.* C. *sed si id non potes,*
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. *cordi?* C. *saltem aliquot dies*
Profer, dum proficiscor aliquò, ne videam. P. *audi nunc iam:*
Ego Charine neutiquam officium esse liberi puto,
Cùm is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
C. *Reddidisti animum.* P. *nunc, si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,*
[g] *Facite, fingite, inuenite, efficite, quî detur tibi.*
Ego id agam, mihi quî ne detur. C. *sat habeo.* P. *Dauum optumè*
Video. huius consilio fretus sū. C. *at tu hercle haud* [h] *quidquā mihi,*
Nisi ea quæ nihil opus sunt scire: fugin' hinc? B. *ego verò ac lubens*

c Sic Donatus & Nonnius.
d Sic distinxit Donatus, quidnam? scilicet adeas.
e Artificiose consilium postponit.
f Scilicet ab a te esse cognitam.
g Mire exprimit affectum nuptias recusantis.
h Elipsis, scilicet, dicis.

ACTVS II. SCENA II.

Arg. Dauus cùm ex varijs coniecturis & signis comperisset nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentius.

Trochaici, octonarij, catalectici.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

DI boni, boni quid [a] *porto? sed vbi inueniam Pamphilum,*
Vt metū, in quo nunc est, adimā, atq; expleam animū gaudio?
C. *Lætus est, nescio quid.* P. *nihil est, nondum hæc resciuit mala.*
D. *Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.*
C. *Audin' tu illum?* D. *toto me oppido exanimatum quærere.*

a Portamus & corpore & animo. Recto ordine priùs metus tollitur, quàm gaudium infundatur.

Sed vbi quærã? aut quò nunc primùm intendam? C. *cessas alloqui?*
D. [b] *Abeo.* P. *Daue ades, resiste.* D. [c] *quis homo est, qui me? ô Pamphile*
Teipsum quæro. euge ô Charine: ambo opportune: vos volo.
P. [d] *Daue, perij.* D. *quin tu hoc audi.* P. *interij.* D. *quid timeas scio.*
C. *Mea quidem herclè in dubio vita est.* D. *& tu quid,* [e] *scio.*
P. *Nuptiæ mihi.* D. *& id scio.* P. *hodie.* D. *obtundis, tametsi intelligo.*
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. *rem tenes.*
P. *Istuc ipsum.* D. [f] *atque istuc ipsum, nil pericli est; me vide.*
B. *Obsecro te quàm primum hoc* [g] *me libera miserum metu.* D. *hem,*
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P. *quî scis?* D. *scio.*
Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi vxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum,
Circumspicio: nusquam: fortè ibi huius video Byrrhiam:
[h] *Rogo: negat vidisse: mihi molestum: quid agam, cogito.*
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,
Paululum obsoni, ipsus tristis, de improuiso nuptiæ:
Non cohæret. P. *quorsum nam istuc?* D. *ego me cõtinuò ad Chremẽ.*
Cum illò aduenio, solitudo ante ostium, iam id gaudeo.
P. *Rectè dicis, perge.* D. [i] *maneo: interea introire neminem*
Video, [k] *exire neminem, matronam nullam: in ædibus*
Nil ornati, nil tumulti; accessi, introspexi. P. *scio.*
Magnum signum. D. *Num videntur conuenire hæc nuptijs?*
P. *Non opinor, Daue.* D. *opinor narras? non rectè accipis.*
Certa res est: etiam puerum inde abiens conueni [l] *Chremis,*
Holera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.
C. *Liberatus sum Daue hodie tua opera.* D. *at* [m] *nullus quidem.*
C. *Quid ita? nempe huic prorsus illam nõ dat.* D. *ridiculum* [n] *caput,*
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam vxorem ducere.
Nisi [o] *vides, nisi senis amicos oras,* [p] *ambis.* C. *bene mones,*
Ibo: etsi herclè sæpe iam me spes hæc frustrata est. Vale.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Suadet Pamphilo atque etiam persuadet Dauus vt patri dicat, vxorem se ducturum.

Trochaici, octonarij catalectici, iambici, senarij & octonarij acatalectici.

PAM-

b Adhoc pertinet quod sequitur, resiste. sed & habeo reperiri ait Donatus, vt sit deliberationis conclusio.
c Seruiliter exultat Dauus idque vice exordii est.
d Mira compendia contrahit hic Poeta, nec tamen affectus personarum perdit.
e Deest timeas, teste Donato.
f Propositio.
g Perfecta securitas, liberatio vocatur: ideo dicitur, libera me.
h Id est, interrogo, & mira, & imitanda breuitate. συναθροισμὸς.
i Callidum Daui factum.
k Nota argumentum a sequentibus.
l Donatus Chremi legendum censet, sicut Vlyssi.
m Nullus pro non ita, in Eun. Act. 2. scen. 1. & in Hecyr. act. 1. scen 11.
n Caput per synecdochen.
o Id est, prouides.
p Ellipsis, deest enim, nihil efficies.
In manuscriptis coniunguntur hæc superioribus.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. *QVid[a] igitur sibi volt pater? cur simulat?* D. *ego[b] dicam tibi.*
Si id succenseat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria,
Priùs, quàm tuum, vt sese habeat animum ad nuptias perspexerit:
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. *quid? vis, patiar?* D. *pater est Pamphile,*
Difficile est, tum hæc sola est mulier.[c] dictum ac factum, inuenerit
Aliquam causam, quamobrem eijciat oppido. P. *eijciat?* D. *cito.*
P. *Cedò igitur, quid faciã Daue?* D. *dic te ducturũ.* P. *hem.* D. *quid est?*
P. *Ego dicam?* D. *cur non?* P. *nunquam faciam.* D. *ne nega.*
P. *Suadere noli.* D. *ex ea re quid fiat, vide.*
P. *Vt ab illa excludar,* * *huc concludar.* D. *non ita est.*
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,
Ducas volo hodie vxorem: tu, ducam, inquies:
Cedò, quid iurgabit tecum? hîc reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta vt fient
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa * *minueris*
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: vt cùm velit, tibi iure irasci non queat.
Nam quod tu[d] speres, propulsabo facilè: vxorem his moribus
Dabit nemo: inopem inueniet potiùs, quàm te corrumpi sinat:
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. *Itan' credis?* D. *haud dubium id quidem est.* P. *vide, quò inducas.* D. *quin taces?*
P. *Dicam: puerum autem ne resciscat mihi esse ab illa[e] cautio est:*
Nam pollicitus sum suscepturum. D. *ô facinus audax!* P. *hanc fidem*
Sibi, me obsecrauit, qui se sciret non deserturum, vt darem.
D.[f] *Curabitur, sed pater adest, caue, te esse tristem sentiat.*

a Cogitabunde & stomachose hæc dicit: sic Virg. Quid vult concursus ad amnem?
b Consilium serui quo Pamphilus insciens in periculum conijcitur
c Id est, celeriter. ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον.
* Ita Don. Linacer verò hic.
* Nann. Miscell. 1. timueris hæc (pro ob hæc) quæ facit.
d Id est, times. Virg. Aenei. 1. At sperate deos.
e Cauendum est Donat.
f Impersonaliter tanquam, arduum & graue.

ACT. II. SCENA IIII.

Arg. Hæc scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum Dauus apud patrem ne titubet; sed animo præsenti loquatur.

Iambici senarij.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. R*Euiso, quid agant, aut quid captent consilij.*
D. *Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.*
[a] *Venit meditatus alicunde ex solo loco:*
Orationem sperat inuenisse se,
Qua [b] *differat te; proin' tu face, apud te vt sies.*
P. *Modò vt possim.* D. *crede mihi hoc inquam Pamphile,*
Nunquam hodie tecum [c] *commutaturum patrem*
Vnum esse verbum, si te dices ducere.

a Actio tribus rebus constat, cogitando, dicendo, gerendo.
b Id est, distur bet.
c Commutare verba est pro bonis dictis mala ingerere.

ACTVS II. SCENA V.

Arg. Pamphilum Byrrhia obseruat: idem Pamphilus patri respondet, se facturum quæ volet ille omnia: Charino eadem renunciat Byrrhia.

Eiusdem generis.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. [a] H*Erus me, relictis rebus, iussit Pamphilum*
Hodie obseruare, vt quid ageret de nuptijs
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeò præstò video cum Dauo. hoc agam.
S. *Vtrumque adesse video.* D. *hem serua.* S. *Pamphile.*
D. *Quasi de improuiso respice ad eum.* P. *hem pater.*
D. *Probè.* S. *hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.*
B. *Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.*
P. [b] *Neque istic, neque alibi tibi vsquam erit in me mora.* B. *hem.*
D. *Obmutuit.* B. *Quid dixit?* S. *facis, vt te decet,*
Cùm istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. *Sum verus?* B. *herus, quantum audio, vxore excidit.*
S. *I iam nunc intrò, ne in mora, cùm opus sit, sies.*
P. *Eo.* B. [c] *nullâne in re esse homini cuiquam fidem?*
Verum illud verbum est vulgò quod dici solet,
[d] OMNES *sibi melius malle esse, quàm alteri.*
Ego illam vidi virginem: forma bona:
Memini videre: quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renunciabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

a Iterum mire, cùm omnes consultissimè sibi agere videantur, omnes inopinato rerum exitu ludificantur.
b Vafrum Pamphili responsum.
c ἐπιφώνημα. Sic Virg. 4. Aeneid. Nusquam tuta fides. Iuuenal. Fronti nulla fides
d Euri. Med. ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.

ACTVS II. SCENA VI.

Arg. Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit, quæ res iniucunda est.

Eiusdem metri.

DAVVS, SIMO.

H*IC* [a] *nunc me credit aliquam sibi fallaciam*
Portare, & ea me hîc restitisse gratia.

a Dauus ita loqui videtur, vt spectator tantum audiat: sic tamen ait, vt velit audiri à Simone.

S. Quia

Quid Dauus narrat? D. æquè quidquam nunc quidem.
Nihilne? hem. D. nihil prorsus. S. atque expectabam quidem.
Præter spem euenit: sentio: hoc malè habet virum.
Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
uiusce propter consuetudinem hospitæ?
Nihil hercle: aut si adeò, [b] bidui est, aut tridui
ec sollicitudo: nostin'? deinde desinet:
enim eam secum rem recta reputauit via.
Laudo. D. dum licitum est illi, dumque ætas tulit,
mauit: tum id clam: [c] cauit, ne vnquam infamiæ
a res sibi esset, vt virum fortem decet.
unc vxore opus est: animum ad vxorem appulit.
[d] Subtristis visu'st esse aliquantulum mihi.
Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenset tibi.
Quidnam est? D. puerile est. S. quid est. D. nihil. S. quin dic, quid est.
Ait nimium parcè facere sumptum. S. mene? D. te.
ix, inquit, [e] drachmis obsonatus est decem:
um filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
otissimum nunc? &, quod dicendum hic siet,
u quoque perparcè nimium. [f] non laudo. S. tace.
. Commoui. S. ego, istæc rectè vt fiant, videro.
Quid nam hoc rei est? quidnam hic volt [g] veterator sibi?
Nam si hîc mali est quidquam, hem illic est huic rei caput.

b Fallacia aliam trudit.

c Quid in amore cauendum.

d Sub significatum temporat, vt subtridet.

e Drachma ex xviii. siliquis constat, id est, ex tribus scrupulis, est autem plane denarius.

f Modestia vtitur, non enim dicit, reprehendo.

g Veterator, induratus, tritus in astutia.

ACTVS III. SCENA I.

Arg. Simo præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur, partum simulari credere, qui verus erat.

Eiusdem mensuræ.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

ITa pol quidem res est, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
S. [a] Ab Andria est ancilla hæc: quid narras? D. ita est.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
D. Nam quod peperisset, iussit tolli. S. ô Iupiter,
Quid ego audio? actum est, si quidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.

a Oeconomia comica sæpè sic se habet, vt casu putetur euenisse, quod consilio factum sit.

Sed sequere me intrò, ne in mora illi sis. L. *sequor.*
D. *Quod remedium nunc huic malo inueniam?* S. *quid hoc?*
Adeon' est demens? ex peregrina? iam scio. ah,
Vix tandem sensi stolidus. D. *quid hic sensisse se ait?*
S. *Hæc primùm adfertur iam mihi ab hoc* [b] *fallacia.*
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.
G. *Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.*
S. *Hui tam citò? ridiculum. postquam ante ostium*
Me audiuit stare, approperat non sat commodè.
Diuisa sunt temporibus tibi Daue hæc. D. *mihin'?*
S. * *Num immemor es* [c] *discipuli?* D. *ego quid narres, nescio.*
S. *Hiccine si me imparatum in veris nuptijs*
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit. [d] *ego in portu nauigo.*

[b] Deceptio senis ex suspicione.

* Lesb & Mysis, anne rectè agunt causam Pamphili tui? vel solicitúsne es satis de Pamphilo?

[c] Id est, Pamphili.

[d] [illegible]. ex maris quiete.

ACTVS III. SCENA II.

Arg. Lesbia egrediens narrat quo in statu sit Glycerium puerpera, simul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præscribere solent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia. deinde Simo & Dauus de puero nato callidè altercantur.

Trochaici, iambici, mixti senarij & octonarij, acatalectici, & catalectici, quibus interpositi suis locis bini quaternarij.

LESBIA, SIMO, DAVVS.

L. *Adhuc Archillis, quæ* [a] *adsolent, quæque oportet,*
[b] *Signa ad salutem esse omnia huic esse video.*
Nunc primùm fac, istæc vt lauet: post deinde,
Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date: mox ego huc reuertar.
Perecastor, scitus puer natus est Pamphilo.
Deos quæso, vt sit superstes: quandoquidem ipse est ingenio bono,
Cúmque huic veritus est optumæ adolescenti facere iniuriam.
S. [c] *Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortũ?* D. *quidnã (id est?*
S. *Non imperabat coràm, quid opus facto esset puerperæ:*
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accuratè, vt metui videar, certè si resciuerim.
D. [d] *Certè hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego.* S. *edixin' tibi?*
Interminatus sum, ne faceris? num [e] *veritus? quid retulit?*

Credon'

[a] Adsolent, consuetudinis est: oportet necessitatis.

[b] Medici adhuc futurarum rerum incerti, præsentibus iudiciis firmam valetudinem pollicentur.

[c] Id est, etiam locus ab incongruentia rei & temporis. Cic. pro Flacco, vel quod est in eodem decreto scriptum.

[d] Dauus hæc secum.

[e] Verecundia liberi est, serui verò metus.

edon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. *quid taces?*
Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.
Mihin' quisquam? D. *eho, an tute intellexti hoc adsimulari?* S. *ir-*
Renunciatum est: nam qui istæc tibi incidit suspicio? *(rideor.*
Qui? quia te noram. D. *quasi tu dicas, factum id consilio meo.*
Certè enim scio. D. *non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.*
Egóne te? D. *sed, si quid narrare occœpi, continuò dari*
bi verba censes. S. *falso.* D. *itaq; hercle nihil iam mutire audeo.*
Hoc ego scio vnum, neminem peperisse hic. D. *intellextin'?*
d nihilo secius mox [h] *deferent puerum huc ante ostium.*
ego iam nunc tibi renuncio here futurum, vt sis sciens:
e hoc posterius dicas, Daui factum consilio, aut dolis.
rorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amotam volo.
Vnde id scis? D. *audiui & credo. multa concurrunt simul,*
ui [i] *coniecturam hanc nunc facio: iam primum hæc se è Pamphilo*
rauidam dixit esse, inuentum est falsum. nunc, postquam videt
uptias domi apparari, missa est ancilla illicò
bstetricem accersitum ad eam, & puerum vt adferret simul.
oc nisi fit, puerum vt tu videas, nil [k] *mouentur nuptiæ.*
Quid ais? cùm intellexeras,
d [l] *consilij capere, cur non dixti extemplò Pamphilo?*
Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidē
cimus quàm miserè hanc amârit: nunc sibi vxorem expetit,
ostremò id mihi da negotij. tu tamen idem has nuptias
erge facere ita, vt facis. &, id spero adiuturos [m] *Deos.*
Immo abi intro, ibi me opperire, & quod parato opus est, para.
on impulit me, hæc nunc omninò vt crederem.
Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:
ed parui pendo. illud mihi multo maxumum est,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus. nunc Chremem
onueniam: orabo gnato vxorem: si impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
am gnatus quem [n] *pollicitus est, haud dubium est mihi,*
i nolit, quin cum meritò possim cogere.
Atque adeò in ipso tempore eccum ipsum obuiam Chremem.

ACTVS III. SCENA III.

Arg. Congressu duorum senum, ex falsis veræ fiunt nuptiæ.

Iambici

[f] Hoc ad senis perspicaciam spectat: quasi dicat, ego ipse intelligo.

[g] Ista pronomina vehementiam habent.

[h] Vt is sentit seni nondum persuasum hanc parere, affirmat seruus hanc parere: & tamen ita narrat, vt opinionem seni faciat simulari partum.

[i] Multis signis coniectura constat.

[k] Id est, perturbantur.

[l] Pamphilum ab amore diuertisse asserit.

[m] Vide quàm diserte & Latine Simo hæc secum.

[n] Pollicitatio est magnarum rerum promissio.

Iambici octonarij, & senarij acatalectici, vnus quaternarius: ad finem octonarij catalectici.

SIMO. CHREMES.

a Iubemus verbis: volumus animo.

s. IVbeo [a] Chremetem. c. oh, teipsum quærebam. s. & ego
c. optatò aduenis.

b Ex fictis nuptiis verę fient, idque initium est epitaseos periculi in fabula.

[b] Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, tune, an illi insaniant.
s. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, sci
c. Ausculto: loquere, quid velis.

c Commend. amicitiæ à vetustate, & est obtestatio à rebus de quibus agitur.

s. Per ego te Deos oro, & nostram [c] amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit simul;
Perque vnicam gnatam tuam & gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa seruandi datur;
Vt me adiunes in hac re, atque ita, vti nuptiæ

d Vox plena officii & charitatis.

Fuerant futuræ, fiant. c. [d] ah, ne me obsecra:
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

e Ab vtili accurata locutio.

[e] Alium esse censes nunc me, atque olim, cùm dabam?
Si in rem est vtrique, vt fiant, accersi iube.
Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi
Vtrique; id, oro te, in commune vt consulas,

f Suauissima commutatio est à possibili.

[f] Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
s. Immo ita volo, itáque postulo vt fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. c. quid est?
s. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. c. audio.
s. Ita magnæ, vt sperem posse auelli. c. fabulæ.
s. Profecto sic est. c. sic hercle, vt dicam tibi:

* Vulgò redintegratio est.

AMANTIVM iræ, amoris * integratio est.
s. Hem, id te oro, vt ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occlusa est contumelijs,

g Inuidiosè de vna tantum loquitur.

[g] Priusquàm harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad misericordiam,
Vxorem demus. spero consuetudine, &

* Aliis difiunctum.

Coniugio liberali * deuictum, Chreme,
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.

h Chremes Pamphili amorem suspectum habet.

c. Tibi ita videtur, at ego non posse [h] arbitror,
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
s. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
c. At istuc periculum in filia fieri, graue est.

s. Nempe

[N]empe incommoditas denique huc omnis redit;
[E]ueniat, [i] quod dî prohibeant, discessio.
[S]i corrigitur, quot commoditates, vide:
[P]rincipiò amico filium restitueris:
[T]ibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.
Quid istuc? si istuc animum induxti esse vtile,
[N]olo tibi vllum commodum in me claudier.
Meritò te semper maxumi feci Chreme.
Sed quid ais? S. quid? C. quî scis eos nunc discordare inter se?
Ipsus mihi Dauos, qui [l] intimu'st eorum consilijs, dixit:
[E]is mihi suadet, nuptias, quantum queam, vt [m] maturem.
[N]um censes facere, filium nisi sciret eadem hæc velle?
[A]te adeò iam eius audies verba. heus euocate huc Dauom.
[A]d eccum, video ipsum foras exire.

ACTVS III. SCENA IIII.

[Ar]g. Dauus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias: non enim putabat fore, vt sic ageretur. cùm igitur videt herum seriò de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditus.

Iambici octonarij, & vnus quaternarius.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD [a] te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non accersitur? iam aduesperascit. S. audin' tu illum?
Ego dudum nonnihil veritus sum Daue abs te ne faceres idem,
Quod volgus seruorum solet, dolis vt me deluderes,
[P]ropterea quòd amat filius. D. egon' istuc facerem? S. credidi,
[I]dq; adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. [c] scies:
[N]am propemodũ habeo iam tibi fidẽ. D. tandem agnosti qui siem.
Non fuerant nuptiæ futuræ. D. [d] quid non? S. sed ea gratia
[S]imulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. sic est res. D. vide.
[N]unquam quiui ego istuc intelligere. vah, consilium callidum.
[S]. Hoc audi: vt hinc te iussi introire, opportunè hic fit mihi obuiam.
[D]. Hem, numnam perijmus? S. narro, quæ tu dudum narrasti mihi.
[D]. Quidnã audio? S. gnatam vt det, [e] oro, vixq; id exoro. D. occidi.
[C]. Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum. S. nunc per hunc nulla est mora.
[C]. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuncio.
[S]. Nunc te ore, Daue, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
[D]. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
[D]. [f] Faciam hercle sedulo. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas.

[i] Parenthesis, per euphonismon: ab honesto & vtili.
[k] Diluit summatim omnes obiectiones.

[l] Testis commendatio.
[m] Virg. Maturate fugam, regiq; hæc dicite vestro.

[a] Ad epitasin pericull pertinet, quòd eo res redit, vt Daui consilia obsint Pamphilo.
[b] Grauis oratio ab hoc pronomine plerumq; inchoatur.
[c] Simo rem Dauo aperit.
[d] Versuta Daui dissimulatio.
[e] Sic alibi, Orator ad vos venio, finite exorator vt fiem.

[f] Pollicetur quod minime intendit.

Iambici octonarij, & senarij acatalectici, unus quaternarius: ad finem octonarij catalectici.

SIMO. CHREMES.

a Iubemus verbis: volumus animo.

b Ex factis nuptiis verè fient, idque initium est epitaseos periculi in fabula.

c Commend. amicitiæ à vetustate, & est obtestatio à rebus de quibus agitur.

d Vox plena officii & charitatis.

e Ab vtili accurata locutio.

f Suauissima commutatio est à possibili.

* Vulgò redintegratio est.

g Inuidiosè de vna tantum loquitur.

* Aliis difunctum.

h Chremes Pamphili amorem suspectum habet.

s. IVbeo [a] Chremetem. c. oh, teipsum quærebam. s. & ego
c. optatò aduenis.
[b] Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, tune, an illi insaniant.
s. Ausculta paucis: & quid ego te velim, &, tu quod quæris, scies.
c. Ausculto: loquere, quid velis.
s. Per ego te Deos oro, & nostram [c] amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit simul;
Perque vnicam gnatam tuam & gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa seruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, vti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. c. [d] ah, ne me obsecra:
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
[e] Alium esse censes nunc me, atque olim, cùm dabam?
Si in rem est vtrique, vt fiant, accersi iube.
Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi
Vtrique; id, oro te, in commune vt consulas,
[f] Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
s. Immo ita volo, itáque postulo vt fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. c. quid est?
s. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. c. audio.
s. Ita magnæ, vt sperem posse auelli. c. fabulæ.
s. Profecto sic est. c. sic hercle, vt dicam tibi:
AMANTIVM iræ, amoris * integratio est.
s. Hem, id te oro, vt ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occlusa est contumelijs,
[g] Priusquàm harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad misericordiam,
Vxorem demus. spero consuetudine, &
Coniugio liberali * deuictum, Chreme,
Dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
c. Tibi ita videtur, at ego non posse [h] arbitror,
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
s. Quî scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
c. At istuc periculum in filia fieri, graue est.

s. Nempe

empe incommoditas denique huc omnis redit;
ucniat, [i] quod di prohibeant, discessio.
si corrigitur, quot commoditates, vide:
rincipiò amico filium restitueris:
i generum firmum, & filiæ inuenies virum.
Quid istuc? si istuc animum induxti esse vtile,
lo tibi vllum commodum in me claudier.
Meritò te semper maxumi feci Chreme.
Sed quid ais? s. quid? c. quî scis eos nunc discordare inter se?
Ipsus mihi Dauos, qui [l] intimu'st eorum consilijs, dixit:
is mihi suadet, nuptias, quantum queam, vt [m] maturem.
um censes facere, filium nisi sciret eadem hæc velle?
te adeò iam eius audies verba. heus euocate huc Dauom.
d eccum, video ipsum foras exire.

i Parenthesis, per euphonismon: ab honesto & vtili.
k Diluit summatim omnes obiectiones.
l Testis commendatio.
m Virg. Maturate fugam, regiq; hæc dicite vestro.

ACTVS III. SCENA IIII.

g. Dauus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias: non enim putabat fore, vt sic ageretur. cùm igitur videt herum seriò de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditus.

Iambici octonarij. & vnus quaternarius.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD [a] te ibam. s. quidnam est?
D. Cur non accersitur? iam aduesperascit. s. audin' tu illum?
Ego dudum nonnihil veritus sum Daue abs te ne faceres idem,
Quod volgus seruorum solet, dolis vt me deluderes,
ropterea quòd amat filius. D. egon' istuc facerem? s. credidi,
dq; adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? s. [c] scies:
iam propemodũ habeo iam tibi fidẽ. D. tandem agnosti qui siem.
Non fuerant nuptiæ futuræ. D. [d] quid non? s. sed ea gratia
imulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? s. sic est res. D. vide.
unquam quiui ego istuc intelligere. vah, consilium callidum.
. Hoc audi: vt hinc te iussi introire, opportunè hic fit mihi obuiam.
. Hem, numnam perijmus? s. narro, quæ tu dudum narrasti mihi.
. Quidnã audio? s. gnatam vt det, [e] oro, vixq; id exoro. D. occidi.
. Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum. s. nunc per hunc nulla est mora.
. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuncio.
. Nunc te ore, Daue, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
. Ego verò solus. s. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
. [f] Faciam hercle sedulo. s. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas.

a Ad epitasin pertinet, quòd eo res redit, vt Daui consilia obsint Pamphilo.
b Grauis oratio ab hoc pronomine plerumq; inchoatur.
c Simo rem Dauo aperit.
d Versuta Daui dissimulatio.
e Sic alibi, Orator ad vos venio, finite exorator vt siem.
f Pollicetur quod minime intendit.

g Cautè Dauus callidam interrogationem excipit.
h Ad hunc modum ferè fingit Terentius consilia callidissima fallere
i Ironia est, sibi enim omne malum adscribit.

D. Quiescas. S. age igitur: vbi nunc est ipsus? D. g mirũ ni domi es
S. Ibo ad eũ, atq; eadẽ hæc, quæ tibi dixi, dicã itidẽ illi. D. nullus
h Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?
Nihil est preci loci relictum. iam perturbaui omnia:
Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium;
Feci hodie, vt fierent, insperante hoc, atque inuito Pamphilo.
i Hem astutias. quod si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum video: occidi:
Vtinam mihi esset aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACTVS III. SCENA V.

Arg. Stomachatur Pamphilus, quòd dolosum Daui consilium secutus re-ponderit patri, se ducturum vxorem.

Iambici octonarij, permixti trochaicis.

PAMPHILVS, DAVVS.

a Metaphoricè, vase futili, & rimoso ductum, in summo periculo vsurpatum.
b Vterque consilii inops.
c Grauis interrogatio cum ironia.
* Rei conuicti Athenis rogabantur, quid sibi ipsis viderentur meruisse. De Socrate notum. Vide Nannii Miscel. lib. 11.
d Sic Donatus. est autem dispicere disquirere consilium.

P. VBi illic scelus est, qui me perdidit? D. perij. P. atq; hoc cõfiteo
Iure obtigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli consilî
Sum. seruon' fortunas meas me commisisse a futili?
Ergo pretiũ ob stultitiã fero: sed inultum id nunquã à me aufere
D. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si euito hoc malum.
P. Sed quid ego dicam patri? negabon' velle me modò,
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, b quid me nunc faciam scio. D. nec de me equidem, atque id a-go sedulo.
Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. Oh.
D. Visus sum. P. ehodum bone vir, c quid ais? viden' me cõsiliis tu
Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P. expedies
D. certè Pamphile.
P. Nempe vt modò. D. immo melius spero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus sim,
Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurũ? D. dixti. P. quid meritus es? D. * crucẽ
Sed paululum sine ad me vt redeam: iam aliquid d dispiciam. P. hei mihi,
Cur non habeo spacium, vt de te sumam supplicium, vti volo?
Namque hoc tempus præcauere mihi me, haud te vlcisci, sinit.

ACTVS

ACT. IIII. SCEN. I.

Hæc scena potissimùm continet iurgium Charini in Pamphilum.

Initio cretici, postea octonarij trochaici & iambici, demùm iambici senarij, & rursus octonarij.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

HOccine [a] *credibile est, aut memorabile,*
Tanta * *vecordia innata cuiquam vt siet,*
malis gaudeant, atque ex incommodis
erius sua vt comparent commoda? ah,
ne est verum? immo id genus est hominum pessumum,
denegando modò queis pudor est paullulum,
Post vbi iam tempus est promissa perfici,
m coacti necessariò se aperiunt & timent,
tamen res cogit eos denegare. ibi
m impudentissima eorum oratio est:
uis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
oximus sum egomet mihi: at tamen, vbi fides est,
roges, nihil pudet: hic, vbi opus est,
n verentur: illic, vbi nihil opus est, ibi verentur.
d quid agam? adeamne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expostulem?
ala ingeram multa. atq; aliquis dicat, nihil promoueris.
ultum molestus certè ei fuero, atq; animo morem gessero.
[c] *Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dî respiciũt, perdidi.*
[d] *Itáne imprudens? tandem inuenta est causa: soluisti fidem.*
Quid tandem? C. *etiam nunc me* [e] *seducere istis dictis postulas?*
Quid istuc est? C. *postquam me amare dixi, complacita est tibi.*
eu me miserum, qui tuum animum ex animo spectaui meo.
Falsus es. C. *non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,*
isi me lactâsses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. *habeam? ah, nescis quantis in malis verser miser,*
Quantásque hic suis consilijs mihi confecit sollicitudines
Meus carnufex. C. *quid istuc tam mirum est? de te exemplũ capit.*
Haud istuc dicas, si cognoris, vel me, vel amorem meum.
Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
uccenset, nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.
[g] *Immo etiam, quò tu minus scis ærumnas meas,*
æ nuptiæ non apparabantur mihi,

a Exordium narrationis, ad Pamphil. institutæ. Pathos à perfidiæ detestatione, estq; locus communis.

* Animi malignitas, & inhumanitas. Nanij Miscel. 2.

b Id vsu venit inter fœdifragos.

c Defensio ab imprudentia.

d Propositio.

e Subducere Græca figura est pro decipere: alli enim ὑπάγειν eodem modo vsurpant.

f Permissio ironica.

g Pamph. excusat imprudentiam.

Nec

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

h Charinus arguit voluntatem.

C.[h] *Scio: coactus tua voluntate es.* P.*mane.*
Nondum scis. C.*scio equidem illam ducturum esse te.*
P.*Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit*

i Instare, suadere, orare, cum vehementia dicit.

[i] *Instare, ut dicerem esse ducturum patri:*
Suadere, orare, usque adeò donec perpulit.

k Dauos cum admiratione pronunciandū.
* Aliis interturbat.

C.*Quis homo istuc?* P.*Dauos.* C.[k] *Dauos?* P.*Dauos* * *omnia.*
C.*Quamobrem?* P.*nescio, nisi mihi Deos satis*
Scio fuisse iratos, qui auscultauerim.
C.*Factum est hoc Daue?* D.*factum est.* C.*hem quid ais scelus?*
At tibi dij dignum factis exitium duint.

l Hoc semper iniuriosum. Virg. Dic mihi Damoeta cuium pecus.
m Ironicè dicendum.

Eho, [l] *dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias*
Inimici vellent, quod, ni hoc, consilium darent?
D.*Deceptus sum, at non defatigatus.* C.[m] *scio.*
D.*Hac non successit, alia aggrediemur via:*
Nisi id putas, quia primò processit parùm,
Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.
P.*Immo etiam: nam satis credo si aduigilaueris,*
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.

n Seruitium pro seruitute posuit.

D.*Ego Pamphile hoc tibi pro* [n] *seruitio debeo,*
Conari manibus, pedibus, noctesque, & dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem euenit, mihi ignoscere.

o Id est sine dolo.
p Id est, omnia mihi salua redde.

Parum successit quod ago: at facio [o] *sedulò.*
Vel melius tu aliud reperi: me missum face.
P. *Cupio.* [p] *restitue, in quem me accepisti, locum.*
D.*Faciam.* P.*at iam hoc opus est.* D.*hem, st, mane:*
Crepuit à Glycerio ostium.
P.*Nihil ad te.* D.*quæro.* P.*hem, nunc demum?*
D.*At iam hoc tibi inuentum dabo.*

ACT. IIII. SCENA II.

Arg. Pollicetur hic Pamphilus Mysidi, nunquam se deserturum Glycerium, etiam si omnes homines sibi ob id infestos sit habiturus.

Iambici octonarij catalectici.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

a Confirmatur animus Pamphili, ne deserat Glycerium cum accersitur.
b Mollis & blandi oratio est.

M. I*Am,* [a] *vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductu*
Tuum Pamphilum: [b] *tu modò, anime mi, noli te macerare.*
P.*Mysis.* M.*quid est? hē Pamphile, optume mihi te offers.* P.*quid est?*

M.*Orare*

M.Orare iussit, si se ames, hera, iam vt ad sese venias:
Videre ait te cupere. P. vah, perij: hoc malum integrascit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miseros sollicitari?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.
C. Quibus quidem quàm facilè poterat quiesci, si hic quiesset.
D. Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M. atque ædepol,
Ea res est, proptereáque nunc misera in mœrore est. P. Mysis,
Per omnes tibi adiuro deos: nunquam eam me deserturum,
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores: valeant
Qui inter nos discidium volunt: hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
C. Resipisco. P. non Apollinis magis verum, atque hoc, responsum est.
Si poterit fieri, vt ne pater per me stetisse vt credat,
Quo minùs hæ fierent nuptiæ, volo: sed si id non poterit,
Id faciam,[c] in procliui quod est, per me stetisse vt credat.
Quis videor? C. miser æquè, atq; ego. D. consilium quæro. C. fortis es.
Scio, quod conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.
P. Iam hoc opus est. D. quid iam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo.[d] ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi vt sit satis vereor
[e] Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento estis.
P. Ego hanc visam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum vis dicam? D. imo etiam.
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudens non satis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue attamen. D. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculū. C. hoc face ad me, vt venias, si quid poteris.
D. Quid veniā? nihil habeo. C. attamen si quid. D.[f] age, veniam. C. si (quid,
Domi ero. D. tu Mysis, dum exeo parumper opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto opus est. M. Matura. D. iam inquam hic adero.

[c] Plautus in Captiuis, & Cæsar procliue pro facile simpliciter dixit.

[d] Deterret Charinum.

[e] Callidus seruus dominis imperat.

[f] Age vox concedentis est.

ACTVS IIII. SCENA III.

Arg. Mysis heræ suæ de Pamphilo malè, vt videbatur, metuentis fortunam deplorat.

Iambici senarij.

M. NIhilne esse proprium cuiquam? Di vostram fidem.
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,

 Amicum,

g Amicus est animi: amator corporis.

g Amicum amatorem, virum in quouis loco
Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facile hîc plus mali est, quam illic boni.
Sed Dauus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quò portas puerum?

ACTVS IIII. SCEN IIII.

Arg. Consistit hæc scena in gestu potissimùm: Dauus enim puerum ad ostium Simonis defert, vt ita Chremes à nuptijs deterreatur.

Eiusdem mensuræ

DAVVS, MYSIS.

a Audax consilium, quo res magis perturbata fuisset, nisi casu emersisset ex his malis Pamphilus.

* [illegible] nat legit iurandum.

b Seruum nolle mentiri, noua religio est.

c Metaph. a venatoribus sumpta.

d Id est, impediam, retineam, a remora pisce nauem tenente.

D. MYsis nunc a opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyùs,
Atque ante nostram ianuam appone. M. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si fortè opus ad herum * iusiurandum mihi
Non apposuisse, vt liquidò possim. M. intelligo.
Noua nunc b religio vnde te istæc incessit, cedo?
D. Moue ocyùs te, vt quid agam, porrò intelligas.
Prô Iupiter! M. quid? D. sponsæ pater interuenit.
Repudio consilium, quod primum c intenderam.
M. Nescio quid narres D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adsimulabo. tu, vt subseruias
Orationi, vt cunque opus sit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid vostrum d remorer commodum.

ACTVS IIII. SCENA V.

Arg. In hac scena Chremes, puerum ex Glycerio natum audit, & illam ciuem esse Atticam, vt sic à nuptijs deterreatur.

Iambici senarij, quibus permixti videntur bini septenarij.

CHREMES, MYSIS. DAVVS.

a Summa nuptiarum potestas in patre puellæ sita est.

C. REuertor, a postquàm, quæ opus fuêre ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt iubeam accersi. sed quid hoc?
Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? M. vbi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est. væ miseræ
Reliquit me homo, atque abijt. D. Di vostram fidem, (mihi
Quid

Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
um annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
.Cur tu obsecro hic me solam? D.[b] hem, quæ hæc est fabula?
ho Mysis, puer hic unde est? quisue huc attulit?
.Satin' sanus es, qui me id rogites? D. Quem igitur rogem,
Qui hic neminem alium video? C. miror, unde sit.
.Dicturan' quod rogo? M.[c] au. D. concede ad dexteram.
.Deliras non tute ipse? D. verbum si mihi
num præterquam quod te rogo, faxis, caue.
.[d] Malè dicis. D. unde est? dic clarè. M. à vobis. C. ha ha hæ.
Mirum verò, impudenter mulier si facit.
.Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo.
.Adeon' videmur vobis esse idonei,
n quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
.Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua.
Mane: caue quoquam ex istoc excessis loco.
.Dii te eradicent, ita me miseram territas.
.[e] Tibi ego dico, an non? M. Quid vis? D. at etiam rogas?
edò, cuium puerum hic apposuisti, dic mihi?
.Tu nescis? D. mitte id quod scio: dic quod rogo.
.Vestri. D. cuius nostri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
.Eho an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
.[f] O Facinus animaduertendum! M. quid clamitas?
.Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
. O hominem audacem! D. verum: vidi * Cantharam
uffarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
ùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
.Næ illa illum haud nouit, cuius causa hæc incipit.
hremes, si positum puerum ante ædes viderit,
uam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
.Non hercle [g] faciet. D. nunc adeò, vt tu sis sciens,
i puerum tollis, iam iam ego hunc mediam in viam
rouoluam, teque ibidem * peruoluam in luto.
.Tu pol homo non es sobrius. [h] FALLACIA
lia aliam trudit. iam susurrari audio,
iuem atticam esse hanc. C. hem. D. coactus legibus
am vxorem ducet. M. au, obsecro, annon ciuis est?

b Admiratio cum exclamatione.

c Au. interiectio est consternatæ mulieris.

d Male dicis pro comminaris, ornatus sermo.

* Aliis meretrix.

e Daui versuti iurgium repetit.

f Aposiopesis, Nannius mauult cantharum, intelligens fictile vas, in quo puerum suppositicium doceat adferri potuisse. Vide Mis. li. 12

g Tertiam personam de se facit.

* Proluam legendum putat Nan. Misc. li. 1.

h Mendacem memorem esse oportet, vt est in prouerbiis.

C. Iocularium in malum insciens penè incidi.
D. [i] Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tempus aduenis:
Ausculta. C. audiui iam omia. D. anne tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audistin' obsecro? hem
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic [k] ille est: non te credas Dauum ludere.
M. Me miserum: [l] nihil pol falsi dixi mi senex.
C. Noui rem omnem, sed est Simo intus? D. intus est.
M. Ne me attingas scelestè, [m] si pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?
D. Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri,
Vt sciret hæc, quæ volumus. M. hem prædiceres.
D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de [n] industria?

Daui calliditas.

[k] Ille emphasin habet, sed per Ironiam dicitur.

[l] Suppalpitatio mulieris.

[m] Aposiopesis.

[n] id est, prouidentia.

ACT. IIII. SCENA VI.

Arg. Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percunctatur an parentes repererit suos: audiens nondum reperisse, dolet, quod videt hoc sibi obfuturum in adeunda hæreditate.

Iambici senarij.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. IN [a] hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quæ se inhonestè optauit parare hîc diuitias
Potius quam in patria honestè pauper viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percuncter, video, saluete. M. obsecro,
Quem video? estne hic Crito sobrinus Chrysidis?
* Is est. C. ô Mysis salue. M. saluos sis Crito.
D. [b] Itan' Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hîc? satisne rectè? M. nosne? sic
Vt quimus, aiunt; quando, vt volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auspicatò huc me appuli:
C. Nam pol, si id scissem, nunquam huc * tetulissem pedem;
Semper enim eius dicta est hæc, atque habita est soror:
Quæ illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hic mihi sit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam ferè

[a] Occasio catastrophes: nam senex casu interueniens discutit periculum.

* Ioan. Riuius ex probo legit, patere.

[b] Chrysis scilicet, periit.

[c] Hæc singula emphasin habent.

* Riuius legit, tetulit.

Grandiuscu

randiuscula iam profectà est illinc. clamitent,
Ie [d] sycophantam hæreditatem persequi,
Iendicum. tum, ipsam despoliare non licet.
. Optume hospes pol Crito [e] antiquum obtines.
. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam. M. maxumè.
. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

d Id est, calumniatorem.

e Scilicet morem, aut ingenium.

ACTVS V. SCENA I.

rg. Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob natum ex Glycerio puerum.

Trochaici, octonarij, catalectici.

CHREMES. SIMO.

. SAtis [a] iam, satis Simo spectata erga te amicitia est mea:
Satis periclî cœpi adire: orandi iam finem face.
um studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.
. Imo enim quam maximè abs te oro, atq; postulo Chreme,
t beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
. Vide quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cupis,
eque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas.
Iam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
. Quibus? C. ah, [b] rogitas? perpulisti me, vt homini adolescentulo,
n alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
iliam darem in seditionem, atque incertas nuptias;
ius labore, atque eius dolore gnato vt medicarer tuo.
mpetrasti: incepi, cùm res tetulit: nunc non fert; feras.
llam hinc ciuem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
. Per ego te Deos oro, vt ne illis animum inducas credere,
Quibus id maximè vtile est illum esse quàm deterrimum.
Iuptiarum gratia hæc sunt ficta, atque incepta omnia.
Vbi ea caussa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
. [d] Erras: cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. S. scio. C. at
Vero voltu; cùm ibi me adesse, neuter tum præsenserat.
. Credo, & id facturas, Dauus dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

a Ad finem epitaseos facit hæc noua turba.

b Accusatio est, & enumeratio iniuriarum, scilicet ob amorem meretricis.

c Defensio per coniecturam.

d Reprehensio Simonis cum Daui testimonio.

ACTVS V. SCENA II.

rg. In hac scena Simo cùm audit venisse qui Glycerium dicat ciuem esse Atticam, ira accensus Dauum intrò raptum conijcit in vincula, & miro hic artificio patris, ac domini offensi consuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici octonarij catalectici, & ad finem Iambici senarij.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. *ANimo iam nunc* [a] *otioso esse impero.* C. *hem Dauom tibi.*
Vnde egreditur? D. *meo præsidio, atque hospitis.* S. *quid i*
lud mali est? *(lu*
D. *Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi.* S. [b] *sc*
Quemnam hic laudat? D. *omnis res est iam in vado.* S. *cesso alloqu*
D. *Herus est: quid agam?* S. *ô salue bone vir.* D. *hem Simo, ô nost*
Omnia apparata iam sunt intùs. C. *curasti* [c] *probè.* *(Chrem*
D. *Vbi voles, accerse.* S. *bene sanè, id enimuerò hic nunc abest.*
Etiam tu hoc respondes, quid istic tibi negotij est? D. *mihin'?* S. *it*
D. *Mihine?* S. *tibi ego.* D. *modò introij.* S. *quasi ego, quàm dudum rog*
D. *Cum tuo gnato vnà.* S. *anne est intùs Pamphilus? crucior mise*
Ehò, non tu dixti esse inter eos inimicitias carnufex?
D. *Sunt.* S. *cur igitur hic est?* C. [d] *quid illum censes? cum illa litiga*
D. * *Imo verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.*
Nescio quis senex modò venit: ellum, confidens, catus:
Cùm faciem videas, videtur esse quanti vis preti:
Tristis seueritas inest in voltu, atque in verbis fides.
S. *Quidnam apportas?* D. *nil equidem, nisi quod illum audiui dicere*
S. *Quiduis tandem?* D. *Glycerium se scire esse hanc ciuem Atticam*
S. [e] *Hem Dromo, Dromo.* D. *quid est?* S. *Dromo.* D. *audi.* S. *verbum*
si addideris. Dromo. *(tum potes*
D. *Audi obsecro.* DR. *quid vis?* S. *sublimem hunc intrò rape, quan*
DR. *Quem?* S. *Dauom.* D. *quamobrem?* S. *quia lubet. rape inquam*
D. *quid feci?* S. *rape.*
D. *Si quidquam mentitum inuenies, occidito.* S. [f] *nihil audio.*
Ego iam te commotum reddam. D. *tametsi hoc verum est?* S. *tu tamen*
Cura adseruandum [g] *vinctum: atque audin'? quadrupedem con-*
Age nunc: iam ego pol hodie, si viuo, tibi *(stringito.*
Ostendam, herum quid sit periculi fallere, &
Illi patrem. CH. *ah, ne sæui tantopere.* S. *Chreme,*
Pietatem gnati: nonne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile. ecquid te pudet?

a Otium, securitas est: negotium verò, solicitudo.
b hic scelus ad sensum refert, vt supra, vbi illic scelus, qui me perdidit?
c Indignanter dicitur.
d Chremes Simonê irridet. Audet plusculum seruus, quia nihil restare periculi putat: sed non tert id impune.
* Vide Nonnii Miscell. lib. 1.
e Daui verbo commotus seruum lorarium vocat: qui loris, id est coriis alios seruos verberat.
f Euripid. Phœnissis. οὐκ ἔκλυον. οὐκ ἤκουσα.
g Decorum comicum seruat, non procedendo vltro vincula ad necem, quod tragicum erat.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Simo acriter obiurgat filium: confessus crimen filius, veniam petit,

ac se totum paternæ subijcit voluntati. nimis commotum Simonem placare nititur Chremes.

Iambici senarij, & ad finem trochaici octonarij.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

QVis me volt? perij, pater est. s. [a] *quid ais omnium?* c. *ab*
Rem potius ipsam dic, ac mitte malè loqui.
Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possit.
in' tandem, ciuis Glycerium est? p. *ita prædicant.*
Ita prædicant? ingentem confidentiam:
um cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris signum vsquam indicat?
deon' impotenti esse animo, vt præter ciuium
*Morem, atque * legem, & sui voluntatem patris,*
amen hanc habere studeat cum summo probro?
. *Me miserum.* s. *modone id demum sensti Pamphile?*
lim istuc olim, cùm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
odem die istuc verbum verè in te accidit.
ed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
ur meam senectam huius sollicito amentia? an
ro huius ego vt peccatis supplicium sufferam?
mo habeat, valeat, viuat cum illa. p. *mi pater.*
. [c] *Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.*
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
. *Pater licétne pauca?* s. *Quid dices mihi?*
c. *Attamen Simo audi.* s. *Ego audiam? quid ego audiam*
Chreme? c. *attamen dicat sine.* s. *age dicat, sino.*
. *Ego me amare hanc fateor: si id peccare est, fateor id quoque.*
Tibi pater me dedo, quiduis oneris impone: impera:
Vis me vxorem [d] *ducere? hanc amittere? vt potero, feram.*
Hoc modò te obsecro, vt ne credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm [e] *adducam.* s. *adducas?*
p. *sine pater.*
c. *Æquum postulat: da veniam.* p. *sine te hoc exorem.* s. *sino.*
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
c. *Pro peccato magno paulum supplicij satis est patri.*

a Aposiopesis, irato familiaris, quando pro dignitate peccati non inuenitur conuitium competens.

b Vide quomodo assurgat.

* Periclesque noti erant ex duobus Atheniensibus non natis. Plutarchus. Vide Nannii Miscel. lib. 1.

c Mira grauitate hic sensus exaggeratur: nam pluraliter de vno tantum loquitur pater. Oratio pudoris plena.

d Amphibolia est.

e Difficultatem rei ostendit, resumpto verbo per indignationem.

ACTVS .V. SCENA IIII.

Arg. Hæc scena continet Andrij Critonis cum Simone & Chremete congressum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium ostenditur hic filia esse Chremetis.

Trochaici & iambici octonarij, hi acatalecti, illi catalectici, iambici, quaternarius vnus.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

a Crito his Pamphilum alloquitur, sic rogantem verum vt de Glycerio dicat. Catastrophe.

CR. *Mitte [a] orare. vna harum quæuis caussa me, vt faciã, monet,*
Vel tu, vel quòd verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.
CH. *Andrium ego Critonem video? & certe is est.* CR. *saluos sis Chreme.*
CH. *Quid tu Athenas insolens?* CR. *euenit. sed hiccine est Simo?*

b Critonem aggressus acriter incusat.

CH. [b] *Hic est.* S. *mene quæris? eho, tu Glycerium hinc ciuem esse ais?*
CR. *Tu negas?* S. *itáne huc paratus aduenis?* CR. *quare?* S. *Rogas?*
Túne impunè hæc facias? túne hîc homines adolescentulos
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. *sanun' es?*
S. *Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?*
P. *Perij: metuo, vt substet hospes.* C. *si Simo hunc noris satis,*
Non ita arbitrere. bonus hic est vir. S. *hic vir sit bonus?*

c Plerunque casus imitatur industriam, vt hic.

Itáne [c] attemperatè venit hodie in ipsis nuptijs,
Vt veniret antehac nunquam? est verò huic credendum Chreme?
P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.*
S. *Sycophanta.* CR. *hem.* CH. *sic Crito, est hic: mitte.* CR. *videat, qui siet.*
Si mihi pergit, quæ volt, dicere; ea quæ non volt, audiet.
Ego istæc moneo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

d Narratio hæc, pars est argumenti.

[d] *Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, iam sciri potest,*
Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus est,
Et istæc vna parua virgo, tum ille egens forte applicat
Primùm ad Chrysidis patrem se. S. *fabulam inceptat.* CH. *sine.*
CR. *Itáne verò obturbat?* CH. *perge.* CR. *tum is mihi cognatus fuit,*

f Confirmatio veritatis.

Qui eum recepit. ibi ego audiui [f] ex illo sese Atticum.
Is ibi mortuus est. CH. *eius nomen?* CR. *nomen tam cito tibi?*
Phania. CH. *hem perij.* CR. *verum hercle opinor fuisse Phaniam.*

g Rhamnus pagus est Atticæ maritimus, inde Rhãnusius.

Hoc certò scio, [g] Rhamnusium se aiebat, esse. CH. *ô Iupiter!*
CR. *Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere.* CH. *vtinam id fiet,*

od spero: ebo dic mihi, quid is eam tum, Crito,
imne aiebat esse? CR. non. CH. [h] cuiam igitur? CR. fratis filiam. | h Cuiam vetusto more dixit.
Certè mea est. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. [i] arrige | i Prouerbium: Metaphora a pecudibus aurem arrigentibus.
aures Pamphile.
Quî credis? CH. Phania ille frater meus fuit. S. noram, & scio.
Is hinc bellum fugiens, meq; in Asiam persequens, proficiscitur.
m illam hic relinquere est veritus: post illa nunc primum audio,
id [k] illo sit factum. P. vix sum apud me: ita animus commotu' est | k Scilicet fratre meo Phan.
pe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono. (metu, | l Affectus amantis.
Næ istam multimodis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.
At mihi vnus * scrupulus etiam restat, qui me malè habet. | *Scrupulus nō est minimus lapillus, sed minimū pondus, pars vnciæ vigesima quarta. Vnde Nannii Miscel. lib. 10.
P. dignus es
m tua religione odio. nodum in scirpo quæris. CR. quid istud est?
Nomen non conuenit. CR. fuit hercle aliud huic paruæ. CH. quod
Crito?
umquid meministi? CR. id quæro. P. [m] egone huius memoriam | m Amoris Pamphili affectus exprimitur.
patiar meæ,
oluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?
ō patiar. heus Chreme: quod quęris, Pasibula. CR. ipsa est. CH. ea est.
[n] Ex ipsa millies audiui. S. omneis nos gaudere, hoc Chreme, | n Notatur frequentissima Pamphili cum Glycerio consuetudo.
credo credere. CH. ita me dÿ ament, credo. P. quid restat pater?
Iamdudum res reduxit me ipsa in [o] gratiam. P. ô lepidum patrem! | o Simo cum Pamphilo iam redit in gratiam.
e vxore ita, vt possedi, nihil mutat Chremes. CH. caussa optuma est:
isi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. CH. dos Pamphile, est
decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam. eho mecum Crito.
am illam me haud nosse credo. S. cur non illā huc transferri iubes?
Rectè admones. P [p] Dauo istuc dedam iam negotî. S. non potest. | p Mirè Daui mentionem facit vt soluatur.
Quî? S. quia habet aliud magis ex sese, & maius. P. quidnam?
S. vinctus est.
Pater, non rectè vinctus est. S. haud ita iussi. P. iube solui obsecro.
Age fiat. P. at matura. S. eo intrò. P. [q] ô faustum & fœlicem diem! | q Exclamatio amatoris.

ACTVS V. SCENA V.

rg. Exultat Pamphilus de optato amoris successu.

Iambici & trochaici octonarÿ permixti.

CHARINVS, PAMPHILVS.

PRouiso, quid agat Pāphilus: atq; eccū. P. aliquis forsā me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego

Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla huic ægritudo gaudio intercesserit:
Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, da
Quid illuc gaudi est? P. Dauom video. nemo est, quem mal
omnium:
Nam hunc scio mea solidè solum gauisurum esse gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

Arg. Narrat Pamphilus Dauo, Charino, Glycerium inuentam esse ci Atticam, séque illam ducturum vxorem. Petit ab eodem Charinus, se & suos amores socero commendet.

Eiusdem mensuræ.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. *Pamphilus vbinam hic est?* P. *Daue.* D. *quisnam homo e*
P. *ego sum.* D. *ô Pamphile.*
P. *Nescis quid mihi obtigerit.* D. *certè: sed quid mihi obtigerit, sc*
P. *Et quidem ego.* D. *more hominum euenit, ego vt * quod sum*
ctus mali,
Prius rescisceres tu, quàm ego, tibi quod euenit boni.
P. *Mea Glycerium suos parentes reperit.* D. *ô factum bene!*
C. *Hem.* P. *pater amicus summus nobis.* D. *quis?* P. *Chremes.* D. *na*
ras probè.
P. *Nec mora vlla est, quin eam vxorem ducam.* C. *num ille somni*
[a] *Ea que vigilans voluit?* P. *tum de puero Daue?* D. *ah desine:*
Solus est, quem diligunt dî. C. *saluus sum, hæc si vera sunt.*
Conloquar. quis homo est? Charine, in tempore ipso mî aduenis.
C. [b] *Benè factum.* P. *hem, audisti?* C. *omnia. age, me in tuis secu*
dis respice.
Tuus est nunc Chremes. facturum quæ voles scio omnia.
P. *Memini: atq; adeò longum est, nos illum expectare, dum exeas*
Sequere hâc me. intus apud Glycerium est nunc. tu Daue abi domi
Propera, accerse, hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. *e*
Ne expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur:
Intus transigetur, si quid est, quod restet. plaudite.

* Rem. quid.

a Prouerb. ex re nata n.

b Gratulatio compendiosa. Lætus comœdiæ exitus.

EVNVCH

ꟾNVCHI PERSONÆ EARVMQVE INTERPRETATIO.

CHES, ſenex, ἀπὸ τῆς λήξεως, ab hæreditate, lite, patrimonio.
AEDRIA, adoleſcens, ἀπὸ τοῦ φαιδροῦ, ab hilaritate.
AERIA, adoleſcens, ὁ χαίρων, lætus.
RMENO, ſeruus, μένων παρὰ τῷ δεσπότῃ, ab aſſiduitate.
RVS, Eunuchus, ἀπὸ τοῦ δώρου, à munere, dono,
RIAS, ancilla.
AIS, meretrix, διὰ τὸ θαυμαστὸν, ἤγουν θαυμαστὸν ἔχειν τὸ εἶδος, de ormæ ſpecie, quæ omnium ora in ſe conuerteret.
THIAS, ancilla, ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι, à ſciſcitando.
RASO, miles, ἀπὸ τῆς θρασύτητος, ab audacia.
NGA, lixa, à quodam Phrygiæ fluuio.
NATHO, paraſitus, ἀπὸ τῶν γναθῶν, à buccis.
REMES, adoleſcens, vide Andr.
PARONA, nutrix, ἀπὸ τῆς σώφρονος, caſta & proba.
TIPHO, adoleſcẽs, ἀπὸ τοῦ ἀντὶ καὶ φάους, lumen cõtra adferẽs.

Sequentium perſonarum tantum hîc mentio fit.

RATO, militis ſeruus, ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, exercitu.
MALIO, ſeruus, ἀπὸ τοῦ σιμοῦ.
ONAX, ſeruus, ἀπὸ τοῦ δόνακος, fiſtula, ſeu calamo piſcatorio.
RISCVS, ſeruus, diminutiuum à Syro.
NNIO, ſeruus, ἀπὸ τῆς σαυνίου, ab haſta.
MPHILA, adoleſcentula, omnibus amica.

. ANTONII MVRETI IN EVNVCHVM TERENTII ARGVMENTVM.

luis quidem Athenienſis, filiam cui Pamphila, & filium cui Chremeti nomen erat, habuit: ex ijs Pamphilam adhuc infantulam dones rapuêre è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidêre: , Rhodum aduectam, meretrici, quam amabat, dono dedit: hęc acceptam puellam pari cura ac ſtudio, cum Thaide filia cœpit educare: nemo eſſet, qui non vtramque ex ipſa genitam eſſe arbitraretur. Thais, e grandiuſcula erat, cùm ad eam ætatem peruenisſet, vt viris placere

cere posset; maternam, vt fit, viuendi rationem insecuta, cum ho[s]
quodam Athenas venit, qui eam posteà moriens hæredem reliquit
tereà miles Thraso nomine, ad eam adiecit animum: cumq; cum ea
aliquod tempus consueuisset, in Cariam profectus est. Thaidis m
per eos dies vitam morte commutauerat, fraterque ipsius Pamph
venalem proposuerat, sperans eam, quòd & formosa esset & fidi
sciret, preclarè à se venditum iri; sorte accidit, vt eo ipso tempore Th
dis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius Pa
philam emit, vt esset, quod amicæ, Athenas reuersus, dono daret. T
is, profecto milite, aliam cõditionem quæsierat, adiunxeratq; sibi P
driam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium, inaudiuerat in
rim etiam aliquid de Pamphila, iamq; cum fratre ipsius Chremete
quoties collocuta, eò peruenerat, vt nõ dubijs indicijs intelligeret, so
rem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata foret. Sum
pere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, quî Pamphilam
restitueret, eódemque facto, & puellam summo afficeret beneficio,
propinquorum illius amicitia fortunas constabiliret suas. Redit mi
seil, cùm cognoscit de amore Phædriæ, puellam se, nisi eo repulso, da
rum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phædriam amabat
animo, et Pamphilę recipiendę gratia quiduis sibi faciendum putab
tandem, cùm speraret, se posteà facilè consilium suum ei ipsi, cuius a
mum offenderet probaturam: Phædriam, vt militi gratificaretur, e
cludit, postridie accersito ei, atq; ægrè ferenti, tandem se purgat, mu
tísque precibus ab eo impetrat, vt per biduum priores partes hab
Thrasonem sineret: vbi primùm eripuisset puellam, nihil sibi cum i
ampliùs fore. Phædria, vt huius bidui molestiam æquiore animo f
ret, rus sibi abeundum esse statuit: itaq; abiens, mandat Parmeno
vt Eunuchum & Aethiopissam ad Thaidem, cui eos emerat, ducer
Pamphilam, cum ex ædibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, co
spicatus in via Phædriæ frater minor Chærea, ita eius amore flagra
cœpit, nihil vt pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius conqui
uit, quam, eius rei caussa, ad Thaidem pro Eunucho deductus est: qu
plura? Thaide ad cœnam cum milite profecta, virgini à Chærea p
vim vitium offertur, turbæ vndiq; mirabiles, donec tota re patefact
Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur, Chærea agnita
Pamphilam ducit vxorem, Thraso diu illusus, tandem in amoris m
retricij partem, Gnathonis parasiti opera, admittitur.

C. SVI

. SVLPITII APOL-LINARIS PERIOCHA.

Ororem, falsò dictatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles aduexit Thraſo,
ique donat. erat hæc ciuis Attica.
dem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
aidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
raſoni oratus biduum concederet.
hebus frater Phædriæ puellulam
m deperiret dono miſſam Thaidi,
natu eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
roijt: vitiat virginem: ſed Atticus
uis repertus, frater eius collocat
tiatum Ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

Ἄδηλον.

MERETRIX *adoleſcentem, cuius mutuo amore tenebatur,*
exclaſit; eique reuocato excluſionis cauſſas reddidit: eius
ter minor natu virginem, quam miles meritrici dono miſerat,
are cœpit; deductúſque in domum meretricis pro eunucho, viti-
re itaque cognita, cùm illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem a-
leſcente placatur: interuentúque fratris eius ciuem cognitam
thenienſem ducit vxorem. miles quoque in partem meretricij a-
oris receptus illuditur.

EVNVCHVS

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. POSTHMIO ALBINO, ET L. CORNELIO, MERLA AED. CVR. EGEREL. AMBIVIVS TVPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. TIBI DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRI ACTA II. MODOS FECIT FLACCVS CLADI. M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGVS.

a Excusat, cur in aduersarium inuehatur.
b Dictum in L. Lauinium.

Si quisquam est, qui placere se [a] studeat bonis
Quamplurimis, & minimè multos lædere,
[b] In his poeta hîc nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimauit esse, sic existimet,
*Responsum non dictum esse, * quia [1] æsit prior,*
*Qui benè vertendo, & easdem * scribendo malè, ex*
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, [c] caussam dicere
Prius, vnde petitur, aurum quare sit suum;
Quàm [d] illic, qui petit, vnde is sit thesaurus sibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se aut sic cogitet;
Defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere:
[e] Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur post, si perget lædere,
Ita vt facere instituit. [f] nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi vt inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset, occepta est agi.
Exclamat, furem, non poëtam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Næui, & Plauti veterem fabulam,

* Aliis quale sit prius.
* Nam lib 1: describendo in exprimendo & architypi lineamenta reponendo.
c Id est, reus prius excusat se, quam agit actor.
d Pro ille.

e A poëtæ modestia beneuolentiam captat.
f Narratio.

sti personam inde ablatam, & militis.
est peccatum, g peccatum imprudentia est
e, non qui furtum facere studuerit.
a esse, vos iam [h] iudicare poteritis.
: Menandri est, in ea est parasitus [i] Colax,
iles gloriosus: eas se non negat
onas transtulisse in Eunuchum suam
ræca: sed eas fabulas factas priùs
nas scisse sese, id verò pernegat.
d si personis iisdem uti aliis non licet:
magis licet currentes [k] seruos scribere,
is matronas facere, meretrices malas,
situm edacem, gloriosum militem,
rum supponi, falli per seruum senem,
re, odisse, suspicari? Denique
LLVM est iam dictum, quod non dictũ sit priùs.
are æquum est vos cognoscere atque ignoscere,
e veteres factitarunt, si faciunt noui.
e operam, & cum silentio animum attendite,
ernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

g Peccatum prius nomen est, posterius verbum.
h Purgatio.
i Latinè adulter dicitur.
k Comicorum materia personæque.
l Epiphonema.

ACTVS I. SCENA I.

Phædria exclusus consultat, an redire debeat ad Thaidem: huic Parmeno suadet, vt animo æquo amoris molestias ferat.

Iambici senarij.

PHÆDRIA, PARMENO.

QVid [a] igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cùm accersor vltro? an potiùs ita me comparem,
perpeti meretricum contumelias?
lusit, reuocat: redeam? non, si me obsecrat.
Siquidem hercle possis, nil prius, neque fortius:
ùm si incipies, neque * perficies gnauiter:
que vbi pati non poteris, cùm nemo expetet,
cta pace, vltro ad eam venies, indicans
mare, & ferre non posse: actum est ilicet,
risti: eludet, vbi te victum senserit.
in' tu, dum est tempus, etiã atque etiam cogita,
e, quæ res in se neque consilium, neque modum

a Opponit militi riualem quem fingit ægre concedere dies aliquot dum à milite Thais munus extorqueat.
* Aliis pertendes.
b Dialogismus, quasi ad alterum.

Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: iniuriæ,
c Suspitiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
d Egóne illam? quæ illum? quæ me? que non? sine modo:
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hæc verba mehercule vna falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
Restringuet: & te vltrò accusabis, & ei dabis
Vltrò supplicium. PH. e indignum facinus! nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum sentio.
Et tædet: & f amore ardeo: prudens, sciens,
Viuus, vidensque pereo: nec quid agam, scio.
PA. Quid agas? nisi g vt te redimas captum quàm queas
Minimo: si nequeas paullulo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itáne suades? PA. si sapis:
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi * calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

c Similis congeries est in Plauti Mercatore.

d Aposiopesis celeberrima.

e Extenuatio ad auxesim spectans.

f Amoris Vehementia.

g Perstat in metaphora bellica.

* Sic puellam alieni patrimonii depastricem Theo. χαλαμαίαν. vocat i. locustam intercipientem messoribus messem. Vide Nannii Miscel. lib. I.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Thaidis blando sermone victus Phædria, pollicetur se biduum rus concessurum, vt Thrasoni interim locus sit apud illam.

Iambici senarij.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. Miseram a me, vereor ne illud grauiùs Phædria
Tulerit; néue aliorsum, atque ego feci acceperit,
Quòd heri intromissus non est. PH. totus Parmeno
Tremo, horreoque postquam adspexi hanc. PA. bono animo es.
Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hîc stabas? cur non rectà introibas? PA. cæterùm
De exclusione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores,

a In hac scena proponitur occasio fabulæ, vt Terentio initio fabularum mos est: simul caussa, cur miles sit placandus, recenseatur.

Aut quia sum apud te prius. T. *missa istæc face.*
PH. *Quid missa? ô Thais, Thais vtinam esset mihi*
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, vt
Aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. *Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.*
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eò feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
PA. *Credo, vt fit, misera præ amore exclusit hunc foras.*
T. *Siccine ais Parmeno? age. sed huc qua gratia*
Te accersi iussi, ausculta. PH. *fiat.* T. *dic mihi*
Hoc primum, potin' est hic tacere? PA *egone? optumè.*
Verùm heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ [b] *vera audiui, taceo, & contineo optumè.*
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est:
Plenus rimarum sum, hac atque illac [c] *perfluo.*
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. [d] *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*
PA. *Potest taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. *ciuémne?* T. *arbitror:*
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera
[e] *Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.*
Mercator hoc addebat, è prædonibus
Vnde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educare, ita vti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quocum vno rem habebam tum, hospite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. *Vtrunq; hoc falsum est:* [f] *effluit.* T. *qui istuc?* PA. *quia*
Neque tu vno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoq; bonam magnamq; partem ad te attulit.
T. *Ita est, sed sine me peruenire, quò volo.*
Interea miles, qui me amare occœperat,
In Cariam est profectus, te interea loci

b Reponit Thaidi vicem, tanquam falsum dictura sit.
c Metaphora à vase futili.
d Narratio.
e Basis figura est hic quando inter narrandum omnia pedetentim dicuntur.
f Meretricem notat.

Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: iniuriæ,
c Suspitiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
d Egóne illam? quæ illum? quæ me? que non? sine modo:
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hæc verba mehercule vna falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
Restringuet: & te vltrò accusabis, & ei dabis
Vltrò supplicium. PH. e indignum facinus! nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum sentio.
Et tædet: & f amore ardeo: prudens, sciens,
Viuus, vidensque pereo: nec quid agam, scio.
PA. Quid agas? nisi g vt te redimas captum quàm queas
Minimo: si nequeas paullulo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itáne suades? PA. si sapis:
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi * calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

c Similis congeries est in Plauti Mercatore.

d Aposiopesis celeberrima.

e Extenuatio ad auxesim spectans.

f Amoris Vehementia.

g Perstat in metaphora bellica.

* Sic puellam alieni patrimonii depastricem Theo. χαλαμαίαν. vocat i. locustam intercipientem messoribus messem. Vide Nannii Miscel. lib. 2.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Thaidis blando sermone victus Phædria, pollicetur se biduum rus concessurum, vt Thrasoni interim locus sit apud illam.

Iambici senarij.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. Miseram a me, vereor ne illud grauiùs Phædria
Tulerit; néue aliorsum, atque ego feci acceperit,
Quòd heri intromissus non est. PH. totus Parmeno
Tremo, horreoque postquam adspexi hanc. PA. bono animo es.
Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hîc stabas? cur non rectà introibas? PA. cæterùm
De exclusione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores,

a In hac scena proponitur occasio fabulæ, vt Terentio initio fabularum mos est: simul caussa, cur miles sit placandus, recenseture.

Aut quia sum apud te prius. T. missa istaec face.
PH. Quid missa? ô Thais, Thais vtinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, vt
Aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eò feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, vt fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? PA egone? optumè.
Verùm heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:
Quæ [b] vera audiui, taceo, & contineo optumè.
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est:
Plenus rimarum sum, hac atque illac [c] perfluo.
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. [d] Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. ciuémne? T. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera
[e] Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus
Vnde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educare, ita vti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quocum vno rem habebam tum, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. Vtrunq; hoc falsum est: [f] effluit. T. qui istuc? PA. quia
Neque tu vno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoq; bonam magnamq; partem ad te attulit.
T. Ita est, sed sine me peruenire, quò volo.
Interea miles, qui me amare occœperat,
In Cariam est profectus, te interea loci

b Reponit Thaidi vicem, tanquam falsum dictura sit.
c Metaphora à vase futili.
d Narratio.

e Basis figura est hic quando inter narrandum omnia pedetentim dicuntur.

f Meretricem notat.

g Astutè meretrix, vbi dixit quę amatorem vrgebant blandimenta subiicit.

Cognoui. & tute scis, post illa quàm intumun.
Habeam te, & mea consilia vt tibi credam omnia.
PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. PA. oh, dubiumne id est?
T. Hoc agite amabò: mater mea illic mortua est
Nuper. eius frater aliquantum ad rem est auidior.

h Commendatio puellæ.

Is vbi hancce forma videt [h] honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illicò
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarúsque omnium:
Is venit: postquàm sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det sedulò:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me: ac nō id metuat, ne, vbi eam acceperim,
Sese relinquam: velle se illam mihi dare:
Verùm id vereri. sed, ego quantum suspicor,

i Ellipsis.

Ad virginem animum adiecit. PH. etiam ne [i] amplius?
T. Nil: nam quæsiui nunc ego eam, mi Phædria,

k Cur puellam abducere quærat.

[k] Multæ sunt causæ, quamobrem cupio adducere.
Primùm, quòd soror est dicta: præterea, vt suis
restituam, ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,

l Amicus perpetuò, amator ad tempus.

Neque [l] amicum, neq; cognatum. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

m Vide quàm leniter precatur & blande.

Id [m] amabò adiuta me, quo id fiat faciliùs.
Sine illum priores parteis hosce aliquot dies
Apud me habere. nihil respondes? PH. pessuma,
Ego quidquam cum istis factis tibi respondeam?
PA. Hei noster, laudo. tandem perdoluit: vir es.

n Indignanter omnia repetit.

PH. At ego [n] nesciebam, quorsum tu ires: paruola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere, vt reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt deniq;
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?

o Ironia stomachantis amatoris.

Nisi illum [o] plus amas, quàm me: & istam nunc times,
Quæ aduecta est, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo sollicitat? cedò

p Nunc vbi, id est, numquid alicubi.

Num solus illa dona dat? P. [p] nuncubi meam

Benignitatem

mignitatem sensisti in te claudier?
onne, vbi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
ncillulam, relictis rebus omnibus,
uæsiui? eunuchum porrò dixti velle te,
uia solæ vtuntur his reginæ: repperi:
eri minas viginti pro ambobus dedi:
amen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
hæc facta abs te spernor. T. Quid istuc Phædria?
uamquam illum cupio abducere, atque hac re arbitror
fieri posse maxumè: veruntamen,
otiùs quam te inimicum habeam, faciam, vt iusseris.
. Vtinam istuc q verbum ex animo ac verè diceres,
otius quàm te inimicum habeam. si istuc crederem
ncerè dici, quiduis possem perpeti.
. Labascit, victus vno verbo quàm cito!
r Ego non ex animo misera dico? quam ioco
em voluisti à me tandem, quin perfeceris?
go impetrare nequeo hoc abs te biduum:
ltem vt concedas solùm. PH. siquidem biduum:
erùm ne fiant isti viginti dies.
Profectò non plus biduum: s aut. PH. aut? nihil moror:
t Non fiet. hoc modo sine te exorem. PH. scilicet
aciundum est, quod vis. T. meritò amo te. P. benè facis:
us ibo: ibi hoc me macerabo u biduum.
ta facere certum est. mos gerundu' est Thaidi.
u huc Parmeno fac illi adducantur. PA. maxumè.
H. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria,
t tu. numquid vis aliud? PH. egóne quid velim?
um milite x isto præsens absens vt sies:
ies noctesque ames me: me desideres:
e somnies: me expectes: de me cogites:
e speres: me te oblectes: mecum tota sis:
eus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus:
. Me miseram, forsitan hic mihi paruam habeat fidem:
tque ex y aliarum ingeniys nunc me iudicet.
go pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
eque me finxisse falsi quidquam, neque meo

q Verbum pro dicto ponitur.

r Ίμφατικῶς habet ego.

s [illegible]

t Qualis [illegible] [illegible] exprimitur.

u Tanquam bi[illegible] ennium sit.

x Per contemptum isto, quasi odioso.

y Meretrix bona hic inducitur.

Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria:
Et quicquid huius feci, causa virginis
z Id est, credo. *Feci: nam me eius* [z] *spero fratrem propemodum*
Jam reperisse adolescentem adeò nobilem:
Js hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo, dum venit.

ACTVS II SCENA I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Phaidi se facturum dixerat. illius ex amore immutationem miratur Parmeno: & militis donum ita lauda vt heri sui eunucho præferat.

Trochaici permixti iambici, octonarij tum senarij, vnus quaternarius.

PHÆDRIA, PARMENO.

a Isti scilicet Eunuchus & Aethiopissa: vt rivalem apponit, ita et munus, sed decebat militis munus vincere
b Figuratè, pro qui mihi sunt charior.
* Pro quoad per crasin.
* Ab eius animo, & in perpetuum: sic enim sonant hæc futura. Vide Nannii Misc. lib. 1.
* Hoc proficies. πλεονεκτήσεις. Nannii 1.
c Vetuste me pro mihi: Sic Heauton. Act. 5. Scen. 2. te indulgebant.
d Laus Phædriæ ab acta ætate.
e Oeconomia ad futurum amorem.
* Hinc.

PH. *ITa fac, vt iussi, deducantur* [a] *isti.* PA. *faciam.* PH. *at diligenter*
PA. *Fiet.* PH. *at maturè.* PA. *fiet.* PH. *satin' hoc mandatum est tibi*
PA. *Ah rogitare? quasi difficile siet. vtinam*
Tam aliquid facile inuenire possis Phædria,
Hoc quàm peribit. PH. *ego quoque vnà pereo, quod mî est* [b] *charius*
Ne istuc iam iniquo patiare animo. PA. *minimè, quin*
Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?
PH. *Munus nostrum ornato verbis* * *quòd poteris: &*
Jstum æmulum, quòd poteris, ab ea * *pellito.*
PA. *Memini; tametsi nullus moneas.* PH. *ego rus ibo, atq; ibi manebo*
PA. *Censeo.* PH. *sed heus tu.* PA. *quid vis?* PH. *censen' posse me obfirmare, &*
Perpeti, ne redeam interea? PA. *téne? non hercle arbitror:*
Nam aut iam reuertere; aut mox noctu te adigêt horsum insomnia
PH. *Opus faciam, vt defatiger vsque ingratijs vt dormiam.*
PA. *Vigilabis lassus: hoc* * *plus facies.* PH. *ah, nihil dicis Parmeno*
Eyciunda hercle hæc mollities animi: nimis me [c] *indulgeo.*
Tãdem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum? PA. *hui*
Vniuersum triduum? vide quid agas. PH. *stat sententia.*
PA. *Dij boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier*
Ex amore, vt non cognoscas eundem esse? [d] *hoc nemo fuit*
Minus ineptus, magis seuerus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidẽ est parasitus Gnatho
Militis: [e] *ducit secum vna virginem* * *huic dono. papæ,*
Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo

Cum

...m meo decrepito hdc eunucho. hæc superat ipsam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

...g. Quasi ambulantem Gnathonis personam inducit, sub cuius verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maximè assentatorum, qui patellam sequuntur, & ad epulas præstò sunt.

...ochaici & iambici octonarij catalectici, additis aliquot iambicis.

GNATHO, PARMENO.

DIj immortales: a homini homo quid præstat? stulto intelligens
Quid interest? hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi:
...nueni hodie adueniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
...ominem b haud impurum, itidem patria qui obligurierat bona.
...ideo sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obsitum.
...uid istuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod habui, perdidi.
...em, quò redactus sum? c omnes noti me, atque amici deserunt.
...ic ego illum contempsi præ me: quid homo, inquam, ignauissime?
...ane parasti te, vt spes nulla reliqua in te siet tibi?
...mul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco?
...ui color, nitor, vestitus; quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo, neq; quidquam habeo: nil cùm est, nil desit tamen.
*At ego infelix neque * ridiculus esse, neque plagas pati*
...ossum. quid tu his rebus credas fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seclum prius.
...oc nouum est aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.
...st genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt,
...ec sunt: hos consector, hisce ego non paro me vt rideant,
...ed his vltrò arrideo, & f eorum ingenia admiror simul:
...uicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque:
...egat quis, nego: ait, aio: postremò imperaui egomet mihi
Omnia assentari. is quæstus nunc est multo vberrimus.
.Scitũ hercle hominẽ: hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
.Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,
...oncurrunt læti mî obuiam cupedinarij omnes,
...etarij, lanij, coqui, fartores, piscatores,
...uibus & re salua & perdita profueram, & prosum sæpe:
...alutant; ad cœnam vocant: h aduentum gratulantur.
...lle vbi miser, famelicus, videt me esse i in tantum honorem,
Et tam facilè victum quærere, ibi homo cœpit me obsecrare,

a Gnathonis descriptio.
b Id est, non auarum.
διαλογικῶς hæc dicuntur.
c Omnia hæc ex media sumuntur consuetudine.
d μεταφορικῶς, à peregrinantibus.
* Parasiti derisores ridiculis dicteriis alienum cibum captabant: parasiti flagriones scapulis ad plagas venditandas, vnde plagipatidæ, Plaut. Vide Nannii Misc. lib. x.
e Gloriosos & iactabundos carpit.
f Adulatorum officium.
g Sententia verissima, hac præsertim tempestate.
h ἀντίπτωσις pro adoraui.
i Vetus est, pro in tanto honore: in potestatem dixit Cicero pro in potestate.

 Vt

Vt sibi liceret discere id de me: sectari iussi:
Si potis est, tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem vt Gnathonici vocentur.
PA. *Viden', ossum, & cibu' quid faciat alienus?* GN. *sed ego ce*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat?
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Riualis seruum: salua est res: nimirum hîc homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. PA. *hice hoc munere arbitrant*
Suam Thaidem esse. GN. *plurima salute Parmenonem*
*Summum * suum* [k] *impertit Gnatho. quid agitur?* PA. *statu*
GN. *video:*
Num quidnam hîc, quod nolis, vides? PA. *te.* GN. *credo. at nu*
quid aliud?
PA. *Quî dum?* GN. *quia tristis es.* PA. *nihil equidem.* GN. *ne sis. s*
quid videtur
[l] *Hoc tibi mancipium?* PA. *non malum hercle.* GN. *vro homine*
PA. *vt falsus animi est?* *(nunc dic*
GN. *Quàm* [m] *hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?* PA. *b*
Eiectos hinc nos. OMNIVM *rerum heus vicissitudo est.*
GN. *Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam;*
Ne sursum, deorsum cursites; néue vsque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? PA. *men'? papæ.* GN. [n] *sic soleo amicos.* PA. *laudo.*
GN. *Detineo te fortasse: tu profecturus aliò fueras.* *(ta*
P. *Nusquam.* G. *tum tu igitur paullum da mihi operæ.* [o] *fac, admi*
Ad illam. PA. *age modò, nunc tibi patent fores hæ, quia istam duci*
G. *Num quē euocari hinc vis foras?* P. [p] *sine biduum hoc prætere*
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas faxò calcibus sæpè insultabis frustrà.
G. *Etiam nūc hîc stas Parmeno? eho numnam tu hîc relictus custo*
Ne quis fortè internuncius [q] *clam à milite ad istam cursitet?*
PA. *Facetè dictum. mira verò, militi quæ placeant.*
[r] *Sed video herilem filium minorem huc aduenire.*
Miror, qui ex Piræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

* Id est, procōru n leges. Scoppæ appendicι. Col. cap. 6.
k Parasitica elegantia.
l Laudatio inimica.
m Gnatho insultat Parmenoni.
n ἔλλειψις, scilicet beare.
o Ironice.
p Submissius pronunciandū. A contrariis, & est hyperbole expressissima.
q εἰρωνικῶς.
r παρασκευὴ ad aliam Scenam.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat fortè conspectam virginem: queritur subductam Parmeno ostendit, quî fieri possit, vt illa potiatur.

Iambici

Iambici octonarij & senarij, item trochaici octonarij, & vnus iambicus quaternarius.

CHÆREA, PARMENO.

OCcidi[a].
Neque virgo est vsquam,[b] neque ego, qui illam è conspectu amisi meo.
...bi quæram? vbi inuestigem? quem percuncter? quam insistam (viam?
...certus sum. vna hæc spes est; vbi vbi est, diu celari non potest.
...faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
...det quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum.
... amore nescio quid loquitur ô infortunatum senem!
...c verò est, qui si amare occeperit, ludum, iocúmque
...ices fuisse illum alterum,[d] præut huius rabies quæ dabit.
Vt Dî illum, Deæq; senium perdant, qui me hodie remoratus est:
...eque adeò, qui restiterim, tum autem qui illum * flocci fecerim.
...d eccum Parmenonem, salue. P. quid tu es tristis, quidue alacris?
...nde is? C. ego hercle nescio,[e] neq; vnde eam, neq; quorsum eam:
...a prorsum oblitus sum mei.
... Qui quæso? C. amo. P. ehem. C. nunc te Parmeno ostendes, qui vir sies.
...cis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inueni
...odò, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt noscas meam:
...um in cellulam ad te patris penum omnem cõgerebam clanculùm.
... Age inepte. C. hoc hercle factũ est. fac sis, nunc promissa appareãt,
...ue adeò digna res est, vbi tu neruos intendas tuos:
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student
...emissis humeris esse, vincto pectore, vt gracilæ sient.
... qua est habitior paullo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
...ametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas:
...aq; ergo amantur. P. quid tua istæc? C. noua figura oris. P. papæ.
...[g] Color verus, corpus solidum, & succi plenum. P. anni? C. sedecim.
... Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precariò
...ac tradas: meã nihil refert,[h] dum potiar modò.
... Quid, virgo cuia est? C. nescio hercle. P. vnde est? C. tantundem. P. vbi habitat?
... Ne id quidem. P. vbi vidisti? C. in via. P. qua ratione amisisti?
... Id equidem aduenien s mecum stomachabar modò:

a Occasio tanquam nouæ fabulæ, & nouã motus in hac comœdia: est autem oratio plena affectibus.
b Satis amatoriè, qui se quoque perdidit, dum illam non inuenit.
c Virginis laus à forma.
d Plautus in Amphit. Parum etiam præut futurum est, prædicas: estque Plautus sæpe hac figura vsus.
* Vide Donat. & Ioan. Riuiũ.
e Perturbatio ex amore.
f Reprehẽdit industriæ cultum: & laudat pulchritudinem naturæ.
g Descriptio formosæ puellæ.
h Affectus amatorius.

Cuique suæ iniuriæ maximæ videatur.

[i] *Neque quemquam hominem esse ego arbitror, cui magis bonæ*
Fœlicitates omnes aduersæ sient.
P. *Quid hoc est sceleris?* C. *perij.* P. *quid factum est?* C. *rogas?*
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem

k Correptio est.

Nostin'. P. [k] *quid ni?* C. *is, dum sequor hanc, fit mihi obuiam.*
P. *Incommodè hercle.* C. *imò enimuerò infœliciter.*
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare, his mensibus
Sex vel septem prorsum non vidisse proxumis,
Nisi nunc cùm minimè vellem, miniméque opus fuit.
Eho, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. *maxumè.*
C. *Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,*

l ὑποτύπωσις odiosi senis.

[l] *Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens:*
Heus, heus, tibi dico Chærca, inquit. restiti.
Scin' quid ego te volebam? dic. [m] *cras est mihi*

m Hyperbole ex fastidio orta.

Iudicium. quid tum? vt diligenter nunties
Patri, aduocatus mane mihi esse vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora, rogo, num quid velit.
Rectè, inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodùm huc aduorterat

n Hic inceptiua particula est, non relatiua.

In nostram hanc plateam. P. *mirum, ni hanc dicit, modò*
Huic quæ data est dono. C. *huc cùm aduenio, nulla erat.*
P. *Comites secuti scilicet sunt virginem?*
C. [n] *Verum, parasitus cum ancilla.* P. *ipsa est, scilicet.*

o παροιμιῶδες, sicut & id quod sequitur, alias res agis.

Desine: iam [o] *conclamatum est.* C. *alias res agis.*
P. *Istuc ago quidem.* C. *nostin', quæ sit? dic mihi: aut*
Vidistin'? P. *vidi, noui: scio, quò abducta sit.*

p Repetitio amatoria.

C. *O Parmeno mi,* [p] *nostin'.* P. *noui.* C. *& scis, vbi siet?*

q Munus affectate laudat.

P. *Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est.*
C. *Quis is est tam potens cum* [q] *tanto munere hoc?* P. *miles Thraso*
Phœdriæ riualis. C. *duras fratris partes prædicas.*
P. *Imo enim, si scias quod donum huic dono contrà comparet,*
Tum magis id dicas. C. *quodnam quæso hercle?* P. *eunuchum.* C. *illumne obsecro*

r Gemina vituperatio, ab ætate & sexu, & mulierem posuit. ἐπιθετικῶς sicut Hom. γυναῖκά τε θήσατο μαζόν.

[r] *Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?*
P. *Istunc ipsum.* C. *homo quatietur certè cum dono foras.*
Sed istam Thaidem non sciui nobis vicinam. P. *haud diu est.*

C. Perij

Perij, numquámne etiam me illum vidisse? ehodum dic mihi,
ne, vt fertur, forma? P. sanè. C. at nihil ad nostram hanc. P. alia
res est.
Obsecro te hercle Parmeno fac vt potiar. P. [s] faciam sedulò, ac
abo operam, adiutabo. numquid me aliud vis? C. quò nunc is?
domum,
mancipia hæc, ita vt iussit frater, deducam ad Thaidem.
[t] O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!
Quid ita? C. rogitas? summa forma semper conseruam domi
Videbit, colloquetur, aderit vnà in vnis ædibus,
bum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
Quid si nunc tute fortunatus fias? C. quare Parmeno?
esponde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum posteà?
Pro illo te deducam. C. audio. P. te esse illum dicam. C. intelligo.
Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:
ibum vnà capias, adsis, tangas, propter dormias.
Quandoquidem illarum neque [x] quisquam te nouit, neque scit qui
sies.
ræterea forma, & ætas ipsa est, facilè vt te pro eunucho probes.
. Dixisti pulchrè: numquam vidi melius consilium dari.
Age, eamus intrò: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.
. Quid agis? [y] iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid ego egi
miser?
Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.
. Eamus. P. pergin'? C. certum est. P. vide ne nimium calidum
hoc sit modò.
. Non est profectò. sine. P. at enim istæc in me cudetur faba. ah
flagitium facinus. C. an id flagitium est, si in domum meretriciam
Deducar, & illis [z] crucibus, quæ nos, nostrámque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? æquum est fieri, vt à me ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent: illud meritò factum omnes putent.
. Quid istic? si certum est facere, faciam: verùm ne post conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubésne? C. iubeo, cogo, atq; impero.
. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. Dy vortant benè.

ACTVS

[s] Parmeno diligentiam pollicetur.

[t] Occasio consilii & noui motus.

[u] Quinque amoris gradus.

[x] Quisquam fœminino genere positum.

[y] Vafer seruus nō vult videri sceleris actor.

Calid. θερμὸν Græci pro periculoso dicunt: sic & Cic. 1. Offic.

[z] Id est, tormentis.

* Argumentum a consequentibus.

ACTVS III. SCENA I.

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seque, & facta sua immodicè iactat. consulit item Gnatho, ne miles purget se Thaidi de more Pamphilæ, imo potiùs augeat suspicionem, ita par pari relatur.

Iambici senarij.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

a Antea depinxit parasitum, nune insulsum & ineptum Thrasonem describit.

b Miles gloriosus à fato & deorum dono se laudat.

T. M*Agnas verò agere gratias Thais mihi ?*
G. *Ingenteis.* T. *ain' tu ? læta est ?* G. *non tam ipso quidem*
Dono, quam abs te datum esse : id verò seriò
Triumphat. P. *huc prouiso, vt vbi tempus siet,*
Deducam. sed eccum militem. T. *est* [b] *istuc datum*
Profectò mihi, vt sint grata, quæ facio, omnia.
G. *Aduorti hercle animum.* T. *vel rex semper maxumas*
Mihi agebat, quidquid feceram ; alijs non item.
G. [c] *Labore alieno magno partam gloriam*
Verbis sæpe in se * *transmouet, qui habet salem,*
Quod in te est. T. *habes.* G. *rex te ergo in oculis.* T. [d] *scilicet.*
G. *Gestare.* T. *verò, credere omnem exercitum,*
Consilia. G. *mirum.* T. *tum sicubi eum satietas*
Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,
Requiescere vbi volebat, quasi : nostin'? G. *scio.*
Quasi vbi illam exspueret miseriam ex animo. T. *tenes.*
Tum me conuiuam solum abducebat sibi. G. [e] *hui,*
Regem elegantem narras. T. *imo sic homo*
Est perpaucorum hominum. G. *imo nullorum arbitror,*
Si tecum viuit. T. *inuidere omnes mihi,*
Mordere clanculum : ego non flocci pendere :
Illi inuidere miserè. verùm vnus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is vbi molestus magis est, quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas ?
G. *Pulchrè me hercle dictum, & sapienter : papæ,*
Iugularas hominem. quid ille ? T. *mutus illicò.*
G. *Quid ni esset ?* P. *Dij nostram fidem, hominem perditum,*
Miserùmque & illum sacrilegum. T. *quid illud Gnatho,*
Quo pacto Rhodium tetegerim in conuiuio

c Assentatio, mordax tamē.
* Bembus transfert.
d Scilicet mira laudis affectatio.

e Amara & regis & Thrasonis irrisio.

Numquid

...nquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
...lus millies iam audiui. T. vnà in conuiuio ^f
...t hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
...tè habui scortum. cœpit ad id * alludere,
...me irridere. quid ais, inquam, homo impudens?
...us tute es, & pulpamentum quæris. ha ha he.
Quid est? G. facetè, lepidè, lautè, nihil supra.
...um obsecróne hoc dictum erat? vetus credidi.
Audieras? G. sæpè; & fertur inprimis. T. ^g meum est.
Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
At te Dÿ perdant. G. quid ille quæso? T. perditus.
...u omnes, qui aderant, emoriri. denique
...etuebant omnes iam me. G. non iniuria.
Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
...uòd eam me amare suspicatur? G. nihil minùs.
...o magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
...in'? ^h si quando illa mentionem Phædriæ
...cit, aut si laudat, te vt malè vrat? T. sentio.
Id vt ne fiat, hæc res sola est remedio.
...bi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
...ntinuò: si quando illa dicet, Phædriam
...mmessatum intromittamus: tu, Pamphilam
...ntatum prouocemus. si laudabit hæc
...lius formam: tu huius contrà. denique
...r pro pari referto, quod eam mordeat.
Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnatho.
Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,
...mdudum amat te; iamdudum facilè fit,
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
...uctum, nequando iratus tu ^i aliò conferas.
Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat.
Ridiculum, non enim cogitaras: cæterùm,
...em hoc tute meliùs ^k quanto inuenisses Thraso?

f Hyperbole ex fastidio narrantis.
* Ludere.
g Ridicula militis verba.
h πάρεργον in prima fabulæ parte.
i Loco pro persona posuit.
k Cum pondere pronunciandum.

ACTVS III. SCENA II.

...rg. Parmeno eunuchum & Æthiopissam, Phædriæ numera, tradit Thaidi, & vti iussus erat, verbis ornat: eidem Thraso & parasitus insultant.

Eiusdem generis.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS, ANCILLA.

a De omni sensu dici potest.

TH. *Audire vocem* [a] *visa sum modò militis:*
Atque eccum. salue mi Thraso. THR. *ô Thais mea,*
Meum * *suauium, quid agitur? ecquid nos amas*
De fidicina istac? PAR. [b] *quam venustè? quod dedit*
Principium adueniens. TH. *Plurimùm merito tuo.*
GN. *Eamus ergo ad cœnam: quid stas?* PAR. *hem alterum.*
Ex homine hunc natum dicas. TH. *vbi vis, non moror.*
PAR. *Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam.*
Ituran' Thais quopiam es? TH. *ehem Parmeno,*
Bene fecisti: hodie itura. PAR. *quò?* TH. *ecquid* [c] *hunc vides?*
PA. *Video, & me tædet. vbi vis, dona adsunt tibi*
A Phædria. TH. *quid stamus? cur non imus hinc?*
PA. *Quæso hercle vt liceat; pace quod fiat tua.*
Dare huic quæ volumus, conuenire & colloqui.
THR. *Perpulchra credo dona, haud nostris similia.*
PA. *Res indicabit. heus iubete istos forâs*
Exire, quos iussi. ocyùs procede tu huc.
[d] *Ex Æthiopia est vsque hæc.* TH. *hîc sunt tres minæ.*
GN. *Vix.* PA. *Vbi tu es Dore? accede huc, hem eunuchum tibi,*
Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
TH. *Ita me dî ament, honestus est.* PA. *quid tu ais Gnatho?*
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraso?
Tacent: satis laudant. fac periculum in literis,
[e] *Fac in palæstra, in musicis, quæ liberum*
Scire æquom est adolescentem, solertem dabo.
THR. [f] *Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sobrius.*
PA. *Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat*
Te viuere, & sua caussa excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat: quod quidam facit.
Verùm, vbi molestum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
THR. *Apparet seruom hunc esse domini pauperis,*
Miserique. GN. *nam hercle nemo posset,* [g] *sat scio,*

* φίλημα græcè quod simul & osculum & amores significat. Nan. Misc. lib. 1.

b Ironia.

c Mitè pronomen inuenit, ne quenquam lædat.

d Commendatio a longinquitate loci.

e Olim his artibus liberi erudiebantur.

f Honesta ellipsis ob Thaidis præsentiam.

g Assentanter approbat militis dictum.

haberet,qui pararet alium,hunc perpeti.
ace tu : quem esse ego puto infra omnes infimos
nines : nam,qui huic animum assentari induxeris,
flamma te petere cibum posse arbitror.
.lamne imus ? TH.hos priùs introducam,& quæ volo,
ul imperabo : posteà continuò exeo.
Ego hinc abeo : tu istam operire. P.haud conuenit
à cum amica ire imperatorem in via.
R.Quid tibi ego multa dicam ? domini similis es.
.Ha,ha,hæ.T.quid rides ?.GN.istuc,quod dixti modò ;
llud de Rhodio dictum in mentem venit.
Thais exit.THR.abi, præcurre,vt sint domi
rata omnia.GN. [i] fiat.T.diligenter Pythias
cures,si Chremes huc fortè aduenerit,
ores,primùm vt maneat ; si id non commodum est,
redeat : si id non poterit,ad me adducito.
Ita faciam.TH.quid ? quid aliud volui dicere ?
Hem,curate istam diligenter virginem.
mi adsitis,facite.T.Eamus.TH. [k] vos me sequimini.

h Vetus adagium in adulatores.

i Ellipsis ethica,qua plus vultu quam verbis signatur.
• Bembus, Ehem.
k Ad pedisequam refertur.

ACTVS III. SCENA III.

g.Chremes probus adolescens amari se à Thaide suspicatur,quem a-
rem effugere studet.

Iambici senarij.

CHREMES, PYTHIAS.

[a] Profectò quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum :
a me video ab ea astutè labefactarier.
am tum,cùm primùm iussit me ad se accersier,
Roget quis,quid tibi cum illa?ne noram quidem)
Vbi veni,causam, [b] vbi manerem,repperit :
Ait rem diuinam fecisse,& rem seriam
velle agere mecum.iam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia : ipsa accumbere
Mecum,mihi sese dare,sermonem quærere.
Vbi friget,huc euasit,quam pridem pater
Mihi & mater mortui essent : dico,iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam,& quàm longè à mari.

a Oratio cogitabundi,& futura multo ante secum volutantis.

b Manerem, honestiùs, quam domi-tem.

Credo

c Tanquam à pertinaciter possidente.

Credo ei placere hoc: sperat se à [c] me auellere.
Postremò, ecqua inde parua perisset soror,
Ecquis cum ea vna; quid habuisset, cum perit;
Ecquis eam posset noscere: hæc cur quæritet?
Nisi illa fortè, quæ olim periyt paruola

d λαχωνικὸν ῥῆμα.

Soror, hanc se [d] intendit esse, vt est audacia.
Verùm ea si venit, annos nata est sedecim,
Non maior: Thais, ego quàm sum, maiuscula est.
Misit porrò orare, vt venirem seriò.
Aut dicat quid volt, aut molesta ne siet.

* Bembus, hic est?

e Simplex rustici responsio.

Non hercle veniam, tertiò. heus. heus. PY. * hic quis est?
CH. [e] Ego sum Chremes. PY. ô capitulum lepidissimum!
CH. Dico ego mî insidias fieri. PY. Thais maximo
Te orabat opere, vt cras redires. CH. rus eo.
PY. Fac amabò. CH. non possum, inquam. PY. at apud nos hîc mane,
Dum redeat ipsa. CH. nihil minùs. PY. cur mi Chremes?

f Indignatur de attrectatione Pythiæ.

CH. [f] Malam rem abis hinc? PY. si istud ita certum est tibi,
Amabò, vt illuc transeas, vbi illa est. CH. eo.
PY. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IIII.

Arg. Inducit personam cui narraturus est Chærea, quæ intus patrarit. hoc ideo fit, vt populus percipiat auribus, quod honestis oculis subijci nequit.

Iambici octonarij catalectici.

ANTIPHO.

a Essemus à verbo sum. Plaut. minore nusquam bene fui dispendio. Et sæpe alias.

b Chærea sub Eunuchi habitu virgine viciata vix cognitus.

AN. Heri aliquot adolescentuli coijmus in Piræo,
In hunc diem vt de symbolis [a] essemus: Chæream ei rei
Præfecimus: dati anuli: locus, tempus constitutum est:
Præteryt tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neq; scio quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedêre, vt illum quæram:
Idq; adeo visam, si domi est: [b] quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est, quid hoc hominis? qui est hic ornatus,
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conijcere:
Nisi quidquid est, procul hinc libet priùs, quid sit, sciscitari.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Chærea foras prosiliens exultat, quòd virgine potitus sit: quid intus patrarit, narrat fortè obuio Antiphoni.

Trochaici

Trochaici & Iambici octonarij acatalecti, & catalectici.

CHÆREA, ANTIPHO.

[a] NUm quis hic est? nemo est. num quis hinc me sequitur? nemo homo est.
Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? prô Iupiter,
Nunc est profectò, interfici cùm perpeti me possum:
Ne hoc gaudium contaminet vita aliqua ægritudine.
Sed neminémne curiosum interuenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quique eam rogitando obtundat, enecet?
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergã, vnde emergã, vbi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, anne insaniã?
A.[d] Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satine sanus? quid me
Aspectas? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice
Salue: nemo omnium est, quem ego magis nunc cuperem videre.
A. Narra istuc quæso quid siet. C. imo ego te obsecro hercle, vt audias.
Nostin' hanc, quam frater amat? A. noui, nempe opinor Thaidem.
C. Istam ipsam. A. sic commeminerã. C. quædã hodie est ei dono data
Virgo: quid ego eius tibi nunc faciem prædicẽ, aut laudẽ Antipho,
Cùm ipsum me noris, quàm elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. A. ain' tu? C. [f] primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi, forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerit frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam: summonuit me Parmeno
Ibi seruus, quod ego arripui. A. quid id est? C. [g] tacitus citiùs audies,
Vt vestem cum illo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.
A. Pro eunuchon'? C. sic est. A. quid tãdẽ ex ea re vt caperes cõmodi?
C. Rogas? [h] viderẽ, audirẽ, essem vnà, quacum cupiebam, Antipho.
Num parua caussa, aut parua ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta verò ad se abducit domum,
Commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi: A. satis tutò tamen.
C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi, ne abscedam, imperat.
In interiore parte vt maneam solus cum sola: annuo,
Terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo.

[i] Abducit

a Hæc verba gestum vultumque indicant exultantis.

b Instabilitatem fortunæ timet.

c Exordium Patheticum.

d Occasione obuiæ personæ quæ turpiter gesta ob oculos poni non licebat, spectatoribus narrantur.

e Narratio, qua exponitur protasis secundæ partis in fabula.

f Narratio flagitii.

g Correptio intercipientis narrationem.

h Res amanti gratissima.

[i] *Abducit secum ancillas : paucæ, quæ circum illam essent, mane*
Nouitiæ puellæ. continuò hæc adornant, vt lauet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclaui sedet,
Suspectans [k] *tabulam quandã pictã, vbi inerat pictura hæc; Ioue*
quo pacto Danae misisse aiunt quõdam in gremium imbrẽ aureu
Egomet quoque id spectare cœpi : & quia consimilem luserat
Jam olim ille [l] *ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,*
Deum sese in hominem conuertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum, per impluuium fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui [m] *templa cœli summa sonitu concutit.*
Ego * *homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci ac luben*
Hæc dum mecum reputo, accersitur lauatum interea virgo.
Jt, lauit, redit : deinde illam in lecto illæ collocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperet. venit vna. heus tu, inquit, Dor
Cape hoc flagellum, & ventulum huic sic facito, dum lauamur.
Vbi nos lauerimus, si voles, lauato. accipio tristis.
A. *Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem,*
Status quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.
C. [n] *Vix elocuta est hoc,* [o] *foras simul omnes proruunt se :*
Abeunt lauatum. perstrepunt, ita vt fit, domini vbi absunt.
Jnterea [p] *somnus virginem opprimit. ego limis adspecto:*
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint. video esse : pessulum ostio obdo.
A. *Quid tum?* CH. *quid tum fatue?* A. *fateor.* CH. *egon' occasionem*
Mihi ostentatam, tam breuem, tam optatam, tam insperatam,
Amitterem ? tum pol ego is essem verè, qui assimulabar.
A. *Sanè hercle vt dicis, sed interim de symbolis quid actum est ?*
C. *Paratũ est.* A. *frugi es : vbi ? domin' ?* C. *imò apud libertũ Disci*
A. *Perlongè est, sed tanto ocyùs properemus, muta vestem.*
C. *Vbi mutem? perij : nam domo exulo nunc ; metuo fratrem,*
Ne intùs sit: porrò autem, pater ne rure redierit iam.
A. *Eamus* [q] *ad me : ibi proximum est vbi mutes.* C. *rectè dicis.*
Eamus : & de istac simul, quo pacto porrò possim
Potiri, consilium volo capere vnà tecum. A. *fiat.*

ACTVS IIII. SCENA I.

Arg. Dorias ancilla hîc narrat, quid in conuiuio militis actum sit.

Eiusdem generis.

DORIAS.

i Occasio solitudinis.
* Ita Heaut. Act. 5. Scen. 7: & Phor. Act. 5. Scen. 9
k Tabula de Ioue, & Danaë digna lupanari
l Ludum non scelus dixit, Ioui & sibi nequitia blandiens.
m Templa cælum ipsum significat.
* Victorius in lib. 4 Famil. epist. Cice. legit homuncio non fac.
n Homerus Odyss. ὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος.
o Mos familiæ petulantis.
p Clauso gutture explicata narratio.
q Id est, in domum meam.

DORIAS.

ITa me dÿ bene ament, quantum ego [a] illum vidi, nonnihil timeo
Misera, ne quã ille hodie insanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam iste aduenit Chremes adolescens frater virginis,
Rogat, illum admitti vt iubeat: ille continuò irasci, neque
Negare audere: Thais porrò instare, vt hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius caussa, quia illa quæ cupiebat
De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat tristis: mansit ibi illa cum illo sermonem * illico.
Miles verò sibi putare [b] adductum ante oculos æmulum.
Voluit facere contrà huic ægrè: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerse, vt delectet hic nos. illa exclamat, minimè gentium.
Tun' in conuiuium illam? miles [c] tendere inde ad iurgium.
Interea aurum sibi clam mulier * demit, dat mihi vt auferam.
Hoc est signi, vbi primum poterit, sese illinc subducit, scio.

a Illum scilicet Thrasonem, infinitum pro finito.

* Alii occipit.

b Locus agnoscẽdæ virginis.

c Id est, pertinaciter nitebatur. Virg. V sic certamine tendunt.

* Bembus, demet.

ACT. IIII. SCEN. II.

Arg. Secum cogitans Phædria, quæ sit intercepti amoris passurus incommoda, si totum biduum ruri manserit, vincente amore in vrbem redit.

Iambici senarÿ.

PHÆDRIA.

DVm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opu'st verbis? dum hæc puto,
Præterÿ imprudens villam, longè iam abieram:
Sum sensi, redeo rursum: malè verò me habens.
Vbi ad ipsum veni * diuerticulum constiti:
Occepi mecum cogitare: hem, biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum posteà?
Nihil est: quid? nihil? si non tangendi copia est,
Eho ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit. certè extrema * linea
Amare, haud nihil est. villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quòd timida subito egreditur Pythias?

a Tempus postulat Phædriæ reditum, vbi acta sunt omnia, quæ illius absentiam desiderabant.

* Diuerticulũ vbi incipit semita quæ digredientem à via publica in villam deducit. Nonnli Misc. lib. 1.

* Ordine & gradu transf. à lineis & interceptis theatri. Sunt verò quinq; amoris lineæ: Visus, colloquium, tactus, oscula, concubitus. Vide sup. Act. 2. Scen. 3.

ACTVS IIII. SCENA III.

Arg. Pamphilam ab eunucho vitiatam magnopere queritur Pythias, minatur Phædria: atque ita ex illius querela, & huius errore, multum delectationis spectator capit.

Iambici octonarij, quibus adsunt trochaici, iambicus senarius vnus.

PYTHIA, DORIAS, PHÆDRIA.

a Suprà ipse Chærea narrauit suum tacinus: hic in personas spargitur, & idem factum narratur dissimili figura orationis.

PY. [a] *VBi illum ego scelerosum misera atq; impium inueniam aut vbi*
Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum? PH. *peri- hoc quid sit vereor.*
PY. [b] *Quin insuper etiam scelus postquam ludificatus est virginem*
Vestem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo concidit.
PH. *Hem.* PY. *Qui nunc si detur mihi,*
Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico?
PH. *Profectò nescio quid absenti nobis turbatum est domi:*
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris Pythias?
PY. [c] *Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quò dignus es cum donis tuis*
Tam lepidis. PH. *quid istuc est rei?*
PY. *Rogas me?* [d] *eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit*
Vitiauit virginem, quam heræ dederat dono miles. PH. *quid ais*
PY. *Perij.* PH. *temulenta es.* PY. *vtinã sic sient, mihi qui malè volũ*
DO. *Au, obsecro mea Pythias, quod istuc nam monstri fuit?*
PH. *Insanis: quî istuc facere eunuchus potuit?* PY. *ego illum nesci*
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
[e] *Virgo ipsa lacrumat; neque, cum rogites quid sit, audet dicere*
Ille autem [f] *bonus vir nusquam apparet, etiã hoc misera* [g] *suspic*
Aliquid domo abeuntem abstulisse. PH. *nequeo mirari satis,*
Quò abire ignauos ille possit longiùs, nisi domum
Forte ad nos redit. PY. *vise amabò, num sit.* PH. *iam faxo scies.*
DO. *Perij, obsecro tam infandũ facinus, mea tu, ne audiat quidem*
PY. *At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maximos.*
* *Sed nihil potesse: verùm miseræ non in mentem venerat.*
Nam illum aliquò conclussem, neque illi commisissem virginem.

b Hic videas quanta sit poetæ copia.

c Phædriæ insonti crimen imputat.

d Vel duplex est interrogatio: quem dedisti nobis? quas turbas dedit? vel est ἀντίκλασις.

e Argumentis factum ostendit.

f εἰρωνικῶς.

g Omnes suspiciones ad eunuchum reuocat.

* Sic Prisc. legit Vide & Riuii castigationes.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Arg. Hic ridiculo quodam & periucundo errore spectatores oblectantur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thaidi dederat, hunc iratus adoritur, vt virginis stupratorem: signis tandem, & argumenti

gumenti

umentis comperit à Chærea fratre perpetratum scelus.

Iambici senarij & trochaici octonarij.

PHÆDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

H. [a] EXi foras sceleste: at etiam restitas?
Fugitiue prodi, malè conciliate. DO. obsecro. P. oh,
Illud vide, os, vt sibi detorsit carnufex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paullum si cessassem Pythia,
Domi non offendissem: ita tam ornabat fugam.
Y. Habésne hominem amabò? PH. quid ni? PY. ó factum bene.
O. Istuc pol verò bene. PY. [b] vbi est? PH. rogitas: non vides?
Y. Videam obsecro, quem? PH. hunc scilicet. PY. quis hic est homo?
H. Qui ad vos deductus hodie est. PY. hunc oculis suis,
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
H. Non vidit? PY. an tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum? PH. namque alium habui neminem. PY. au,
e comparandus hic quidem ad illum est. ille erat
Honesta facie & liberali. PH. ita visus est
udum, quia varia veste exornatus fuit:
unc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
. Tace obsecro, quasi verò paullum intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
uem tu verò videre velles Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus senex,
olore mustellino. P. hem, quæ hæc est fabula?
ò redigis me, vt quid egerim, egomet nesciam.
ho tu, emin' ego te? DO. emisti. PY. iube mihi denuò
espondeat. PH. rogo. PY. venistin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim:
uem secum adduxit Parmeno. PH. age dum, hoc mihi expedi.
rimùm vnde habes istam, quam habes vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? DO. venit Chærea.
. Fratérne? DO. ita est. PH. quando? DO. hodie. PH. quàm dudum? DO. modò.
. Quicum? DO. cum Parmenone. PH. noráſne eum priùs?
o. Non: nec quis esset, vmquam audieram dicier.
. Vnde igitur, meum fratrem esse sciebas? DO. Parmeno

a Vt narratio & longior fiat, & magis ridicula pergit in personas spargere.

b Error vterque Phædriæ scilicet & Pythiæ.

c Nostrarum numquam quisquam, id est, nulla ex nobis.

d Elegans Chæreæ descriptio ab ignoto.

e Eunuchi deformis descriptio.

f Obliquæ interrogationes, à quibus testimonia deriuare nititur.

g Eunuchum scil.

Dicebat eum esse: g is dedit hanc mihi vestem. PH. *occidi.*
DO. *Meam ipse induit, post vnà ambo abierunt foras.*
PY. *Jam satis credis sobriam esse me, & nil mentitam sibi?*
Iam satis certum est virginem vitiatam esse? PH. *age nunc bellua,*
Credis huic quod dicat? PY. *quid isti credam? res ipsa indicat.*
PA. *Concede istuc paululum, adin'? etiam paululum: sat est.*

h Sic interrogat vt ea negari vellet.

h *Dic dum hoc rursum: Chærean' tuam vestem detraxit tibi?*
DO. *Factum.* PH. *& ea est indutus?* DO. *factum.* PH. *& pro te huc deductus est?* DO. *ita.*

i Exclamatio bifariam accipienda.

PH. *Iupiter magne,* i *ô scelestum, atq; audacem hominem!* P. *væ mihi*
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
PH. *Mirum, ni tu credas quod iste dicat. quid agam nescio.*
Heus tu negato rursum: possumne ego hodie ex te exculpere

k Amplificatio & dilatatio quæstionis.
l deploratio.

Verum? k *vidistin' fratrem Chæream?* DO. *non.* PH. *non potest sine*
Malo fateri, video, sequere me hàc: modò ait, modo negat.
Ora me. DO. *obsecro te verò Phædria.* PH. *in' intrò?* DO. l *hei, hei.*
P. *Alio pacto honestè quomodo hinc nunc abeam, nescio.*
Actum est siquidem: tu me hîc etiam nebulo ludificabere?
PY. *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me viuere.*
DO. *Sic est.* PY. *inueniam hodie, parem vbi pol referam gratiam.*
Sed nunc quid faciendum censes Dorias? DO. *de istac rogas*
Virgine? PY. *ita: vtrum taceámne, an prædicem?* DO. *pol si sapis,*

m Sanum consilium.

m *Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis,*
Hac re & omni turba euolues te, & illi gratum feceris.

n Oeconomia ad futurum fabulæ exitum.

Id modò dic, abisse Dorum. PY. *ita faciam.* DO. n *sed videon' Chremem?*
Thais iam aderit. PY. *quid ita?* DO. *quia cùm inde abeo, iam tum inceperat*
Turba inter eos. PY. *aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid siet.*

ACTVS IIII. SCENA V.

Arg. A cœna militis vino semigrauis egreditur Chremes adolescens, in cuius persona Terentius exprimit egregiè temulentorum consuetudinem, qui priorum memores, in præsentibus titubant.

Iambici octonarij.

CHREMES, PYTHIAS.

a Interiectio est paulatim percepti mali.
b Temulenti conditio.

AT at, a *data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.*
At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulcrè sobrius,
Postquam surrexi, b *neque pes, neq; mens satis suum officium facit.*

PY. Chre-

P. Chreme. C. quis est? ehem Pythia, vah quanto nunc formosior
Videre, quàm [c] dudum? P. certè quidem tu pol multò alacrior.
C. Verbum hercle, verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget
Venus.
Sed Thais multò antè venit? P. ante abiit iam à milite?
C. [d] Iamdudum ætatem: lites sunt inter eos factæ maxumæ.
P. Nil dixit tũ, vt sequerêre sese? C. [e] nihil, nisi abiens mihi innuit.
P. Eho, nónne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minùs. nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam video: miror vbi huic ego anteuorterim.

c Id est, paulo ante.

d Id est, longo tempore.

e Simplex omnino Chremes inducitur.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Arg. Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se muniunt, quem venturum putant, vt virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur quàm Thais.

Trochaici & iambici octonarij, trochaicus quaternarius & iambicus quaternarius.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

T. CRedo equidem illum iam affuturum esse, illa vt eripiat. sine
[a] Veniat: atqui, si illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodientur. vsque eò ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint. verùm enim si ad * rem conferentur, vapulabit. (ctabam.*
C. Thais ego iamdudum hic adsum. T. ô mi Chreme, teipsum expe-
Scin' tu turbã hanc propter te esse factã? et adeò ad te attinere hãc
Omnem rem? C. [b] ad me? quî? quasi istuc. T. qui dum tibi sororẽ stu-
Reddere, & restituere, hæc atq; huiusmodi sum multa passa. (deo
C. Vbi ea est? T. domi apud me. C. ehem. T. quid est?
Educta ita vti teq; illaq; dignum est. C. quid ais? T. id quod res est:
[c] Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidpiam pretij.
C. Et habetur, & referetur à me Thais tibi, ita vti merita es,
Gratia. T. [d] at enim caue, ne prius quàm hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea est, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, cistellam Pythias domo effer cum [e] monumentis.
C. Vidin' tu illam Thais? P. vbi sita est? T. in Risco. odiosa cessas?
C. Militem secum ad te quantas copias adducere?
At at. T. num [f] formidolosus obsecro es mihi homo? C. [g] apagesis.
Ego formidolosus? nemo est hominum, qui viuat, minùs.
T. Atq; ita opus est. C. au, metuo qualẽ tu me esse hominẽ existumes.

a Παρασκευὴ eius motus, quem miles excitabit oppugnaturus ædes.

* Id est, ad opus. Nonnii Mil.e. lib. 1.

* Alias expecto.

b Vt rusticus prudens & timidus turbatus est his verbis.

c Beneficium exhibet, non pretiũ poscit.

d Ad bellum futurum animat.

e Monumenta sunt, quæ inepti instrumẽta vocant.

f Timoris indicium.

g Verbum Comicum, siue aduerbium Græcum, id est, recede.

T. *Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est,*
[h] *Minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus.*

h Facilem victoriam proponit.

C. *Scio istuc.* S I D *tu quod cauere possis, stultum admittere est.*
Malo ego nos prospicere, quàm hunc vlcisci accepta iniuria.
Abi tu, atq; ostium obsera intùs, [i] *dum ego hinc transcurro ad forum,*

i Fugiendi occasionem quaerit.

Volo ego adesse hîc aduocatos nobis in turba hac. T. *mane.*
C. *Melius est.* T. *mane.* C. *omitte, iā adero.* T. *nil opus est istis Chreme.*
Hoc dico modò, [k] *sororem illam tuam esse, & te paruam virginem*

k Ab iusto & possibili.

Amisisse, nunc cognôsse: signa ostende. P. *adsunt.* T. *cape.*
[l] *Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'?* C. *probè.*

l Nam violento ciuiliter resisti solet.

T. *Fac animo hæc præsenti dicas.* C. *faciam.* T. *attolle pallium.*
Perij, huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACT. IIII. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optimè hic exprimit Terentius, cùm furenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum.

Iambici trochaici octonarij.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. [a] H*Anccine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?*

a Epitasis prioris partis in fabula, est autem perridicula Thrasone digna.

Mori me satius est. Simalio, * *Donax, Syrisce, sequimini.*

* Dorax.

Primùm ædeis expugnabo. G. *rectè.* THR. *virginē eripiā.* GN. [b] *probè.*

b Gnatho ad omnia assentatur.

THR. *Malè multabo ipsam.* GN. *pulchrè.* THR. *in medium huc agmen* * *cùm vecti, Donax;*

* Sic Prisc. lib. 7. legit.

Tu Simalio in sinistrum * *cornu, tu Syrisce in dexterum.*

* Antique cornum.

Cedò alios: vbi centurio est Sanga, & manipulus furū? S. *eccū adest.*
THR. *Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui istū huc portes, cogitas?*
S. *Egóne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:*
Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergerem [c] *vulnera.*

c Ridendo hæc Sanga dicit.

THR. *Vbi alij?* S. *qui malùm, alij? solus Sannio seruat domi.*
THR. *Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.*
G. [d] *Illuc est sapere: vt hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.*

d Acerbe militem irridet.

THR. * *Idem hoc iam Pyrrhus factitauit.* C. *vidin' tu Thais, quam hic rem agi?*

* Alias diem antiquum adverbium est, & breuitatem temporis significat, ita in Phor. Act. 3. Scen. 3. dum igitur diem licet.

Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.
TH. *Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:*

Ne

e metuas. TH. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis velle dari,
t tu illos procul hinc [e] ex occulto cæderes. facerent fugam.
HR. Sed eccam Thaidem ipsam video. GN. quàm mox irruimus?
THR. mane.
MNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.
ui scis, an, quæ iubeam, sine vi faciat? GN. Dÿ vostram fidem,
Quanti est sapere? numquam accedo, quin abs te abeam doctior.
HR. Thais, primùm hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,
Dixtin' hos mihi dies soli dare te? TH. quid tum postea? THR. rogi-
uæ mihi ante oculos amatorem coram adduxisti tuum? (tas?
uid cum illo vt agas? & cum eo clam subduxisti mihi.
A. [h] Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mauis eripi.
Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? GN. ah, quid
ais? tace. (furcifer?
Quid tu tibi vis? THR. ego non tangam meam? C. tuam autem
N. Caue sis: nescis, cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis?
Scin' tu, vt tibi res se habeat? si quidquā hodie hic turbæ cœperis,
aciam, vt huius loci, dieique meique semper memineris.
Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
[l] Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' verò canis?
ccine agis? THR. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa
rei tibi est?
Scibis. principiò eam esse dico liberam. THR. hem. C. ciuem At-
ticam. THR. hui.
Meam sororem. THR. os durum. C. miles, nunc adeò edico tibi,
e vim facias vllam in illam. [m] Thais, ego eo ad Sophronam
utricē, vt eā adducā, et signa ostēdā hæc. THR. tun' me prohibeas,
eā ne tangā? C. prohibeo inquā, audin' tu? G. hic [n] furti se alligat.
Satin' hoc est tibi? THR. hoc idem tu ais? TH. quære, qui respondeat.
R. [o] Quid nunc agimus? G.* quin redeamus: iam hæc tibi ade-
rit supplicans.
ltrò. THR. credin'? G. imò certè: noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis, vbi nolis cupiunt vltro. T. bene putas.
Iam dimitto exercitum? THR. vbi vis. G. Sanga, ita vti fortes de-
ilites, domiq; fociq; fac vicissim vt memineris. (cet
Iamdudum est animus in patinis. G. frugi es. THR. vos me hàc
sequimini.

e Timorem militis notat.
f Impudens assentatio.
g Per contemptum respondet.
h Libuit, superbum, & meretricium verbum.
i Hæc pronomina multam significantię habent.
k Vehemens meticulosi comminatio.
l Conuitium in impudentem.
m Lenius hoc dicit, ne miles audiat.
n Μετωλήπτικῶς furtum pro omni fraude & dolo accipitur.
o Vide vani impetus quem exitum sumant.
*Bembus quid.
p Mulierum conditio.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Pamphila[m]

Iambici senarij.

THAIS, PYTHIAS.

a Epitasis posterioris partis in fabula deprehenso Chærea.

T. [a] *PErgin' scelesta mecum perplexè loqui?*
Scio, nescio: abijt: audiui: ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura apertè es, quidquid est?
Virgo concissa veste lacrumans obticet.
Eunuchus Abijt. quamobrem? quid factum est? taces?
P. *Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant*
Fuisse. T. *quis fuit igitur?* P. *iste Chærea.*
T. *Qui Chærea?* P. *iste ephebus, frater Phædriæ.*
T. *Quid ais* [b] *venefica?* P. *atqui certò comperi.*
T. *Quid is* [c] *obsecro ad nos, quamobrem adductus est?* P. *nescio.*
Nisi amasse credo Pamphilam. T. *hem misera occidi*
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. *id opinor.* T. *quid ais sacrilega?*
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
P. *Quid facerem? ita vt tu iusti, soli credita est.*
T. *Scelesta,* OVEM *lupo commisti. dispudet,*
Sic mihi data esse verba, quid hominis illic est?
P. *Hera mea tace, obsecro, saluæ sumus:* [d] *hominem*
Habemus ipsum. T. *vbi is est?* P. *hem, ad sinistram non vides?*
En. T. *video.* P. *comprehendi iube, quantum potest.*
T. *Quid illi* * *facies, stulta?* P. *quid faciam, rogas?*
Vide amabò, si non, cùm adspicias, os impudens
Videtur. T. *non.* P. *tum, quæ eius confidentia est?*

b Conuitium comicum in ancillas.
c Dolentis est, non negantis.
d Blandè & puellariter.
* Aliis faciemus.

ACTVS V. SCENA II.

Arg. Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam: deinde c[on]donat noxam petenti vxorem quam vitiauerat.

Eiusdem generis.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

C. [a] *APud Antiphonem vterque, mater, & pater,*
Quasi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam
Venit, vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum; inde item

a Hic causam reddit Chærea, cur non mutauerit vestem.

aliud, inde in aliud, ita miserrimus
i fugitando, ne quis me cognosceret.
d estne hæc Thais, quam video? ipsa est. hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Adeamus. bone vir Dore, salue. dic mihi,
fugin'? C. hera, factum. T. satin' id tibi placet?
Non. T. credin' te impunè * habiturum? C. vnam hanc noxam
itte: si aliam vnquam admisero vllam, occidito.
Num meam sæuitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Quid feceras? C. * paullulum quiddam. P. [c] eho, paullulum impudens?
paullulum esse hoc tibi videtur, virginem
itiare ciuem? C. conseruam esse credidi.
Conseruam? vix me contineo, quin inuolem in
apillum. monstrum, etiam vltrò derisum aduenit.
Abi hinc insane. P. quid ita verò? * debeam,
edo isti quidquam furcifero, si id fecerim;
æsertim cùm se seruom fateatur tuum.
[d] Missa hæc faciamus. non te dignum Chærea
ecisti: nam si ego digna hac contumelia
m maximè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc consili capiam, scio,
e virgine istac: ita conturbasti mihi
ationes omnes, vt eam non possim suis,
a vt æquom fuerat, atque vt studui, tradere, vt
olidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
ore Thais. sæpe ex huiusmodi re quapiam, &
A L O ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid, si hoc quispiam voluit Deus?
Equidem pol in eam partem accipióque & volo.
Imo ita quæso, vnum hoc scito, contumeliæ
on me fecisse caussa, sed amoris. T. scio,
t pol propterea magis nunc ignosco tibi.
on adeo inhumano ingenio sum Chærea,
eque tam imperita, vt, quid amor valeat, nesciam:

b Primus adimit metus consilium, recogitatio vero reddit confidentiam.

* Alias abiturum.

* Crimen extenuat.

c Opportunè stomachatur, quia non fuit.

* Vide hic castigationes Ioan. Riuii.

d Artificiosa meretricis accusatio.

e Aperit viam futuris nuptiis: nam recidunt a iocularibus ad seria.

f Placatur Thais, estque parasceue catastrophes.

C. Te

C. Te quoque iam Thais, ita me Dij bene ament, amo.
P Tum pol ab isto tibi hera cauendum intelligo.
C. Non ausim. P. nihil tibi quidquam credo. T. desinas.
g Commendo me notis, committo ignotis. *C. Ego me tuæ g commendo, & committo fidei.*
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix sies:
Te mihi patronam cupio Thais, te obsecro:
Emoriar, si non hanc vxorem duxero.
h ἔλλειψις aut ἀποσιώπησις secunda. *T. Tamen, h si pater. C. quid? ah volet, certò scio,*
Ciuis modo hæc sit. T. paullulum opperirier
Si vis, iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem accersitum ijt, quæ illam aluit paruolam:
In cognoscendo tute ipse aderis Chærea.
C. Ego verò maneo. T. vis ne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quàm hîc ante ostium?
i Amatoriè dictum. *C. Imo i percupio. P. quam tu rem actura obsecro es?*
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
k Puellariter. *Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc k meæ fidei,*
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace obsecro.
P. Parùm perspexisse eius videre audaciam.
C. Non faciam Pythia. P. non pol, credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me seruato. P. neque pol seruandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te seruare: apage te.
T. Optimè adest ipse frater. C. perij hercle: obsecro
Abeamus intro Thais: nolo, me in via
l Interrogatio increpatoria. *Cum hac veste videat. T. l quamobrem tandem? an quia pudet?*
C. Id ipsum. P. idipsum? virgo verò. T. i præ sequar.
Tu istic mane, vt Chremem introducas Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

Arg. Pythias secum cogitat, quo dolo Parmenonem vlcisci possit.

Iambici senarij.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

a Vt prolixior esset risus, spargitur catastrophe in alias personas, & terretur seruulus Parmeno. *P. QVid? a quid venire in mentem nunc possit mihi,*
Quidnam? quî referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? C. moue verò ocyùs
Te nutrix. S. moueo. C. video, sed nihil promoues.
P. Iamne ostendisti signa nutrici? C. omnia.

P. Amabò

[A]mabò quid ait? cognoscitne? C. [b] ac memoriter. b Plus intulit quam rogabatur.
[B]ene ædepol narras: nam illi faueo virgini.
[I]ntrò: iamdudum hera vos expectat domi.
[V]irum bonum eccum Parmenonem incedere c ἱερωνικῶς.
[Vid]eo: vide vt otiosus sit, si dijs placet.
[Sper]o me habere, qui hunc meo [d] excruciem modo. d Vindictam expetit.
[Ibo] intro, de cognitione vt certum sciam:
[Pos]t exibo, atque hunc [e] perterrebo sacrilegum. e Minæ fœmineæ.

ACTVS V. SCENA IIII.

[A]. Gloriatur Parmeno, quod Chæream pro eunucho ad Thaidem deduxerit: meretricum sordes commemorat. quam rem iniquo fert animo Pythias.

Eiusdem rationis.

PARMENO, PYTHIAS.

REuiso, quidnam Chærea hîc rerum gerat.
Quòd si astu rem tractauit, Dij vostram fidem,
[Qu]antam, & quàm veram laudem capiet Parmeno!
[Na]m vt omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
[ca]rissimum ab meretrice auara, virginem
[qu]am amabat, eam confeci sine molestia,
[sin]e sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
[id v]erò est, quod ego mihi puto * palmarium, * Id est palma dignum.
[me] repperisse, quomodo adolescentulus
[mer]etricum ingenia & mores posset noscere;
[ma]turè vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
[Qu]æ dum foris sunt, nihil [o] videtur mundius, o Meretricum mores.
[nec] magis compositum quidquam, nec magis elegans:
[Qu]æ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
[Ha]rum videre ingluuiem, sordes, inopiam,
[Qu]àm inhonestæ solæ sint domi, atque auidæ cibi,
[Qu]o pacto ex iure hesterno panem atrum vorent:
[Nos]se omnia hæc, salus est adolescentulis.
[PY.] [p] Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus, p Miro poetæ artificio Pythias nondum placatur.
[Ulc]iscar; vt ne impunè in nos illuseris.

ACTVS V. SCENA V.

[A]. Parmenonem terret Pythias: confingens intùs colligatum à Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.

Trochaici

Trochaici octonarij catalectici.

PYTHAS, PARMENO.

PY. [a] PRô Deûm fidè, facinus fœdum! ô infœlicem adolescentu
O scelestũ Parmenonẽ, qui istũ huc adduxit! PA. quid
PY. Miseret me: itaque, vt ne viderem, misera huc effugi fora
Quæ futura [b] exempla dicunt in eum indigna? PA. ô Iupiter,
Quæ illæc turba est? numnam ego perij? adibo. quid istuc Pythi
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas audacissime?
[c] Perdidisti istum quem adduxti pro eunucho, adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum
cedo.
PY. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est,
Scin' eam hinc [d] ciuem esse? & eius fratrem adprimè nobilem
PA. Nescio. PY. atqui sic inuenta est: eam iste vitiauit [e] miser.
Ille vbi id resciuit factum frater violentissimus.
PA. Quidnam fecit? PY. colligauit primùm eum miseris modis.
PA. [f] Colligauit? hem. PY. atq; equidè orãte, vt ne id faceret, Tha
PA. Quid ais? PY. nunc minatur porrò sese id [g] quod mœchis sol
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia
Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non
maxumum est?
Quis homo pro mœcho vmquam vidit in domo meritricia
Deprehendi quemquam? PY. [h] nescio. PA. at ne hoc nesciatis, Pythi
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. PY. hem,
Obsecro an is est? PA. ne quam in illum Thais vim fieri sinat.
[i] Atque adeò autem cur non egomet intrò eo? PY. vide Parmen
Quid agas. ne neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum est, ex te esse ortum. PA. quid igitur faciam mi
Quidue incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem,
[k] Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic vt subueniat. PY. [l] sapis:
Ego abeo intro. tu isti narrato ordine, vt factum siet.

a Singula pauido & attenito vultu proferenda.
b Graues pœnæ exempla dicuntur.
c Hoc totum terribiliter, & cum gestu fœmineo.
d Αὔξησις est, virginem, ciuem, nobilem.
e Hoc Parmenoni horrorem incutit.
f Repetitio verbi præ timore & ira.
g Quod mœchis amputare scilicet virilia.
h Astutè dicitur.
i Ornata & familiaris locutio.
k Hoc fit, vt nuptiæ conficiantur sene interueniente. Ironicè attilorié.

ACTVS V. SCENA VI.

Arg. A villa otioso & quieto redit ad vrbem animo hic senex: neq; e
mores suorum clamitat, neque mali quidpiam suspicatur: sed rus
suo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in vrbe agant filij, q
rum amores & facta nunc demum cognoscit ex Parmenone.

Iambici senarij.

LACHES, PARMENO.

EX [a] meo propinquo rure hoc capio commodi,
Neque agri, neque urbis odium me vnquam percipit.
satias cœpit fieri, commuto locum.
estne ille [b] noster Parmeno? & certè ipsus est.
em præstolare Parmeno hîc ante ostium?
Quis homo est? ehem, saluum te aduenire here gaudeo.
Quem præstolare? P. perij. lingua hæret metu. L. hem,
id est, quod trepidas? sati'ne saluæ? dic mihi.
Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
uidquid huius factum est, [c] culpa non factum est mea.
Quid? P. rectè sane interrogasti, oportuit
m prænarrasse me. emit quendam Phædria
nuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
Emit? perij hercle. quanti? P. viginti minis.
[d] Actum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
Hem, quid amat? an scit iam ille quid meretrix siet?
n in astu venit? [e] aliud ex alio malum.
Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.
Omitte de te dicere. [f] ego te, furcifer,
viuo. sed istuc, quidquid est, primùm expedi.
Js pro illo Eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
[g] Pro eunuchon'? P. sic est: hunc pro mœcho postea
mprehendêre intùs, & constrinxêre. L. occidi.
Audaciam meretricum specta. L. numquid est
liud mali, damniue, quod non dixeris,
eliquom? P. tantum est. L. cesson' huc intro irrumpere?
Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum;
isi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
ropter me hisce aliquid esse venturum mali:
am iamdiu aliquam caussam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret ijs: nunc repperit.

[a] Energia sumalis eloquii.

[b] Parmeno sese temere prodit.

[c] Expurgatio criminis tanquam obiiciatur.

[d] Desperantis verbum.

[e] Prouerbium.

[f] Pulchra aposiopesis, scilicet vlciscar.

[g] Admiratiuè.

ACTVS V. SCENA VII.

Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plus satis credulum: simul populum docet, quid intùs egerit senex.

Iambici octonarij catalectici.

PY-

PYTHIAS. PARMENO.

a Hic persona cachinnans inducitur quærens Parmenonem, cuius aspectu ob nimium risum vix loqui potest.

PY.[a] NVmquam ædepol quidquam iam diu, quod magis vell cuenire,
Mi euenit, quam quod modò senex intro ad nos venit errans,
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam. (menone
PA. Quid hoc autem est? PY. nunc id prodeo, vt conueniam P
Sed vbi obsecro est? PA. men' quærit hæc? PY. atq; eccũ video: adib
PA. Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin? PY. Perij

b Hæc verba pronuncianda sunt risu interrumpente.

[b] Defessa iam sum misera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Numquam ædepol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non pote satis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum, & disertum credidi hominem.

c Obiurgatio de leuitate credendi.

Quid? [c] illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pænitebat flagitij, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, vbi vestem vidit
Illam esse tum indutum pater? quid? iam scis te perijsse?
PA. Ehem, quid dixti pessuma? an mentita es? etiam rides?

d Lepidum scelus, irrisionem intelligit.

Itan' [d] lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? PY. nimium.
PA. Siquidem istuc impunè habueris. PY. verum. PA. reddam herc
PY. credo:

* Id est, in longam dilationem ad tempus. Ita in Phormione, Act. 3 Scen. 2. in diem abiit.

Sed * in diem istuc Parmeno est fortasse, quod minare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs, & eundem indicas: vterque in te exempla edent.
PA. Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodiè perij.

ACTVS V. SCEN. VIII.

Arg. Statuit hic miles vltro se dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui O phalæ seruiuit in lanificio, pro claua & leonis tegmine, acceptis ab calatho & colo.

Trochaici, octonarij, catalectici.

GNATHO, THRASO.

a Catastrophen orditur de milite. Attende Gnathonem semper multum à mensa trahi.

GN. QVid[a] nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? quid in ceptas Thraso?
TH. Egone? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. GN. exem
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput. (plum place
Sed quid? fores crepuêre ab ea. quid autem hoc est mali?
Hunc ego numquam videram etiam. quidnam properans hinc pro silit?

ACTVS

ACTVS V. SCEN. IX.

Qui aliàs gaudebat à se vitiatam puellam Chærea, eandem quòd ermissu sit parentis habiturus vxorem, nunc exultat: & in partem a-oris recipitur à Thaide miles Thraso.

Iambici trochoici octonary.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO, THRASO.

O [a] *Populares, ecquis me viuit hodie fortunatior?* — a Populares, qui ex iis de populo. δημόται, vel quibus populus fauet.

Nemo hercle quisquã: nam in me planè Dy potestatẽ suam mnem ostendêre, cui tam subitò tot congruerint commoda.

Quid hic lætus est? CH. *ô Parmeno mi, ô mearum voluptatũ òmentor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudys? (nium* — b Mira σύζευξις.

s Pamphilam [c] *meam inuentam ciuem?* PA. *audiui:* CH. *scis* — c Amatoriè dixit.

[d] *sponsam mihi?* — d Participium hic est.

Bene, ita me Dy ament, factum. GN. *audin' tu illum quid ait?* CH. *tum autem Phædriæ*

eo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: vna est do-ais patri se commendauit, in clientelam & fidem (mus. bis dedit se. PA. *fratris igitur Thais tota est?* CH. *scilicet.*

Iam hoc aliud est, quo gaudeamus: miles * *pellitur foras.* — * Pelletur.

Tum tu frater, vbi vbi est, fac quamprimum hæc audiat. PA. *visam domum.*

[e] *Nunquam Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim?* GN. *sine* — e διαπόρησις oratoria, id est, interrogatio sub dubitatione familiaris laudantibus.

bio opinor. CH. *quid cõmemorẽ primũ, aut quẽ laudẽ maximè? um qui mihi dedit consilium vt facerem; an me qui id ausus sim ipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit, uæ tot res, tantas, tam opportunè in vnum conclusit diem? an i patris festiuitatem & facilitatem? ô Jupiter*

rua [f] *obsecro hæc nobis bona.* PH. *Dy vostram fidem, incredibilia rmeno modò quæ narrauit! sed vbi est frater?* CH. *præsto est.* TH. — f Obsecratio contra fortunę varietatem.

Satis credo. [g] *nihil est Thaide hac, frater, tua dignius (gaudeo. uod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ.* TH. *hui mihi, lam laudas?* T. *pery:* [h] *quanto spei est minus, tanto magis amo.* — g Laus Thaidis à Chęrea. h Insuauissimus amor est, quo frui non licet.

secro Gnatho, in te spes est. G. *quid vis faciam?* T. *perfice hoc ecibus, pretio, vt hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.*

Difficile est. T. *si quid* * *collibuit, noui te hoc si effeceris, uoduis donum & præmium à me optato, id optatum feres.* — * Bembus, collibitum.

G. *Itáne?*

i Domum parasito dignum.

G. Itáne? T. sic erit. G. hoc si efficio, postulo vt mihi tua [i] domus
Te præsente, absente, pateat, inuocato vt sit locus
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. P. quem hîc ego audi
O Thraso. T. saluete. P. tu fortasse, quæ facta hic sient,
Nescis. T. scio. P. [k] cur ergo in his te ego conspicor regionibus?
T. Vobis fretus. P. scis quàm fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero post vmquam, quòd dicas mihi
Alium quærebam, iter hac habui: periÿsti. G. eia, haud sic decet.
P. [l] Dictum est. G. non cognosco vostrum tam superbum. P. sic erit
P. Prius audite paucis: quod cùm dixero, si placuerit,
Facitote. P. audiamus. G. concede paullum istuc Thraso.
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, [m] huius quidquid * facio, id facere maximè caussa mea:
Verum idem si vobis prodest, vos non facere inscitia est.
P. Quid id est? G. militem riualem ego recipiendum censeo. P. he
Recipiendum? G. cogita modò: tu hercle cum illa Phædria,
Et libenter viuis, & enim bene libenter victitas,
Et quod des paullum, & necesse est multum accipere Thaidem,
[n] Vt tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo: ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vsu tuo
Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo largius.
[o] Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctésque & dies:
Neque tu istum metuas, ne amet mulier: pellas facilè, vbi velis.
P. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum pu
P Accipit * hominem nemo meliùs prorsus, neque prolixiùs.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. C. idem arbitr
G. Rectè facitis, vnum etiam hoc vos oro, vt me in vostrum greg
Recipiatis: satis diu hoc iam [q] saxum voluo. P. recipimus.
C. Ac libenter. G. [r] at ego pro istoc Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. C. placet.
P. Dignus est. G. Thraso, vbi vis, accede. T. obsecro te, quid agimu
G. Quid? isti te [s] ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudaui secundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. T. bene fecisti, gratiam habeo maximam.
[t] Nunquã etiam fui vsquam quin me omnes amarent plurimùm
G. Dixin' ego vobis, in hoc esse [u] Atticam elegantiam?
P. Nil præter promissum est. ite hac vos, valete, & plaudite.

HEA

k Superbè ac minaciter pronunciandа.
l Insimulatio.
m Insinuandi præcepta seruat.
n Persuasiones vanæ ab vtili.
o Fatui verbis & dictis, insulsi corde & animo, tardi corpore & mente.
p Id est pascit, tractat, inuitat. *Seruius homo legit supra illud 3. AEne. Id illos porticibus rex accipiebat in amplis.
q Prouerbium.
r Ostendit fidem amicitiæ parasiticæ.
s Ironia.
t Iactantia militis.
u Assentatio Gnathonica.

HEAVTONTIMORVMENI PERSONÆ EARVMQVE INTERPRETATIO.

HREMES, senex.
ENEDEMVS, senex, ἤτοι τὸ τοῦ δήμου μένος, ἢ μένων παρὰ τῷ δήμῳ, vel robur populi, vel apud populum manens.
LITIPHO, adolescens, κλειτὸν φῶς, claritas lucis.
LINIA, adolescens, παρὰ τὸ κλειτὸν, celebritate.
YRVS, seruus, nomen gentile.
ROMO, seruus.
ACCHIS, meretrix, ἀπὸ τοῦ βάκχος.
NTIPHILA, amasia, ἡ ἐν τῷ μέρει φιλοῦσα, redamans, vel contrà amans.
OSTRATA, matrona, τὸν στρατὸν σώζουσα, à salute copiarum: fœmininum est, de masculinis factum.
VTRIX.
HRYGIA, ancilla, gentile nomen.

Sequentium personarum tantum hîc mentio fit.

RCNIDES, senex, ἀπὸ τοῦ ἄρχων παρωνύμως, est principatus eo nomine significatio.
HANOCRATES, senex, φανερὸν τὸ κράτος, manifestum seu illustre robur.

M. ANTONII MVRETI IN HEAVTONTIMORVMENON TERENTII ARGVMENTVM.

CHremes Sostratæ vxori grauidæ imperat, si puellam pareret, vt eam statim interficeret. fuit hæc immanitas in veterum moribus, vt, cum fera nulla sit, quæ fœtus suos non diligat, ipsi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (vt est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit: sed paupercula cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit, etiámque muliebri quadam superstitione, annulum de digito detractum suo,

iussit

iussit ut unà cum puella exponeret: id, quod tum stultè factum vid
poterat, posteà puellæ saluti fuit: eius enim anuli ope tandem agn
est à suis. anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatq;
suam: eam cùm adolevisset, eiusq; illius filia putaretur, Menedemi
lius Clinia perditè amare cœpit, propè iam ut pro uxore haberet: q
ubi rescivit pater, ita violenter tulit, ut filium assiduitate iurgan
clàm militatum in Asiam abire coegerit. tum verò qui filij amor
iniquo animo tulerat, multo iniquiore eiusdem absentiam ferre cæp
itaq; ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum sævitia sua ex
gisset ex ædibus, ades, supellectilem, familiam vendit, præter, qui se
ad opus ruri faciundum, utiles erant: ingentemq; sibi agrum comp
rat, ubi à prima luce ad noctem non servos modò exerceret, verùm
tiam homo sexagenarius, senectutem miseris modis excruciaret suam
profecto Clinia, Philtera, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mat
extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cùm iam menses tres a
fuisset amicæ desiderio reversus, non ausus est patri se in conspectu
dare, antiquam illius asperitatem veritus: sed ad Clitiphonem, Chr
metis filium, divertit, quicum magna ipsi à puero familiaritas inte
cesserat. Clitipho, sodalis reditu lætus Syrum & Dromonem servos (ia
autem advesperascebat) in urbem, ad accersendam Antiphilam mi
sit. exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desider
esset filius: parum ut abfuerit quin Chremes, cùm primùm de redit
Cliniæ accepit, mitteret qui ei nunciaret: continuit tamen se in die
posterum, quod ita magis è re illius fore censeret Syrus, summa ser
& audacia, & astutia, qui cùm Antiphilam tantum accersere ius
esset, etiam Bacchidem adduxit. erat hæc meretrix procax, poten
sumptuosa, nobilis, cuius se amore haud ita pridem irretierat Clitiph
quo autem res Chremeti eum lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacch
dem quidem amicam Cliniæ, Antiphilam verò unam ex illius ancill
esse simularent. postridie manè Chremes ad Menedemũ diluculo pr
ficiscitur, & redijsse Cliniam nunciat: ille gaudio amens filium ia
iam videre, iamiam amplecti, iamiam ei se suaq; omnia permittere c
piebat. at Chremes, cave, inquit, faxis; istoc enim modo & te, & eum
& rem unà perdideris tuam. simul ei ostendit, quot incommoda ca
turus sit, si tam molli esse se tamq; infracto animo ostenderit. Cliniæ a
micam (eam enim Bachidem existimabat) non iam pauperculam ess
aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam gemmis atq; auro co
lucentem

entem, cum familia numerosissima. vna, inquit, mihi nox tantum
paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si te
perpetuò sumptibus suppeditare oporteat: quin tu ita potiùs agito,
nanè quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impo-
illius desiderium occultum habeto. tum si ille, quod amicæ det, vt
eat, machinam aduersum te aliquam struit, falli te sinito. ita &
commodius retinebis apud te, & sumptū facies minus. hæc Chre-
, nescius (vt sunt humana) oculatum foris esse se, cæcum domi. inte-
enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus e-
dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret. iamq; inibi erat,
cum Chremes arreptum blandè compellat, hortaturq; aliquam ad
nedemum fallaciam molatur, iniecit in sermone Syrus mendaciū
pro tempore confictum; anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim
abatur) matrem, mille drachmarum mutuò accepisse à Bacchide: ea
tua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam; dum hæc agun-
annulum suum agnouit Sostrata, eiusque indicio, Antiphilam fi-
suam esse cognouit. gaudio exiliens, omnem rem refert ad virum;
ea leuiter obiurgata, repertam tamen filiam, ipse quoq; gauisus est:
omnia in tranquillo erant, absq; Bacchide fuisset. sed & illi quo-
modo decem excudendæ erant argenti minæ: et periculum erat ne
ia eam Chremes filij amicam esse rescisceret: ibi Syrus audax con-
m init, quomodo & vtiq; seni rem vt erat, patefaceret, & commo-
è tam impedito negotio expediret: primū igitur Chremeti, Repe-
nquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam; dicemus ei Bac-
em hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimusq; vt eam domi sua
aliquot esse patiatur, teq; id celatum velit. porro Clinia filiæ tuæ,
modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicet, eamq; petet
rem. Quid tum? pecuniam, inquit, petet, à patre suo, qui nouæ
æ ornamenta coemet: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi;
autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & eò
pam omnem suam transduxerat. Chremes primò non satis consili-
llud probare. at illam certè, inquit Syrus, pecuniam, pro qua fi-
ua opposita erat pignori, quin dissoluas facere honestè non potes.
verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imo verò, infit Sy-
dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilius
it Menedemus, eam illius esse. Sit ita sanè. numeretur à patre
phoni pecunia, quam ad meretricem perferret. interea tota res de

 tegitur.

tegitur indignari Chremes, & fremere & minitari se omnia atroci-ma exempla editurum. tandem, tùm prius Antiphilam Cliniæ col-casset, partim Menedemi, partim vxoris precibus delinitus, ignos Clitipho; se relictis meretricijs amoribus, vxorem ducturum pollicet Cum autem cæterarum fabularum argumentum vno die contineri leat, huius non nisi biduo explicari potest.

C. SVLPITII APOL-LINARIS PERIOCHA.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater,
Animique sese angebat, facti pœnitens.
Mox, vt reuersus est, clàm patrem diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerseret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac seruolæ
Habitum gerens Antiphila: factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

HEAVTONTIMORVMENOS TERENTII.

CTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. CORNELIO LENTVLO, ET L. VALERIO FLACCO AED. CVR EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIO TI. SEMPHRONIO, M. IVVENTIO COSS.

PROLOGVS.

E cui sit vostrum mirum, cur parteis seni
a Poëta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
b Ex integra Græca integram comœdiam
die sum acturus Heautontimorumenon:
uplex quæ ex argumento facta est simplici.
uam esse ostendi, & quæ esset. nunc, qui scripserit,
cuia Græca sit, ni partem maxumam
stimarem scire vostrum, id dicerem.
unc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
torem voluit esse me, non prologum:
strum iudicium fecit: me auctorem dedit.
l hic auctor tantum poterit à facundia,
antum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
m quod rumores distulerunt maleuoli,
ultas e contaminasse Græcas, dum facit
ucas Latinas: factum hic esse id non negat,
que se pigere, & deinde facturum autumat.
bet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
cere id facere, quod illi fecerunt, putat.
m quod maleuolus vetus poëta dictitat,
*pentè ad studium hunc se applicasse * musicum,*
nicùm g ingenio fretum, haud natura sua.

a Captatio beneuolentiæ à persona poëtæ.
b Propositio prima.
* Hic duo filii familias amatores, duæ amicæ, duo senes duo serui, quæ omnia in Menandro simplicia sunt Vide Nannii Misc. lib. 2.
c Propositio secunda.
d Commendatio à persona actoris & poëtæ
e Defensio.
f Quod æmuli vitio dant, id laudi sibi ducit.
* Id est, studium poeticum Nan. Misc. lib. 2.
g Ab honesto et iusto.

 Arbitrium

Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit: quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquûm possit, quàm æquûm oratio.
Facite, æqui sitis, date crescendi copiam
Nouarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro se [h] dictum existumet,
Qui nuper fecit seruo currenti in via
Decesse populum: cur insano seruiat?
De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
[i] Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
[k] Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere vt liceat per silentium.
Ne semper [l] seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarus leno, assiduè agendi sint mihi
Clamore summo, cùm labore maximo.
[m] Mea causa, caussam hanc iustam esse, animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Laboriosa si qua est, ad me curritur:
Sin leuis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In vtramque partem [n] ingenium quod possit meum.
Si nunquam auarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quàm maximè seruire vestris [o] commodis:
Exemplum statuite in me, vt adolescentuli
Vobis placere studeant potiùs, quàm sibi.

h Vitium L. Lanii.

i Hactenus pro poeta dixit.

k Rogat vt lenem placide audiant.

l Variæ comœdiarum personæ.

m Paranomasia captat beneuolentiam à commendatione styli.

n Commendatio à persona propria.

o Plus est, quam si dixisset, voluptatibus.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Menedemum excruciantem sese in agro laboribus Chremes alloq- tur, sedulò caussam inquirens, cur præter ætatem ille suam id faciat: spondens Menedemus, sui mœroris caussam dicit esse filij abitione quem iurgijs & contumelijs domo eiectum impotentiùs desiderat.

Iambici senarij.

CHREMES, MENEDEMVS, senes.

a Captatio beneuolentiæ ab amicitia & ex vicinitate.

CH. QVamquam [a] hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Inde adeò quòd agrum in proximo hîc mercatus es,

c rei ferè sanè amplius quidquam fuit :
men vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
cit, vt te audacter moneam, & familiariter,
uòd mihi videre præter ætatem tuam
cere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro deûm atque hominum fidem, quid vis tibi ? aut
uid quæris ? annos sexaginta natus es,
ut plus eo, vt coniicio ; agrum in his regionibus
eliorem, neque pretij maioris nemo habet :
ruos complureis : proinde quasi nemo siet,
a tute attentè illorum officia fungere.
umquam tam mane [d] egredior, neque tam vesperè
mum reuertor, quin te in fundo conspicer
dere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
ullum remittis tempus, neque te respicis :
ec non voluptati tibi esse, satis certò scio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
uod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
sumas in illis exercendis, * plus agas.
. Chreme, tantúmne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eáque nihil quæ ad te attinent ?
. Homo sum : humani à me nil alienum puto.
el me monere hoc, vel percunctari puta.
Rectum est, ego vt faciam ; non est, te vt deterream.
Mihi sic est vsus : tibi vt opus est facto, face.
An cuiquam est [h] vsus homini, se vt cruciet ? M. mihi est.
Si quid laboris est, [i] nollem : sed istuc quid mali est ?
uæso quid de te tantum meruisti ? M. heu, hoi.
Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me vt sciam :
e retice : ne verere : crede inquam mihi :
Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.
. Scire hoc vis ? C. hac caussa equidem, qua dixti tibi.
. Dicetur. C. at istos rastros intereà tamen
epone : ne labora. M. minimè. C. quam rem agis ?
. Sine me, vacuum tempus ne quod duim mihi
aboris. C. non sinam inquam. M. ah, non æquom facis.

b Hęc ambo-rum senum coniunctio & familiaritas, multum accommodata sequentibus rebus censetur.
c Propositio, qua interrogat, & obiurgat.
d Nimia senis inquietudo.
e Obiectio tacita perpolita locutio.
* Sic in Eunu. Act. 2 Scen. 1. hoc plus facies.
f Dictum in curiosos rerum alienarum.
g Id est, officiosum est.
h Vsus, pro opus.
i Scilicet me cruciare laborando.
k His rebus adhibitis, nihil prętereà in amicitia requirendum.

C. Hui tam graueis hos quæso? M. sic meritum est meum.
C. Nunc loquere. M. [l] filium vnicum adolescentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? imò habui Chreme:
Nunc habeam, necne, incertum est. C. quid ita istuc? M. scies.
Est è Corintho hic aduena anus paupercula,
Eius filiam ille amare cœpit perditè,
Propè iam vt pro vxore haberet. hæc clam me omnia.
Vbi rem resciui, cœpi non* humanitùs,
Neque vt ægrotum animum decuit adolescentuli,
Tractare; sed vi & via peruolgata patrum:
Quotidie [m] accusabam: hem, tibine hæc diutiùs
Licere speras facere me viuo patre,
Amicam vt habeas propè iam in vxoris loco?
Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
Ego quod me in te sit facere dignum, inuenero.
Nulla adeò ex re istuc fit, nisi ex nimio [n] otio.
Ego [o] istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam abij hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Postremò adeò res rediit: adolescentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus est:
Ætate me putauit, & sapientia
[p] Plus scire, & prouidere, quàm se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abijt Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menses treis abest.
C. Ambo accusandi: etsi illud incœptum tamen
Animi est prudentis signum, & non instrenui.
M. Vbi comperi ex ijs qui ei fuêre conscij,
Domum reuertor mœstus, atque animo ferè
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Adsido: [q] accurrunt serui: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam [r] apparare: pro se quisque sedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.
Vbi video hæc, [s] cœpi cogitare: hem, tot mei

[l] Narrationem à personis ordititur.
* Diomedes legit, humaniter. Vide Ioan. Riuii castig.
[m] Accusationem suam refert.
[n] Amor ex otio prouenit.
[o] Consilium.
[p] Cum pondere pronunciãda. Oratio tota pathetica.
[q] Attendite diligentem familiam.
[r] Apparare, est ad pompam parare.
[s] Πάθος.

us soliciti sunt caussa, vt me vnum expleant?
illæ tot me vestiant? sumptus domi
tos ego solus faciam? sed gnatum vnicum,
em pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
òd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea est;
eum hinc eieci miserum t *iniustitia mea.*
lo quidem me dignum quouis deputem,
d faciam: nam vsq; dum ille vitam illam colet
pem, carens patria ob meas iniurias,
ereà vsque illi de me supplicium dabo,
borans, quærens, * *parcens, illi seruiens.*
facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
vas, nec vestimentum: conrasi omnia:
cillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico
ciundo facilè sumptum exercerent suum,
nes u *produxi ac vendidi, inscripsi illico*
des mercede: quasi talenta ad quindecim
ègi: agrum hunc mercatus sum: hîc me exerceo:
creui tantisper me minus iniuriæ
reme, meo gnato facere, dum fiam miser;
fas esse vlla me voluptate hîc frui,
isi vbi ille huc saluos redierit meus particeps.
Ingenio te esse in x *liberos leni puto, &*
lum obsequentem, y *si quis rectè aut commodè*
actaret. verùm neque tu illum satis noueras,
ec te ille. hoc vbi fit, ibi non verè viuitur.
u illum, numquam ostendisti, quanti penderes;
ec tibi ille est credere ausus, quæ est æquom patri.
uod si esset factum, hæc numquam euenissent tibi,
. Ita res est, z *fateor peccatum à me maximum est.*
. Menedeme, at porro rectè spero, & illum tibi,
aluum affuturum esse hîc confido propediem.
. Vtinam Dij ita faxint. C. *facient nunc, si commodum est:*
* *Dionysia hîc sunt: hodie apud me sis volo.*
. Non possum. C. *cur non? quæso tandem aliquantulum*
ibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
. Non conuenit, qui illum ad laborem impellerem,

t Iniustitiam suam culpat.

* Id est, seruans.

u Producere foras, deducere significat: & productores, qui virgines ad quæstum exponunt.

x Liberos de vnico filio, dixit.
y Consilium Clementis.

z Confessio.

* Id est, Orgia, seu Bacchanalia, quæ tertio quoquo anno celebrabantur.

Nunc

M. *Sic.* C. *bene vale.* M. *& tu.* C. *lacrumas excussit mihi.*
Miserétque me eius. sed, vt diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam vt veniat: ibo, vt visam si domi est.
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi,
Aiunt, præsto apud me esse: egomet conuiuas moror.
Ibo adeò hinc intrò, sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reuersus, mirum in modum solicitus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Cliniæ in patriam reditu magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chremeti. Chremes filio ex Cliniæ vita & moribus viuendi modum præscribit.

Octonarij iambici trochaicique inter se mixti.

CLITIPHO, CHREMES.

a Persequitur fabulam Cliniç, vt palam fiat, quam modeste amarit.

CL. NIhil [a] *adhuc est quod vereare Clinia: haud quaquam etiam cessant?*
Et illam simul cum nuncio tibi hîc ego affuturam
Hodie scio. proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te
Excruciat, omittas. CH. *quicum loquitur filius?* CL. *pater adest,*
Quem volui. adibo. pater opportunè aduenis. (CH. *probe*
CH. *Quid?* CL. *hunc Menedemum nostine nostrum vicinum?*
CL. *Huic filium scis esse?* CH. *audiui in Asia.* CL. *non est pater, apud*
[b] *Nos est.* CH. *quid ais?* CL. *aduenientem, è naui egredientem adduxi*
Ad cœnã: nam mihi magna cum eo iam inde vsq; à pueritia, (illi
Semper fuit familiaritas. CH. *voluptatem magnam nuncias.*
Quàm vellem Menedemũ inuitatũ, vt nobiscũ hodie esset amplius,
Vt hanc lætitiam [c] *nec opinanti primus ei obijcerem domi.*
Atqui etiam nunc tempus est. CL. *caue faxis: non est opus pater.*
CH. *Quapropter?* CL. *quia enim incertum est etiam, quid se faciat:*
modò venit.
[d] *Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga vt sit suæ.*
Eam miserè amat. propter eam hęc turba, atq; abitio euenit. CH. *scio.*
CL. *Nunc seruolum ad eam in vrbem misit, & ego nostrum vna*
Syrum.
CH. *Quid narrat?* CL. *quid illæ? se* [e] *miserum esse.* CH. *miserum?*
Quem minus credere est?
Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicũtur bona?

b Id est, domi nostræ.

c Nam insperatum gaudium magis esse solet.

d Clinia omnia timet.

e ἄθλιος

Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias?[f]
que hæc perinde sunt, [g] *vt illius animus qui ea possidet:*
ui vti scit, ei bona; illi, qui non vtitur rectè, mala.
. Imo ille senex fuit importunus semper; & nunc nihil magis
ereor, quam ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.
. Illene?[h] *sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est vtile.*
.[i] *Quid tute tecum?* CH. *dicam, vt vt erat,* * *mansum tamen o-*
ortasse aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem: (portuit.
teretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &
uod illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriæ
iusmodi sunt fermè, paulo qui est homo tolerabilis,
ortari crebrò nolunt: crebrò conuiuarier:
æbent exiguè sumptum: atq; hæc sunt tamen ad virtutem omnia.
erùm vbi animus semel cupiditate deuinxit mala,
ecesse est Clitipho consilia consequi consimilia. hoc
itum est, Periculum ex alijs facere, tibi quo ex vsu siet.
. Ita credo. CH. *ego ibo hinc intrò, vt videā nobis quid cœnæ siet.*
u, [l] *vt tempus est diei vide sis, ne quò hinc abeas longiùs.*
.[m] *Quàm iniqui sunt patres in omneis adolescenteis iudices:*
ui æquom esse censent, nos iam à pueris illicò nasci senes,
eque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
x sua libidine moderantur, quæ est nunc, non quæ olim fuit.
ibi si vmquam filius erit, næ illi * *facili me vtetur patre.*
am & cognoscendi, & [n] *ignoscendi dabitur peccati locus.*
on vt meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
ery: is mihi, vbi adbibit plus paullo, sua quæ narrat facinora!
unc ait, periclum ex alijs facito, tibi quod ex vsu siet.
Astutus, næ ille haud scit, quàm mihi nunc SVRDO *narret fa-*
bulam.
agis nunc me amicæ dicta stimulent: da mihi, atq; affer mihi.
ui quid respondeam, nihil habeo; neq; me quisquam est miserior:
am Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
abet bene ac [p] *pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ:*
Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis,
um, quod dem ei, rectè est. nam nihil esse mihi, religio est dicere.
oc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum scit pater.

[f] Miser non est cui hæc supputunt.
[g] Externorum honorum tractus ab animo pendet.
[h] Hæc tacitè secum.
[i] ἰλλεν??ς.
* Id est, manere.
[k] Callida & solers tecta inuentio.
* Ab æquo & honesto.
[l] Vt, pro quandiu.
[m] Querimonia Clitiphonis aduersus patrem.
* Al. Facillimè.
[n] Nam qui alias deliquit, delinquentibus facile parcet.
[o] Petulans filius patris præcepta contemnit.
[p] Depingit Bacchidem conferendo cum Antiphila.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Clinia cessatione & mora Antiphilæ amicæ nimium torquetur: solet enim amantis animus omnis moræ, quantumuis breuis, impatientior esse.

Eiusdem generis.

CLINIA, CLITIPHO.

a De suis amoribus ipse Clinia loquitur.
b Variæ corruptiones, suspiciones
c Πάθ... anxiè expectantis & omnia sollicitè metuentis & suspicantis.
d Eurip. Andromacha. αἲ αἲ ...μάντις θυμὸν ... τι ...

CL.[a] *SI mihi secundæ res de amore meo essent, iam dum scio*
Venissent; [b] *sed vereor, ne me absente mulier hîc corru...*
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
[c] *Occasio, locus, ætas, mater, sub imperio cuius est, mala*;
Cui nihil præter pretiũ iam dulce est. CL. *Clinia.* CL. *hei misero mi...*
CL. *Etiam caues, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?*
CL. *Faciam: sed nescio quid profectò mihi* [d] *animus præsagit ma...*
CL. *Pergin' istuc priùs dijudicare, quàm scis, quid veri siet?*
CL. *Si nihil mali esset, iam hic adessent.* CL. *iam aderunt.* CL. *qua...*
do istuc erit?
CL. *Non cogitas hinc longulè abesse? & nosti mores mulierum:*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. CL. *ô Clitipho,*
Timeo. CL *respira: eccum Dromonem cum Syro: vnà adsunt tib...*

ACTVS II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit se absente pudicè admodum vixisse Antiphilam: qua ex re ingẽti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur: quæ tamen interim fingitur esse amica Cliniæ.

Octonarij trochaici & iambici, quibus immixti iambici senarij.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

a Vt & Cliniæ, & Antiphilæ modestia clarius innotesceret, fingit poëta, primum ægrè ferentem Cliniam & succensentem Antiphilæ, sic enim putabat luxui.
* Quid, id est, magnas siue multas res: Vide Nannii Misc. lib. 1.

SY.[a] *AIn' tu?* D. *sic est.* S. *verùm intereà dum sermones cædimu...*
Illæ sunt relictæ. CL. *mulier tibi adest, audin' Clinia?*
CL. *Ego verò audio nunc demùm, & video, & valeo Clitipho.*
CL. *Minimè mirũm adeò impeditæ sunt: ancillarum gregem*
Ducunt secum. DR. *perij. vnde illi sunt ancillæ?* CL. *men' rogas?*
S. *Non oportuit relictas: portant* * *quid rerum.* CL. *hei mihi.*
S. *Aurum, vestem: & vesperascit, & non nouerunt viam:*
Factum à nobis stultè est. abi dum tu Dromo illis obuiam
Properè: quid stas? CL. *væ misero mihi, quanta de spe decidi!*
CL. *Quid istuc? quę res te sollicitat autem?* CL. *rogitas quid siet?*
Vidin' tu ancillas, aurum, vestem? quam cum vna hac ancillul...
Ego reliqui, vnde ea esse censes? CL. *vah, nunc demum intelligo.*
S. *Dij boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.*

...d comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?
...video, eccos, quos volebam. CD. [b] ô Jupiter, vbinam est fides?
...ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
...ocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis, (sequēs.
...pter quam in summa infamia sum, & meo patri minus sum ob-
...s nunc pudet me, et miseret, qui [c] harum mores cantabat mihi,
...uisse frustrà: neque potuisse vmquam me ab hac expellere.
...d nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui:
...o est miserior me. S. hic de nostris verbis errat [d] videlicet,
...e hic sumus locuti. CD. aliter tuum amorem, atque est, accipis:
...n & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
...ntum ex ipsa re coniecturam * cepimus.
... Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est,
...d malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
...oc primum, vt ne quid huius ignores: anus
...e est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
...obyt mòrtem. hoc, ipsa in itinere [e] alterae
...n narrat, fortè audiui. CL. quaenam est altera?
...ane, hoc quod coepi, primùm enarrem Clitipho:
...st istuc veniam. CL. propera. S. [f] iam primum omnium
...i ventum ad aedes est, Dromo pulsat fores:
...us quaedam prodit: haec vbi aperuit ostium,
...tinuò hic se coniecit intrò, ego consequor.
...us foribus obdit pessulum, [g] ad lanam redit.
...c sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
...o studio vitam suam te absente exegerit:
...i de improuiso est interuentum mulieri.
...m ea res dedit tum existimandi copiam,
...uotidianae vitae consuetudinem;
...ae cuiusque ingenium vt sit, declarat maxumè.
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
...ediocriter vestitam veste lugubri.
...us anus caussa opinor, quae erat mortua,
...ne auro tum ornatam ita vti quae ornantur sibi,
...ulla mala re esse expolitam muliebri:
...apillus passus, prolixus, circum caput
...iectus negligenter: pax. CL. Syre mi obsecro,

Ne

b Cliniae exclamatio ad amicam.

c Stomachosè harum de vna tantum, atque ea praesente.

d Videlicet & scilicet, amaritudinem habent.

* Alias fecimus.

e Alteram pro alteri.

f Sic incipit multa pudicitiae signa narraturus.

g Vehemens pudicitiae coniectura.

* Georg. Fabricius haud Graecorum more geminata negatione, vbi quid cum asseueratione loquimur.

h Cultus & victus & familiares vitam indicant.

i Admirantis.

Ne me in lætitiam frustrà conijcias. S. anus
Sub tegmen nebat; præterea vna ancillula
Erat: ea texebat vnà pannis obsita.
Neglecta, [k] immunda illuuie. CL. si hæc sunt Clinia
Vera, ita vt credo, quis te est fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra moxam.
Cum eius tam negliguntur internuncij:
Nam disciplina est eisdem, munerarier
Ancillas, primùm ad dominas qui affectant viam.
CL. Perge obsecro te, & caue ne [l] falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
S. Vbi dicimus, rediisse te & rogare vti
Veniret ad te; mulier telam deserit
Continuò, & [m] lacrumis opplet os totum sibi, vt
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
CL. [n] Præ gaudio (ita me Dij ament) vbi sim nescio,
Ita timui. CL. at ego nihil esse scibam Clinia.
Agedum vicissim Syre dic, quæ illa est altera?
S. * Adducimus tuam Bacchidem. CL. hem, quid Bacchidem?
Eho scelest e quò illam ducis? S. quò illam ego? ad nos scilicet.
CL. * Ad patremne? S. ad eum ipsum. CL. ó hominis impudentem audaciam! S. heus
Tu, non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
C. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus,
Vbi si paullulum modò quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. at enim. CL. [o] quid enim? S. si sinas, dicam.
CL. sine. (ges mihi
CL. Sino: S. ita res est hæc nunc quasi cum. CL. quas, malum, amba-
Narrare occepit? CL. Syre, verum hic dicit: mitte, ad rem redi.
S. Enimuero reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho es: neque ferri potis es. CL. audiendum hercle est: tace.
S. [p] Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum esse in potiundo periculum non vis; haud stultè sapis:
Siquidem id sapere est: velle te id quod non potest contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide:

k Sordicies prudentiæ signum.
l Præceptum amatorium.
m Ex nimio gaudio lachrymatur.
n Gaudii vehementia.
*Ioan. Riuius legit abducimus.
* Scena huius comœdiæ in rure suburbano Athenarum constitui hinc videtur. V de Nannii Misc. lib. 11.
o Oratio imperfecta ob Clitiphonis interruptionem.
p Exponit consilium suum, estque hæc huius fabulæ protasis.

consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est.
illi argentum quod pollicitus es, eadem hac inueniam via:
d vt efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.
d aliud tibi vis? CL. q siquidē hoc sit. S. siquidē experiundo scies. q Repetitio cum stomacho.
Age, age, cedò istuc tuum consiliū. quid id est? SY. assimulabimus
m amicam huius esse. CL. pulchrè. cedo: quid hic faciet sua?
ea quoq; huius dicetur, si hæc vna dedecori est parum? (tipho,
Imo ad tuam matrem abducetur. CL. quid eò? SY. longum est Cli-
si narrem: quam ob rem id faciam, vera causa est. CL fabulæ:
il satis firmi video, quam ob rem r accipere hunc mihi expediat r Accipere pro subire.
etum.
Manc, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini
e periculo esse. CL. s huiusmodi obsecro, aliquid reperi. SY. maxu- s Stultus amator irridenti credit.
obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum. CL. hem (me:
iddixti? S. ademptum tibi iam faxo omnem metum. *Imperatiuum est.
aurem vtramuis otiosè vt dormias. t Sententia amoris Aristippica.
Quid ago nunc? CL. túne? quod boni. CL. Syre, dic modò
um. SY. age modò: hodie serò, ac nequidquam voles. * Gemina negatio hic itesum contentius asseuerat, vt modò.
t Datur modò: fruere dum licet: nam nescias,
s sit potestas posthac, an * nunquam, tibi.
Syre inquam. S. perge porrò, tamen istuc ago.
u Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus heus Syre. u Aestuat magis ob Syri discessum.
oncaluit: quid vis? CL. redi, redi. S. adsum, dic quid est?
n hoc quoque negabis tibi placere. CL. imò Syre, x Attende amantis vecordiam qui tamam seruo committit.
me, & meum amorem, & x famam permitto tibi.
es iudex: ne quid accusandus sis, vide.
Ridiculum est, te istuc me admonere Clitipho.
uasi istuc minor mea res agatur, quàm tua.
c, si quid nobis fortè aduorsi aduenerit,
i erunt parata verba, y huic homini verbera. y δείκτικῶς id est mihi. Sophocles Trachiniis τῆς δεῖ γ' ζώσης ἔτι.
uapropter neutiquam hæc res neglectu est mihi.
d istum exora, vt suum esse assimulet. CL. scilicet,
cturum me esse, in eum iam res rediit locum,
sit necesse. CL. meritò te amo Clinia.
Verùm illa ne quid titubet. SY. perdocta est probè.
At hoc demiror, qui tam facile potueris

Persua-

Persuadere illi, quæ solet quos spernere?
SY. *In tempore ad eam veni; quod rerum omnium est*
Primum: nam miserè quendam offendi ibi militem
Eius noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet,
Eademque vt apud te esset ob hoc quàm gratissima.

z Adhortatio. Perspicatiam Chremetis, ac incontinentiam Clitiphonis notat

* Liuius lib. 1. ab vrbe condita omne ius belli Achiuos abstinuisse.

z *Sed heus tu vide sis, ne quid imprudens ruas.*
Patrem nouisti, ad has res quàm sit perspicax:
Ego te autem noui, quam esse soleas impotens.
* *Inuersa verba, euersas ceruices tuas,*
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.
CL. *Laudabis.* SY. *vide sis.* CL. *tutemet mirabere.*
SY. *Sed quam citò sunt consecutæ mulieres?*
CL. *Vbi sunt? cur retines?* SY. *iam nunc hæc non est tua.*

a ἀποσιώπησις.

b Felicem quia cum amica manebit.

CL. *Scio apud patrem,* [a] *at nunc interim.* SY. *nihilo magis.*
CL. *Sine.* SY. *non sinam inquam.* CL. *quæso paulisper.* SY. *veto:*
CL. *Saltem salutare.* SY. *abeas, si sapis.* CL. *eo quid*
Istic? SY. *manebit.* CL. *ô* [b] *fœlicem hominem!* SY. *ambula.*

ACT. II. SCEN. III.

Arg. Meretricis conditio per eam exprimitur, quæ meretrix est. Habet inde hæc scena iucundum Cliniæ & Antiphilæ congressum.

Mixti generis, vt scena superior.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

a Spargit in personas descriptionem morum Bacchidis & Antiphilæ, vt appareat non sese amasse Cliniam.

Ædepol Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cùm studuisti, isti formæ mores vt consimiles forent:
Miniméque (ita me dij ament) miror, si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Adeoque vostrarum omnium, volgus quæ ab sese segregant,
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas; nos quibuscum res est, non sinunt.

b Amatores forma.

* Al. imminutæ

c Laus pudicitiæ

* Al. semel.

d Commendatio à fide in vitam.

Quippe forma impulsi nostra, nos [b] *amatores colunt:*
Hæc vbi immutata est, illi suum animum aliò conferunt:
Nisi prospectum interea aliquid nobis, desertæ viuimus.
c *Vobis cum vno* * *simul vbi ætatem agere decretum est viro,*
Cuius mos maximè est consimilis vostrum; hi se ad vos applicant.
d *Hoc beneficio vtrique ab vtrisque verò deuincimini:*

t nunquam vlla amori vostro incidere possit calamitas.

e *Nescio alias : me scio quidem semper fecisse sedulò,* e Mire opportunum ethos. Nescio alias.

t ex illius commodo meum compararem commodum. C. *ah*

rgo mea Antiphila tu nunc sola reducem me in patriam facis.

am, dum abs te absum, omnes mihi labores fuêre, quos cepi, leues,

ræterquam f *tui carendum quòd erat.* S. *credo.* C. *Syre, vix suffero.* f Tui pro te.

occine me miserum non licere meo modò ingenio frui?

g *Imo, vt patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.* g ἐλλειψις.

Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? A. *ah, retine me obsecro.*

Amabò, quid tibi est? A. h *desperij.* D. *perij misera, quid stupes* h Præ nimio gaudio consternatur.

ntiphila? A. *videon' Cliniam,* i *an non?* B. *quem vides?* C. *salue* i Pathetica & amatoriæ locutiones.

O mi expectate Clinia salue. C. *vt vales?* *(anime mi.*

Saluom venisse gaudeo. C. * *teneóne te*

ntiphila, animo maximè exoptata meo? * Dubitamus ferè de maximis gaudiis quasi quæ fidem superent. Vide Nannii Misc. lib. 12.

Ite intrò. nam vos iamdudum expectat senex.

ACTVS III. SCENA I.

rg. Chremes Menedemo nuntiat ex Asia redijsse filium : ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarij.

CHREMES, MENEDEMVS.

a *Lvcescit hic iam : cesso pultare ostium* a Plaut. milite, lucet hoc inquam.

Vicini? primùm ex me vt sciat, sibi filium

edisse; etsi adolescentem hoc nolle intelligo,

erum, cùm videam b *miserum hunc tam excruciarier* b Verus amicus tam dolore, quam gaudio afficitur.

ius abitu, celem tàm insperatum gaudium,

ùm illi nihil pericli ex indicio siet?

aud faciam : nam, * *quod potero, adiutabo senem.* * Pro quoad. Alii, quam.

tem vt filium meum amico, atque æquali suo

ideo inseruire, & socium esse in negotijs :

os quoque c *senes est æquom senibus obsequi.* c Nam pares cum paribus facile congruunt.

Aut ego profectò ingenio egregiè ad miseriam

atus sum, aut illud falsum est, quòd vulgò audio

ici, d DIEM *adimere ægritudinem hominibus:* d Vulgatum dictum.

am mihi quidem quotidie augescit magis

e filio ægritudo; & quanto diutius

Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.

C. *Sed ipsum egressum foras video: ibo, alloquar.*
Menedeme, salue: nuncium apporto tibi,
Cuius maximè te fieri participem cupis.
M. *Num quidnam de gnato meo audisti Chreme?*
C. *Valet, atque viuit.* M. [e] *quæso, vbinam'st?* C. *apud me domi.*
M. [f] *Meus gnatus?* C. *sic est.* M. *venit?* C. *certè.* M. *Clinia*
Meus viuit? C. *dixi.* M. *eamus, duc me ad eum obsecro.*
C. *Non vult te scire se redysse: etiam & tuum*
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
M. *Non tu ei edixisti vt essem?* C. *non.* M. *quamobrem Chreme?*
C. [g] *Quin pessumè istuc in te, atq; in illum consulis,*
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.
M. [h] *Non possum: satis iam, satis pater durus fui.* C. *ah*
Vehemens in vtramq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia:
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides.
Primùm olim potiùs commeare filium
Quam paterêre ad mulierculam, quæ paullulo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc; ea coacta ingratiys,
Post illa cœpit victum volgo quærere:
Nunc, cùm sine magno intertrimento non potest
Haberi, quiduis dare cupis. [i] *nam vt tu scias,*
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,
Primùm iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratus veste, atque auro. satrapes si siet,
Sufferre amator numquam eius sumptus queat,
Ne dum tu possis. M. *estne ea intus?* C. *sit rogas?*
Sensi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus
Dedi, quòd si iterùm mihi sit danda, actum siet:
Nam, vt alia omittam, [k] *pitissando modo mihi*
* *Quid vini assumpsit? sic hoc dicens, asperum*
Pater est, hoc aliud lenius: sodes, vide.
Releui dolia omnia, omnes [l] *serias:*
Omnes habui solicitos: atque hæc vna nox:
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?

e Suspicio ex nimia sollicitudine.
f Præ gaudio idem crebrò repetit.
g Menedemi consilium arguit.
h Consultatio senum, in qua videas quantum fallatur Chremes: atque hæc parat locum turbarum quæ sequuntur.
i Carpit nimiam largitatem senis.
k Pitissare est parce vinum tentandi gratia degustare.
* Id est, multum. Vide Nannii Misc. lib. 2.
l Id est, vasa fictilia.

ic me dij amabunt, vt tuarum miseritum est
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
m Sumat, consumat, perdat, decretum est pati,
um illum modò habeam mecum. C. si certum est tibi
ic facere, illud permagni referre arbitror,
t nescientem sentiat te id sibi dare.
. Quid faciam? C. n quiduis potius quàm quod cogitas:
er alium quemuis vt des, falli te sinas
o Technis per seruolum: etsi subsensi id quoque,
llos ibi esse, & id inter se agere clanculum.
yrus cum illo vostro consusurrat: conferunt
onsilia adolescentes: & tibi perdere
alentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
on nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
Minimo periculo id demus adolescentulo:
am si semel tuum animum is intellexerit:
rius proditurum te tuam vitam, & prius
ecuniam omnem, quàm abs te * amittas filium: hui,
uantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
ibi autem porrò vt non sit suaue viuere.
IAM deteriores omnes sumus licentia.
uodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
utabit, prauom, an rectum, quod petet, fiet.
u, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
p Dare denegaris: ibit ad illud illico,
uo maximè apud te se valere sentiet,
biturum se abs te esse illico minabitur.
. q Videre verum, atque ita vti res est, dicere.
. Somnum herc'e ego hac nocte oculis non vidi meis,
um id quæro, tibi quî filium restituerem.
. r Cedo dexteram: porro, te oro, idem vt facias Chreme.
. Paratus sum. M. scin' quid nunc te facere volo?
. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
d vt maturent facere: s cupio illi dare,
uod volt: cupio ipsum iam videre. C. t operam dabo.
yrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
me nescio quis exit: concede hinc domum,

m ἀθυμία. Summi patris indulgentia.

n Sanum Chremetis consilium. o Serui fraudem commentantis.

* Id est, amittas. Sic in Phor. Act. III. Scen. 2. Nunc amitte, quæso, hunc.

p Oblecta.

q Approbatio consilii.

r Mos orantium & confirmantium.

s Affectus paternus
t Argumentum prudentiæ Chremetis.

Ne nos inter nos congruere sentient.
Paullum negoti mihi obstat; Simus, & Crito
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cepêre arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse his dare.
Continuò hîc adero. M. *ita quæso. Dy vostram fidem,*
ITA N' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant, & iudicent,
Quàm sua? an eo fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus sapit, quàm egomet mihi!

u Verba redeuntis Chremetis.

C. [u] *Dissolui me, otiosus operam vt tibi darem.*

ACT. III. SCEN. II.

Arg. Seruus Herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ita sua ipsius coniectura & solertia fallitur.

Eiusdem generis.

SYRVS, CHREMES.

a Syrus hæc secum.
b Falsa Chremetis coniectura.

S. [a] HAc illac circumcursa: inueniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
C. [b] *Num me fefellit, hosce id struere? videlicet*
Est Cliniæ ille seruus tardiusculus:
Iccirco huic nostro tradita est prouincia.
S. *Quis hîc loquitur? perij, num nam hæc audijt?* C. *Syre.* S. *hem.*

c Syrus callidè a proposito discedit.

C. *Quid tu istic?* S. [c] *rectè. equidem te demiror Chreme*
Tam manè, qui heri tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras? visa verò est, quod dici solet,*

d Prouerbium in senes bibaculos.

[d] *Aquilæ senectus.* C. *eia.* S. *mulier commoda, &*
Faceta hæc est meretrix. C. *sanè idem visa est mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C. *sic satis.*
S. *Ita non vt olim, sed vti nunc, sanè bona:*
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit:

e Occasio fallendi senes.
f ἀμφιβόλως.
g Institutio fallaciæ a sene in senem, immò in se ipsum.

Sed habet patrem [e] *quendam auidum, miserum, atque aridum,*
Vicinum hunc: nostin'? at, quasi non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' esse factum, vt dico? C. [f] *quid ego nesciam?*
Hominem pistrino dignum. S. *quem?* C. [g] *istum seruolum*
Dico adolescentis. S. *Syre, tibi timui malè.*

C. Q

Qui passus est id fieri. s. quid faceret? c. rogas?
liquid reperiret, fingeret fallacias,
nde esset adolescenti, amicæ quod daret,
tque hunc difficilem inuitum seruaret senem.
Garris. c. hæc facta ab illo oportebant Syre.
Eho, quæso, laudas, qui heros fallunt? c. in loco,
go verò laudo. s. rectè sanè. c. quippini
agnarum sæpe id remedium ægritudinum est,
m huic mansisset vnicus gnatus domi.
Iocóne an seriò illæc dicat, nescio,
isi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
. [h] At nunc quid exspectat Syre? an, dum hinc denuo
beat, cùm tolerare huius sumptus non queat?
onne ad senem aliquam [i] fabricam fingit? s. stolidus est.
. At te adiutare oportet adolescentuli
aussa. s. equidem facilè facere possunt, si iubes:
tenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
. [k] Tanto hercle melior. s. non est Mentiri meum.
. Face ergo. s. [l] at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
i quid huius simile fortè aliquando euenerit,
t sunt humana, tuus vt faciat filius.
. Non vsus veniet, spero. s. spero hercle ego quoque:
[m] Neque eò nunc dico, quò quidquam illum senserim:
ed si quid, ne quid; quæ sit eius ætas, vides:
*Et næ ego te, si vsus veniat, * magnificè Chreme*
ractare possim. c. de istoc, cùm vsus venerit,
idebimus quid opus sit: nunc istuc age.
.Numquam commodiùs vmquam herum audiui loqui,
ec, cùm malefacere crederem mi impunius
icere. quisnam à nobis egreditur foras?

h Denuò Syrum instigat.

i Translatio à machinis bellicis.

k Calliditatem serui laudat.

l Præmonitio de filii amore.

m Tollit obiurgandi occasionem.

* Præclare de te hac in re mereri, si seruem te huiusmodi circumductione & fraude. Vide Nannii Misc. lib. 11.

ACTVS III. SCENA III.

Arg. Chremes filium obiurgat, & immodestiæ arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maxumè ad extorquendum facit argentum.

Iambici & trochaici octonarij catalectici, & acatalecti, senarius vnus, quaternarij duo.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

a Periculum per quod lenssim ad ἐμπύρωσιν peruenit: neque enim subitò, sed per gradus quosdam ad talem motum accedendum erat.

CH. [a] QVid istic, quæso? qui istic mos est Clitipho? itane fieri
Oportet? CL. quid ego feci? CH. vidin' ego te modò manum in sinum huic (lis ne nega-
Meretrici inserere? S. acta est res, perij. CL. méne? CH. hisce ocu-
Facis adeò indignè iniuriam illi, qui non abstineas manum:
Nam istæc quidem cõtumelia est, hominem amicum ad re recipere,
Atq; eius amicam * subagitare: vel heri in vino quàm immodestus
Fuisti? S. factum. CH. quàm molestus! vt equidem,
Ita me dÿ ament, metui quid futurum denique esset. noui ego
Animos [b] amantium: grauiter aduortunt, quæ non censeas.
CL. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum pater.
CH. Esto: at certè concedas ab eorum ore aliquantisper aliquò.
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præsentia.
Ego de me facio coniecturam: [c] nemo est meorum amicorum hodie,
Apud quem exprom ere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
Ne ineptus, ne proteruus videar. quod illum facere credito.
Sed nostrûm est intelligere, vtcunq; atq; vbicunq; opus sit, obsequi.
S. Quid istic narrat? CL. perij. S. Clitipho hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. CL. tace
Sodes. S. rectè sanè. CH. Syre pudet me. S. credo: neq; id iniuria.
Quin [e] mihi molestum est. CL. pergin'? S. hercle verum, dico quod videtur.
CL. Nónne accedam ad illos? CH. eho quæso, vna accedendi via est?
S. Actũ est: hic se priùs indicarit, quàm ego argentũ effero Chreme,
Vin' tu homini stulto mihi auscultare? CH. quid faciam? S. iube hunc
Abire hinc aliquò. CL. quò ego hinc abeam? S. quò? quò lubet: da illis locum: (cus.
Abi deambulatum. CL. [f] deambulatum, quò? S. vah, quasi desit lo-
Abi sanè istác, istorsum, quò vis. CH. rectè dicit: censeo.
CL. [g] Dÿ te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. S. at tu pol tibi
Posthac comprimito istas manus.
[h] Censen' verò? quid illum porrò credis facturum Chreme,
Nisi eum, quantum dÿ dant tibi opis, seruas, castigas, mones?
C. Ego istuc curabo. S. atq; nunc here hic tibi asseruandus est.
CH. Fiat. S. si sapias: [i] nam mihi iam minus minúsque obtemperat.

* Subigitare, antique.

b Nam amantibus omnia sunt suspecta.

c Ab exemplo paterno.

e Mihi ἔμφασιν habet.

f Repetitio per indignationem.

g Imprecatio in Syrum.

h Rectè monet de filio seruando.

i Accusatio amphibologica.

CH. Quid

.Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egesti Syre? aut
peristi tibi quod placeat, an nondum etiam? s. *de fallacia*
cis? st' inueni quandam nuper. CH.[k] *frugi es: cedò, quid id est?* k Laudat denuo fallacem seruum.
Dicam: verum, vt aliud ex alio incidit. CH. *quidnam?*
Pessuma hæc est meretrix. C. *ita videtur.* s. *imò, si scias;*
oc vide, quod inceptet facinus. fuit quædam anus Corinthia
*Hîc: huic * dragmarum argenti hæc mille dederat mutuum.* l Caput fallaciæ.
.Quid tum? s. *ea mortua est; reliquit filiam* [m] *adolescentulam.* * Nannii Misc. Nummorum legit.
relicta huic arrhaboni est pro illo argento. CH. *intelligo.*
Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad vxorem tuam. m Valens caussa ad extorquendum argentum.
Quid tum? s. *Clinia orat, sibi vti nunc det illam: illi tamen*
*st daturum mille nummûm * poscit.* CH. *& poscit quidem?* s. *hui,*
ubium id est? CH. *ego sic putaui. quid nunc facere cogitas?* * Mille daturum drachmas poscit, id est, spondet, & pretium pro te emenda offert. Vide Nannii Misc. lib. II.
Egone? ad Menedemum ibo. [n] *dicam hanc esse captam è Caria*
item, & nobilem; si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
.Erras. s. *quid ita?* CH. *pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:*
on emo, quid ais? optata loquere. C. *atqui non est opus.*
Non opus est? CH. *non hercle verò.* s. *atqui non est opus.* n Fallaciam aperit.
Non opus est? CH. *non hercle verò.* s. *qui istuc miror.* CH. *iam scies.*
Mane mane, quid est, quòd tam à nobis grauiter crepuêre fores? o Parat se ad aliam scenam.

ACT. IIII. SCENA I.

rg. Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem: vnde iurgium inter virum & vxorem oritur. Chremes enim iusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quod factum non est. Post agnitam Antiphilam Syro nouum quæritur de inuenienda pecunia consilium.

Octonarij iambici & trochaici.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

o.[a] N*isi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,* a Hæc Catastrophe rerum Cliniæ est, & ἐπιτάσεως noue rerum Clitiphonis.
, quicum exposita est gnata. C. *quid volt sibi Syre hæc oratio?*
.Quid est? is ne tibi videtur? N. *dixi equidem, vbi ostēdisti, illico,*
um esse. SO. *at vt satis contemplata modò sis, mea nutrix.* N. *satis.*
. Abi nunc iam intro: atque illa si iam lauerit, mihi nuncia,
ic ego virum intereà opperibor. SY. *te volt: videas quid velit.*
escio quid tristis est. non temere est: metuo quid sit. C. *quid siet?*
æ ista hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
. Ehem mi vir. CH. *ehem mea vxor.* SO. *te ipsum* [b] *quæro.* CH. *loquere, quid velis.* b Insinuatio purgationis.

SO. *Primùm te hoc oro, ne quid credas me aduorsum edictum tuum*
Facere ausam. CH. *vin' tibi me istuc, etsi incredibile est, credere?*
Credo. SY. *nescio, quid peccati portet hæc purgatio.*
SO. *Meministin' me esse grauidam, & mihi te maxumopere interminatum*
Si puellam parerem, nolle tolli? C. *scio quid feceris:*
c *Sustulisti.* SY. *si sic factũ est domina, ergo herus* **damno auctus est.*
SO. *Minimè: sed erat hîc anus Corinthia haud impura: ei dedi*
Exponendam. C. *ô Iupiter, tantam esse in animo inscitiam?*
SO. *Perij. quid ego feci?* C. *rogitas?* SO. d *si peccaui mi Chreme,*
Insciens feci. C. e *id quidem ego, etsi tu neges, certò scio,*
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primùm, si meum
Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, reipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: f *sino.*
Quam bene verò abs te prospectum est: quid voluisti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissimè,
Per te, vel vti quæstum faceret, vel vti g *veniret palam.*
Credo, id cogitasti: quiduis satiu'st, dum viuat modò.
QVID *cum illis agas, qui neq; ius, neq; bonum, atq; æquom sciunt;*
Melius, peius, prosit, obsit, nihil vident, nisi quod lubet.
SO. *Mi Chreme; peccaui fateor: vincor. nunc hoc te obsecro,*
Quanto tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt meæ stultitiæ in iustitia tua sit aliquid præsidi.
C. *Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum Sostrata*
Malè docet te mea h *facilitas multa. sed istuc quidquid est,*
Tua hoc occœptum est caussa, loquere. SO. *vt stultę & miserę omnes*
i *Relligiosæ, cùm exponendam do, illi de digito anulum* (*simul*
Detraho, & eum dico vt vnà cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
C. *Istuc rectè: conseruasti te, atque illam.* SO. *hic is est anulus.*
C. *Vnde habes?* SO. *quam Bacchis secum adduxit adolescentulam.*
SY. k *hem.*
C. *Quid ea narrat?* SO. *ea lauatum dum it, seruandum mihi* * *dedit*
Anulum. non aduorti primò: at postquam adspexi, illico
Cognoui: ad te l *exsilij.* C. *quid nunc suspicare, aut inuenis*
De illa? SO. *nescio, nisi vt ex ipsa quæras, vnde hunc habuerit,*

c Tollere, hic est, nutrire.
* Damno auctus, ob dotem dandam.
d Excusat imprudentiam.
e Obiurgatio mordax.
f Id est, concedo scilicet, quod hæc te mouerint.
g Veniret, venderetur ad stuprum.
h Facilitas caussa delinquendi.
i Id est, superstitiosæ.
k Stupentis est.
* Al. dedit animum non ad.
l Magnæ lætitiæ indicium est.

otis est reperiri. SY. interij * : plus spei video, quàm volo :
stra est ita si est. C. viuitne illa, cui tu dederas ? SO. nescio.
Quid renunciauit olim ? SO. fecisse id, quod iusseram.
Nomen mulieris cedò quod sit, vt quæratur. SO. Philteræ.
Ipsa est: mirum, ni illa salua est, & ego perij. C. Sostrata
uere me intro hàc. SO. vt præter spem euenit! quà timui malè,
nunc animo ita esses duro, vt olim in tollenda, Chreme.
NON licet hominem esse sæpe ita vt volt, si res non sinit.
nc ita tempus est mî, vt cupiam filiam : olim nil minus.
m Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:
hac re in angustum opidò nunc meæ coguntur copiæ,
i aliquid video, ne esse amicam hanc gnati rescíscat senex :
m quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
il est : triumpho, si licet me * latere tecto abscedere.
cior, n bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
id agam ? aut quid comminiscar ? ratio de integro ineunda est
l tam difficile est, quin quærendo inuestigari possiet. (mihi.
id, si hoc sic o incipiam nunc ? nihil est. si sic ? tantundem egero.
sic opinor non potest : imo optumè, euge optumum habeo :
raham hercle, opinor, ad me illud idem p fugitiuum argentum
amen.

* Ellipsis: scilicet de agnitione filiæ.

m Epitasis, nam subinde alia atq; alia consilia fallunt seruolum, & videas Syrum hic tanquam Proteum in omnes formas verti.

* Metaphora militaris. V. de Misc. lib. 11.

n Metaphora à brutis vescentibus. [illegible]

o Ratiocinatio inquirentis.

p Metaphora facta à profugo.

ACTVS IIII. SCENA II.

. Clinia hîc testatur quàm gaudeat de agnita Antiphila : & à Syro admonetur, vt amici etiam Clitiphonis rem curet in seruanda Bacchide.

Iambici octonarij catalectici, vnus senarius acatalectus, reliqui trochaici octonarij.

CLINIA, SYRVS.

a NVlla mihi res posthàc potest iam interuenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta (est.
do patri me nunc iam, vt frugalior sim quàm volt.
Nil me fefellit : cognita est, quantum audio huius verba.
c tibi ex sententia tua obtigisse lætor.
O mi Syre, audistin' obsecro ? S. quid ni? qui b vsq; vnà affuerim.
Cui æque audisti commodè quidquam euenisse ? S. nulli.
Atque, ita me dij ament, vt ego nunc non tam meapte caussa
tor, quàm illius, quam ego scio c esse honore quouis dignam.
ta credo, sed nunc Clinia age, da te mihi vicissim :
m amici quoque res est videnda, in tuto vt collocetur.

a Catastrophe in personas spargitur, & subiicitur consultatio, quæ ad epitasin alteram facit.

b Id est, assidue.

c Ab honesto, & vtili.

Ne

Ne quid de amica nunc senex. CL. ô Iupiter. SY. quiesce.
C. Antiphila mea nubet mihi. S. siccine me * interloquere ?
CL. Quid faciam Syre mi ? gaudeo : fer me. SY. [d] fero hercle vere
CL. Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam opinor sumo.
CL. Loquere, audio. S. at iam hoc [e] non ages. CL. agam. S. viden-
dum est, inquam,
Amici quoque res Clinia tui in tuto vt collocetur :
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hîc relinquis,
Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis :
Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc est.
CL. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptijs aduorsum :
Nam quo ore appellabo patrem ? tenes, quid dicam ? S. quid ni ?
CL. Quid dicam? quam caussam afferam? S. [f] quin nolo mentiare:
Apertè, ita vt res sese habet, narrato. CL. quid ais? S. iubeo
Illam te amare, & velle vxorem hanc esse Clitiphonis.
CL. Bonam atque iustam rem oppidò imperas, & factu facilem.
Et scilicet iam me hoc voles patrem exorare, vt celet (CL. bene
Senem vostrum ? S. imo vt recta via rem narret ordine omnem
Satin' sanus es, aut sobrius ? tu quidem illum planè prodis :
Nam quî ille poterit esse in tuto, dic mihi ?
S. Huic equidem consilio [g] palmam do : hîc me magnificè effero,
Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tantæ astutiæ,
Vera dicendo, vt eos ambos fallam : vt cùm narret senex,
Voster nostro, istam esse amicam gnati, non credat tamen.
C. [h] At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis :
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parui curas, dum illi consulas.
S. Quid malùm, me * ætatem censes velle id assimularier ?
Vnus est dies : dum argentum eripio : pax, nihil amplius.
C. Tantum sat habes ? quid tum quæso, si hoc pater resciuerit ?
S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, QVID si nunc cœlum ruat ?
C. Metuo, quid agam. S. metuis ? quasi non ea potestas sit tua ?
Quid velis in tempore vt te exsoluas, rem facias palam ?
C. Age, age, * traducatur Bacchis. S. optumè ipsa exit foras.

* Al. Mihi.
d Indignanter idem iisdem repetit verbis, e Syri consilia.
f Consilium astutum serui, qui tamen non respondeoit euentus.
g Iactantia Syri de sua astutia.
h Clinia veretur, ne perturbentur nuptiæ.
* Ita Hecyra. Act. 5. Scad 1. Nam neq; ille hoc animo erit ætatem.
* Id est, deducatur.

ACT. IIII. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se assimulat. cum Syro expostulat, tandem placata suasu eiusdem cum om-
ni

strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum Chremes latur.

Iambici octonarij catalectici.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

SAtis pol proteruè me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quod si is nunc
eperit; sæpè obsecrans me, vt veniam, frustrà veniet. (me
cum venturam dixero, & constituero; cùm is certè
unciarit, Clitipho [b] *cum spe pendebit animi;*
ipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo pœnas pendet.
atis scite * *promittit tibi.* S. *atqui tu hanc iocari credis?*
iet nisi caueo. B. *dormiunt: pol ego istos commouebo.*
ea Phrygia audisti, homo iste modò quam villam demonstrauit
rini? P. *audiui.* B. *proxumam esse huic fundo ad dextram.* P. *me-*
urriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat. (mini.
Quid inceptat? B. *dic me hic opidò esse inuitam, atque asseruari:*
rùm aliquo pacto verba me his daturam esse & venturam.
erij hercle: Bacchis mane, mane: quo mittis istanc quæso?
e maneat. B. [d] *abis?* S. *quin paratum est argentum.* B. *quin maneo.*
qui iam dabitur. B. *vt lubet, num ego insto?* S. *at scin' quid* * *sodes?*
Quid? S. *trāseundum nunc tibi est ad Menedemū, & tua pompa*
traducenda est. B. *quam rem agis scelus?* S. *egóne:* [e] *argentum*
cudo,
od tibi dem. B. *dignam me putas, quam illudas?* S. *non est temere.*
ltáne tecum hic res mihi? S. *minimè: tuum tibi reddo.*
[f] *Eatur.* S. *sequere hàc. heus Dromo.* D. *quis me volt?* S. *Syrus.*
D. *quid est rei?*
Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.
Quam ob rem? S. *ne quæras, & ferant, quæ secum huc attulerunt.*
erabit sumptum sibi senex esse harum abitu leuatum.
e ille haud scit, hoc paullum lucri quantum ei damni apportet.
u nescis id quod scis Dromo, si sapies. D. *mutum dices.*

a Meretricis excandescen- tia conquestio de pecunia nondum so- luta.
b Mira Bacchi- dis calliditas.
* Id est, mina- tur. Virg Aene- id. 2. Promisi vltorem, & verbis odia aspera moui.
c Meretricem inducit mere- tricem, aptam- que ad fallen- dum.
d Dissimulatio Bacchidis.
* Bembus si pro si ...
* Si facies.
e Μεταφορι- κῶς, & io- culariter, vt: ferrum decet.
f Leuitas me- retricis facile persuasa.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

g Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Menedemi Chremes rursum miseretur ob traductam ad illum cum omni pompa sumptuosam Bacchidem. quam Cliniæ, non sui filij amicam putat.

Iambici senarij.

CHRE-

CHREMES, SYRVS.

a Obiter & Chremes producitur, vt magis appareat, quantum fallatur.

C. [a] ITa me dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum, vt abeat ab se filius.
Syrum optumè, eccum. S. cesso hunc [b] adoriri? C. Syre. S. hem
C. Quid est? S. te mihi ipsum iamdudum optabam dari.
C. Videri egisse iam nescio quid cum sene.
S. De illo, quod dudum? dictum, ac factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. [c] bona hercle. C. non possum pati,
Quin tibi caput demulceam, accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias, quàm scitè in mentem venerit.
C. Vah, * gloriare euenisse ex sententia?
S. Non herclè verò: [d] verum dico. C. dic, quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum abduxisse, ne tu id persentisceres.
C. Probè. S. dic sodes. C. nimium inquam. S. imo sic satis.
Sed porrò ausculta quod superest [e] fallaciæ,
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:
Sibi complacitam eius formam, postquam adspexerit:
Hanc se cupere vxorem. C. modò quæ inuenta est? S. eam:
Et quidem iubebit posci. C. quam ob rem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. S. hui, [f] tardus es.
C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum atque vestem, qui, tenésne? C. comparet?
S. Idipsum. C. at illi ego nec do, nec despondeo.
S. Non? quam ob rem? C. quam ob rem me rogas? homini *. S. vt lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi vt dares,
Verùm vt simulares. C. non mea est simulatio:
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.

b Adoritur qui insidiose celeriter inuadit.
c Blanda attrectatio.
* Nannius legendum putat, hariolare, id est, inani diuinatione facias euenisse ex sententia. Vide Misc. lib. 22.
d εἰρωνικῶς verum dicit. Nam per eam Veritatem senes falluntur.
e Altera fallaciæ pars.
f Increpat Chremetis tarditatem.
* Ellipsis:
* Aliis, fugitiuo dabo.

cui daturus non sim, vt ei despondeam?
edebam. CH. minime. S. scitè poterat fieri:
o hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,
cœpi. C. credo. S. cæterum equidem istuc Chreme
i beníque facio. CH. atqui cùm maxumè
te dare operam vt fiat, verùm alia via.
at: quæratur aliud, sed illud quod tibi
ixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
unc reddendum est illi: neque tu scilicet
nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
n iussi? num illa oppignerare filiam
am me inuito potuit? verùm illud Chreme
unt, IVS summum sæpe summa * malitia est:
Haud faciam. S. imo alijs scilicet, tibi non licet.
nes in lauta te & bene parte aucta putant.
k Quin egomet iam ad eam deferam. S. imò filium
be potius. C. quam ob rem? S. quia enim in eum suspicio est
nslata amoris. CH. quid tum? S. quia videbitur
agis verisimile id esse, cùm hic illi dabit:
simul l conficiam facilius ego, quod volo.
se adeò adest: abi: effer argentum. CH. effero.

g Ab auctoritate Chremes, comis locutio.

h Mira arte argento emungit senem.

i Soluit rationes obiiciendas.

* Alias, minutia.

k Persuasus Chremes argentum exhibet.

l Conficiam pro efficiam, verba celeritatem indicantia.

ACTVS IIII. SCENA V.

g. Irascitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præscribente, quibus vti mox debeat verbis, & orationē apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici senarij.

CLITIPHO, SYRVS.

CL. NVlla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam inuitus facias: vel me hæc deambulatio
Quàm non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miser aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
a Vt te quidem omnes Dij, Deæ, quantum est, Syre,
Cum tuo isto inuento, cúmque incepto, perduint.
* Huiusmodi mihi res semper comminiscere,
Vbi me * excarnufices. SY. in' hinc quò dignus es?
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.

a Imprecatio nimium inconsiderati amentis.

* Bembus huius mihi.

* Terribiliter pronunciandum.

CL. Vellem

b Ingens amantis ardor.

CL. Vellem hercle factum: b ita meritus. s. meritus? quo modo
Næ me istuc ex te priùs audisse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
CL. Quid igitur dicam tibi vis? abyßti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
SY. Iam non sum iratus: sed scin' vbi nunc sit tibi
Tua Bacchis? CL. apud nos. SY. non. CL. vbi ergò? SY. ad Clinia
CL. Perij. SY. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. CL. garris. vnde? S. à tuo patre.
CL. Ludis fortasse me. SY. ipsa re experibere.
CL. Næ ego fortunatus homo sum: deamo te Syre.
SY. Sed pater egreditur. caue, quidquam admiratus sis,
Qua caussa id fiat: obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Arg. Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni: ad postremum queritur de sumptu faciendo filiæ caussa.

Eiusdem generis.

CHREMS, CLITIPHO, SYRVS.

a Audacia & arrogantia serui, herili filio heròque ipsi imperantis.

CH. VBi Clitipho nunc est? SY. eccum me, inque. CL. eccũ hic tibi
CH. Quid rei esset, dixti huic? S. dixi pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid stas lapis?
Quin accipis? CL. cedo sanè. S. sequere hâc me ocyùs:
Tu hîc nos, dum eximus, intereà opperibere:
Nam nihil est illic, quòd moremur diutiùs.
CH. b Minas quidem iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis esse non duco datas,
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniusta ac praua fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus est
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

b Tenax conqueritur de damno per filium aucto.

ACTVS IIII. SCENA VII.

Arg. Iucundum habet errorem Chremetis: qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Eiusdem generis.

MENEDEMVS, CHREMES.

a Sensim pergit quo palam fiat errasse Chremetem, vt in epitasi fabulæ omnes seruulum consilia fallant.

MVlto omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate, cùm te intelligo

Spissc. CH. *vt errat!* M. *teipsum quærebam Chreme:*
ua,quod in te est,filium,& me,& filiam.
edò,quid vis faciam? M. *inuenisti hodie filiam.*
uid tum? M. *hanc vxorem sibi dari volt Clinia.*
b *Quæso quid hominis es?* M. *quid?* C. *iamne oblitus es,*
ter nos quid sit dictum de fallacia,
ea via abs te argentum auferretur? M. *scio.*
Ea res nunc agitur ipsa. M. *quid narras Chreme?*
Errani: sic res acta est. M. *quanta de spe decidi?*
Imo hæc quidem,quæ est apud te,Clitiphonis est
mica. M. *ita aiunt.* C. *& tu credis?* M. c *omnia.*
Et illum aiunt velle vxorem,vt,cùm desponderim,
s qui aurum,ac vestem,atque alia,quæ opus sunt,comparet.
Id est profectò: id amicæ dabitur. C. * *scilicet*
aturum. M. *ah,frustrà igitur sum gauisus miser.*
uiduis tamen iam malo,quàm hunc amittere.
uid nunc renunciem abs te responsum Chreme,
e sentiat me sensisse,atque ægrè ferat?
Ægrè? d *nimium illi Menedeme indulges.* M. *sine.*
ceptum est: perfice hoc mihi perpetuum Chreme.
.Dic conuenisse,egisse te de nuptijs.
.Dicam,quid deinde? C. e *me facturum esse omnia,*
enerum placere: postremò etiam, si voles,
esponsam quoque esse dicito. M. *hem,istuc volueram.*
.Tanto ocyùs vt poscat;& tu id,quod cupis,
Quàm ocyssimè vt des. M. *cupio.* C. *næ tu propediem,*
Vt istam rem video,istius obsaturabere.
Sed hæc vt sunt,cautim,& paullatim dabis,
Si sapies. M. *faciam.* C. *abi intro: vide,quid postulet.*
Ego domi ero si quid me voles. M. *sanè volo:*
Nam te scientem faciam,quicquid egero.

b Obiurgatorium est.

c Credit se intelligere fallaciam.

* Vide Naz... Miscel. lib. 1 1.

d Corripit patrem de nimia indulgentia.

e Hoc mitissimè placebit Cliniæ.

ACTVS V. SCENA I.

Arg. Ad exitum iam properante Comœdia,Syri fallacia detegitur,vt Cliniæ nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis esse amicam Menedemus ostendit.

Trochaici octonarij,& iambici senarij.

MENE-

MENEDEMVS, CHREMES.

a Facetum exordium, stultitiam Chremetis declarat.

M. *EGo me non tam astutum, neque ita perspicacem esse, id sci*
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonstrator Chr
Hoc mihi præstat: in me quiduis harum rerum conuenit, (m
Quæ sunt b *dicta in stultum caudex, stipes, asinus, plumbeus:*

b Conuitia in stultum.

In illum nil potest: nam exsuperat eius stultitia omnia hæc.
C. *Obe, iam desine deos vxor gratulando obtundere,*
Tuam esse inuentam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intelligere, nisi idem c *dictum est centies.*

c Ingenium Sostratæ stupidum notat.

Sed quid iamdudum interim illic gnatus cessat cum Syro?
M. *Quos ais homines Chreme cessare?* C. *hem,* d *Menedeme aduen*

d Gaudium de aduentu senis.

Dic mihi, Cliniæ, quæ dixti, nunciastin'? M. *omnia.*
C. *Quid ait?* M. *gaudere adeo occœpit, quasi qui cupiunt nuptias.*
C. e *Ha, ha, hæ.* M. *quid risisti?* C. *serui venêre in mentem Syri*

e Interiectio profusi cachinni.

Calliditates. M. *Itane?* C. *voltus quoque hominum* f *fingit scelus.*
M. *Gnatus quòd se assimulat lætum, id dicis?* C. *id.* M. *idem istuc mi*

f Metaphora à figulis

Venit in mentem. C. g *veterator.* M. *magis, si magis noris, putes*

g Veterator, qui vetus est in astutia.

Ita rem esse. C. *ain' tu?* M. *quin tu ausculta.* C. *mane: prius hoc sci*
Quid perdideris: nam vbi desponsam nunciasti filio, (expet
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem scilicet,
* *Sponsæ vestem, aurum, atq; ancillas opus esse argentum vt dare*

* Plaut. Tri. Puero opus est cibo.

M. *Non.* C. *quid non?* M. *non inquam.* C. *neq; ipse gnatus?* M. *nil pro*
sum Chreme.
Magis vnum etiam instare, vt hodie conficerentur nuptiæ.
C. *Mira narras, quid Syrus meus? ne is quidem quidquam?* M. *nihil*
C. *Quamobrē?* M. *nescio equidem: sed te miror* h *qui alia tam plan*

h Faceta in deceptum ironia.

Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium, (scia
Vt ne paullulum suboleat amicam esse hanc Cliniæ.
C. *Quid ais?* M. i *mitto iam osculari, atque amplexari: id nil puto*

i Occupatio.

C. *Quid est, quod amplius simuletur?* M. *vah.* C. *quid est?* M. *audi mo*
k *Est mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro:* (dò

k Aperit fallaciam.

Huc est intro latus * *lectus, vestimentis stratus est.*

* Lectos olim fuisse exemptiles & potuisse aliò atq; aliò deportari, probat etiam ex Hon. Nannii Miscel. lib. 11.

C. *Quid, postquā hoc est factum?* M. *dictum factū, huc abijt Clitipho.*
C. *Solus?* M. *solus.* C. *timeo.* M. *Bacchis consecuta est illico.*
C. *Sola?* M. *sola.* C. *perij.* M. l *vbi abiere intro, operuêre ostium.* C. *hem.*
Clinia hæc fieri videbat? M. *quid ni? vnà mecum simul.*
CH. *Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.*

l Argumentum quintæ amoris lineæ.

M. *Quam-*

M. Quamobrem? C. m decem dierum vix mi est familia.
M. Quid? istuc times, quòd operam amico ille dat suo?
C. Imo quòd amicæ. M. si dat. C. an dubium id tibi est?
Quemquam ne animo tam comi esse, aut leni putas,
n Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ha, ha, hæ.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
C. Derides? meritò mihi nunc o ego succenseo.
Quot res dedere; vbi possem persentiscere,
Ni essem lapis? quæ vidi? væ misero mihi.
At næ illud haud inultum, si viuo, ferent:
p Nam iam. M. non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum? C. præ iracundia
Menedeme non sum apud me. M. tene istuc loqui?
Nonne id flagitium est, te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parum:
q Fac, te esse patrem sentiat; fac, vt audeat
Tibi credere omnia. abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deseret.
C. Imo abeat potiùs multo quouis gentium,
Quàm hic r per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam si illi pergo suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad rastros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caues?
Difficilem ostendis te esse, & ignosces tamen
Post, & id ingratum. C. ah nescis, quàm doleam. M. vt lubet.
Quid hoc, quod volo, vt illa nubat nostro? nisi quid est
Quod malis. C. imo & gener, & affinis placent.
M. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid* obticuisti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
Nequid vereare, si est minus: nil dos nos mouet.
C. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis:
Sed ita dictu opu'st, si me vis saluom esse, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. quam rem agis?
C. f Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quamobrem id facias, nescio.
C. Egone? vt illius animum, qui nunc luxuria & lasciuia

m Honesta in re turpi insimulatio in senem.

n Honesta.

o Chremes indignatur in seipsum.

p Σκοπτικῶς dicitur irato auxiliatio.

q Recollit, ac retorquet consilium datum.

r Verba rigidi patris.

* Tacemus consilia, reticemus dolores, obticemus quorum nos pudet.

f Consilium Chremetis perturbati.

Diffluit, retundam, redigam, vt quò se vortat, nesciat.
M. *Quid agis?* C. *mitte: sine me in hac re gerere mihi morem.* M. *sino:*
Itane vis? C. *ita.* M. [t] *fiat.* C. *ac iam, vt vxorem accersam, paret*
Se hic ita, vt liberos est æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. *quid eum?* C. *egone? si viuo,* [u] *adeò exornatum dabo,*
Adeo depexum, vt, dum viuat, meminerit semper mei,
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me dij ament) [x] *auderet facere hæc viduæ mulieri,*
Quæ in me fecit.

t Confessio irata contra pertinacem.
u Nouum periculum Cliti-phonis, ne metus illi superiores repente conticescant.
x Prouerbium.

ACTVS V. SCENA II.

Arg. Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater: idque adeò fit, vt sic admonitus redeat in viã: & Bacchide relicta vxorem ducat. Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo catastrophen, id est, exitum euentúmque negotij machinatur.

Trochaici & iambici octonarij.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMS, SYRVS.

CL. [a] *Itane tandem quæso est Menedeme, vt pater,*
Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
[b] *Volgo id faciunt.* M. *scio tibi esse hoc grauius multo, ac durius,*
Cui fit. verùm ego haud minùs ægrè patior id, qui nescio,
Nec rationem capio, nisi quod tibi bene [c] *ex animo volo.* CL. *hîc*
Patrem adstare aiebas? M. *eccum.* CH. *quid me incusas Clitipho?*
Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ.
Vbi te vidi [d] *animo esse omisso, & suauia in præsentia*
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem;
[e] *Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc posses perdere,*
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare.
Abij ad proximos, tibi qui erant, eis commisi, & credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium Clitipho,
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. CL. *hei mihi.*
CH. *Satius est, quàm te ipso hærede hæc possidere Bacchidem.*
S. [f] *Disperij: scelestus quantas turbas conciui insciens!*
CL. *Emori cupio.* CH. *priùs quæso disce, quid sit viuere:*
Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc vtitor.
S. [g] *Here licetne?* CH. *loquere.* S. *at tutò?* CH. *loquere.* S. *quæ ista est prauitas,*

a Clitipho relatu Menedemi se a patre abdicatum credit.
b Ab exemplo vitioso vulgi.
c Beneuolentiæ indicium.
d Carpit filium de deliciis.
e A necessario.
f Accusatio sui ipsius.
g ἰλλειψις. Transfert culpã omnẽ in se.

Quænc est amentia, quod peccaui ego, id obesse huic? CH. ilicet,
Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. S. quid agis? CH. nil succenseo,
Nec tibi, nec huic. nec vos est æquum, quod facio mihi.
S. Abijt. vah, rogasse vellem. CL. quid? S. vnde mihi peterem cibum.
Ita nos alienauit: tibi iam esse ad sororem intelligo.
CL. Adeon' rem redijsse, vt periculum etiam [h] * fame mihi sit Syre?
S. Modò liceat viuere, spes est: CL. quæ? S. nos esurituros satis.
CL. Irrides in re tanta, neq; me quidquam consilio adiuuas?
S. Imò & ibi nunc sum, & vsq; dudum id egi; dum loquitur pater:
Et quantum ego [i] intelligere possum. CL. quid? S. nod abierit longiùs.
CL. Quid id ergo? S. sic est, non esse horum te arbitror. CL. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? S. ego dicam, quod mî in mentem: tu diiudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset, * te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inuenta vera, inuenta est causa, qua te expellerent.
CL. [k] Est veri simile. S. an tu ob peccatū hoc esse illum iratum putas?
CH. Non arbitror. S. nunc aliud specta. [l] MATRES omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse: id non fit? CL. verum. quid ergo nunc faciam Syre?
S. [m] Suspicionem quære ex illis istam: rem profer palàm.
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cuius sis. CL. rectè suades: faciam. S. sat rectè hoc mihi in
Mentem venit: namq; adolescens, * quàm maxumè spe situs erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas.
Etiam haud scio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio. adhuc quod factū est,
Miror non iussisse illicò me arripi. Ad Menendemum hinc pergam:
Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo. (eum

h Extremam miserationem fames.
* Fame, antiq. pro fames Veteres declinabant fames, huius famei fame vel fames. Vide Gel. lib. 9 cap. 14.
i Præ nimia affectione intercipit sermonem Callidum Syri consilium, quo catastrophen machinatur.
* Antiquè.
k Facile assentitur.
l Materna in filios indulgentia.
m Callidum Syri consilium.
* Valla Eleg. lib. 1. cap. 26.
n ἐμμενῶ[?].
o Id est, intercessorem.

ACT. V. SCEN. III.

Arg. Chremes filij occasione vxorem obiurgat: & mordacibus dictis impetit, salibúsque non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarij, & trochaici iambicus quaternarius vnus.

SOSTRATA, CHREMES.

S. PRofecto, nisi caues tu [a] homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi

a Homo per contemptum, & id cum stomacho pronunciandum.

Venire in mentem mi vir. C. *oh, pergin' mulier esse? vllamne ego*
Rem vmquam volui, quin tu in ea mihi aduorsatrix fueris Sostrata? at (nescias.
Si rogitem iam, quid est quod peccem, aut quamobrem id faciam,
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? S. *ego nescio.*
C. *Imo scis potiùs, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.*
S. *Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.*
C. *Non postulo: iam loquere. nihilo minùs ego hoc faciam tamen.*
S. *Facies?* C. *verum.* S. *non vides, quantum mali ex ea re excites?*
Subditum se suspicatur. C. *ain' tu?* [c] *subditum?* S. *certè* * *sic erit*
Mi vir. C. *confitere.* S. *au, obsecro te, istuc nostris inimicis siet.*
Egon' confiteor meum non esse filium, qui sit meus?
C. *Quid metuis? ne non, cùm velis,* [d] *conuincas esse illum tuum?*
S. *Quòd filia est inuenta?* C. *non, sed, quod magis credendum siet,*
Quòd est consimilis moribus,
Facilè conuinces ex te natum: nam tui similis est probè:
Nam illi [e] *nihil vitij est relictum, quin id itidem sit tibi:*
Tum prætereà talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quàm seuerus. rem cùm videas, censeas.

[b] Notat mulierum importunitatem.

[c] Repetitio verbi cum stomacho.

* Al. inquam mi vir. Confitere tu tuum non esse. S. au. &c.

[d] Iuridicum verbum.

[e] Notat vxorum mores ex filiu moribus.

ACTVS V. SCENA IIII.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, suos sibi parentes commonstrari cupit: qua ratione hanc admodum reddit sollicitam. Chremes contumeliosè filium obiurgat.

Trochaici octonarij.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. [a] *SI vmquam vllum fuit tempus mater, cùm ego volup:ati tibi*
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miserescat mei:
Quod peto, & volo, parentes meos vt commonstres mihi.
[b] S. *Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,*
Alienum esse te. CL *sum.* S. *miseram me, hoccine quæsisti obsecro?*
Ita mihi, atque [c] *huic sis superstes, vt ex me atque hoc natus es:*
Et caue posthac, si me amas, vnquam istuc verbum ex te audiam.
Ego, [d] *si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.* (CH.
CL. *Quos?* CH. *si scire vis,* [e] *ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,*
Ganeo, damnosus. credo, & nostrum te esse credito.
CL. *Non sunt hic iam dicta parentis.* CH. *non si ex capite sis meo*
Natus, ita vt aiunt Mineruam esse ex Ioue, ea caussa magis

[a] Valeat ad matrem consilium hoc, propterea mater producitur.

[b] Verba matris consternatæ.

[c] Iurandi vetus mos parentum.

[d] Asperitas patris.

[e] Contumeliose in abiectissimum quemque.

Patia

patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
Di istæc. CH. nescio [f] Deos, ego, quod potero, enitar sedulò.
Quæris id quod habes, parentes: quod abest non quæris, patri
Quo modo obsequare, & serues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente verbum turpe. at te id nullo modo
Facere puduit. CL. [g] ehu, quàm ego nunc totus displiceo mihi,
Quàm pudet! neq; quod principium inueniam ad placandum scio.

f Iratorum more hæc.

g Catastrophe.

ACTVS V. SCENA V.

Arg. Menedemi interuentu post turbationes tranquilla fiunt omnia, volenti datur Clitiphoni vxor Archonidis filia: Syro à Chremete ignoscitur.

Iambici & trochaici octonarij.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

M. [a] ENimuerò Chremes nimis grauiter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumanè. exeo ergo, vt pacem conciliem. optumè
Ipsos video. CH. ehem, Menedeme, cur non accersi iubes
[b] Filiam, & quod dotis dixi firmas? s. mi vir, te obsecro
Ne facias. CL. pater obsecro vt mi ignoscas. M. da veniam Chreme:
Sine te exorem. CH. egon' mea bona vt dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam. M. at id nos non sinemus. CL. si me viuom vis pater,
Ignosce. S. age Chreme mi. M. age quæso, ne tam [d] obfirma te Chreme.
CH. Quid istuc? video non licere, vt cœperam, hoc perpendere.
M. Facis vt te decet. CH. ea lege hoc adeò faciam, si facit,
Quod ego hunc æquom censeo. CL. [e] pater, omnia faciam: impera.
CH. Vxorem vt ducas. CL. pater. CH. nihil audio. M. ad me recipio:
Faciet. CH. nil etiam audio ipsum. CL. perij. S. an dubitas Clitipho?
CH. Imo vtrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias, grauia
Dumq; ignores: vbi cognoris, facilia. CL. faciam pater. (sunt,
S. Gnate mi, ego pol dabo [f] puellam lepidam, quam tu facilè ames,
Filiam Phanocratæ nostri. CL. [g] rufam ne illam virginem,
Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.
CH. Eia, vt elegans est! credas animum ibi esse. S. aliam dabo.
CL. Quid istuc? quandoquidē ducēda est, egomet habeo propemodū,
Quā volo. S. nunc laudo te gnate. CL. Archonidis huius filiā. (volo,
S. Perplacet. CL. pater hoc nunc restat. CH. quid? CL. [h] Syro ignoscas
Quæ mea caussa fecit. CH. fiat. Vos valete, & plaudite.

a Menedemus solus hæc secum.

b Filiam, vt nubat, scilicet Cliniæ.

d Metaphora à repagulo occludendo.

e Vox deliberantis.

f Blanda matris suasio.

g Deformis puellæ descriptio.

h Syro ignoscitur.

ADELPHORVM PERSONÆ, EARVMQVE INTERPRETATIO.

MICIO, ſenex, ἀπὸ τῆς μήτιδος à mente, & conſilio : vel ἀπὸ τοῦ μικκοῦ, vnde & μικκύλος, quòd in eo omnia ſint mitia, depreſſa & placida.

DEMEA, ſenex, ἀπὸ τοῦ δήμου, antiquis homo moribus, & popularis ſtatus amans.

HEGIO, ſenex, ἀπὸ τοῦ ἡγεῖσθαι, à ductu, ſeu principatu.

ÆSCHINVS, adoleſcens, ἀπὸ τοῦ αἴσχους, à pudore. Vide, num ſcribi debeat, Æſchines, quomodo Græcis αἰσχίνης.

CTESIPHO, adoleſcens, τὸ τῆς κτήσεως φῶς, patrimonij ſplendor.

SOSTRATA, matrona.

PAMPHILA, puerpera.

CANTHARA, nutrix, à cantharo nomen aptum nutrici, quæ ferè bibulæ ſunt.

SYRVS, ſeruus, etiam gentile, à Getis, qui poſtea Gothi dicti.

DROMO, ſeruus.

SANNIO, leno, à ſannis, vel potius, ἀπὸ τοῦ σαυνίου, ab haſta qua valere à iocantibus dicebatur.

Sequentium hic tantum mentio fit.

BABYLO, vel fortè Babyla, βαβύλας, futilis, videtur trapezitæ nomen fuiſſe.

STORAX, vel Styrax, ſeruus olidus, per antiphraſim, cum ſtyracis odor ſit longè optimus.

M. ANTONII MVRETI IN ADELPHOS TERENTII ARGVMENTVM.

MICIO, *& Demea, duo diſſimillimo fratres ingenio fuêre : ille vrbanam vitam ſecutus eſt, hic ruſticam : ille cælebs vixit, hic vxorem duxit : ille ingenio leniſſimo, hic aſperrimo : ille mitis etiam in alienos, hic ſæuus etiam in ſuos : ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filij duo : ex quibus natu maiorem Æſchinum ſibi adoptauit Micio, eúmque ſecum in vrbe liberaliſſimè indulgentiſſiméque educauit : minorem Cteſiphonem ruri*

ſecum

cum seuerè inprimis ac restrictè hab... pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia conniuente, adamauit: multa conuiuia celebrauit, quæ denique iuuentus fert, ea omnia non liberè modò, sed etiam licenter exercuit. postremò vsque eò progressus est, in virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Sostrata vidua sanctè secum, & pudicè, vt poterat, educabat, noctu temulentus cùm incidisset, vim ei attulit, grauidamq; fecit: venit posteà ad matrem illius, veniam petens, pollicénsque se puellam vxorem ducturum: ea fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cùm in vrbem interdum ventitaret, ipse quoque citharistriæ cuiusdam amore correptus est, totam eius rei famam, ne quà manaret a: perueniret ad Demeam, in sese Æschinus transferebat. Tandem, cùm leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alij venditurum minitaretur, adductus in summam desperationem Ctesipho de relinquenda patria cogitabat: cùm Æschinus, re intellecta, qui nullo neque pudore tenebatur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsam, & familiam contudit pugnis, puellam per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota vrbe rumor. venit Demea, Micionem obiurgat, inclamat, testatur deos atque homines, quòd dissolutus, quòd intemperans, quod vinosus, quòd scortator, quòd nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Micione vno hærere culpam: Dijs gratias agere, quod ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset, rei studeret, & famæ, illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam & fratris disciplinam. Placat hominem, quantum in se est, Micio: iámque se ab eo expediuerat, cùm superuenit aliud, quòd maiores etiam tumultus excitaret. raptam ab Æschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, vt iam è dolore laboraret. quid faceret misera? mutatum Æschini animum, se verò, filiamque suam proditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam seruulum, qui pauperem familiam solus, vt poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellæ cognatum, iubétque ei rem, vt erat, exponere: interea audierat Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione affuisse: iámque totus in fermento, vt aiunt, erat: cùm ei Syrus seruus vaferrimus, mendaciolum adspergit: venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse obiurgatum Æschinum, multa & medio foro mala dixisse.

se, deinde rediisse rus in præfecturam suam, lachrumare gaudio Demea, & gratulari sibi, quòd vnum saltem haberet, in quo extaret paternæ seueritatis exemplum; dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de constuprata per vim ab Æschino Pamphila intelligit: denuò commotus, dum fratrem, ut in eum iram euomeret, quærit, obuiam habuit mercenarium à villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri: redit ad Syrum; à quo ei rursus nouum mendacium, velut offa in os, ne latraret, obijcitur. quærit, vbi fratrem reperire possit. id verò ita indicauit Syrus, vt infœlix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne opidum perreptauerit: intereà Micio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, iacentes iam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmauerat, tristitia ac mærore confectas recreauerat, pollicitus, se Æschino Pamphilam vxorem daturum: venit Demea: clamor, iurgium, conuicia. etiam eo præsente, seruulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat. ille cùm subitò per vim in ædes irrupisset; quem iam pridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique, eum accubantem cum amica, & suauiter potitantem deprehendit. ibi verò tanta iracundia incitatus est, vt arderet satis diu vociferatus cùm esset; tandem placida & composita Micionis oratione, eò perducitur, vt deposita vetere sæuitia, benignus, affabilis, lepidus esse meditetur: itaque ipso non permittente tantùm, sed etiam iubente, puerpera domum traducitur: fiunt nuptiæ; lenoni numeratur argentum; Micio ipse Sostratam ducit vxorem: Hegioni datur vnde viuat. Syrus vnà cum Phrygia vxore manumittitur. cùm Micio, cæterique omnes, sed tamen præcipuè Micio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur, graui & cordata ratione claudit fabulam Demea. si omnia profundere, si in omni libidine ac nequitia viuere, si totam rem beluationibus, scortationibus, largitionibus consumere lubeat, nihilo id sua magis, aliquanto etiam minus quo sibi minus ætatis supersit, quam aliorum interesse: sin corrigi se in loco, & modicè coerceri atque admoneri velit, eum esse se, qui id præstare possit. permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

DVos cùm haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem Æschinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam,
Exorato suo patre duro Demea.

ADELPHOS TERENTII.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. AEMILII PAVLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVCIVS PROTVMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS SARRANIS: FACTA E GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

POstquam [a] poëta sensit scripturam suam — a Narratio.
Ab iniquis obseruari, & aduersarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus:
Iudicio de se ipse erat: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat:
Synapothnescontes [b] Diphili comœdia est, — b Diphilus poeta comicus fuit.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit

Mere-

Meretricem, in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum * extulit.
Eum nos acturi sumus nouam: pernoscite,
Furtumne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
c Nam quòd isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens existumant,
d Eam laudem hic ducit maxumam, cùm illis placet,
Qui vobis vniuersis, & populo placent;
e Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsu'st sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poëtæ ad scribendum augeat industriam.

* Græca Latino stylo ornauit.
c Alia defensio.
d Inuersio.
e Laus ab humanitate.

ACTVS I. SCENA I.

Arg. Admodum est sollicitus Micio, quòd nondum à cœna redierit filius Æschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate plus quam asperitate parentes proficere.

Iambici senarij.

MICIO, senex.

M. a STorax, non redijt hac nocte à cœna Æschinus,
Neque seruulorum quisquam, qui aduersum ierant?
Profectò hoc verè dicunt: si absis vspiam,
Aut vbi si cesses, euenire ea satiu'st,
Quæ in te vxor dicet, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
b Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cùm sibi sit malè.
Ego, quia non redijt filius, quæ cogito?
Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut vspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid: vah, quemquámne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre, is adeò

a Micio hac narratione expomit suam erga filium voluntatem, sua consilia de educatione: exponit item cõsilia Demeæ.
b Orditur autem narrationem a collatione, qua exaggerat curam & amorem erga filium.

Dissimili

issimili studio est, iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otium
ecutus sum: & quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà, hæc omnia,
uri agere vitam, semper parcè, ac duriter
e habere: vxorem duxit: nati filij
uo. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
duxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
n eo me oblecto: solum id est charum mihi,
lle vt item contra me habeat, facio sedulò:
o, prætermitto, non necesse habeo omnia
ro meo iure agere: postremò, alij clanculum
atres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
a ne me celet, consueseci filium:
am qui mentiri aut fallere insuerit patrem, aut
udebit, tanto magis audebit cæteros.
PVDORE, & liberalitate liberos
etinere, satius esse credo, quàm metu.
æc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
enit sæpe ad me clamans, [e] quid agis Micio?
ur perdis adolescentem nobis? cur amat?
ur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
estitu nimium indulges: nimium ineptus es.
imium ipse durus est, præter æquomq; & bonum.
ET ERRAT longè, mea quidem sententia,
Qui imperium credat grauius esse, aut stabilius,
i quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur:
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum.
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:
i sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet perferre, præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.

Sed

e Micionis vita clemens & otiosa, Demeæ vita laboriosa & austera.

d ὑπερφύη-ρια.

e Fratris consilia.

f Retorquet correptionem contrarium inferendo.

g Indulgentiæ affectum ad disciplinam reuocat.

Sed estne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est:
Nescio quid tristem video. credo iam, vt solet,
Iurgabit. saluom te aduenire Demea,
h Gaudemus.

h Hic senarius perficitur initio sceuæ sequentis.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Demea Æschinum absentem petulantiæ grauiter accusat, excusat eundem Micio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Micionem, asperum Demeam induci à Terentio.

Iambici senarij.

DEMEA, MICIO.

a Congressus senum, qui velut superiorem Micionis orationem comprobat & amplificat.
b Propositio generalis.

D. a HEm, opportunè: teipsum quærito.
M. Quid tristis es? D. Rogas me, vbi nobis Æschinus
Siet; quid tristis ego sim? M. dixtin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? b quem neque pudet
Quidquam; neque metuit quenquam; neq; legem putat
Tenere se vllam: nam ille, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modò quid designauit! M. quidnam id est?

c Narratio.

D. c Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Multauit vsque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes indignissimè
Factum esse. hoc aduenienti quot mihi Micio
Dixêre? in ore est omni populo. denique,

d Amplificatio ab exemplo.

d Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum. hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.
M. HOMINE imperito numquam quidquam iniustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

e Excusatio facti, per consultationem.

D. Quorsum istuc? M. e quia tu Demea hęc malè iudicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere; hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non siuit egestas facere nos. tu nunc tibi

f Id plerumque vsu venit.
g Dissimulatio callida Micionis, qua placare fratrem conatur.

f Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium est: g nam si esset vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,

Sineres

eres nunc facere, dum per ætatem licet,
jùs quàm, vbi te expectatum eiecisset foras,
eniore ætate post faceret tamen.
*Prô Iupiter, * rediges tu homo me ad insaniam.*
n est flagitium facere hæc adolescentulum? M. ah,
sculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
um filium dedisti, optandum mihi:
s meus est factus: si quid peccat Demea,
ibi peccat: ego illi maxumam partem feram.
bsonat, potat, olet vnguenta de meo.
nat? dabitur à me argentum, vbi erit commodum;
i non erit, fortasse excludetur foras.
ores effregit? restituentur. discidit
stem? resarcietur. est, dijs gratia,
vnde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
ostremò, aut desine, aut cedò quemuis arbitrum:
plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi,
ter esse, disce ab alijs qui verè sciunt.
m Natura tu illi pater es, consilijs ego.
Tun' consulis quidquam? M. ah, si pergis, abiero.
Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: verùm Demea
uremus æquam vterque partem. tu alterum,
go item alterum: nam ambos curare, propemodum
eposcere illum est, quem dedisti. D. ah, Micio.
Mihi sic videtur. D. quid istuc? n tibi si istuc placet,
rofundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
am si verbum vnum posthac. M. rursum Demea
rascere? D. An non credis? repeton' quem dedi?
Ægrè est. alienus non sum, si obsto. hem desino.
Vnum vis curem: curo: & est dijs gratia,
Cùm ita vt volo, est: o iste tuus ipse sentiet
Posteriùs: nolo in illum grauius dicere.
M. p Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Nonnihil molesta hæc sunt mihi. sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo,
Cum placo, aduersor sedulò, & deterreo:

h Tragica exclamatio.
* Alij adiges.

i Argumentatio per inductionem.
* Varro lib. 5. de Orig. legit Scortatur, potat olet vnguentum.
k Perculta breuitas, qua proposit. soluuntur.
l Peroratio.

m Plus laudis consilium quàm natura consequitur.

n Concessio ironica.

o Iste, per contemptum.
p Correctio dissimulationis.

Tamen

q Tamen humanè vix patitur: verùm si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profectò cum illo: etsi Æschinus
Nonnullam in hac re nobis r facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretrîcem? aut cui non dedit
Aliquid? postremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam iam * deseruisse adolescentiam:
s Gaudebam. ecce autem de integro: nisi, quidquid est,
Volo scire, atque hominem conuenire, si apud forum est.

q Argumentum a contrario.
r Reprehensiones leues.
* Aliis, deferuisse.
s Aposiopesis.

ACTVS II. SCENA I.

Arg. Senibus omissis, describitur Æschini factum, iurgantis cum lenone: nec error est poetæ, quod hic fiant quæ facta esse Demea dixit, qui fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Æschinum, quod facturum ille minatus fuerat.

Trochaici & iambici octonarij, & vnus quaternarius.

SANNIO, ÆSCHINVS.

S. a OBsecro, populares ferte misero atque innocenti auxilium:
Subuenite inopi. AE. otiose, nunc iam illico hîc consiste:
Quid respectas? nihil perîcli est: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego istam inuitis omnibus.
AE. Quamquam est scelestus non committit hodie vnquam iterum
vt vapulet.
S. Æschine audi, ne te dicas fuisse ignarum meorum morum;
Ego leno sum. AE. scio. S. at ita, vt vsquam fuit fide quisquam optu-
Tu quod te posterius purges, nolle hanc iniuriam mihi (ma.
Factam esse; b huius non faciã. crede hoc, ego meum ius persequar.
Neque tu verbis solues vmquam, quod re mihi malefeceris.
Noui ego vostra hæc: nollem factum. dabitur iusiurandum, esse te
* Indignum iniuria hac, indignis cum egomet sim acceptus modis.
AE. c Abi præ strenue, ac fores aperi. S. cæterùm hoc nihil facis.
AE. Intro nunc iam. S. at enim non sinam. AE. accede illuc Parmeno,
Nimium abijsti istoc, hic propter hunc assiste. hem, sic volo,
Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,
Ne mora sit, si innuerim, quin pugnis continuò in mala hæreat.
S. Istuc volo erga ipsum experiri. AE. hem serua: omitte mulierem.
S. d O facinus indignũ! AE. geminabit, nisi caues. S. hei misero mihi.
AE. Non innueram: verùm in istam partem potius peccato tamen:

a Omissis senibus describitur AEschini factum iurgantis cum lenone. Estque hæc periculi protasis.
b Huius vel stipulam vel summum digiti ostendens dicit.
* Satisfacturi olim iurabant indigno se eam contumeliam intulisse, eaque res læsum ab infamia vindicabat. Vide Nan. Misc. lib 11.
c Ad Parmenonem concitatus loquitur.
d Exclamatio vapulantis.

I nunc

unc iam. s. quid hoc rei est? regnumne Æschine hic tu possides?
Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.
Quid tibi rei mecum est? AE. nihil. SA. quid? nostin' qui sim?
AE. non desidero.
etigin' tui quidquam? AE. si attigisses, ferres infortunium.
Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
*sponde. AE. ante ædes non fecisse * erit melius hîc conuicium:*
Nam si molestus pergis esse, iam intrò arripiere, atque ibi
que ad necem operiere loris. S. loris liber? AE. sic erit.
O hominem impurum! hîccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?
Si satis iam f debacchatus es leno, audi si vis nunc iam.
Egon' debacchatus sum in te, an tu in me? AE. mitte ista, atq; ad rem redi.
Quam rem? quò redeam? AE. iamne me vis dicere id, quod ad te attinet?
Cupio, g modò æqui aliquid. AE. vah, leno iniqua me non volt lo-
Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium, (qui.
riurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta iniuria.
. Nam herclè etiam id restat. SA. illuc quæso redi, quò cœpisti Æschine.
. Minis viginti tu illam emisti, quæ res h tibi vortat malè:
Argenti tantum tibi dabitur. SA. quid. i si ego illam nolo vendere,
oges me? AE. minimè. SA. namque id metui. AE. neque vendundam censeo,
Quæ libera est: nam ego k illam liberali assero caussa manu;
Nunc vide vtrum vis argentũ accipere, an caussam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. SA. l prô supreme Jupiter:
Minime miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meam:
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.
m Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum ius postulat.
Age iam cupio, modo si argentum reddat. sed ego hoc ariolor:
Vbi me dixero dare tanti, testes faciet illicò,
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras redi.
Id quoque possum ferre, si modò reddat: quamquam iniurium est.
Verùm

* Suadentis habeat speciem, cùm interim graues minas denunciet. Vide Nan. Misc. lib. 11.
e Comminatio vehementior.
f Superbe contemnit dicta lenonis.
g ἐπιεικὲς.
h Imprecatio.
i Stulte negat se venditurum quod perdidit.
k Liberalis caussa, quæ continet actionem libertatis.
l Tragica exclamatio.
m Hic mira arte insano conceditur.

Verùm cogito id quod res est. quando eum quæstum occœperis,
Accipiunda, & mussitanda iniuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustrà egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA II.

Arg. Sannio queritur de iniuria sibi facta ab Æschino, & Syri consili[o] eluditur.

Iambici octonarij.

SYRVS, SANNIO.

a Consilia serui quibus eludit lenonem, eaque commode subicit statim concertationi, quæ fuit cum eo AEschino.

SY. [a] *TAce, egomet conueniam iam ipsum: cupidè accipiat fax[it] atque etiam*
Bene dicat secum esse actum. quid istuc Sannio est, quod te audio
Cum hero nescio quid concertasse? SA. *numquam vidi iniquius*
Certationem comparatam quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, vsque ambo defessi sumus.
SY. *Tua culpa.* SA. *quid facerem?* SY. *adolescenti morem gestum o[portuit].*
portuit.
SA. *Qui potui meliùs? quin hodie vsq; os præbui.* S. *age, scis quid lo[quar]?*
quar?
PECVNIAM *in loco negligere, maximum interdum est lucrum.*
SA. *hui.*
SY. *Metuisti: si nunc de tuo iure concessisses paullulum,*
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi istuc fœneraret? SA. EGO *spem pretio non emo.*

b Metaphora ab aucupibus.

c Mos amatorum.

SY. *Numquam rem facies: abi, nescis* [b] *inescare homines Sannio.*
SA. *Credo istuc melius esse: verùm ego nunquam adeò astutus fui,*
Quin, quidquid possem [c] *mallem auferre potiùs in præsentia.*
SY. *Age, noui tuum animũ: quasi quidquam tibi sint viginti minæ,*
Dũ huic obsequare: præterea autẽ te aiunt proficisci Cyprum. SA. *he[m].*
SY. *Coëmisse hinc, quæ illuc veheres, multa, nauẽ conductã: hoc scio,*
Animus tibi pendet: vbi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.

d ἀποσιώπησις.

e Metaphora à lapillis articulos vrgentibus.

SA. [d] *Nusquã pedem: perij hercle: hac illi spe hoc inceperunt.* SY. *ti-(met.*
Inieci [e] *scrupulum homini.* SA. *ô scelera! illud vide,*
Vt in ipso articulo oppressit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum:
Nisi eò ad mercatum venio, damnum maximum est.
Nunc, si omitto, vbi illinc rediero, actum agam.
Potius, quàm venias in periculum Sannio,
Seruesne, an perdas totum, diuiduum face.

Minas decem corradet alicunde. SA. [h] hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser:
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi,
Praetereà colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudet: nusquam adeo. SY. vt lubet.
Numquid vis, quin abeam? SA. Imò hercle, hoc quaeso Syre,
Vt vt haec sunt acta, [i] potiùs, quàm lites sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti empta est: Syre,
Scio te non vsum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse, & gratum. SY. sedulò
Faciam. [k] sed Ctesiphonem video. laetus est
De amica. SA. quid, quod te oro? SY. paulisper mane.

h Nunc conqueritur de iniuria, cum damnum quoque sentit.

i Diuertit se tandem ad preces.

k παρεγκλισις.

ACTVS II. SCENA III.

Arg. Ctesipho fratrem laudat & commendat, agitque gratias absenti pro accepto beneficio.

Iambici senarij.

CTESIPHO, SYRVS

C. [a] ABs quiuis homine, cùm est opus, beneficium accipere gaudeas:
Verùm enimuerò id demùm iuuat, si, quem aequom est benefacere, is facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certò scio:
[b] Nunquam ita magnifice quiddam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaq; vnam hanc rem me habere praeter alios praecipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.
S. O Ctesipho. C. ô Syre, Aeschinus vbi est? S. ellum, te expectat domi. C. hem.
S. Quid est? C. quid sit? illius opera Syre nunc viuo: festiuum caput:
Omnia sibi qui [c] post putaret esse prae meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit;
Nil pote supra. * sed quisnam? foris crepuit. S. mane, ipse exit foras.

a Spargitur in personas Aeschini factum, idq; iam Ctesipho praedicat, nempe ad quem fructus redit.

b Summa fratris laudatio.

c Veri fratris descriptio.

* Aeron legit, quidnam fors crepuit.

ACTVS II. SCENA IIII.

Arg Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda coena.

Eiusdem generis.

AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

AE. [a] VBi ille est sacrilegus? SA. me quaerit. num quidnam adfert? occidi.

a Aeschinus seruat aduersus lenonem superbiam.

Nil video. AE. ehem, opportunè teipsum quæro: quid fit Ctesipho?
In tuto est omnis res: omitte verò tristitiam tuam.
C. Ego illam facilè verò omitto, qui quidem te habeam fratrem
O mi germane, ah vereor, coram in os te laudare amplius,
b Ne id assentandi magis, quàm quod habeam gratiam, facere existumes.
AE. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos Ctesipho.
c Sed hoc mihi dolet, nos pene serò scisse, & pene in eum locum
Rediisse, vt si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
C. Pudebat. AE. d ah, stultitia est istæc, non pudor, tam ob paruolam
Rem pene * ex patria. turpe dictu: Deos quæso vt istæc probibeant.
C. Peccaui. AE. quid ait tandem nobis Sannio? SY. e iam mitis est.
AE. Ego * ad forum ibo, vt hunc absoluã: tu intrò ad illam Ctesipho.
SA. Syre insta. SY. eamus: namque hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem,
f Quamuis etiam manco otiosus hic. SY. reddetur, ne time.
SA. At vt omne reddat. SY. omne reddet. tace modò, ac sequere hàc. SA. sequor. (impurissimum.
C. Heus, heus Syre. SY. hem quid est? C. obsecro hercle, hominẽ istum
Quamprimùm absoluitote, ne, si magis irritatus fiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atq; ego tunc perpetuò perierem.
SY. Non fiet: bono animo esto. tu cum illa te g intus oblecta interim,
h Et lectulos iube sterni nobis, & parari cætera.
Ego iam transacta re conuortam me domum cum obsonio.
C. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilarẽ hunc sumamus diem.

ACT. III. SCEN. I.

Arg. Solicitam inducit Sostratam, ob filiæ, quæ ex Æschino grauida est, vicinum partum.

Iambici & trochaici octonarij.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. a OBsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet rogas?
Rectè ædepol spero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt primulùm.
C. Iam nunc times, quasi numquàm adfueris, numquam tute peperis.
S. Miseram me, nemine habeo, solæ sumus: Geta autẽ hic non adest;
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.
C. Pol is quidẽ iam hic aderit: nam numquã vnum intermittit diẽ,
Quin semper veniat. S. solus b mearum miseriarum est remedium.

b Assentatores corã laudat.
c Insinuatio beneficii in periculo sollati.
d Extenuatio delicti.
* Ex Diphilo Videtur expressisse, qui adolescentem facit optantem commori, vt Terent. fugere. Vide Nan. Misc. lib. 2.
e Ex debacchante scilicet & austero.
* Quò solutionem interesse argentarii, eamq; referrent in rationes, alioqui numerabat argentum Micio.
* In Cyprum quò amica erat auehenda.
f Inconstanter à lenone dictum.
g Honesta in re turpi periphrasis.
h Seruus magnifice loquitur.
a Aliud periculum AEschini: nam palam fit oppressam ab eo ingenuam, & mulierculæ in metum coniiciuntur propter raptam psaltriam.
b Amatorius affectus.

C. E re nata meliùs fieri haud potuit, quàm factum est hera:
c Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimùm,
Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol est, vt dicis: saluus nobis, Deos quæso, vt siet.

c Factum laudat ob conditionem nuptiarum.

ACTVS III. SCENA II.

Arg. Geta Sostratæ seruulus commotus, Heræ nunciat Æschinum alio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Eiusdem generis incerta quaternario.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. a NVnc illud est, quòd, si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilij nihil afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili est: væ misero mihi,
Tot res repentè circumuallant, vnde emergi non potest,
Vis, egestas, iniustitia, sollicitudo, infamia.
b Hoccine sæclum? ô scelera, ô genera sacrilega, hominem impium!
S. Me miseram, quidnam est, quòd sic video timidum & properantem Getam?
G. c Quem neq; fides, neq; iusiurandum, neq; vlla misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quòd partus instabat propè:
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propiùs obsecro accedamus Sostrata. G. ah,
d Me miserum, vix sum compos animi: ita ardeo iracundia.
Nihil est, quod malim, quam illam totam familiam mihi obuiam
Dari, vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc est recens:
Satis mihi id habeam supplicij, dum illos vlciscar modò.
Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autē e Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
f Sublimem medium arriperem, & capite primùm in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem darem.
Cæteros g ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso hoc malo herā impertiri properè? S. reuocemus: Geta. G. hē
Quisquis es, h sine me. S. ego sum Sostrata. G. vbi ea est? te ipsam quærito:
Te expecto: opidò opportunè te obtulisti mî obuiam
Hera. S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid festinas mi Geta?
Animū recipe. G. prorsus. S. quid istuc prorsus ergo est? C. i perijmus:
Actum est. S. eloquere obsecro, quid siet. G. iam. S. quid iam Geta?
G. Æschinus. S. quid ergo is? G. alienu' est à nostra familia. S. hem,

a Tragica conquestio serui de iniuria Aeschinis visa. autem facit ad epitasin.

b Seculum accusat vt à tempore mores carpat.

c Geta querimoniam prosequutur per exaggerationem.

d Cum pondere & stomacho pronuncianda: nam ira animum impedit.

e ὑπὸ τύπωσις.

f Cum nutu & gestu pronuncianda.

g R. litera canina iram indicat.

h Præ iracundia vix tādem cognoscit heram.

i Interuptus sermo ob indignationem.

Perij.quare? G. amare occepit aliam. S.væ miseræ mihi.

G. [k]Neque id occultè fert: à lenone ipsius eripuit palam. ([l] S.ah,

S.Satin'hoc certum est? G.certum, hisce oculis egomet vidi Sostrata.

Me miseram, quid credas iam? aut cui credas? nostrũ ne Æschinũ,

Nostram vitam omnium, [m]in quo nostra spes, opesq; omnes sitæ erat,

Qui sine [n] hac iurabat se vnum numquam victurum diem,

Qui in sui gremio positurum puerum dicebat patris: ita

Obsecraturum vt liceret hanc vxorem ducere!

G. Hera, [o] lacrumas mitte, ac potiùs, quod ad hanc rem opus porrò est, prospice.

Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo sanun' es?

An hoc proferendum tibi vsquam esse videtur? G. mihi quidem non placet.

Iam primùm, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.

Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio,

Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum si maximè

Fateatur, cùm amet aliam, non est vtile hanc illi dari.

[p] Quapropter quoquo pacto tacito est opus. S. ah minimè gentium:

Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.

S. Peiore res loco esse non potest, quàm in hoc, quo nunc sita est.

Primùm indotata est: tum prætereà, quæ secunda ei dos erat,

Periit: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquom est,

Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.

Postremò, quando ego conscia mî sum, à me culpam hanc procul esse, (nec

Pretiũ neq; rem vllã intercesse, illa, aut me, indignã; experiar Geta.

G. Quid* istuc? accedo, vt meliùs dicas. S. tu, quantum potes, abi,

Atque Hegioni cognato huius rem enarrato omnem ordine.

Nam is nostro [q] Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. propera tu mea Canthara,

Curre, obstetricem accerse, vt, cùm opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTVS III. SCENA III.

Arg. Malè est Demeæ, quòd filium Ctesiphonem audiuerit vnà adfuisse, cum eriperet mulierem Æschinus.

Iambici senarij.

DEMEA.

[a] Disperij: Ctesiphonem audiui filium

Vnà affuisse in raptione cum Æschino.

---

k Argumentum magni amoris.

l ἀποσιώπησις amarè flentis.

m Exaggeratio.

n Oratoriè vehementius cupitum postremò posuit.

o Frustra in metum coniectæ mulieris, vt in fabula plurimum esset turbarum.

p Getæ consilium.

* Priscian. istic legit.

q Simulus Sostratæ maritus, pater puellæ vitiatæ ab Aeschino, hic est ὁ σιμύλος.

a Demea solus hæc secum.

Id

d misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicuis rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo adductum in ganeum
Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum ire Syrum video: hinc scibo iam, vbi siet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quæritare, numquam dicet carnufex.
b Non ostendam me id velle. — b Demeæ astutia.

ACTVS III. SCENA IIII.

Arg. Commendatur Ctesipho, vituperantur Micio & Æschinus: callidè vtrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet.

Eiusdem generis.

SYRVS, DEMEA.

S. a *OMnem rem modò seni,* — a Mirè faceto & callido commento eluditur Demea, ne Ctesiphonis peccatum resciscat.
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. D. *prô Iupiter,*
Hominis stultitiam! S. *collaudauit filium?*
Mihi, qui dedissem consilium, egit gratias.
D. *Disrumpor.* S. *argentum annumerauit illicò.*
*Dedit præterea in sumptum * dimidium minæ:* — * Antiquâ.
Id distributum sanè est ex sententia. D. *hem,*
Huic mandes, si quid rectè curatum velis.
S. *Hem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?*
D. *Quid agitur? vostram nequeo mirari satis*
Rationem. S. *est hercle inepta, ne dicam dolo, atque*
Absurda. pisces cæteros purga Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Tantisper: vbi ego rediero, exossabitur:
Priùs nolo. D. *hæccine flagitia?* S. *mihi quidem non placent:*
Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio
Fac b macerentur pulchrè. D. *di vostram fidem!* — b Macerare, mollire sicut triticum, Columella, macerandum dixit, & gemmas aceto macerari Plinius, & pleraque alia.
Vtrum studióne id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi,
Videre videor iam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. S. *ô Demea,*
ISTVC est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,

Prospicere. D. quid? istæc iam penes vos psaltria est.
S. Ellam intus. D. eho, an domi est habiturus? S. credo, vt est
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem
c Piget ob damna, pudet ob turpia.
c Pudet, pigétque. S. nimium inter vos Demea, ac
Non quia ades præsens, dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium. sineres verò illum tuum
d Senis vigilantia.
Facere hæc? D. d sinerem illum! aut non sex totis mensibus
* Prisc. lib. 10. V. de Rinium.
Priùs olfecissem, quàm ille quidquam * cœperit?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet
Modò, vt nunc est. S. vt quisque suum volt esse, ita est.
D. Quid eum? vidistin' hodie? S. tuumne filium?
D. Abigam hunc rus. S. iamdudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Satin' scis ibi eum esse? S. oh, egomet produxi. D. optume est.
Metui, ne hæreret hîc. S. atque iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
e Laus filii diligentis.
De psaltria istac. D. ain' verò? S. vah, e nil reticuit:
Nam, vt numerabatur fortè argentum, interuenit
Homo de improuiso, cœpit clamare, Æschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
f In profuso gaudio lacrumæ erumpunt.
Indigna genere nostro? D. oh, f lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
D. Saluos sit: spero, est similis maiorum suûm. S. hui.
D. Syre, præceptorum plenus istorum ille. S. Phi.
Domi habuit, vnde disceret. D. fit sedulò:
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo, ATQVE ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S. & rectè sanè. D. hoc fugito. S. callidè:
D. Hoc laudi. S. istæc res est. D. hoc vitio datur.
g Porrò autem, in initio vlterioris orationis interruptæ per Syrum.
S. Probissimè. D. g porrò autem. S. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa Demea
h Præcepta Demeæ ad coquinaria vsque deludit.
Non facere vobis, quæ modò dixti: &, quod queo,
Conseruis ad eundem istunc h præcipio modum,

Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parùm:
Illud rectè, iterum sic memento: sedulò
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremò, tanquam in speculum, in patinas Demea,
Inspicere iubeo, & moneo quid facto vsus sit.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verùm quid facias? vt homo est, ita morem geras. i Gnathonica assentatio.
Numquid vis? D. *mentem vobis meliorem dari.*
S. *Tu rus abis hinc?* D. *rectè.* S. *nam quid tu hîc agas,*
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. [k] *Ego verò hinc abeo, quando is quamobrem huc veneram,* k Caussa discedendi, vt fabula confirmetur.
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis hic est, procul quem video? estne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, hercle hic est.
Vah, homo amicus nobis iam inde à puero: dij boni,
Næ illiusmodi iam magna nobis ciuium
Penuria est; antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publicè.
Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis relliquias
Restare video. vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, vt salutem, & colloquar.

ACTVS III. SCENA V.

Arg. Hegio docet Sostratæ filium iniquè ab Æschino tractatam, ac tandem vitiatam esse. id factum nunc Demeæ narrat.

Eiusdem generis.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILVS.

H. [a] PRo dij immortales, facinus indignum. Geta *Quid narras?* G. *sic est factum.* H. *ex illan' familia* a Epitasis palam facit Aeschini peccatum.
Tam illiberale facinus esse ortum? ô Æschine
Pol haud paternum istuc dedisti. D. *videlicet*
De psaltria hac audiuit. id illi nunc dolet
Alieno: [b] *pater is nihili pendit: hei mihi,* b Pater Micio scilicet.
Vtinam hic propè adesset alicubi, atque audiret hæc.
H. [c] *Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.* c Ciuilis, & matura comminatio.
G. *In te spes omnis Hegio nobis sita est:*
Te solum habemus; tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit senex.

Si deseris tu, perimus. H. *caue dixeris,*
Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.
D. *Adibo. saluere Hegionem plurimùm*
Iubeo. H. *oh, te quærebam ipsum. salue Demea.*

d Artificiosa expostulatio.

D. *Quid autem?* H. [d] *maior filius tuus Æschinus,*
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
Neque liberalis functus officium est viri.
D. *Quid istuc?* H. *nostrum amicum noras Simulum atque*
Æqualem? D. *quid ni?* H. *si iam eius virginem*
Vitiauit? D. *hem!* H. *mane, nondum audisti Demea,*
Quod est grauissimum. D. *an quidquam est etiam amplius?*

e Collatione amplificat.
f Narratio.

H. [e] *Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est,*
[f] *Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:*
Humanum est. vbi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus vltrò, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo

* Id est, vitio.

* *Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est:*

g Conclusio accusationis per ironiam.

[g] *Ille bonus vir nobis psaltriam, si Dijs placet,*
Parauit, quicum viuat, illam deserat.
D. *Pro certon' tu istæc dicis?* H. *mater virginis*
In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta

h Cæsar, vt captus est Germanorum, Tul. 1 1. vt captus est hominum.

Præterea, [h] *vt captus est seruorum, non malus,*
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce: vinci: quære rem.
G. *Imo hercle extorque, nisi ita factum est Demea:*
Postremò non negabit. coram ipso cedò.
D. *Pudet: nec quid agam, neque quid huic respondeam,*
Scio. P. *miseram me, differor doloribus.*

i Pamphila parturiendo hæc dicit.
k Argumentum à coniecturis.
* Græco more. Sic Act. 5. Sce. 8 infra, ita nobis decet.
l Caussam reddit, cur aduersarius futurus sit.

[i] *Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.* H. *hem,*
Numnam illa quæso parturit? G. *certè Hegio.* H. *hem,*
[k] *Illæc fidem nunc vostram implorat Demea:*
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primùm vt fiant, deos quæso, vt * *vobis decet.*
Sin aliter animus voster est, ego Demea
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
[l] *Cognatus mihi erat: vnà à pueris paruoli*

mus educti ; vnà semper militiæ & domi
umus ; paupertatem vnà pertulimus grauem.
uapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potiùs, quàm illas deseram. m Incrementum.
uid mihi respondes ? DE. *fratrem conueniam Hegio :*
quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
E. *Sed Demea hoc tu facito ; cùm animo cogites,*
uod vos facillimè agitis, quàm estis maxumè
otentes, dites, fortunati, nobiles ;
am maxumè vos æquo animo æqua noscere
portet, n *si vos voltis perhiberi probos.* n Persuasio à laude probitatis.
E. *Redito, fient, quæ fieri æquom est, omnia.*
E. *Decet te facere : Geta duc me intrò ad Sostratam.*
E. *Non me* * *indicente hæc fient : vtinam* * *hic sit modo* *Hoc est, non dicente. * Al. hoc.
efunctum : verùm nimia illæc licentia * Nimis dura compositio est, sed apta irascenti.
rofecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem : vt in eum hæc o *euomam.* o Epiphonema.

ACTVS III. SCENA VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarij.

HEGIO.

BOno animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes,
Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,
Conueniam, atque, vt res gesta est, narrabo ordine.
Si est, vt facturus officium siet suum,
Faciat : sin aliter de hac re eius sententia est,
Respondeat mi, vt, quid agam, quamprimum sciam.

ACTVS IIII. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium moresque hac scena exprimuntur. Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat patri : initio scenæ ostendit non rarò contingere, vt filij optent parentum absentiam, si quando solutiùs viuere, & genio indulgere statuerint.

Iambici octonarij & quaternarius.

CTESIPHO, SYRVS.

CT. *AIn'* a *patrem hinc abiisse rus ?* SY. *iamdudum.* CT. *dic sodes.* SY. *apud* *(nam quidem,* a Hic compendio ostenditur quidnam sit locuturus.
Villam est. nunc eum maximè operis aliquid facere credo. CT. *vti-*
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,

Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surgere.

S. *Ita fiat, & istoc siquid potis est rectius.* C. *ita : nam hunc diem*

b Asseveratio comica.

[b] *Misere nimis perpetuum, vt cœpi, cupio in lætitia degere :*

Et illud rus nulla alia caussa tam malè odi, nisi quia

Prope est : quod si abesset longiùs,

Priùs nox oppressisset illic, quàm huc reuorti posset iterum.

c Solicitudinem paternam notat.

[c] *Nunc, vbi me illic non videbit, tum huc recurret, sat scio :*

Rogabit me, vbi fuerim : quem ego hodie toto non vidi die.

d Bonus adolescens mentiri nescit, nec vult.

Quid dicam ? S. *nihil ne in mente est ?* C. [d] *numquam quidquam*

S. *tanto nequior.*

Cliens, amicus, hospes nemo est vobis ? C. *sunt : quid postea ?*

S. *Hisce opera vt data sit.* C. *quæ non data sit ? non potest fieri*

S. *potest.*

C. *Interdiu : sed si hic pernocto, caussæ quid dicam Syre ?*

S. *Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.*

Quin tu otiosus es ; ego illius sensum pulchrè calleo.

e ὑπερβολή.

[e] *Cum feruet maximè, tam placidũ, quàm ouẽ, reddo.* C. *quo modo?*

S. *Laudarier te audit libenter, facio te apud illum deum :*

Virtutes narro. C. *meas ?* S. *tuas: homini illicò lacrumæ cadunt,*

f Silentii prouerbium.

Quasi puero, gaudio, hem tibi autem. C. *quidnam est ?* S. LVPVS *in fabula.*

C. *Paterne est ?* S. *ipsus.* C. *Syre quid agimus ?* S. *fuge modò intro : ego videro.*

g ἔλλειψις, properanti apta.

C. *Si quid rogabit, [g] nusquam tu me : audistin' ?* S. *potin' vt desinas ?*

ACTVS IIII. SCENA II.

Arg. Queritur Demea, quod fratrem non repererit : idem à Syro deluditur, locum in quo sit frater, bifariam describente.

Trochaici octonarij.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

* Magis sonoram reddit orationem.

D. * NÆ *ego homo sum infœlix, primum fratrem nusquam inuenio gentium :*

Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium

Vidi : is filium negat esse ruri : nec, quid agam, scio.

C. *Syre.* S. *quid est?* C. *men' quærit?* S. *verum.* C. *perij.* S. *quin tu animo bono es.*

a Ridicula querela senis.

D. [a] *Quid hoc, malùm, infœlicitatis ? nequeo satis decernere :*

Nisi me credo huic esse natum rei, ferendis miserijs.

Primus sentio mala nostra, primus rescisco omnia :

b Obnuntiantur mala, annunciantur bona.

Primus porrò [b] obnuncio : ægrè solus, si quid fit, fero.

S. Rideo

Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.
Nunc redeo: si fortè frater redierit, viso. C. Syre
[o]secro, vide ne ille huc prorsus irruat. S. etiam taces?
[eg]o cauebo. C. [e] numquam hercle hodie ego istuc committam tibi.
[N]am me iam in cellâ aliqua cum illa concludam. id turpissimũ est.
[Ag]è, tamen ego hunc amouebo. D. sed eccum sceleratum Syrum.
[S.] [d] Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
[Sc]ire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria?
D. quid
[ill]e gannit? quid volt? quid ais * bone vir? est frater domi?
[S.] Quid malùm, bone vir mihi narras? equidẽ perij. D. quid tibi est?
[S.] Rogitas? * Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam
[v]sq; occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide vt discidit labrum.
[D.] Quam ob rem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu
eum rus hinc modò
[pr]odysse aiebas? S. [f] factum: verùm post venit insaniens:
[Ni]l pepercit: non puduisse verberare hominem senem,
[Q]uem ego modò puerum tantillum in manibus gestaui meis?
[D.] Laudo Ctesipho: patrissas: abi, virum te iudico.
[S.] Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
[D.] Fortiter. S. [g] perquàm: quia miseram mulierem, & me seruolum,
Qui referire non audebam, vicit, [h] hui perfortiter.
[D.] Non potuit meliùs: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.
[Se]d estne frater intus? S. non est. D. vbi illum quæram cogito.
[S.] [i] Scio vbi sit, verùm hodie nũquam mõstrabo. D. hẽ quid ais? S. ita.
[D.] Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen nescio
[I]llius hominis, sed locum noui vbi sit. D. dic ergo locum.
[S.] Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quid ni noue-
[S.] [k] Præterito hac recta platea sursùm: vbi eò veneris, (rim?
[C]liuos deorsùm vorsum est, hàc te præcipitato: posteà
[E]st ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
[D.] Quonam? S. illic, vbi etiam caprificus magna est: nostin'?
D. Noui. S. hac pergito.
[D.] Id quidem angiportum non est peruium. S. verum hercle vah,
Censen' hominem me esse? erraui, in porticum rursùm redi.
[S]anè hac multò propius ibis, & minor est erratio.
[m] Scin' Cratine huius ditis ædes? D. scio. S. vbi eas prætcrieris.

Ad

e Diffidentia Ctesiphonis ex pauore.
d Eluditur Demea ne deprehendat Ctesiphonem.
* Dittologia, nam Demea bonum virum intelligit, sed ironice, qui sit improbus.
* Sic infœlicem & infortunatum.
e Versuta Syri fictio, senem eludit.
f Callida inuentio.
g Ironia.
h Cum gestu seruili pronunciandum.
i Hoc dicit, vt auidius inuestiget.
k Perplexa descriptio.
l Callidè mendacem simulando errorem palliat.
m Alia loci descriptio.

Ad sinistram hac recta platea; vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quàm ad portam venias, apud ipsum lacu
est pistrilla, & ex aduorsum fabrica ibi est. D. *quid ibi facit?*
S. *Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit,*
n ἐιρωνικῶς. *Vbi potetis vos.* D. [n] *sanè bene. sed cesso ad eum pergere?*
S. *I sanè: ego te exercebo hodie, vt dignus es, silicernium.*
Æschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus. ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo, atq; vnum quidquid, quod quidem erit bellissimu
Carpam, & cyathos sorbillans, paulatim hunc producam diem.

ACT. IIII. SCENA III.

Arg. Rogat Micionem Hegio, vt Sostratam adeat, narraturus illi suspicionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse propter ereptā Ctesiphoni psaltriam.

Iambici octonarij.

MICIO, HEGIO.

a Viam sternit ad catastrophen. M. [a] E*Go in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantope* *Hegio.*
b Officium boni viri. [b] *Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo*
c Iniuriosorum mos. [c] *Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant*
Sibi fieri iniuriam, si quam fecere ipsi, vltro expostulant,
Et vltrò accusant; id quia non est à me factum, agis gratias.
H. *Ah, minimè: nũquam te aliter, atq; es, in animum induxi meum*
d Succinctim de re loquitur, eò quod ambo intelligebant. [d] *Sed quæso, vt vnà mecum ad patrem virginis eas Micio,*
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem eius esse, & illam psaltriam.
M. *Si ita æquom censes, aut ita opus est facto, eamus.* H. *bene facis*
Nam & illi animum iam relleuabis, quæ dolore ac miseria
Tabescit; & tu officio fueris functus: sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. *imò ego ibo.* H. *bene facis:*
e Omnes infortunati maxime suspiciosi. [e] OMNES *quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio qu*
Suspiciosi; ad contumeliam omnia accipiunt magis: (modo
Propter suam impotentiam, se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram placabilius est. (mè.
M. *Et rectè, & verum dicis.* H. *sequere me ergo hàc intro.* M. *maxu-*

ACT. IIII. SCENA IIII.

Arg. Dolet vehementer Æschinus in suspicionem venisse se apud Sostratam & Pamphilam, quod amare Psaltriam cœperit, quam non sibi,

...i, sed fratri vt gratum faceret, ab lenone eripuerat.

Trochaici & Iambici octonarij; trochaicus vnus quaternarius abundans syllaba.

ÆSCHINVS.

a DIscrucior animi. hoccine de impreuiso mali mihi obijci
Tantum, vt neque quid de me faciam, neque quid agam, certum siet? — a Hæc verba repentino nuntio AEschini animum perculsum indicant.
...embra metu debilia sunt: animus timore obstupuit: pectore
...nsistere nihil consilij quidquam potest. Vah quo modo
...e ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de me incidit.
...eq; ea immeritò. b Sostrata credit, mihi me emisse hanc psaltriā: — b Caussa stuporis AEschini.
...nus indicium id fecit mihi.
...am vt hinc forte ea ad obstetricē missa erat, vbi eam vidi, illico — c Anatoriæ interrogationes de amica.
...ccedo, rogito, Pamphila quid agat, iamne partus adsiet:
...ò ne obstetricem accersat. illa exclamat, abi, abi iam Æschine:
...atis diu verba dedisti. satis ad hoc tua nos frustrata est fides.
...em quid istuc obsecro inquā est? d valeas, habeas illā quæ placet. — d Sic in Andria, valeant qui inter nos, &c.
...ensi illicò id illas suspicari: sed me repressi tamen.
...e quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam,
...unc quid faciā? dicamne fratris esse hanc? quod minimè est opus
...squam efferri: age, omitto: fieri potis est, vti ne quà exeat:
...sum id metuo vti credant: tot concurrunt verisimilia:
...gomet rapui: ipse egomet solui argentū: ad me abducta est domum. — Exhortatus seipsum.
Hæc adeò mea culpa fateor fieri: non me hanc rem patri, vt vt
...rat gesta, indicasse: exorassem vt eam ducerem domum.
...essatum est vsque adhuc: nunc iam porro Æschine expergiscere:
Nunc hoc primū est: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:
...erij, horresco semper, vbi pultare hasce occipio fores miser.
Heus, heus: Æschinus ego sum, aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis, concedam huc.

ACTVS IIII. SCENA V.

Arg. Mirè faceto commento nouum incutit Æschino metum pater, ostendens alij viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere seriò incipiens, filij animum gaudio explet, futurum promittens, vt illam ipse ducat vxorem.

Trochaici octonarij, iambici senarij & octonarij.

MICIO, ÆSCHINVS.

M. a ITa vti dixi, Sostrata, — a Catastrophe cœpta est, sed eam prius.
Facite: ego Æschinum conueniam, vt, quo modo acta hæc (sint sciat.
Sed

quam absoluat, mire faceto commento nouum metum Aeschino incutit pater, quod tamen, quia non habet seriam querelam, breuiter tractat, & fine tragicis schematibus.

Sed quid ostium hoc pultauit? EA.*pater hercle est:perij*.M.*Æschi*
AE.*Quid huic hîc negoti est?* M.*tune has pepulisti fores? tacet.*
Cur nunc alquantisper non ludo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? AE.*non equidem istas,quod sciam.*
M. *Ita. nam mirabar quid hîc negotî esset tibi.*
*Erubuit:salua res est.*AE.*dic sodes pater,*
Tibi verò quid istic est rei? M. [b] *nihil mihi quidem*
Amicus quidam me à foro abduxit modò
*Huc aduocatum sibi.*AE.*quid?* M. [c] *ego dicam tibi.*
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nosse te,& certè scio.
*Neque enim diu huc commigrarunt.*AE.*quid tum posteà?*
M.*Virgo est cum matre.*AE.*perge.*M. [d] *hæc virgo orba est patre:*
Hic Meus amicus illi genere est proxumus:
*Huic leges cogunt nubere hanc.*AE.*perij.*M.*quid est?*
AE.*Nil,rectè:perge.*M.*is venit, vt secum auehat:*
*Nam habitat Mileti.*AE.*hem, virginem vt secum auehat?*
M.*Sic est.*AE.*Miletum vsque obsecro?* M. *ita.*AE.*animo malè est.*
[e] *Quid ipsæ? quid aiunt? quid illas censes? nihil enim:*
Commenta mater est,esse [f] *ex alio viro*
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum,non oportere huic dari.
AE.*Eho,nonne hæc iusta tibi videntur posteà?*
M.*Non.*AE.*obsecro non? an illam hinc abducit pater?*
M.*Quid ni illam abducat?* AE. *factum à vobis duriter,*
[g] *Immisericorditérque, atque etiam, si est pater*
Dicendum magis apertè, illiberaliter.
M. *Quam ob rem?* AE. *rogas me?quid illi tandem creditis*
Fore animi misero,qui illi consueuit prius,
(Qui infœlix, haud scio,an illam miserè nunc amat)
Cùm hanc sibi videbit præsens * *præsenti eripi,*
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. [h] *Qua ratione istuc? quis disponit? quis dedit?*
Cui,quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? AE.*an sedere oportuit*
Domi virginem tam grandem,dum cognatus * *huc*

b ἔλλειψις.
c Incipit figmentum vero adsimilem.
d Cum adiectione pronunciandum vt nuptiarum spem adimat.
e ἔλλειψις.
f Tangit Aeschinum.
g Aduerbium multarum syllabarum indignationi aptum.
* Seruius legit præsentem.
h Clam hic pater obiurgatur, quod fuerit conscius.
* Donat. legit, hinc.

nc veniret expectantem? [i] hæc mi pater,
dicere æquom fuit, & id defendere.
Ridiculè, aduorsumne illam caussam dicerem,
veneram aduocatus? sed quid [k] ista Æschine
stra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
ad lacrumas? AE. pater obsecro, ausculta M. Æschine audiui om-
scio: nam amo te: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi. (nia,
Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,
me hoc delictum admisisse in me id mihi vehementer dolet,
me tui pudet. M. [l] credo hercle: nam ingenium noui tuum
berale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
rginem vitiasti, quam te ius non fuerat tangere.
n id peccatũ primùm magnum, magnum, [m] at humanum tamen.
cêre alij sæpe, item boni. at postquam venit, cedo,
nquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
id fieret? quà fieret? si te ipsum mihi puduit dicere:
uà resciscerem hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
odidisti & te, & illã miserã, & gnatũ, [n] quod quidem in te fuit.
uid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos Deos?
sine tua opera illam in cubiculum iri deductam domum?
olim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
no animo es, duces vxorem hanc. AE. hem. M. bono animo es, in-
quam. AE. [o] pater
bsecro num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? AE. nescio.
Nisi, quia tam miserè hoc esse cupio verum, eo vereor magis.
Abi domum, ac Deos comprecare, vt vxorem accersas; abi.
. Quid? iamne vxorem? M. iam? AE. iam. M. iam quantum potes.
AE. [q] Di me, pater,
mnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc amo meos.
Quid? quàm illam? AE. æquè. M. perbenignè. AE. [r] quid? ille vbi
est Milesius?
Abijt, perijt, nauem adscendit: sed cur cessas? AE. abi pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certè scio,
Quo vir melior multo es, quàm ego sum, obtemperaturos magis.
Ego eo intrò, vt, quæ opus sunt, parentur: fac tu, vt dixi, si sapis.
. [t] Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?

Si,

i Amatorie & pueriliter.

k Hæc vltima desperatio cogit Aeschinum fateri verum.

l Amica & lenis obiurgatio ex arte, loco, à facto.

m Terentius summa arte inducit Mitionem leniter accusantem, Demeam asperè blandientem.

n Cicero pro Flacco: Nomen ciuium Romanorum quantum in ipsis fuit, sustulerunt.

o Mitis & faceta obiurgatio.

p Timor ex cupiditate.

q Blanditur patri.

r Adhuc aliquantulum formidat.

s Nam peccatores Deus non exaudit.

t Epiphonema, paternæ liberalitatis exaggeratio.

Si frater aut sodalis esset, quî magis morem gereret?

a Bonę indolis adolescens.

u Hic non admandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem

Itaque adeò magnam mî iniecit sua commoditate curam,

Ne fortè imprudeus faciam, quod nolit: sciens cauebo.

Sed cesso ire intrò, ne mora meis nuptijs egomet sim?

ACTVS IIII. SCENA VI.

Arg. Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quod non apertè tis commonstrauerit locum, vbi frater esse Micio.

Iambici senarij.

DEMEA.

a Anhelans solus hęc secum loquitur.

b Aptum seni verbum.

DEfessus a sum ambulando. vt Syre te cum tua

Monstratione magnus perdat Iupiter.

b Perreptaui vsque omne opidum ad portam, ad lacum,

Quò non? néque fabrica illic vlla erat, neque fratrem homo

Vidisse aiebat quisquam. nunc verò domi

Certum obsidere est vsque, donec redierit.

ACTVS IIII. SCENA VII.

Arg. Demea de vitio virgini oblato, & nuptijs rescifcit: is fingitur in tumultuari, sed posteà placatur.

Eiusdem generis.

MICIO. DEMEA.

a Demea de nuptiis rescifcit, is fingitur tumultuari, verum posteà placabatur.

b Ironia.

M. a IBo, illis dicam nullam esse in nobis moram.

D. Sed eccum ipsum: te iam dudum quæro Micio.

M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia

b Boni illius adolescentis. M. ecce autem. D. noua,

Capitalia. M. ohe, iam. D. nescis qui vir sit. M. scio.

D. Ah stulte, tu de psaltria me somnias

Agere? hoc peccatum in virginem est ciuem. M. scio.

D. Eho, scis, & patere? M. quid ni patiar? D. dic mihi,

Non clamas? non insanis? M. non malim quidem.

D. Puer natus est. M. dij bene vortant. virgo nihil habet.

M. Audiui. D. & ducenda indotata est? M. scilicet.

D. Quid nunc futurum est? M. id enim quod res ipsa fert:

Illinc huc transferetur virgo. D ô Iupiter,

Istoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?

D. Quid facias, rogitas? si non re ipsa tibi dolet,

Simulare certè est hominis. M. quin iam virginem

Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:

Demp

Dempsi metum omnem. hæc magis sunt hominis. D. *cæterùm*
Placet tibi factum Micio? M. *non, si queam*
Mutare: nunc, cùm non queo, æquo animo fero.
ITA vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris:
Si illud, quod est maximè opus iactu non cadit,
Illud, quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.
D.[c] *Corrector: nempe tua arte viginti minæ* — c Indignationem indicat.
Pro psaltria periêre, quæ, quantum potest,
Aliquò abÿcienda est, si non pretio, at gratÿs.
M.[d] *Neque est, neque illam sanè studeo vendere.* — d Non vult Ctesiphonem prodere.
D. *Quid igitur facias?* M. *domi erit.* D. *prô diuûm fidem.*
Meretrix & materfamilias erit vna in domo?
M. *Cur non?* D. *sanum te credis esse?* M. *equidem arbitror.*
D. *Ita me dÿ ament, vt video ego tuam ineptiam,*
Facturum credo, vt habeas [e] quicum cantites. — e Id est, cum qua.
M. *Cur non?* D. *& noua nupta eadem hæc discet?* M. *scilicet.*
D. *Tu inter eas restim ductans saltabis.* M. *probè:* — f Attende locum reconditum.
Et tu nobiscum vnà, si opus sit. D. *hei mihi,*
Non te hæc pudent? M. *iam verò omitte Demea*
Tuam istanc iracundiam, atque ita, vti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in gnati nuptÿs.
Ego hos conueniam, pòst huc redeo. D. [g] *ô Iupiter,* — g Exclamatio in vitam & mores.
Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans. ipsa si cupiat Salus
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

Arg. Seruulorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregiè potus Syrus multum exultans, lautè se ac opiparè cœnatum esse: hunc Demea ob temulentiam impetit, & obiurgat.

Eiusdem generis.

SYRVS, DEMEA.

S. *ÆDepol [a] Syrisce te curasti molliter,* — a Syrus ebrius Syriscum se nominat.
Lautéque munus administrasti tuum.
Abi, sed postquàm intus sum omnium rerum satur,
[b] *Prodeambulare huc libitum est.* D. *illud sis vide* — b Tarditatem, mollitiem & delicias indicat.
Exemplum disciplinæ. S. *ecce autem hic adest senex*

 Noster.

Noster. quid fit? quid tu es tristis? D. *obe scelus.*
S. *Eho iam tu verba fundis hîc sapientia?*
D. [c] *Tun' si meus esses?* S. *dis quidem esses Demea,*
Ac tuam rem constabilisses. D. *exemplum omnibus*
Curarem vt esses. S. *quamobrem: quid feci?* D. *rogas?*
[d] *In ipsa turba, atque in peccato maxumo,*
Quod vix sedatum satis est, potasti scelus
Quasi re bene gesta. SY. *sanè nollem huc exitum.*

c ἀποσιωπησις minantis.
d Importunus Demea pompons verbis cum ebrio litigat.

ACTVS V. SCENA II.

Arg. Exitu parasiti cuiuspiam Ctesipho Demeæ proditur.

Eiusdem generis.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. [a] *HEus Syre, rogat te Ctesipho vt redeas.* S. *abi.*
DE. *Quid Ctesiphonem hic narrat?* SY. *nihil.* DE. *ebo carnufex,*
Est Ctesipho intus? SY. *non est.* DE. *cur hic nominat?*
S. *Est alius quidam parasitaster paruolus:*
Nostin'? DE. [b] *iam scibo.* S. *quid agis? quò abis?* DE. *mitte me.*
S. *Noli inquam.* DE. *non manum abstines mastigia?*
An tibi mauis cerebrum dispergam hîc? S. *abyt.*
Ædepol commessatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni: quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæ silescunt turbæ, intereà in angulum
Aliquò abeam, atque [c] *edormiscam hoc villi: sic agam.*

a Resciscit Ctesiphonis peccatum. Ea extrema pars est epitaseos.
b Hoc dicens baculo minatur.
c Id est dormiendo exhalem.

ACTVS V. SCENA III.

Arg. Cognito Ctesiphonis amore Demea exclamat. & Micionem iurgio adoritur, vt liberorum corruptelam: per quem placatur tandem & Æschino & Ctesiphoni.

Eiusdem generis.

MICIO, DEMEA.

M. [a] *PArata à nobis sunt, vt dixi, Sostrata,*
Vbi vis. quisnam à me pepulit tam grauiter fores?
D. *Hei mihi, quid faciam? Quid agam? quid clamem, aut querar?*
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! M. [b] *hem tibi,*
Resciuit omnem rem: id nunc clamat illicet:
Paratæ lites: succurrendum est. D. *eccum adest*
Communis corruptela nostrûm liberûm.
M. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.*
D. [c] *Repressi, redy, mitto maledicta omnia;*

a Placatur Demea, tum Aeschino, tum Ctesiphoni.
b Miro labore poeta decorum personarum obseruauit.
c Demeæ perspicax ratiocinatio.

em ipsam putemus: dictum inter nos hoc fuit,
x te adeò est ortum, ne tu curares meum,
eue ego tuum. responde. M.[d] *factum est, non nego:* [d] Crimen.
.[e] *Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?* [e] Confutatio.
ur emis amicam, Micio? nam qui minùs
ihi idem ius æquom est esse, quod mecum est tibi?
uando ego tuum non curo, ne cura meum.
.Non equom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,
OMMVNIA *esse amicorum inter se omnia.*
. Facetè: nunc demùm istæc nata oratio est.
.[f] *Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.* [f] Auaritiam Demeæ notat.
rincipiò, si id te mordet, sumptum filij
uem faciunt, quæso facito, hæc tecum cogites.
u illos duos olim pro re tollebas tua,
uòd satis putabas tua bona ambobus fore,
t me tum vxorem credidisti scilicet
ucturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
onserua, quære, parce, fac quamplurimum
llis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine, [g] Micionis liberalitas.
e summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia si hæc voles [h] Ab Vtili & honesto.
animo verè cogitare Demea,
t mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
.Mitto rem.[i] *consuetudinem ipsorum. M.*[k] *mane:* [i] ἐνέργεια. [k] Moralis & blanda correptio.
io: istuc ibam. multa in nomine Demea
igna insunt, ex quibus coniectura facilè fit,
uo cùm idem faciunt, sæpe vt possis dicere,
oc licet impunè facere huic, non illi licet:
on quòd dissimilis res sit, sed quòd, qui facit:
uæ ego esse in illis video,[l] *vt confidam fore ita,* [l] Magna de filiis spes.
t voluimus:[m] *video eos sapere, intelligere in loco,* [m] Laus filiorum a virtutibus.
ereri, inter se amare: scire est liberum
ngenium, atque animum: quouis illos tu die
educas.[n] *at enim metuas, ne ab re sint tamen* [n] Oratorie obiicit.
missiores paullo: ô noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectiùs:

o Solum vnum hoc vitium adfert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quàm sat est:
Quod illos sat ætas p acuet. D. ne nimium modò
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus æquus subuortat. M. tace,
Non fiet, mitte iam istæc. da te hodie mihi:
q Exporge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
Faciundum est: ceterùm rus cras cum filio
Cum primo lucu. M. imo de nocte censeo,
Hodie modò hilarum fac te. D. istam psaltriam
Vnà illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaueris:
Eo pacto prorsum illi alligaris filium.
Modò facito, vt illam serues. D. r ego istuc videro, atque
* Illi fauillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso faciam, vt stipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atq; atram, quàm carbo est. M. placet.
Nunc mihi videre sapere. atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, cum illa vnà cubet.
D. Derides? fortunatus, qui isto animo sies.
s Ego sentio. M. ah pergisne? D. iam iam desino.
M. I ergo intrò, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

o Auaritia senilis.

p Id est, docebit, μετωποσκοπεῖν à coce.

q Mirus ornatus contractæ ad seueritatem frontis, cum gestu explicandus.

r Agrestis & aspera compositio ex arte.

* Illi pro illic.

s Ἀποσιώπησις.

ACT. V. SCEN. IIII.

Arg. Demea cùm videat non probari vulgo seueritatem in liberos, diuersam institutionis vim meditatur, in qua persona Terentius indicat mitioribus se fauere patribus, seculi sui moribus hoc magis concedens quam quòd ita faciundum esse existimet.

Trochaici octonarij catalectici.

DEMEA.

a NVnquam ita quisquã bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa quæ te scire credas, nescias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mi euenit nunc, nam ego vitam duram, quã vixi vsq; adhuc
Prope iam excurso spatio mitto. id quamobrem? re ipsa repperi
Facilitate nihil homini esse melius, neq; clementia: id
Esse verum, ex me atque ex fratre cuiuis facile est noscere.
Vitam b ille suam semper egit in otio, in conuiuijs;

a Vt appareat placari Demeam, res in personas spargitur, adeóque ipse producitur solus in scenam: Exordium à gnome traductum est: sequitur deinde narratio.

b Micionis descriptio.

Clemens

mens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
i vixit: sibi sumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.
go ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax — c Demeæ descriptio.
uxi vxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filij,
lia cura: porrò autem, illis dum studeo vt quamplurimum
cerem, [d] contriui in quærundo vitam, atque ætatem meam: — d Collatio duorum senum.
unc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero
dium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
lum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:
lum diligunt: apud illum sunt ambo, ego desertus sum:
lum, vt viuat, optant: meam autem mortem expectant scilicet:
ta eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit suos — f Locus à contrariis.
aulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, nunc iam experiamur contrà, ecquid ego possem — g Contentio, color rhetoricus hic est.
Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò prouocat.
go quoque à meis me amari & magni pendi postulo. — h His verbis conciliatur beneuolentia.
id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit: [i] id mea minimè refert, qui sum natu maxumus. — i Redit ad ingenium Demea.

ACT. V. SCENA V.

rg. Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse conatur.

Iambici senarij.

SYRVS, DEMEA.

. [a] HEus Demea, rogat frater, ne abeas longiùs. — a Demeæ noua & simulata comitas spargitur in personas.
D. Quis homo? Syre noster, salue, quid fit? quid agitur?
. Rectè. D. [b] optume est. iam nunc hæc tria primùm addidi — b Rustica blandimenta.
Præter naturam: ô noster, quid fit? quid agitur?
Seruom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens benè faxim. S. gratiam habeo. D. atque Syre
Hoc verum est, & ipsa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

Arg. Pergit esse commodus Demea vt instituerat.

Eiusdem generis.

GETA, DEMEA.

G. HEra, ego huc ad hos prouiso, quàm mox virginem
Accersunt. sed eccum Demeam, saluos sies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretij esse hodie te iudicaui animo meo:

Nam is mihi est profecto seruus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ita vt tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid vsus venerit,
Lubens benè faxim. meditor esse affabilis,
Et bene [a] *procedit.* G. *bonus es, cùm hæc existimas.*
D. [b] *Paullatim plebem primulùm facio meam.*

a προχωρεῖ.
b Metaphora ab ambitiosis candidatis.

ACTVS V. SCENA VII.

Arg. Nuptiarum mora offenditur Æschinus. hunc Demea blandè alloquitur: & maceriam dirui iubet, quâ puerperam traducat.

Eiusdem generis.

ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

AE. [a] *Occidunt me, qui dum nimi' sanctas nuptias*
Student facere, in apparando consumunt diem.
D. [b] *Quid agitur Æschine?* AE. *hem pater mi, tu hic eras?*
D. *Tuus hercle verò & animo, & natura pater,*
Qui te plus quàm oculos hosce. sed cur non domum
Vxorem accersis? AE. [c] *cupio: verùm hoc mihi mora est,*
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. *eho,*
Vin' tu huic seni auscultare? AE. *quid?* D. *missa hæc face,*
Hymenæum, [d] *turbam, lampades, tibicinas:*
Atque hanc in horto maceriam iube dirui,
Quantum potest, hac transfer, vnam fac domum:
Transduce & matrem, & familiam omnem ad nos. AE. *placet*
Pater lepidissime. D. [e] *euge, iam lepidus vocor.*
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet. multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? S. *quid ago?* D. *dirue:*
Tu, illas, abi & traduce. G. *du tibi Demea*
Benè faxint, cùm te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. *dignos arbitror.*
Tu quid ais? AE. *sic opinor.* D. *multo rectiu' est,*
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. AE. *nihil enim vidi melius, mi pater.*
D. [f] *Sic soleo. sed eccum Micio egreditur foras:*

a Amantis affectus exprimitur.
b Hoc comicum & blãdum est.
c Omnia de ritu nuptiarum
d Donatus, turbas, Prodigus. ex auaro.
e Vide senis ingenium, non enim potest se dissimulare iuxta prouerbium; Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.
f Captiosè & fictè.

ACTVS V. SCENA VIII.

Arg. Micioni suadetur, vt vxorem ducat Sostratam: ac vix tandem persuadetur,

suadetur, & non sine risu spectantium. Demea præter naturam facilis esse studet.

Iambici senarij & octonarij.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINVS.

M. [a] *IVbet frater? vbi is est? tu iubes hoc Demea?*
D. Ego verò iubeo, & in hac re, & alijs omnibus
Quam maximè vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. AE. ita quæso pater.
M. Haud aliter censeo. D. [b] imo hercle ita nobis decet.
Primùm huius vxoris est mater. M. quid postea?
D. Proba, & modesta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere iam diu hæc per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquã est: sola est. M. [c] quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom est ducere, & te operam, vt fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. si tu sis homo,
Hic faciat. AE. mi pater. M. quid? tu autẽ asine huic auscultas? D. nihil agis,
Fieri aliter nõ potest. M. deliras. AE. sine te exorẽ mi pater.
M. Insanis? aufer te. D. age, da veniam filio. M. satin' sanus es?
Ego nouus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis autores mihi?
AE. Fac: promisi ego illis. M. promisti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid, si quid te maius oret? M. quasi non hoc sit maxumum.
D. Age, da veniam. AE. ne grauare. D. fac, promitte. M. non omittis? AE. non,
Nisi te exorem. M. vis hæc quidem est. D. [d] age, age, prolixè Micio.
M. Et si hoc mihi prauom, ineptũ, absurdum, idq; alienum à vita mea
Videtur; si vos tantopere istuc voltis, fiat. AE. bene facis:
*Meritò te amo. D. verũ quid? quid ego dicã? * hoc confit quod volo.*
Quid nunc, quod restat? [e] Hegio cognatus his est proxumus,
Affinis nobis pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli hic est sub vrbe paulũ, quod locitas foras;
Huic demus, qui fruatur. M. paullum id autem? D. si multũ'st, tamẽ
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; rectè datur.
Postremò non meum illud verbum facio, quod tu Micio
Bene & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
[g] QVOD nimium ad rem in senecta attenti sumus. hanc maculam nos decet

a Iubet frater, scilicet parietem dirui.

b Insinuatio oratoria latentis persuasionis.

c Noua turba in qua mirè declarat facilitatem suam Micio.

d Prius age, blandientis, posterius corripientis est.

* Sic interpres in Andria legit.

e Benignè, sic Eunuch. scil. vult neque prolixius.

e Hegionis commendatio à persona.

f Facti necessitatem indicat.

g Micio suo ipsius dicto impeditur.

Effugere. dictum est verè, & re ipsa fieri oportet Micio. (pater
M. Quid istuc est? dabitur, quandoquidem hic volt Æschini. AE. mi
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.
h Prouerbium. D. [h] Suo sibi hunc gladio iugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

Arg. Seruis libertas, filijs dantur vxores. Micioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutauerit: in cuius persona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Trochaici octonarij.

SYRVS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINVS.

S. FActum est quod iussi Demea.
D. Frugi homo es, ego ædepol hodie mea quidem sententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberum. M. istunc liberum? (es:
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, ædepol vir bonus
a Commendatio à diligentia sua. [a] Ego istos vobis vsque à pueris curaui ambos sedulò,
Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.
D. Res apparet, & quidem hæc porrò, obsonare, cum fide
b De die apud Plaut. in Asinaria deridet, ac seriò agere videatur. Scortum adducere, apparare [b] de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. [c] ô lepidum caput!
D. Postremò hodie in psaltria hac emunda hic adiutor fuit:
Hic curauit: prodesse æquom est: alij meliores erunt:
d Deniq; hic, scilicet Aeschinus. [d] Deniq; hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? AE. cupio. M. si quidem
* Manumissio Syri. Tu vis, Syre eho accede huc ad me: * liber esto. SY. bene facis:
Omnibus gratiam habeo, & seorsùm tibi præterea Demea.
D. Gaudeo. AE. & ego. S. credo: vtinã hoc perpetuum fiat gaudiũ, vt
Phrygiam vxorem meam vnà mecum videam liberam. D. optimam
* Huius Aeschini scilicet, e Ironia. Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo, * huius filio,
Hodie prima mammam dedit hæc. D. [e] hercle verò seriò:
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom siet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: postremò à me argentũ, quãti est, sumito.
S. Dij tibi Demea omnes semper omnia optata adferant.
M. Syre, processisti hodiè pulchrè. D. si quidem porrò Micio
Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu
f Id est, viuat. Dederis, vnde [f] vtatur. reddet tibi citò. M. istoc vilius. (consulam.
AE. Frugi homo est. SY. reddã hercle, da modo. AE. agè pater. M. post
g Blandimenta. D. Faciet. S. [g] ô vir optume. AE. ô pater mi festiuissime.
M. Quid istic? quæ res tam repentè mores mutauit tuos?
h Redit Demea ad ingenium. Quod proluuium? quæ istæc subita est largitas? D. [h] dicam tibi

id ostenderem, quod te isti facilem & festiuum putant,
non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono,
sed assentando, indulgendo, & largiendo, Micio.
Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita inuisa est Æschine,
Quia non iusta iniusta, prorsus omnia omnino obsequor,
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
ed si id voltis potiùs, quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parùm,
æc reprehendere & corrigere me, * obsecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. AE. [m] tibi pater permittimus:
Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet? D. sino
Habeat, finem in istac faciat. M. istuc rectè. Plaudite.

i Mores, & vitam assentatoriam notat.
k Apostrophe ad filios.
l Oblatio patris.

*Donatus, secundare.
m Obsequentia filii.

HECYRAM in suum, id est, in vltimum locum reiecimus.

PHORMIONIS PERSONÆ, EARVMQVE INTERPRETATIO.

PHORMIO, parasitus, ἀπὸ τῶν φορμῶν, à sarmentis, & codicibus, vel vt vult Donatus, à sparteis fiscis & stramentis nauticis.
DEMIPHO, senex, τὸ τοῦ δήμου φῶς, populi claritas.
CHREMES, senex: vide suprà Andr.
ANTIPHO, adolescens, Eunuch.
PHAEDRIA, adolescens, Eunuch.
GETA, seruus, Adelph.
DAVVS, seruus, Andr.
DORIO, leno, à gente, vnde etiam δωρίζειν.
SOPHRONIA, nutrix, Eunuch.
NAVSISTRATA, matrona, magnificum nomen à copijs naualibus, quarum gloria populus Atheniensis aliquando floruit.
CRATINVS, aduocatus à robore, quod est κράτος.
HEGIO, aduocatus, Adelph.
CRITO, aduocatus, Andr.

Sequentium hîc tantum mentio fit.

DORCIVM, ancilla, ἀπὸ τῆς δορκάδος, à dama.
PHANIVM, adolescentula, ἀπὸ τοῦ φανοῦ, à fabula.

M. ANTO-

M. ANTONII MVRETI IN PHORMIONEM TERENTII ARGVMENTVM.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant. Chremes Athenis uxorem diuitem, ac benè dotatam duxerat Nausistratam: & ex ea susceperat filium Phædriam. habebat Nausistrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno. eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendósque fructus commeabat. dum illic residet, paupercule cuiusdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea suscepit filiam Phanium: ac ne res emanaret, commutato nomine, Stilphonem se Lemni vocari iubet. detrahebat autem è fructibus prædiorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram unà cum filia nutriendam: deinde Athenas reuersus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid caussabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim iam haberet annos, conueniunt inter se Chremes & Demipho, vt Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret: Demipho verò Phanium filio suo uxorem daret. eius rei causa proficiscitur in Lemnum Chremes: eodem tempore accidit, vt Demiphoni quoq; iter esset in Ciliciam: abeuntes ambo, Getæ (is Demiphonis seruus erat) filios committunt suos. profectis senibus, Phædria se statim citharistriæ cuiusdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. interea uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri diutiùs fortè quàm solebat morantis aduentum expectare non posset, conscensa naui, Athenas unà cum filia & nutrice ipsius venit, quærunt Stilphonem frustrà. Athenis, qui quemquam eo nomine nosset, reperiebatur nemo ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur. ei funus unà cum nutrice procurantem Phanium cùm aspexisset Antipho, subito amore illius exarsit. venit ad nutricem postridiè, vt eius sibi copiam faceret, obsecrans. illa si puellam uxorem non duceret, facturam negat. illi, cùm & quiduis facere cuperet, et patrem absentē vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit: lex erat Athenis, vt orbas puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent; aut si id nollent, dotem ei dare cogerentur. ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideoq; caussam illius suscipere: vocabo te in iudicium, tanquam illius cognatum, tecúmque

cumque lege agam, ut eam ducas; tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam praebeas: ita condemnabere. sic fiet, ut & tu potiaris tua, & patre reuerso paratam excusationem habeas. ita fiunt omnia, ut parasitus suaserat. confectis iam nuptijs, eodem die ambo redeunt senes. turbari uterque: ille, quòd filius indotatam uxorem se absente duxisset; hic, quod vereretur, ne, erepta sibi hac collocandae filiae occasione, tota res fieret palam: eo ipse die, leno, citharistriae, quam Phaedria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minae darentur, venditurum se eam minitabatur: ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem vero, si sibi, dotis triginta minae darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho. eam pecuniam Demipho à Chremete sumptam numerat Phormioni: is eam Phaedriae, Phaedria lenoni pro amica tradit. cum haec iam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi verò senes gaudere, quòd, quas nuptias ipsi facere moliebantur, ea ipsis absentibus atq; inscientibus factae essent. sed dolebant, sibi perijsse triginta minas. eas, dum à Phormione, primo blanditijs, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui iam de duabus Chremetis uxoribus, déque tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eíque aperit omnia: illa cùm aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filióq; ipsius iudicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni vxorem, & filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem vnicè
Gnatum fidicinam: mater è Lemno aduenit
Athenas: moritur: virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat: ibi eam visam Antipho
Cùm amaret opera parasiti vxorem accipit.
Pater, & Chremes reuersi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, vt illam coniugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PHORMIO

ACTA LVDIS ROMANIS L. POSTHVMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERVLA AED. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA *APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII. C. FANNIO. M. VALERIO COSS.

* Diphili, Vide Dictorii variarum lectionū lib. 9 cap 20. Et Nan. Misc. lib. 1 1.

PROLOGVS.

a Recriminatio.

Postquam [a] *poëta vetus poëtam non poteſt*
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
[b] *Tenui eſſe oratione & ſcriptura leui,*
[c] *Qui nuſquam ſcripſit inſanum adoleſcentulum*
Ceruam videre, fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare, vt ſubueniat ſibi:
Quòd ſi intelligeret, cùm ſtetit olim noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua:
Minùs multo audacter, quàm lædit, læderet:
Et magis placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
[d] *Vetus ſi poëta non laceſſiſſet prior,*
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus,
Quem diceret, niſi haberet cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat: in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reÿcere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab ipſo allatum eſſe, ſibi eſſe id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicendi mihi,
Peccandi cùm ipſe de ſe finem non facit.

b Accuſatio à ſtylo leui.
c Accuſatorem accuſans accuſat.
d Occupatio excuſat neceſſitatem.

Nunc,

Nunc, quid velim, animum attendite, opporto nouam
Epidicazomenon, quam vocant comœdiam
Græci, Latini [f] *Phormionem nominant;*
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agetur maxumè.
Voluntas vostra si ad poëtam accesserit,
Date operam; adeste æquo animo per silentium;
Ne simili vtamur fortuna, atque vsi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitásque vostra adiutans, atque æquanimitas.

e Epidicazomenos, agens de possessione rei seu vindiciarum. Epidicasia, lis vindiciarum.
f Phormion, tegiculum, quo pauimentum insternitur, vnde Phormio seruule nomen.

ACTVS I. SCENA I.

Arg. Dauus exiens dicit adferre se quā debet Getæ pecuniā: & hæc persona extra argumentū inducitur, cui rem gestam narraturus est Geta.

Iambici senarij.

DAVVS.

AMicus [a] *summus meus, &* [*] *popularis Geta*
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem, ei credo munus hoc corraditur.
QVAM *iniquè comparatum est, ij qui minus habent,*
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Quod ille vnciatim vix demenso de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
[b] *Id illa vniuersum abripiet, haud existumans*
Quanto labore partum. porrò autem Geta
[c] *Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:*
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer caussa erit mittundi. sed videon' Getam?

a Dauus hic protatica persona est, nihil ad argumentum comœdiæ spectans.
* Popularis, quasi συμπατριώτης, hoc est, vnius patriæ. Vide Nannii Misc. lib. 11.
b Incommoda ab vxore.
c Feritur munere non qui recipit, sed qui dat, præsertim inuitus.

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quo sint profecti senes Demipho & Chremes, qua occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Eiusdem generis.

GETA, DAVVS.

SI quis me quærat rufus. D. [a] *prestò est, desine.* G. *oh,*
At ego obuiam conabar tibi Daue. D. *accipe, hem:*

a Dauus protatica persona, cui Geta exponit occasionem fabulæ.

Lectum

Lectum est, conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
D. Præsertim vt nunc sunt mores: adeò res redit:
b Siquis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. Egone? nescis, quo in metu, &
Quanto in periculo sim. D. quid istuc est? G. scies,
Modò vt tacere possis. D. abi sis insciens:
c Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.
G. d Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremem
Nostin'? D. quid ni? G. quid? eius gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. euenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum vt esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas.
Sic est ingenium. D. oh, regem me esse oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum senes, me filijs
Relinquunt quasi magistrum. D. ô Geta, prouinciam
Cepisti duram. G. mihi vsu venit hoc, scio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi aduorsari primò: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. Venêre in mentem istæc mihi: nam quæ inscitia est,
e Aduorsum stimulum calces? G. cœpi ea omnia
Facere, obsequi quæ vellent. D. scisti vti foro.
G. Noster mali nil quidquam primò: hic Phædria
Continuò quandam nactus est f puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit * perditè:
Ea seruiebat lenoni impurissimo:
Neque, quod daretur, quidquam, id curarant patres.
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex aduorsum * ei loco
Tonstrina erat quædam: hic solebamus fere

b Gemina perturbatio à cupiditia.
c Argumentum à maiore.
d Miræ narrationis compendium per interrogationem.
e Prouerbis, quam maximè inter se diuersa.
f Puellulam ab ætate, citharistriam ab arte laudat.
* Al perdicuo.
* Al illico.

Plerumque

erumque eam operiri, dum inde iret domum.
erea dum sedemus * *illic, interuenit*
dolescens quidam lachrymans: nos mirarier
gamus, quid sit: numquam æquè (inquit) ac modo
upertas mihi onus visum est miserum, & graue.
odò quandam vidi virginem hic viciniæ
g Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
h sita erat ex aduorsum: neque illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra vnam aniculam,
uisquam aderat qui adiutaret funus. miseritum est.
virgo ipsa facie egregia. quid verbis opu'st?
mmôrat omnes nos. ibi continuo ᶦ *Antipho,*
oltis ne eamus visere? alius, censeo,
amus, duc nos sodes: imus, venimus,
idemus: virgo pulchra: &, quo magis diceres,
ihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
pillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
achrumæ, vestitus turpis: ᵏ *vt, ni vis boni*
n ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
lle, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
atis, inquit, ˡ *scita est: noster verò.* D. *iam scio:*
mare cœpit. M. *scin' quàm? quò euadat, vide:*
Postridie ad anum rectà pergit: obsecrat,
Vt sibi eius faciat copiam. illa enim se negat:
ᵐ *Neque eum æquum ait facere: illam ciuem esse Atticam*
onam, bonis prognatam: si vxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, ⁿ *nescire: & illam ducere*
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. *Non, si rediisset, ei pater veniam daret?*
G. ᵒ *Ille indotatam virginem, atque ignobilem*
Daret illi? numquam faceret. D. *quid fit denique?*
G. *Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,*
Homo confidens: * *qui illum Dij omnes perduint.*
D. *Quid is fecit?* G. *hoc consilium, quod dicam, dedit.*
D. ᵖ *Lex est, vt orbæ, qui sint genere proxumi,*
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.

* Pro, ibi vt aliba sæpe Donat.

g Miseram, ob affectum sci.

h Auxesis, nam res minuuntur, sententia augetur.

i Laus à forma.

i Occasio, qua Antipho amare cœpit.

k Mira genuinæ formæ descriptio.

l Id est, bella, modesta.

m Laus à loco, à persona, à maioribus.

n Id est, nesciebat.

o Alia caussa litis futuræ.

* Qui, pro vtinam: vide Donati Comment.

p Attica lex.

Ego

> q Phormionis factum consilium.
> * Id est, litem intendam, diem dicam, in ius vocabo.
> * Quî, quomodo, qua ratione, vnde.

q Ego te cognatum dicam: & tibi * scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ * mater, quî cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites, quid meâ?
Illa quidem nostra erit. D. iocularem audaciam.

> r Gradus.

G. r Persuasum'st homini: factum est: ventum est: vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc quod audis. D. ô Geta,
Quid te futurum est? G. nescio herclè: vnum hoc scio:

> s Sententia moralis.
> * Places.
> * Hem alii excludunt.
> t Consultatio laudatio.
> u Oratio precatoris ad dominum mittendi.
> x Vrbanitas de Phædria inquirit.
> y Præparatio inopinati aduentus senis.

s Quod fors feret, feremus æquo animo. D. * placet:
* Hem istuc viri est officium. G. t in me omnis spes mihi est.
D. Laudo. G. u ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæso hunc: cæterùm
Posthac si quidquam, nihil precor: tantummodo
Non addat, vbi ego hinc abiero, vel occidito.
D. x Quid ille pædagogus, qui citharistriam?
Quid rei gerit? G. sic, tenuiter. D. non multum habet
Quod det fortasse. G. imo nihil, nisi spem meram.
D. Pater eius rediit, an non? G. nondum. D. y quid, senem
Quoad expectatis vostrum? G. non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modò, &
Ad portitores esse delatam: hanc petam.
D. Numquid Geta aliud me vis? G. vt bene sit tibi.
Puer, heus nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS I. SCENA III.

Arg. Contendunt inter se adolescentes, vter eorum magis sit miser. vnde tota hæc scena versatur in genere caussæ demonstratiuo.

Trochaici & iambici octonarij, & quaternarius vnus.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

> a Querela adolescentis continens protasin, & peccati expositionem.
> b Antipho timidus, Phædria audax.

A. a ADeon' rem rediisse, vt, qui mihi consultũ esse optimè velit, Phædria, patrem extimescam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
PH. Quid istuc est? AN. b rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius

Sis? quod vtinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
[c] *Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali:*
[d] *Non potitus essem: fuisset tum mihi illos ægrè aliquot dies:*
At non quotidiana cura hæc angeret animum. PH. *audio.*
AN. *Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi ægritudinem.*
PH. *Alijs, quia desit quod amant, ægre est: tibi quia superest, dolet.*
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandáque est.
[e] *Ita me dij bene ament, vt mihi liceat tamdiu, quod amo, frui.*
Iam depacisci mortem cupio, tu conijcito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia:
Vt ne addam, quod sine sumptu, ingenuum, liberalem nactus es:
Quod habes, ita vt voluisti vxorem. [f] *sine mala fama: palam*
Beatus, ni vnum desit, animus qui modestè istæc ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tu sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes, [g] *nostri nosmet pœnitet.*
AN. [h] *At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,*
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infœlix locum,
Vt neque mihi eius sit amittendi nec retinendi copia.
Sed hoc quid est? videon' ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipsus est. [i] *timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.*

c Formidantis querela.
d Amoris cruciatus.
e Vide amantis vesaniam.
f A fama.
g Adagium.
h Fœlicem dicit eò quòd non amet nuptam.
i Semper enim metuit nimium præsaga mali mens.

ACT. I. SCEN. IIII.

Arg. Geta Antiphoni affert è Cilicia redijsse patrem: quo nuncio tantus inijcitur metus malè sibi conscio adolescenti, vt subducat illicò sese.

Octonarij Trochaici iambicique: senarij iambici, & vnus quaternarius cum senario hypercatalecto.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

GE. [a] *NVllus es, Geta, nisi aliquod iam tibi consilium celerè repereris:*
Ita subitò nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque vti deuitem scio, neque quo modo me inde extraham:
(Nam non potest celari* [b] *nostra diutius iam audacia:)*
Quæ si non astu prouidentur, me aut herum pessum dabunt.
A. *Quidnam ille commotus venit?* G. *tum, temporis punctum mihi*
Ad hanc rem est: herus adest. A. *quid istuc est mali?*
G. [c] *Quod tùm audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?*

a Protasis & consultatio quomodo placent senem.
* Bemb. mutata versuum ordine legit quasi, Nam non.
b Cuius scilicet auctor fui.
c Quod, Antiphonem scilicet duxisse vxorem.

Loquarne? incendam? taceã? instigem? purgem me? * laterem lauem:
d Eheu me miserũ: cũ mihi paueo, tũ Antipho me excruciat animi:
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam absque eo
Esset. rectè ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam:
Aliquid e conuasassem: atq; hinc me conijcerem protinus in pedes.
A. Quam hic fugam, aut furtum parat?
G. f Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam via?
P. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
P. Ah, sanus ne es?
G. Domum ire pergam. ibi plurimum est. P. reuocemus hominem.
A. sta illicò. G. hem.
Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est, quẽ volui obuiam.
A. g Cedò, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portum. A. meumne? G. intellexti. A. occidi. P. hem.
A. Quid agam? P. quid ais? G. huius patrem vidisse me patruum (tuum.
A. Nam quod ego huic nũc subitò exitio remedium inueniam miser?
Quòd si eò meæ fortunæ redeunt, h Phanium, abs te vt distrahar,
Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo istæc cum ita sint Antipho,
Tanto magis te aduigilare equom est: i FORTES fortuna adiuuat.
A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cum maxime, vt sis, Antipho:
k Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. P. hoc verum est. A. non possum immutarier.
G. Quid faceres, si aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?
A. l Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria: illicet: (A. obsecro,
* Quid conterimus operam frustrà? quin abeo? P. & quidem ego.
Quid si assimulo? satin' est? G. garris. A. m voltũ contemplamini: hem,
n Satin' sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodũ. A. quid si sic? G. sat est:
Hem, istuc serua, & verbum verbo, par pari vt respondeas:
Ne suis te iratus sæuis dictis protelet. A. scio.
G. o Vi coactum te esse, inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in vltima platea? A. ipsus est.
Non possum adesse. G. ah quid agis? quò abis Antipho? mane,
Mane inquam. A. p egomet me noui, & peccatum meum.
q Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:

Ego

* Later massa lutea vel argillacea, sole tantum excocta, quæ quo magis perluitur hoc latescit magis & in cœnum soluitur. Vide Nannii miscel. lib. 11.
d Exclamatio stupentis.
e Id est, comportassem, aut collegissem furtim.
f Verba deliberantis.
g Affectum timentis exprimit.
h Apostrophe amatoria.
i Virg. x. Aeneid. Audaces fortuna iuuat.
k Culpæ suspicio ex timore.
l Dialectica illatio, à minore
* Bembus esto. Quid hic.
m Expressio simulantis audaciam.
n Hæc in gestu consistunt.
o Breuiter totam defensionem præscribit.
p Conscientiæ stimulus.
q Amatoriè prius Phanium, quàm se commendat.

plaugted

Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed, quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
P. [r] *Aufer mihi, oportet; quin tu, quod faciam, impera.*
G. *Meministin' olim vt fuerit vostra oratio*
In re incipienda ad defendendam noxiam?
[s] *Iustam illam caussam, facilem, vincibilem, optumam.*
P. *Memini.* G. *hem, nunc ipsa est opus, aut, si quid potest,*
Meliore, & callidiore. P. *fiet sedulò.* am bush
G. *Nunc prior adito tu: ego in insidijs hic ero*
Succenturiatus, si quid deficies. P. *age.* an vnder taysland

r Ad omnia separatim indicat.

s Quia nunc prælium erit; tunc prælusio fuit.

ACTVS I. SCENA V.

Arg. Filium Antiphonem se absente vxorem duxisse admodum ægrè fert Demipho: à Phædria ille & Geta seruo defenditur: ad postremum Demipho conuenire Phormionem constituit, vt iniuriam cum eo expostulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

Iambici octonarij & senarij.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

D. [a] *ITane tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? (meam*
Nec meum imperium? age, mitto imperium: non simultatem
Reuereri? saltem non pudere? ô facinus audax! ô Geta (perient?
Monitor! G. *vix tandem.* D. *quid mihi dicent? aut quam caussam re-*
Demiror. G. *atqui reperi iam: aliud cura.* D. [b] *anne hoc dicet mihi?*
Inuitus feci: lex coëgit. audio, fateor. G. *places.*
D. [c] *Verùm scientem, tacitum caussam tradere aduersarijs,*
Etiamne id lex coëgit? P. *illud durum.* G. *ego expediam: sine.*
D. *Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incredibile*
Hoc mihi accidit.
Ita sum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem [e] OMNES, *cùm secūdæ res sunt maximè, tum maxumè*
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia: peregrè rediens semper cogitet,
Aut fili peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc: fieri posse: vt ne quid animo sit nouum.
Quidquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
G. *O Phædria, incredibile est, quanto herum anteo sapientia.*
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit
Molendum vsquè in pistrino; vapulandum; habendæ compedes:

a Turbæ glifcunt: pater enim aduenien queritur de filii peccato.

b Vinci potest, qui partem defensionis dimittit.

c Preparatio futuræ defensionis.

d Amplificat querelam.

e γνώμη, Sincerum institutum.

f Communia, id est, ex rerum vsu. Iam ferme fracta senis ira.

g Facetum.

h Seruorum supplicia.

Opus ruri faciundum: horum nil quidquam accidet animo nouum.
i Quidquid præter spem eueniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blandè in principio alloqui?
D. k Mei fratris video filium ire mihi obuiam.
PH. Mi patrue salue. D. salue. sed vbi est Antipho?
P. l Saluom* aduenire. D. credo: hoc responde mihi.
PH. Valet: hîc est: sed satin' omnia ex sententia?
D. Vellem quidem. P. quid istuc? D. rogitas, Phædria?
Bonas me absente hîc confecistis nuptias.
P. Eho, an id succenses nunc illi? G. m ô artificem probum!
D. n Egone illi non succenseam? ipsum gestio
Dari mî in conspectum, nunc sua culpa vt sciat
Lenem patrem illum, factum me esse acerrimum.
PH. o Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.
D. p Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. PH. haud ita est.
D. Hic in noxia est, ille ad defendendā causā adest.
Cum ille est, hic præstò est: tradunt operas mutuas.
G. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam, ni hæc ita essent, * cum illo haud stares, Phædria.
P. Si est, patrue, culpam vt Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans;
q Non caussam dico, quin, quod meritus* est, ferat.
Sed si quis fortè malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit, r nostráne ea cupa est, an iudicum,
Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Ni Nossem caussam, crederem vera hunc loqui.
D. An quisquam iudex est, qui possit noscere
s Tua iusta, vbi tute verbum non respondeas,
Ita vt ille fecit? P. t functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obstupefecit pudor.
G. u Laudo hunc: sed cesso adire quamprimùm senem?
Here salue: saluom te aduenisse gaudeo. D. oh,

i Irrisoria huius dicti resumptio.
k Mitia verba senis de Phædria.
l Denuò salutat, vt interim mitescat.
* Venire.
m Exclamatio ironica.
n ἐμφατικῶς
o Summa contradictionis.
p Virg. 2. Aeneid. & crimine ab vno disce omnes.
* Seruius legit pro illo.
q Rhetoricum theorema.
* Sit.
r In accusatorem & iudices.
s δίκαια pro iure.
t Translatio caussæ.
u Geta Phædriam laudat.

Bone custos salue, columen verò familiæ, x Ironia.
[Cu]i commendaui filium hinc abiens meum.
[G.] y Iamdudum te omnes nos accusare audio y Duplex accusatio.
[I]mmeritò, & horum me omnium immeritissimò:
[N]am quid me in hac re facere voluisti tibi?
Seruom hominem caussam orare leges non sinunt: z Exceptio sui in caussa agenda.
[N]eque testimonij dictio est. D. *mitto omnia: adde*
[h]uc: imprudens timuit adolescens: sino:
Tu seruus: verùm si cognata est maxumè, a Singula ita proferenda, tanquam plura sint.
[N]on fuit necesse habere: sed, id quod lex iubet,
[D]otem daretis, quæreret alium virum.
[Q]ua ratione inopem potiùs ducebat domum?
[G.] b *Non ratio, verùm argentum, deerat.* D. *sumeret* b Expedita responsio.
[a]licunde. G. *alicunde? nihil est dictu facilius.*
[D.] c *Postremò, si nullo alio pacto, vel fœnore.* c [illegible]
[G.] Hui, dixti pulchrè, si quidem quisquam crederet
[t]e viuo. D. *non, non sic futurum est, non potest.*
[E]gone illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
[N]il suaue meritum est: hominem commonstrarier
Mihi d *istum volo, aut, vbi habitet, demonstrarier.* d Illum per contemptum.
[G.] Nempe Phormionem. D. *istum patronum mulieris.*
[G.] Iam faxo hîc aderit. D. *Antipho vbi nunc est?* P. *foris.*
[D.] e *Abi, Phædria, eum require, atq; adduce huc.* P. *eo* e Simplex est senex, qui Phædriam mittit.
[R]ecta via equidem illuc. G. *nempe ad Pamphilam.* D. *at ego*
[D]eos Penates hinc salutatum domum
[D]iuortor: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
f *Amicos aduocabo ad hanc rem, qui adsient,* f Amicos, id est, aduocatos & testes.
[V]t ne imparatus sim, cùm aduenietPhormio.

ACTVS II. SCENA I.

[A]rg. Adducitur Phormio, vt factum defendat, qui hic se instruit cum sene litigaturus.

Trochaici, octonarij catalectici.

PHORMIO, GETA.

[P.] a *Itane patris ais conspectum veritum hinc abijsse?* G. *admodum.* a Accersitur Phormio, vt defendat factum.
P. b *Phanium relictam solam?* G. *sic.* P. *& iratum senem?* b Pulchra respondendi varietas.
[G]. *Opidò.* P. *ad te summa solum, Phormio, rerum redit;*
c *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accingere.* c Hoc facit ad fallaciam.

 G. *Obsecro*

G. *Obsecro te.* P. *si rogabit.* G. *in te spes est.* P. *ecce,*
Quid si reddet? G. *tu impulisti.* P. *sic opinor.* G. *subueni.*
P. [d] *Cedò senem: iam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.*
G. *Quid ages?* P. [e] *quid vis? nisi vt maneat Phanium atq; ex crimine*
Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram deriuem senis.
G. *O vir fortis, atque amicus: verùm hoc sæpe, Phormio,*
Vereor, ne istæc fortitudo [f] *in neruum erumpat denique.* P. *ab,*
Non ita est. FACTVM *est periculum: iam* [g] PEDVM *visa est via.*
Quot me censes homines iam deuerberasse vsque ad necem
Hospites? tum ciues? quo magis noui, tanto sæpius.
Cedò dum, en vnquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam?
G. *Qui istuc?* P. [h] *quia* NON *rete accipitri tenditur, neque miluo,*
Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur;
[i] *Alijs aliunde est periculum, vnde aliquid abradi potest.*
Mihi sciunt nihil esse. dices, ducent damnatum domum;
Alere nolunt [k] *hominem edacem: sapiunt mea sententia,*
Pro maleficio si beneficium summum volunt reddere.
G. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.*
P. [l] *Imo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.*
Téne asymbolum venire, vnctum atque lautum è balneis,
Otiosum ab animo; cùm ille & cura & sumptu absumitur,
Dum tibi sit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia opponitur.
G. *Quid istuc verbi est?* P. [m] *vbi tu dubites, quid sumas potissimum.*
Hæc cùm rationem ineas, quàm sint suauia, & quam cara sint,
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?
G. *Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima,*
Si eum sustinueris; post illa iam, vt lubet, ludas licet.

d Iactantia de consiliis repertis.
e Tria promittit, quibus tota Antiphonis caussa constituitur.
f Prouerbium a sagittariis natum.
g Μεταφορικῶς omnino & scurriliter.
h Allegoricè & triuialiter.
i Diuites periclitantur.
k Facetè edacem se vocat.
l Summa parasitorum felicitatis cibus.
m Prouerbium suum ipse exponit.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Hæc scena concertationem habet Demiphonis, & parasiti. Clam patre vxorem duxerat Antipho: domum reuersus pater illam vult eijcere: contradicit Phormio.

Iambici senarij.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. [a] EN *vnquam cuiquam contumeliosius*
Audistis factam iniuriam, quàm hæc est mihi?
Adeste quæso. G. *iratus est.* P. *quin tu hoc age:*

a Concertatio Phormionis & Demiphonis.

Iam ego hunc agitabo. [b] *prô Deum immortalium,*
Negat Phanium esse hanc tibi cognatam? G. *negat.*
Hanc Demipho negat esse cognatam?
D. *Ipsum esse opinor, de quo agebam, sequimini.*
P. *Neque eius patrem se scire, qui fuerit?* G. *negat.*
P. *Nec Stilphonem ipsum se scire, qui fuerit?* G. *negat.*
P. [c] *Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,*
Negligitur ipsa: vide, AVARITIA *quid facit.*
G. *Si herum insimulabis* * *auaritiæ, malè audies.*
D. *O audaciam! etiam me vltrò accusatum aduenit.*
P. [d] *Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,*
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat. ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpè interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. [e] *Videas te, atq; illum, vt narras.* P. *in malam crucem:*
Nam ni ita eum existumassem,, numquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
G. *Pergin' hero absenti malè loqui, impurissime?*
P. *Dignum autem hoc illo est.* G. [f] *ain' tandem, carcer?* D. *Geta.*
G. *Bonorum extortor, legum contortor.* D. *Geta.*
P. *Respondeo.* G. [g] *quis homo est? hem.* D. *tace.* G. *absenti tibi*
Te indignas, seque dignas contumelias
Numquam cessauit dicere hodiè. D. *eho, desine.*
Adolescens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis est, mihi vt respondeas.
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi,
Et qui cognatum me sibi esse diceret.
P. *Proinde expiscare, quasi non nosses.* G. *nossem?* P. *ita.*
G. [h] *Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.*
P. *Eho, tu sobrinum tuum non noras?* G. *enecas:*
Dic nomen? P. *maxumè.* G. *quid nunc taces? nomen?*
P. [i] *Perÿ hercle, nomen perdidi.* G. *hem. quid ais?* P. *Geta,*
Si meministi id quod olim dictum est, [k] *subÿce. hem,*

b Exclamatio per congeminationem mira vehementia.

c Conquestio ad coitionem spectatorum.

* Malitia.

d Veterator callidus hæc omnia fingit.

e ἀμφιβολογία.

f Contumeliæ in parasitum.

g Callida Getæ dissimulatio.

h Vulgaris dissimulatio.

i Falsi nominis non meminit.

k ὑποβάλλειν subiicere, admonere.

Non dico: quasi non noris, tentatum aduenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho? P. atq; adeo, quid mea?
Stilpho est. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam: noueras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiquam isto nomine. P. itane? non te horum pudet?

l Συγκοπή.

At si [l] talentûm rem reliquisset decem.

m Imprecatio.

D. [m] Dij tibi malè faciant. P. primus esses memoriter
Progeniem vostram vsq; ab auo atq; atauo proferens.
D. Ita vt dicis. ego tum si aduenissem, quî mihi
Cognata ea esset, dicerem: itidem tu face:
Cedò, quî est cognata? G. heus noster, rectè, rectè: heus tu caue.
P. Dilucidè expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, si id falsum fuerat, filius

n Senex confidit iniq; causæ.
o Compendium conuiciorum.
p Irridet senem.

Cur non refellit? D. [n] filium narras mihi:
o Cuius de stultitia dici, vt dignum est, non potest.
P. At [p] tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem caussa iterùm vt reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet

q Mos vetus & obsoletus.
r Redit ad concordiam.

q Hic de eadem caussa bis iudicium adipiscier.
D. [r] Et si facta mihi iniuria est, verùm tamen
Potiùs quàm lites secter, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata si sit, vt quod lex iubet
Dotem dare, adduce hanc, minas quinque accipe.

s Ironicè.

P. [s] Ha, ha, hæ, homo suauis. D. quid est? num iniquom postulo?
An, ne hoc quidem ego adipiscar, quod ius publicum est?

t Argumenta per interrogationem sunt fortiora.

P. [t] Itáne tandem quæso, ciuem vbi abusus sis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere? an,
Vt ne quid turpe ciuis in se admitteret
Propter egestatem, proximo iussa est dari,
Vt cum vno ætatem degeret, quod tu vetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quam ob rem? P. ohe,

u Prouerbium.
x Perfecero, subiunctiuus ornatè pro indicatiuo.

u ACTVM, aiunt, ne agas. D. non agam? imo haud desinam,
Donec [x] perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modò.
P. Postremò tecum nihil rei nobis, Demipho est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. D. omnia hæc

y Definitiuè respondet.

y Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:

ut quidem cum vxore hac ipsum prohibebo domo.
Iratus est. P. tute idem meliùs feceris.
Itáne es paratus facere me aduorsum omnia,
fœlix? P. metuit hic nos, tametsi sedulò
issimulat. G. benè habent tibi principia. P. [z] quin quod est
erendum, fers? tuis factis dignum feceris,
t amici inter nos simus. D. egon' tuam expetam
micitiam? aut te visum, aut auditum velim?
. [a] Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
enectutem oblectet: respice ætatem tuam.
. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age:
atis iam verborum est: nisi tu properas mulierem
bducere, ego illam eyciam: dixi, Phormio.
. Si tu illam attigeris secus, quàm dignum est liberam,
icam impingam tibi grandem. [b] dixi, Demipho.
i quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

z Voluntas est necessitati accommodanda.

a Acerbè ludit Phormio.

b Irrisoriè ad Getam hæc.

ACTVS II. SCENA III.

Arg. Consulit Demipho aduocatos super filij coniugio: vnus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri iungere debuit: versatur autem in deliberatiuo.

Eiusdem generis.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

D. [a] QVanta me cura & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impediuit nuptijs!
Neque mi in conspectum prodit; vt saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidue sit sententiæ.
Abi, tu vise, redierit ne iam, an nondum domum.
G. Eo. D. [b] videtis quo in loco res hæc siet:
Quid ago? dic Hegio. H. ego Cratinum censeo,
Si tibi videtur. G. dic Cratine. CRA. méne vis?
G. Te. CRA. [c] ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur, quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum, [d] æquom est, [e] & bonum:
[f] Et id impetrabis; dixi. G. dic nunc Hegio.
H. Ego sedulò hunc dixisse credo. verum ita est,
QVOT homines, tot sententiæ: suus cuique mos.
[g] Mihi non videtur, quod sit factum legibus,

a Cura est in spe bonorum, solicitudo in metu malorum.

b Consultatio cum amicis.

c Captatio beneuolentiæ.

d Ab honesto.
e Ab vtili.
f A possibili.

g Ab inhonesto & impossibili.

Rescindi

Rescindi posse: & turpe inceptu est. G. *dic Crito.*

h Critonis consilium.

CRI. [h] *Ego ampliùs deliberandum censeo:*
Res magna est. H. *numquid nos vis?* D. *fecistis probè:*
Incertior sum multo, quàm dudum. G. *negant*
Redysse. D. *frater est expectandus mihi: is*
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.

i Fratris consilium percunctatur.

[i] *Percunctatum ibo ad portum, quoad se receptat.*
G. *At ego Antiphonem quæram, vt quæ acta hîc sunt, sciat.*
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTVS III. SCENA I.

Arg. Antipho se vehementer incusat, quòd ita consultò patri se subduxerit, & caussam suam alijs tutandam dederit, rem totam deniquè ex Geta cognoscit.

Iambici catalectici & acatalecti octonarij, in fine trochaici.

ANTIPHO, GETA.

a Seipsum imprudentiæ lamentanter incusat.

A. [a] *ENimuerò, Antipho, multimodis cum istoc animo vituperandus es.*
Itáne hinc abysse, & vitam tutandam dedisse alys tuam?
Alios tuam rem credidisti, quàm te, animaduersuros magis?
Nam, vt vt erant alia, illi certè consuleres, quæ nunc tuæ est domi:

b Plus Phanium quàm seipsum curat.
* Poteretur.

[b] *Ne quid propter tuam fidem decepta* * *pateretur mali,*
Cuius nunc miseræ spes opesquè sunt in te vno omnes sitæ.
G. *Equidem, here, nos iamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.*
A. *Te ipsum quærebam.* G. *sed ea caussa nihilo magis defecimus.*

c Omnia sua in amica repetit.
d Subolet, Metaphora ab odoribus.

A. [c] *Loquere obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?*
Numquid patri [d] *subolet?* G. *nil etiam.* A. *ecquid spei porro est?*
G. *nescio.* A. *ah.*
G. *Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti.* A. *nihil fecit noui.*

e Conuentionem eius, & Phormionis intelligit.

G. *Tum Phormio itidem in hac re, vti in alys, strenuum hominem* [e] *præbuit.*
A. *Quid is fecit?* G. *confutauit verbis admodum iratum senem.*
A. *Heu Phormio.* G, *ego quod potui porro.* A. *mi Geta, omnes vos amo.*
G. *Sic sese habent principia, vt dico; adhuc tranquilla res est.*
Mansurusque patruum pater est, dum huc adueniat. A. *quid eum?* G. *aiebat*
De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

A. *Quantus*

A.[f] *Quantus metus est mihi, venire huc saluom nunc patruũ, Geta?*
Nam, vt audio,[g] *per vnam eius aut viuam, aut moriar sententiam.*
G.*Phædria tibi adest.* A.*vbinam?* G.*eccũ ab sua palæstra exit foras.*

ACTVS III. SCENA II.

Arg. Phædria lenonem orat, vt venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum numos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarij & iambici, vno addito senario.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

PH.[a] D*Orio, audi obsecro.* D. *non audio.* P. *parumper.* D. *quin omitte me.*
P. *Audi quod dicam.* D. *at enim tædet iam audire eadem millies.*
P. *At nunc dicam, quod libenter audias.* D. *loquere, audio.*
P. *Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quo nunc abis?*
D. *Mirabar, si tu mihi quidquam afferres noui.*
A. *Hei, metuo lenonem, ne* * *quid suat suo capiti.* G. *idem ego metuo.*
P. *Nom mihi credis?* D. *hariolare.* P. *sin fidem do.* D. *fabulæ.*
P. *Fœneratum istuc beneficium tibi pulchrè dices.* D. *logi.*
P. *Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est.* D. *somnium.*
P. *Experire, non est longum.* D.[b] CANTILENAM *eandem canis.*
P.[c] *Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens.* D. *garris modò.*
P. *Adeòne ingenio esse duro te, atque inexorabili,*
Vt neque misericordia, neque precibus molliri queas?
D. *Adeon'*[d] *te esse incogitantem atque imprudentem Phædria*
Vt * *phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratijs:*
A. *Miseritum est.* P *hei veris vincor.* G. *quàm similis vterq; est sui?*
P. *Neque alias, Antipho, cùm occupatus esset sollicitudine,*
[e] *Tum esse hoc mi obiectum malum?* A. *ah, quid istuc autem est Phædria?*
P. *O fortunatissime Antipho.* A. *egóne?* P. *qui quod amas, domi est;*
Nec cum[f] *huiusmodi vnquam vsus venit vt conflictares malo.*
A. *Mihi domi est? imo, id quod aiunt,*[g] AVRIBVS *teneo lupum.*
Nam néque, vt amittam à me inuenio, néque vti retineam, sciõ.
D. *Ipsum istuc mihi in hoc est.* A. *eia, ne parum leno sies.*
Numquid hic confecit? P. *hiccine? quod homo inhumanissimus*
Pamphilam meam vendidit. G. *quid vendidit?* A. *ain' vendidit?*
P. *Vendidit.* D. *quàm indignum facinus, ancillam ære emptam suo!*
P. *Nequeo exorare, vt me maneat, & cum illo vt mutet fidem.*

Triduum

f Amatoriè patruum non saluum optat.
g Tanquam sine Phanio viuere nequeat.

a Omisso Antiphone producitur alter adolescens in scenam vt augeantur turbæ.
* Ne fallat, & non teneatur pacti, atque fraudi aliqua eludat promissum, more eorum, qui solẽnis Fucalibus aut lina opposita morbum vulnusue simulant. Nannii Misc. lib. 1 5.
b Adagium.
c Durniuscula blanditie.
d Irrisoriè idem principium, & compositionem seruat.
* Bembus, me phaleratis ducas dictis.
e Ellipsis, subaudito doleo.
f Huiusmodi malo, scilicet lenone.
g Prouerbium in perplexos.

Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.

h Ne oppertus, id est, ne expectes.
Si non tum dedero, vnam præterea horam ne [h] oppertus scies.
i Antipho quoque intercedit.
D. Obtundis. A. [i] haud longum est quod orat Dorio: exoret sine:
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.
D. Verba istæc sunt: Pamphilámne hac vrbe priuari sines?
k Masculinum præponderat.
Tum prætereà [k] horum amorem distrahi poterin' pati?
l Getæ imprecatio
D. Neque ego, neq; tu. G. [l] Dij tibi omnes id, quod est dignum, duint.
m Locus à contrariis.
D. [m] Ego te complures aduorsum ingenium meum menses tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contrà, omnia hæc
n Lenonis auaritia.
Repperi, [n] qui det, néque lacrumet: da locum melioribus.
A. Certè hercle, satis si commemini, tibi quidem est olim dies,
Quam ad dares huic, præstituta. P. factum. D. num ego istuc nego?
A. Iámne ea præterijt? D. non, verùm ei hæc antecessit. A. non pudet
o Ellipsis.
Vanitatis? minimè, [o] dum ob rem. G. sterquilinium. P. Dorio,
Itáne tandem facere oportet? D. sic sum: si placeo, vtere. (cipit:
p Correptio.
q Correctio.
A. [p] Siccine hunc decipis? D. [q] imò enimuero, Antipho, hic me de-
r Vafer leno.
Nam hic me huiusmodi scibat esse. [r] ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed vt vt hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
f Lenonis decretum.
[f] Mea lege vtar, vt potior sit, qui prior ad dandum est. vale.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Antipho Getam monet, vt argentum inueniat, quod detur lenoni à Phædria.

Trochaici octonarij, & vnus iambicus quaternarius.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

a Consolatio de pecunia, vt amissæ postea triginta minæ plus turbæ faciant.
PH. [a] QVid faciam? vnde ego nunc tam subito huic argentum inueniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. A. itáne hunc patiemur? Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, vt dixti, adiurit comiter?
Quin cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere.
b Ab æquo & possibili.
G. [b] Scio equidē hoc esse æquom. A. age ergo, solus seruare hunc potes.
G. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio. sed, id vnde, edoce.
c Pater à quo scilicet emungas.
A. [c] Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? A. ah, dictū sapienti sat est.
G. Itáne? A. ita. G. sanè herclè, pulchrè suades: tu etiam hinc abis?
d Metaphora à victoribus.
[d] Non triumpho, ex nuptijs tuis si nil nanciscor mali,

Ni etiam nunc me huius quærere caussa in malo iubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus sum? G. haud
e Sed parúmne est, omnibus quòd nunc nobis succenset senex, (puto: — e Prudentes hæc Geta.
Ni instigemus etiam, vt nullus locus relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum?
Hem. dum igitur licet, dumq́; adsum, loquimini mecum, Antipho,
Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus? cedò.
P. f Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi, — f Amantis desperatio.
Aut perire. G. dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.
A. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si g quid? quid? A. quære, obsecro. — g Repetitio fastidientis.
Ne quid plus minúsue faxit, quod nos pòst pigeat, Geta.
G. Quæro: saluos est, vt opinor: verùm enim metuo malum.
h A. Noli metuere: vnà tecum bona, mala tolerabimus. — h Dictum veterum amicorum.
G. Quantum argenti opus est tibi? loquere. P. solæ triginta minæ.
G. Triginta? huî, percara est, Phædria. P. istæc verò vilis est.
G. Age, age, inuentas reddam. P. ó lepidum caput! G. aufer te hinc.
P. iam opus est.
G. Iam feres. sed i opus est mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari. — i Phormio opitulatur.
A. Præstò est, audacissimè oneris quiduis impone, & feret:
k Solvs est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyùs. — k Parœmia.
P. Abi, dic, præstò vt sit domi:
l Numquid est, quod mea opera vobis opus sit? G. nil: verùm abi domum, & — l Discedere cupit.
Illam miseram, quam ego nunc intùs scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.
P. Qua via istuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amoue.

ACTVS IIII. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: narrat hic illi, cur in Lemno diutiùs hæserit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis.

Iambici senarij.

DEMIPHO, CHREMES.

DE. QVid? qua profectus caussa hinc es Lemnum, Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. a Postquam videt me eius mater hîc esse diutius, — a Simplex narratio.
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam, ipsam cum omni familia ad

Me

Me profectam esse aiebant. D. *quid illic tam diu*
b *Quæso igitur commorabare, vbi id audiueras?*
C. *Pol me detinuit morbus.* D. *vnde? aut qui?* C. *rogas?*
Senectus ipsa est morbus: sed venisse eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
D. *Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?*
C. *Quod quidem me* c *factum consilij incertum facit:*
Nam hanc * *conditionem, si cui tulero extraneo,*
Quo pacto, aut vnde mihi d *sit, dicendum ordine est.*
Te mihi fidelem esse æquè, atque egomet sum mihi,
Scibam. e *ille si me alienus affinem volet,*
Tacebit, dum intercedet familiaritas.
Sin spreuerit me; plus quàm opus est citò sciet:
Vereórque ne vxor aliquâ hoc rescìscat mea.
Quod si sit, vt me excutiam, atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
D. *Scio ita esse, & istæc mihi res sollicitudini est,*
Neque defetiscar * *vnquam adeò experirier,*
Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero.

b Quærit causam moræ.
c Factum, scilicet nuptiarum.
* Vide Riuium.
d Filia scilicet.
e Honesta & familiaris locutio.
* Prisc. legit, vsq; vide Nannium.

ACTVS IIII. SCENA II.

Arg. Tota hæc scena est Getæ exultantis, duos sibi senes offerri quos fallere possit.

Eiusdem generis.

GETA.

a *Ego hominem callidiorem vidi neminem,*
Quàm Phormionem. b *venio ad hominem, vt dicerem*
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
c *Gaudebat: me laudabat: quærebat senem:*
Dijs gratias agebat, tempus sibi dari,
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. d *hominē ad forum*
Iussi opperiri: eò me esse adducturum senem.
Sed eccum: quis est vlterior? at at Phædriæ
Pater venit: e *quid pertimui autem bellua?*
An quia, quos fallam, pro vno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe vtier.

a Exultantis verba.
b Venustè & comicè hominem repetit.
c Vtrique cupit gratari.
d Iucundè hominem tertio repetit.
e Seruilis sententia.

Petam

am [f] hinc, vnde à primo institui: is si dat, sat est:
ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

f Hinc, id est, ab hoc Demiphone fallere.

ACT. IIII. SCEN. III.

g Geta cudit argentum Phædriæ.

Eiusdem dimensionis.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

EXpecto, quam mox recipiat sese Geta.
Sed patruum cum patre video adstantem. hei mihi,
uàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem!
Adibo hosce: ô noster Chremes. C. salue Geta.
[b] Venire saluom volupe est. C. credo. G. quid agitur?
Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.
Ita de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.
Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
c circumiri. D. cum hoc id agebam commodùm.
[c] Nam herle ego quoque id quidem mecum agitans sedulò,
nueni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?
uod remedium? G. [d] vt abij abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui istanc. C. scio.
Visum est mihi, vt eius tentarem sententiam.
rendo hominem solum: [e] cur non, inquam, Phormio,
ides, inter vos si hæc potiùs cum bona
t componantur gratia, quàm cum mala?
erus liberalis est, & fugitans litium:
am cæteri quidem hercle amici omnes modò
no ore auctores fuêre, vt præcipitem hanc daret.
Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? G. an legibus
aturum pœnas dices, si illam eiecerit?
m id exploratum est: eia, [f] sudabis satis,
i cum illo incœptas homine: ea eloquentia est.
erùm [g] pone esse victum eum: at tandem tamen
on capitis eius res agitur, sed pecuniæ.
ostquam hominem his verbis sentio mollirier,
oli sumus nunc, inquam, dic, eho, quid velis dari
ibi in manum, vt herus his desistat litibus,
æc hinc facessat, tu molestus ne sies?
Satin' illi Dij sunt propitij? G. nam sat scio,

a Hæc secum loquitur, metuens diuortium.

b Viam ad epitasin facit, simul etiam cudit argentum Phædriæ.

c Vide callidum assentatorem.

d Narratio facta ad fallendum senem.

e Geta persuasio à spe commodi.

f μεταφορικῶς.

g Pone, Græcè, τίθει, quod vel fac, vel finge dicunt.

h Decora locutio.

h *Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,*
Vt ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. *quis te istæc iussit loqui?*
C. *Imo non potuit melius peruenirier.*

k Exclamatio consternati.

Eo quò nos volumus. A. k *occidi.* C. *perge eloqui.*
G. *At primò homo insanibat.* C. *cedò, quid postulat?*
G. *Quid? nimium: quantum libuit.* C. *dic.* G. *si quis daret*

l Talentum magnum lxxx. librę.

l *Talentum magnum.* C. *imo malum hercle: vt nil pudet.*
G. *Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam*
Suam vnicam locaret? parui rettulit
Non suscepisse: inuenta est, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
Hæc denique eius fuit postrema oratio:

m Responsum & petitio Phormionis.

m *Ego, inquit, iam à principio amici filiam,*
Ita vt æquum fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,
In seruitutem pauperem ad ditem dari.

n Fabuler, rectè, quia reuera fabulabatur.

Sed mihi opus erat, vt apertè tibi nunc n *fabuler.*
Aliquantulum quæ afferret, quî dissoluerem
Quæ debeo. & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim quàm istanc, vxorem dari.
A. *Vtrum stultitia facere ego hunc, an malitia*
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.

o Prouerbium.

D. o *Quid, si animam debet?* G. *ager appositu'st pignori ob*

p Astutè non simul xxx minas protulit, ne parcum senem terreret.

p *Decem minas, inquit.* D. *age, age, iam ducat: dabo.*
G. *Ædiculæ item sunt ob decem alias.* D. *hoi, hui,*
Nimium est. C. *ne clama: petito hasce à me decem.*
G. *Vxori emunda ancillula: tum autem pluscula*
Suppellectile opus est, opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.

* Dicas hoc loco, rationes, siue caussas expensarum significare videtur. Vide Nan. Miscel. lib 11.

D. *Sexcentas proin potius scribito iam mihi* * *dicas:*
Nil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?

q Chremes viginti minas dat: Demiphò decem.

C. q *Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius*
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. *hei mihi,*
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
C. *Mea caussa eiicitur: me hoc æquom est amittere.*

G. Quantum

G. Quantum potes, me certiorem, inquit, face:
Si illam dant, hanc vt mittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
C. [r] Jam accipiet: illis repudium renunciet: — [r] Chremes sententiam fert, argentum dat.
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat malè.
C. Opportunè adeò nunc mecum argentum attuli,
[s] Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia: — [s] Iurgio paratur locus.
Id sumam: vxori, tibi opus esse, dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Arg. Obiurgat Antipho Getam, cuius opera se in periculum venisse putat, ne extrudatur coniux: idem ab eodem placatur.

Eiusdem generis.

ANTIPHO, GETA.

A. [a] Geta. G. hem. A. quid egisti? G. emunxi argento senes. — [a] Epitasis: nam in periculum venit Antipho, ne extrudatur coniux.
A. Satin' est id? G. nescio hercle: tantùm iussus sum.
A. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ergo narrem? opera tua ad
* Restim mihi quidem res rediit planissumè: — * Qua scilicet me suspendam.
Vt te quidem omnes Dii, Deæque, superi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,
[b] Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis, — [b] Ironicè.
[c] Qui te ad scopulum è traquillo inferat. — [c] Prouerbium.
Quid minus vtile fuit, quàm hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedò, nunc porrò Phormio
Dotem si accipiet, vxor [d] ducenda est domum: — [d] Ducenda necessitatem indicat.
Quid fiet? [e] G. enim non ducet. A. noui: cæterùm — [e] Prouerbium à sagittariis tractum.
Cum argentum repetent, nostra caussa scilicet,
* In neruum potius ibit. G. NIHIL est, Antipho, — * Vide Nannii Miscel. lib. 11. In vincula. Nam qui soluendo olim non erant vincti tradebantur creditoribus, donec opera pensarent creditum.
Quin malè narrando possit deprauarier:
Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
Audi nunc contrà: iam si argentum acceperit,
Ducenda est vxor, vt ais. [f] concedo tibi: — [f] Concessio cum exceptione.
Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, sacrificandi dabitur paullulum.
Interea, amici, quod polliciti sunt, dabunt.
Inde istis reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?

g Prodigia nuptias remorantia.

g *Quot res post illa monstra euenerunt mihi?*
Introijt in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:

h Ante brumam, id est, antequam dies decrescant.

Haruspex vetuit h *ante brumam aliquid noui*
Negoti incipere; quæ caussa est iustissima.
Hæc fient. A. *vt modo fiant.* G. *fient: me vide.*
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACT. IIII. SCEN. V.

Arg. Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento, Chremes Demiphonem instigat, vt argentum soluere festinet.

Iambici octonarij.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

a Hæc Demipho ad fratrem Chremetem.

DE. a *QVietus esto inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.*
Hoc temere numquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam

* Geta hæc secum irrisorie.

Cùm dem, & quam ob rem dem, commemorabo. G. * *vt cautus est, vbi nihil opu'st?*
D. *Atqui ita opus est facto; at matura, dum lubido eadem hæc manet:*

b Approbat consilium.

b *Nam, si altera illa magis instabit, forsitan nos reijciat.*
D. *Rem ipsam putasti.* C. *duc me ad eum ergo.* G. *non moror.* C. *vbi hoc egeris,*
Transito ad vxorem meam, vt conueniat hanc priùs, quàm hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptam, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior?

c Is, Phormio scilicet.
d Malum indignantis.

Nos nostro officio nihil egressos esse; quantum c *is voluerit,*
Datum esse dotis. D. *quid* d *malùm, tua id refert?* C. *magni, Demipho.*
D. *Non sat, tuum officium te fecisse, si non id fama approbat?*
C. *Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se eiectam putet.*

e Adagium.

D. *Idem ego istuc facere possum.* C. e *mulier mulieri magis congruet.*
D. *Rogabo.* C. *vbi nunc illas ego reperire possim, cogito.*

ACTVS V. SCENA I.

Arg. Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert: cauet item ne vxor hoc rescisçat.

Octonarij iambici, catalectici & acatalectici, & iambicus quaternarius, vnus mistis aliquot trochaicis octonarius.

SOPHRONA

SOPHRONA, CHREMES.

S.[a] QVid agam? quem amicum inueniam mihi misera? aut cui consilia
Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,
[b] Hera ne ob meum suasum indignè iniuria afficiatur:
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.
C.[c] Nam quæ hæc* est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
S. Quod vt facerem me egestas impulit; cum scirem infirmas
Hasce esse nuptias, vt id consulerem, interea vita
Vt in tuto foret. C. certè ædepol, nisi me animus fallat,
Aut parum oculi prospiciunt, meæ nutricem gnatæ video.
S. Neque ille inuestigatur. C. [d] quid agam? S. qui est eius pater.
C. adeon', (nunc
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quod si eum
Reperire possim, nihil est quod verear. C. ea ipsa est. colloquar.
S.[e] Quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat?
C. ad me respice.
S.[f] Dij, obsecro vos: estne hic Stilpho? C. non. S. negas?
C.[g] Concede hinc paululum à foribus istorsum sodes, Sophrona:
Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid?* non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? C. st. S. quid eas metuis fores?
C.[h] Conclusam hic habeo vxorem sæuam: verum [i] istoc de nomine
Eò perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porrò aliqua vxor mea rescisceret.
S. Hem, istoc pol nos te hic inuenire miseræ numquam potuimus.
C.[k] Eho dic mihi, quid tibi rei est cũ familia hac, vndi exis? aut vbi
Illæ sunt? S. miseram me! C. hem quid est? viuuntne? S. viuit gnata.
[l] Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.
C. Malè factum. S. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,
Vt potui, virginem nuptam locaui huic adolescenti, (C. quid?
Harum qui est dominus ædium. C.* Antiphonine? S. hem, isti ipsi.
Duasne is vxores habet? S.[m] au, obsecro, vnam ille quidem hanc solam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo est. C. quid ais?
S. Composito est factum, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. C.[n] Dij vostram fidem, quàm sæpe fortè temere
Eueniunt, quæ non audeas optare! offendi aduenieus,

[a] Occasio cantici (?) hes.

[b] Hera, id est, Phanium.

[c] Nam quæ, figuratè κατ' ἀναστροφὴν pro quænam.
* Bembus, anus est.
[d] Deliberatio.

[e] Iam planè nouit.

[f] Inuocatio gaudentis.
[g] Tinet proditionem.
* Bembus, non obsecro.
[h] Aperit factionem.
[i] Istoc nomine, scilicet, Stilphonis.

[k] Solicitè de suis inquirit.

[l] Mors vxoris, modestè pronuncianda.

* Io. Riuius legit Antiphonine inquam.
[m] Au, fastidientis.

[n] Exclamatio gaudentis.

Quicum volebam, atque vt volebam, collocatam filiam:
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, vt fieret
Sine nostra cura maxuma, sua cura ° hæc sola fecit.
S. Nunc qiud facto sit opus, vide : P pater adolescentis venit,
Eumque animo iniquo hoc opidò ferre aiunt. C. nihil pericli est.
q Sed per Deos atque homines, meam esse hanc, caue resciscat quis-
S. Nemo ex me scibit. C. sequere me : intus cætera audies. (quam.

o Hæc Sophrona scilicet.
p Pater, Demipho scilicet.
q Adiurat vt celet.

ACTVS V. SCENA II.

Arg. Demipho seipsum accusat, quòd cum auaritiæ maculam studet effugere, in stultitiæ reprehensionum incideret. dolet enim Phormioni datum esse argentum.

Iambici, octonarij catalectici.

DEMIPHO, GETA.

D. NOstrapte culpa facimus, vt malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.
Ita fugias, ne preæter casam, quod aiunt : nonne id satis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est vltrò obiectum,
Vt sit quî viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
G. Planissumè. D. a ijs nunc præmium est, qui recta praua faciunt.
G. Verissimè. D. vt stultissimè quidem illi rem gesserimus.
G. b Modò vt hoc consilio posset discedi, vt istam ducat.
D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, vt homo est, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. Nescio : verum, si fortè dico.
D. Ita faciam, frater censuit, vxorem huc eius adducam,
Cum ista vt loquatur. abi tu Geta : prænuncia hanc venturam.
G. c Argentum inuentum est Phædriæ : de iurgio siletur.
Prouisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat : quid nunc porrò?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas : d vorsuram solues,
Geta : præsens quod fuerat malum, in diem abijt : plagæ crescunt
Nisi prospicis : nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

a Sententia nimium vera.
b Timorem iniicit.
c Geta insultans commoda enumerat.
d Vorsuram soluere, est creditorem mutare.

ACTVS V. SCENA III.

Arg. Apud Demiphonem queritur Nausistrata, suum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

Iambici octonarij & catalectici.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

D. a AGedum, vt soles, Nausistrata, fac, illa vt placetur nobis:
Vt sua voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. faciam.

a Hortatur vt Phanium placatam reddat.

D. Pariter

Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.
[b] *Factum volo; ac pol quò minus viri culpa, quàm me dignũ eſt.*
Quid autem? N. *quia pol mei patris bene parta diligenter*
utatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat! D. *bina quæſo?*
Ac rebus vilioribus multò, tamen talenta bina. D. *hui!*
Quid hæc videntur? D. *ſcilicet.* N. *virum me natam vellem:*
go oſtenderem. D. *certè ſcio.* N. *quo pacto?* D. [c] *parce ſodes,*
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
Faciam, vt iubes, ſed meum virum abs te exire video. C. *hem, Demipho*
Iam illi datum eſt argentum? D. *curaui illicò.* C. *nollem datum.*
Hei, [e] *video vxorem: penè plus, quàm ſat erat.* D. *cur nolles Chreme?*
Iam rectè. D. *quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?*
Tranſegi. D. *quid ait tandem?* C. *adduci non poteſt.* D. *quid, non poteſt?*
Quia [f] *vterque vtrique eſt cordi.* D. *quid iſtuc noſtra?* C. *magni. præter hæc,*
Cognatam comperi eſſe nobis. D. *quid? deliras?* C. *ſic erit:*
Non temerè dico, redi mecum in memoriam. D. *ſatiˢ ne ſanus es?*
Au, obſecro vide, ne in cognatam pecces. D. *non eſt.* C. *ne nega:*
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. *non norat patrem?*
Norat. D. *cur aliud* [g] *dixit?* C. *numquam hodie concedes mihi, neq;*
Intelliges? D. *ſi tu nil narres.* C. *pergis?* N. *miror, quid hoc ſiet.*
[h] *Equidem hercle neſcio.* C. *vin' ſcire? at, ita me ſeruet Iupiter,*
Vt proprior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. D. *Dij voſtram fidem:*
Eamus ad ipſam vnà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. *ah.*
Quid eſt? C. *itãne paruam mihi fidem eſſe apud te? vin' me credere?*
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age, fiat. quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? C. *rectè.* D. *hanc igitur mittimus?*
Quid ni? D. *illa maneat?* C. *ſic.* D. *ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.*
Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm, vt cœperas,
Manere [i] *hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.*
Quid iſtuc negotij eſt? C. *iámne operuit oſtium?* D. *iam.* C. *ô Iupiter:*

b Conqueritur de viri negligentia.
c Parcè, dubium aduerbium ne ſit, an imperatiuum.
d Altera ἐπιτάσεως pars de pecunia temere effuſa.
e Vir timidus vxore præſente non audet loqui.
f Valla eleg. lib. III. cap. III. vterque alteri.
g Dixit, Phormio ſcilicet.
h Scabroſus ſermo, ob vxoris præſentiam.
i Hanc, Phanium, ſcilicet.

Dij nos respiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. D. *hem,*
Quo pacto id potuit? C. *non satis tutus est ad narrandum hic locus.*
D. *At tu intrò abi.* C. *heus, ne filij nostri quidem hoc resciscant, volo.*

ACT. V. SCENA IIII.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: seque inuolutum his malis queritur, vnde expediri nequeat.

Iambici octonarij catalectici.

ANTIPHO.

a Fratri Phædriæ scilicet.

LÆtus sum, vt vt meæ res sese habent, [a] *fratri obtigisse quod volt.*
Quàm scitum est, eiusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cùm res aduorsæ sient, paulo mederi possis?
Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit.
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis,
Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro sim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostentata
Huiusce habendæ. sed vbinam Getam inuenire possum, vt
Rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio; & quasi bene gesta, nunc se curaturum cuticulam dicit.

Iambici octonarij catalectici.

PHORMIO, ANTIPHO.

a Collocatur pecunia extorta lenonibus, quæ reperta post ea mitius tragœdias excitabit.

P. [a] ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui: propria ea Phædria vt potiretur: nam emissa est manu:
Nunc vna res mihi etiam restat, quæ est conficiunda, otium
A senibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos sumam dies.
A. *Sed Phormio est: quid ais?* P. *quid?* A. [b] *quidnam nunc facturus, Phædria?*

b De fratre inquirit.

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?
P. *Vicissim partes tuas acturus est.* A. *quas? vt fugitet patrem:*
Te suam rogauit rursum vt ageres causam, vt pro se diceres:
Non potaturus est apud me, ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quã dudum dixit Geta,
Ne, cùm hic non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A. *vide quis egreditur.* P. *Geta est.*

ACTVS V. SCENA VI.

Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inuentam esse Chremetis filiam

Trochai

Trochaici octonarij catalectici & iambici senarij.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. [a] O Fortuna, ó fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!
A. Quidnam hic sibi volt? nósque amicos eius exonerastis metu.
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero inuenire, vt hæc quæ contigerint, sciat?
A. Num tu intelligis, quid hic narret? P. num tu? ? A. nil. P. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus Geta. G. hem tibi.
Num mirũ, aut nouum est, reuocari, cursum cũ institueris? A. Geta.
G. [b] Pergit hercle: numquam tu tuo odio vinces me. A. non manes?
G. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.
A. Id tibi quidem iam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitat malum:
Sed is ne est, quem quæro, an non? ipsu'st. P. congredere actutum.
A. quid est?
G. [c] Omnium quantum est, qui viuant, homo ornatissime:
Nam sine controuersia à Dijs solus diligere, Antipho.
A. Ita velim: sed quî istuc credam ita esse, mihi dici velim.
G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? A. enecas.
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, & quod fers, cedò. G. oh,
Tu quoq; hic aderas, Phormio? P. aderam: sed cessas? G. accipe, hem.
[d] Vt modò argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum
Sumus profecti: intereà mittit herus me ad vxorem tuam.
A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est Antipho.
Vbi in Gynæceum ire occipio, puer ad me occurrit Mida:
Ponè apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intrò ad heram accedere:
Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit, Chremem,
Eúmque nunc esse intus cum illis. hæc vbi ego audiui, ad fores
[e] Suspenso gradu placidè ire porrexi. accessi: adstiti:
Animam compressi: aurem admoui; ita animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. A. [f] euge, Geta. G. hic pulcherrimum
Facinus audiui. itaque penè hercle exclamaui gaudio.
P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirificissimum:

a Fortuna instabilis Deae Fors fortuna bonus euentus.

b Geta herum nondum agnoscit.

c Geta maximus ostentator.

d Narratio plane Comica, exponens catastrophen.

e Auscultationem ipsam mire capit.

f Catastrophe periculorum Antiphonis.

Patruus tuus est pater inuentus Phanio vxori tuæ. A. *hem,*
Quid ais? G. *cum eius olim* [g] *consueuit matre in Lemno clanculum.*
P. *Somnium? vtin' hæc ignoraret suum patrem? aliquid credito,*
[h] *Phormio, esse caussæ: sed me censen' potuisse omnia*
Intelligere extra ostium, intus quæ sese ipsi egerint?
P. *Atq; herclè ego quoq; illam audiui fabulam.* G. *imo etiam* [i] *dabo,*
Quo magis credas. patruus interea inde hic egreditur foras.
Haud multò post cum patre idem recipit se intro denuò:
Ait vterque tibi potestatem eius habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te vt requirerem, atque adducerem.
A. *Hem, quin ergo? rape me: cessas?* G. [k] *fecero.* A. *ô mi Phormio,*
Vale. P. *vale Antipho: benè, ita me dij ament, factum & gaudeo.*
[l] *Tantam fortunam de improuiso esse his datam?*
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ita vt datum est ingratijs,
Et datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, vultusque est capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum [*] *hunc proximum:*
Inde hisce ostendam me, vbi erunt egressi foras:
Quò me assimularem ire ad mercatum, non eo.

g Consueuit, honestè dixit.
h Studet compendio.
i Dabo, id est, dicam.
k Fecero, pro faciam, eleganter.
l Phormio hæc secum.
* Ita Priscianus lib. vi. alii hoc legunt.

ACTVS V. SCENA VII.

Arg. Cognita Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt: Phormio negat se redditurum: hinc contentio inter eos oritur.

Eiusdem generis.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

D. [a] DIjs *magnas meritò gratias habeo, atque ago,*
Quando euenêre hæc nobis frater prosperè.
Quantum potest, nunc conueniendus Phormio est,
Priusquàm dilapidet nostras triginta minas,
Vt auferamus. P. *Demiphonem, si domi est,*
Visam: vt [*] *quod.* D. *at nos ad te ibamus, Phormio.*
P. *De eadem hac fortasse causa?* D. *ita herclè.* P. *credidi.*
[b] *Quid ad me ibatis? ridiculum. an verebamini,*
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta, quanta, hæc mea paupertas est, tamen

a Gratiarum actio de secundo rerum euentu.
* ὑποσιώπησις.
b Iactantia de fide.

Adhuc

Adhuc curaui vnum hoc quidem, vt mî esset fides.
C. *Estne ea ita, vt dixi, liberalis?* D. *opidò.*
P. [c] *Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,*
Paratum me esse: vbi voltis, vxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita vti par fuit,
Postquam, tantoperè id vos velle, animaduorteram.
D. [d] *At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:*
Nam, qui rumor erit populi, inquit, si id feceris?
Olim, cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: fermè eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaueras.
P. *Satin' superbè illuditis me?* D. [e] *qui?* P. *rogas?*
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam, quo redibo ad eam, quam contempserim?
C. [f] *Tum autem Antiphonem video ab sese amittere*
Inuitum eam, inque. D. *tum autem video filium*
Inuitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum iube rursum [g] *rescribi, Phormio.*
P. *Quod næ ego præscripsi porrò illis, quibus debui.*
D. *Quid igitur fiet?* P. [h] *si vis mihi vxorem dare,*
Quam despondisti, ducam: sin est, vt velis
Manere apud te illam, hîc dos maneat, Demipho:
[i] *Nam non est æquom me propter vos decipi;*
Cùm ego vestri honoris caussa repudium alteræ
Remiserim, quæ tantumdem dotis dabat.
D. *I hinc in malam rem cum istac magnificentia,*
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò? P. *irritor.* D. *túne hanc duceres,*
Si tibi daretur? P. *fac periculum.* D. *vt filius*
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. *Quæso, quid narras?* D. *quin tu mihi argentum cedò.*
P. *Imò verò tu vxorem cedò.* D. *in ius ambulo.*
P. [k] *In ius? enimuerò, si porrò esse odiosi pergitis.*
D. *Quid facies?* P. *egonc? vos me indotatis modò*
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. C. *quid id nostrâ?* P. *nihil.*

c Parasiti astus.

d Vafrè retorquet rationes.

e Qui, id est, quomodo, quanquam forte & plurale videri potest.

f Hæc Demiphoni clanculum suggerit Chremes.

g Rescribi, id est, renumerari.

h Diuisio.

i Ab æquo & honesto.

k Aposiopesis minaci vultu.

Hic

l Apertius loquens intercipitur.

Hic quandam noram, cuius vir uxorem. C. [l] hem. P. quid est?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiam
Suscepit: & eam clam educat. C. sepultus sum.

m Epitasis alterius partis in fabula. Chremes terretur.

P. [m] Hæc adeò ego illi iam denarrabo. C. obsecro.
Ne facias. P. oh, tun' is eras? D. vt ludos facit?
C. Missum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:

n Inuectiua in senes.

[n] Quid vos, malùm, ergo me sic ludificamini
Inepti vostra puerili sententia?

o Inconstantes.

[o] Nolo, volo: volo, nolo rursus: cedò, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.

* Miratur vnde sciuerit.

C. * Quo pacto aut vnde hæc hic resciuit? D. nescio,
Nisi, me dixisse nemini, id certò scio.

p Prouerbium.
q Stomachosé ad lites concitat.
A necessario.
Ab honesto.
Ab vtili.

C. [p] Monstri, ita me Dij ament, simile. P. inieci scrupulum. D. [q] hem,
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle satius est:
Animo virili præsentíque vt sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque iam id celare posse te vxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est. a more peaceable thing
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

r Metaphora ab auibus inescatis.

Vlcisci. P. [r] at at, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, vt placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme: to an agreement
Cum è medio excessit, vnde hæc suscepta est tibi.

s Perstat in Metaphora.

P. Itáne mecum agitis? satis astutè [s] aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain' tu? vbi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque huius sis veritus fœminæ primariæ,
Nouo modo ei quin faceres contumelias;

t Lautum, id est, purgatum.

Venias nunc precibus [t] lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

u Metaphora.

Vt ne restinguas lacrumis [u] si extillaueris.
D. Malum, quod isti Dij, Deæque omnes duint.

x Interrogationes miræ indignationis.

[x] Tantane affectum hominum quemquam esse audacia?

Non

Non * *hoc publicitus scelus hinc deportarier*
In solas terras? C. *in id redactus sum loci,*
Vt nesciam prorsus, quid agam cum illo. D. *ego scio.*
In ius eamus. P. *in ius? huc, si quid lubet.*
D. *Assequere, ac retine, dum huc ego seruos euoco.*
y *Etenim solus nequeo: accurre huc.* P. *vna* z *iniuria est* one
Tecum. C. *lege agito ergo.* P. *altera est tecum Chreme.* action
D. *Rape hunc.* P. *Itáne agitis? enimuerò voce est opus,*
Nausistrata, exi. C. *os opprime.* D. *impurum vide,*
Quantum valet. P. *Nausistrata inquam.* C. *non taces?*
P. *Taceam?* D. *ni sequitur, pugnos in ventrem ingere.*
P. *Vel oculum* * *exculpe: est, vbi vos vlciscar, locus.*

* Seruius legit hunc supra illud. Virgil. 11. Aeneid. fuga sola petebat Solorum nemorum.
y Vide turbas.
z Iniuria, id est, actio iniuriarum.
* Alias exclude. Vide Riuium.

ACT. V. SCENA IX.

Arg. Phormio Chremetem prodit vxori de altera coniuge: Chremes grauiter obiurgatur: Phormio exultat, tam probè se vltum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, vt huic vxor factum condonet. Ea neque se ignoscere dicit, neque promittere quicquam, sed filij iudicio permittere omnia.

Iambici senarij, & trochaici octonarij.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. a *QVis nominat me?* C. *hem.* N. *quid istuc turbæ est obsecro,*
Mi vir? P. *hem, quid nunc obstupuisti?* N. *quis hic homo est?*
Non mihi respondes? P. *hiccine vt respondeat?*
Qui hercle, vbi sit, nescit. C. *caue isti quidquam credas.*
P. *Abi: tange:* * *si non totus friget, me eneca.*
C. *Nihil est.* N. *quid ergo est? quid istuc narrat?* P. *iam scies,*
Ausculta. C. b *pergin' credere?* N. *quid ego obsecro*
Huic credam, qui nil dixit? P. c *delirat miser*
Timore. N. *non pol temerè est, quod tu iam times.* it is not
C. *Ego timeo?* P. *rectè sanè: quando nihil times,* for nought
Et hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. D. *scelus,* o wickednes il...
Tibi narret? P. *eho tu, factum est abs te sedulò*
Pro fratre. N. d *mi vir, non mihi narras?* C. *at.* N. *quid, at?*
C. *Non opus est dicto.* P. *tibi quidem: at scito huic opu'st.*
In Lemno. C. e *hem? quid ais?* D. *non taces?* P. *clam te.* C. *hei mihi.*
P. *Vxorem*

a Audiens clamosi Phormionis vocem hæc dicit.
* Physicè Virg. XII. Aeneid. Gelidúsque coit formidine sanguis.
b Vide timorem Chremetis.
c Ironicos, stomachosè.
d Blandè.
e Interrumpit vterque narrationem Phormionis.

P. Vxorem duxit. N. mi homo, Dij melius duint.
P. Sic factum est. N. perij, misera. P. & inde filiam
Suscepit iam vnam, dum tu dormis. C. quid agimus?
f Exclamatio cum stomacho.
N. f Prô Dij immortales, facinus indignum & malum!
g Amplificatio digna muliere.
P. Hoc actum est. N. g an quidquam hodie est factum indignius?
Qui mî, vbi ad vxores ventum est, tum fiunt senes:
h Scilicet vt testem.
Demipho, h te appello: nam me cum hoc ipso distædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ nostros fructus minuebat, vtilitas?
D. Ego Nausistrata esse in hac re culpam meritam non nego:
Sed eam, quæ sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
i Caussæ deriuatio.
D. i Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, vnde hæc nata est, neque post illa vmquam attigit.
Ea mortem obijt. è medio abijt: qui fit in re hac scrupulus?
k Oratoria deprecatio.
k Quam ob rem te oro, vt alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo? cupio misera, in hac re iam defungier.
l A coniecturis.
l Sed. quid sperem? ætate porrò minùs peccaturum putem?
Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda est Demipho?
* Vide Riu.
Quid mihi affers, quam * ob rem expectem aut sperem, porro non fore?
m Insultat Chremeti tamquam iam mortuo.
P. m Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus est.
Sic dabo: age age nunc, Phormionem qui volet, lacessito:
n Iactantia de male actis.
n Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc, ei quod, dum viuat, vsque ad aurem obganniat.
N. At meo merito credo. quid ego nunc commemorem, Demipho,
Sigillatim, qualis in istum fuerim? D. noui æquè omnia.
Tecum. N. meriton' meo hoc videtur factum? D. minimè gentium:
Verùm, quando iam accusando infectum fieri non potest,
Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
P. Enimuerò, prius quàm hæc dat veniam mihi prospiciam & Phædriæ.
o Alium malum dicturus.
o Heus, Nausistrata, priùs quàm huic respondes temerè, audi. N. quid est?
P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:

Eas

Eas dedi tuo [p] *gnato. is pro sua amica lenoni dedit.*
C. *Hem, quid ais?* N. *adeon' indignum tibi videtur,* [q] *filius*
Homo adolescens vnam si habet amicam, tu vxores duas?
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi.
D. *Faciet, vt voles.* N. *imò vt iam sciam* [r] *meam sententiam,*
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo,
Prius quàm gnatum video: [s] *eius iudicio permitto omnia: is*
Quod iubebit, faciam. P. *mulier sapiens es, Nausistrata.*
N. [t] *Satin id est tibi?* P. *imò verò pulchrè discedo, & probè,*
Et præter spem. N. *tu tuum nomen dic quod est.* P. *min'? Phormio,*
Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
N. [u] *Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod potero, & quæ voles,*
Faciamq; & dicam. P. *benignè dicis.* N. *pol meritum est tuum.*
P. *Vin' primùm hodiè facere, quod ego gaudeam Nausistrata,*
[x] *Et quod tuo viro oculi doleant?* N. *cupio.* P. *me ad cœnam voca.*
N. *Pol verò voco.* P. *eamus intro hinc.* N. *fiat: sed, vbi est Phædria,*
Iudex noster? P. *iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.*

p Gnato, Phædriæ scilicet.
q Excusat filii morem.
r Duriuscula est Nausistrata.
s Filium iudicem constituit.
t Catastrophe.
u Pollicetur operam suam.
x Dictum in inuidos.

HECYRÆ PERSONÆ EARVMQVE INTERPRETATIO.

SYRA, anus, Syriaci generis mulier.
PHILOTIS, meretrix, ἀπὸ τοῦ φιλώτου, vnde & Philotion: fieri potest in nomine aurium significatio.
LACHES, senex Eunuch.
SOSTRATA, mulier, Heautont.
PAMPHILVS, adolescens, Andr.
PARMENO, seruus, Eunuch.
SOSIA, seruus, Andr.
BACCHIS, meretrix, Heautont.
PHIDIPPVS, senex à parsimonia equestri; eius enim studij vt gloria erat ingens, ita magni sumptus.
MYRRHINA, mulier, matronale nomen, à myrto, qua Magistratus quondam coronabantur.

Sequentium tantum hic mentio fit.

PHILVMENA, ἡ φιλουμένη, amabilis.
SCIRTVS, ἀπὸ τοῦ σκιρτᾶν, à saltatione.

M. ANTO-

M. ANTONII MVRETI IN HECYRAM TEREN-TII ARGVMENTVM.

PAMPHILVS, *Phidippi è Sostrata vxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. is cum aliquando noctu ad eam temulentius iret, in Philumenam, Lachetis & Myrrhinæ filiam incidit, eámque in via per vim compressit: atque ita effugit, vt neque ipse eam, neque puella ipsum cognoscere potuerit: in illa autem lucta etiam anulum ei detraxit, eámque Bacchidi dono dedit. paulo post pater eum, tum vt à meretricio amore auerteret, tum vt præsidium suæ senectuti pararet, ad vxorem ducendam perpulit: contigit, vt ea ipsa vxor ei daretur, quam ipse construpauerat: gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia sola conscia erat filiam è stupro grauidam esse, quam primùm eam collocare properabat: vt si fortè post aliquot mẽses pareret, nuptiis, quemadmodum sæpè fit, obtegeretur: etenim Pamphilus, qui inuitissimus adiecisset animum ad rem vxoriam, quique auellere se derepentè à Bacchidis amore non posset, ita dormit cum vxore, vt eam ne attigerit quidem. Bacchis, quòd ea viua numquam se vxorem ducturum, sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam iniuriam putans, multo ei minus, quàm solebat, placida & obsequens esse cœpit. eo factum est, vt Phamphilus ei se paulatim subduxerit, quamq; prius spernebat vxorem, eius mirificum quendam amorem animo conceperit: intereà quiddam accidit, vt iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena quæ intumescere sibi vterum sentiret, cùm aliorum, tum socrus in primis suæ conspectum refugiebat: tandem cum in eo esset, vt celare vix posse ampliùs videretur, sumpta occasione, per sacrificandi speciem, ad matrem se, vnam omnium rerum consciam, confert. post dies compluscùlos mittit Sostrata, qui eam accerserent: respondetur, ægrotare esse; it, vt eam saltẽ viseret; non admittitur. Phidippus accusare vxorem & dicere, hæc omnia illius culpa contingere. Illa contra excusare se & culpam deprecari: nullius se rei consciam esse, cur sua consuetudo nurus odiosa esse debeat: intereà rediit Pamphilus, atque ita sors tulit, vt quo die ipse Athenas appulit, eo ipso, Philumena partu leuaretur. cùm igitur, videndi cupidine (ægrotare enim occeperat, & ita amabat, vt qui vehementissimè) subitò ad eam ingressus esset,*

set, peperisse deprehendit: vbi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, rumans obtestari cœpit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset, ne ciperet quidem vxorem, si ita videretur: sed tamen ne famam illi proderet; ita se facturum recipit. Cùm igitur neque vellet vxorem cipere, neque rursum afferret caussam, suspicati sunt senes, eam Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de caussa ab vxore abhorrere: accersitam itaque Bacchidem obiurgat Phidippus. ea, cùm se illi purgasset, iubetur ad mulieres ingredi, & eis quoque illam suspicionem dimere. ingreditur anulum habens in digito, quem olim Philumenæ reptum, sibi dederat Pamphilus: is anulus effecit, vt vitiatam esse b ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Lætus Pamphilus & xorem & filium recipit.

C. SVLPITII APOLLINARIVS PERIOCHA.

VXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiúsque per vim quem detraxit anulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id sciat socrus,
Vt ægram ad se transfert: reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: vxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, anulum
Mater vitiatæ fortè agnoscit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECY-

HECYRA TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS SEX. IVLIO CAES CN. CORNELIO DOLABELLA, AED. CVR NON EST PERACTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS PARIB. CN OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AED. CVR.

PROLOGVS.

a Propositio qua petit explosam anteà cognosci.

Noluit Terentius desertam fabulam denuo introduci, quod ne desperatione fauoris popularis videatur facere, auaritiam suam prætexit, vt secundò eam liceat histrionibus vendere. Vide Nannii Miscel. lib. 21.

HECYRA *est huic nomen fabulæ: hæc cum data*
Est noua, nouum interuenit vitium, & calamitas,
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
*Animum occuparat. nunc hæc planè est pro * noua:*
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum possit vendere.
Alias cognostis eius: quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGVS.

b Confirmatio ab exemplis.

Orator ad vos venio, ornatu Prologi:
Sinite exorator sim, eodem vt iure vti senem
Liceat, quo iure sum vsus adolescentior,
Nouas qui exactas feci vt inueterascerent,
Ne cum poëta scriptura euanesceret.
b *In his, quas primum Cæcily didici nouas,*
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, vt ab eodem alias discerem
Nouas studiose, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci, vt spectarentur, vbi sunt cognitæ,
Placitæ sunt: ita poetam restitui in locum,

Propè iam remotum iniuria aduorsariûm
Ab studio, atque ab labore, atque ab * *arte musica.*
Quod si scripturam spreuissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Vt in otio esset, potiùs quàm in negotio;
Deterruissem facilè, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea caussa, æquo animo attendite:
[c] *Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium*
Numquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
Cum primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
[d] *Funambuli eodem accessit expectatio:*
Comitum conuentus, studium, clamor mulierum
Fecêre, vt ante tempus exirem foras:
[e] *Vetere in noua cœpi vti consuetudine,*
In experiundo vt essem: refero denuò;
Primo actu placeo: cùm intereà rumor venit,
Datum iri gladiatores, populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Intereà ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est. otium & silentium est.
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
[f] *Nolite sincre per vos artem musicam*
Recidere ad paucos: facite vt vestra autoritas
Meæ autoritati fautrix adiutrixque sit.
[g] *Si numquam auarè statui pretium arti meæ,*
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè seruire vostris commodis,
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
[h] *Mea caussa caussam hanc accipite, & silentium*
Date; vt lubeat scribere aliis, mihique vt discere
Nouas expediat, posthac pretio emptas meo.

* Artem musicam, poëticen appellat. Vide Nan. Miscell. Lib. 11.

c Redit ad propositionem: & amplificat per querelam, quòd antea fuerit explosa.

d Cur explosa sit.

e Altera explosio.

f Argumentum ab arte, a meritis.

g Attentos, & beneuolos reddit.

h Peroratio.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum vxorem duxisse, relicta quam amare videbatur Bacchide, & protaticæ sunt personæ: nam extra fabulæ argumentum inducuntur, vt Permenoni detur occasio commemorandi argumenti.

Iambici senarij.

aPHILOTIS, SYRA.

a Philotis. προτατικὸν. πρόσωπον. vt sit occasio commemorandi argumenti & expositionis reliquæ fabulæ.

b Audax ac mala persuasio.

P. PEr pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè, vt quiuis facilè posset credere,
Numquam illa viua ducturum vxorem domum.
Hem, duxit. s. [b] *ergo propterea te sedulò*
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquam nacta sis.
P. *Vtin' eximium neminem habeam?* s. *neminem:*
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te vt blanditijs suis
Quàm minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabò non contra insidiabere?
P. *Tamen eandem pol esse omnibus, iniurium est.*
s. *Iniurium est autem vlcisci aduorsarios,*
Ac qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu, me miseram, cur non aut istæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS I. SCENA II.

Arg. Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ.

Eiusdem generis.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SEnex si quæret me, modò isse dicito
Ad portum, percunctatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, vti
Tum ducas; si non quæret, nullus dixeris,
Aliàs vt vti possim caussa hac integra.
Sed videon' ego Philotion? vnde hæc aduenit?
Philotis, salue multùm. PH. *ô salue Parmeno.*
s. *Salue me æcastor, Parmeno.* PA. *& tu ædepol, Syra.*
Dic mihi, Philoti, vbi te oblectasti tam diu?

PH. *Mini*

PH. Minimè me equidem oblectaui, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
PA. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotion cepisse sæpè, & te tuum
Consilium contempsisse. PH. non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vosque hic videndi, antiqua vt consuetudine
Agitarem inter vos liberè conuiuium:
Nam * illi haud licebat nisi præfinito loqui, — * Illi pro illis. Infra Act. III. Scen. IIII. nemo frustra illi expectet. Et Act. V Sce. III dum illi sedeo.
Quæ illa placerent. PA. haud opinor commodè
Finem statuisse orationi militem.
PA. Sed quid hoc negotî est? modò quæ hæc narrauit mihi
Hîc intus Bacchis? quod ego numquam credidi
Fore, vt ille hac viua posset animum inducere
Vxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. [a] Habet, sed firmæ hæ vereor vt sint nuptiæ. — a Sensim ad narrationem accedit.
PH. Ita dÿ deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed quî istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno.
PA. [b] Non est opus prolato: hoc percontarier — b Variis verbis morales facetias internectit.
Desiste. PH. nempe ea caussa, vt ne id fiat palam.
Ita me Dÿ benè amabunt, haud propterea te rogo, vt
Hoc proferam, sed tacita vt mecum gaudeam.
PA. Numquam dies tam commodè, vt tergum meum
Tuam in fidem committam. PH. ah noli Parmeno:
Quasi non tu multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontcter, scire. PA. vera hæc prædicat?
Et mî illud vitium maxumum est. si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. Ausculta. PH. istic sum. PA. hanc Bacchidem
[c] Amabat, vt cùm maximè, tum Pamphilus, — c Narratio quę occasionem fabulæ continet.
Cùm pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
[d] Et hæc communia omnium quæ sunt patrum, — d Communes patrum persuasiones.
Senem se dicere esse, illum autem esse vnicum,
[e] Præsidium velle se senectuti suæ. — e Latens excusationis ratio.
Ille primò se negare: sed, postquàm acriùs
Pater instat, fecit animi vt incertus foret,

Pudorin' ânne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique efficit senex:
Despondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vsque illuc visum est Pamphilo neutiquàm graue,

f Amatoris affectus in nuptias

[f] Donec iam in ipsis nuptijs, postquàm videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:

g ὑπερβολικῶς.

[g] Ibi demum ita ægrè tulit, vt ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi eius commisceresceret.
Vbicumque datum erat spatium solitudinis,
Vt colloqui mecum vnà posset: Parmeno,

h Apostrophe, & imprecatio ad absentem.

[h] Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perij, miser.
PH. *At te dij deæque perduint cum istoc odio, Laches.*
PA. *Ad pauca vt redeam, vxorem reducit domum.*
Nocte illa prima virginem non attigit;
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.

i Affectus meretricis.

PH. [i] *Quid ais? cum virgine vnà adolescens cubuerit,*
Plus potus, illa se abstinere vt potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.

k Confutatio meretricis.

PA. [k] *Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,*
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.

l Iactantia serui de familiaritate domini.

PH. *Quid deinde fit?* PA. [l] *diebus sanè pauculis*
Pòst, Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque vt virgo à se integra etiam tum siet:
Séque ante, quàm eam vxorem duxisset domum,
Sperasse eas tolerare posse nuptias:
Sed, quam decrerim me non posse diutiùs
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à suis,
Néque honestum mihi, neque vtile ipsi virgini est.
PH. *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.*

m Prosequitur Parmeno ipsa Pamphili verba.

PA. [m] *Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror?*
Reddit patri autem, cui tu nihil dicas vitij.
Superbum est: sed illam spero, vbi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse abituram denique.

n Philotis gestit cætera audire.

PH. [n] *Quid interea? ibatne ad Bacchidem?* PA. *quotidiè:*
Sed, vt fit, postquàm hunc alienum ab sese videt,

Malign

Maligna multò, & magis procax facta illicò est.
PH. *Non ædepol mirum.* PA. * *atqui ea res multò maxumè*
Disiunxit illum ab illa, postquàm & ipse se,
o *Et illam, & hanc quæ domi erat, cognouit satis.*
Ad exemplum ambarum mores earum existumans,
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
p *Prudens, modesta, incommoda, atque iniurias*
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris misericordia
Deuinctus, partim victus huius iniuria,
Paullatìm elapsu'st Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquàm par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus q *senex*
Horum: ea ad hos redibat * *lege hæreditas.*
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater:
Relinquit cum matre hîc vxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc raro in vrbem commeat.
PH. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
PA. *Nunc audies. primùm dies complusculos*
Benè conueniebat sanè inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites vllæ inter eas: postulatio
Numquam. PH. *quid igitur?* PA. r *si quando ad eam accesserat*
Confabulatum, fugere è conspectu illicò,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem diuinam, abit:
Vbi illic est dies complures, accersi iubet.
Dixêre caussam tunc nescio quam: iterum iubet:
Nemo remisit. postquàm accersunt sæpiùs,
Ægram esse simulant mulierem. nostra illicò
It visere ad eam: admisit nemo. hoc vbi senex
Resciuit, heri ea caussa rure aduenit huc,
Patrem continuò conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sanè curæ est, quorsum euenturum hoc fiet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.
PH. *Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite,*

*AL. atque

o Defendit herum seruus.

p Vis amoris his verbis exprimitur.

q Nam iuuenis alicuius mors non conuenit comœdiæ

* Bembus de lege red.

r Parmeno odio adscripsit, quod pudoris erat.

s Reliquum argumenti auctoribus reseruat per quod suspensum & attentum reddit spectatorem.

Me esse illum conuenturam. PA. *dÿ vortant benè*
Quod agas. HE. *vale.* PA. *& tu benè vale Philotium.*

ACTVS II. SCENA I.

Arg. Sostratam vxorem accusat Laches, quòd nurum Philumenam duritie sua & morum incommoditate domo eiecerit: socrus contrà nihil tale à se peccatum esse contendit.

Iambici octonariÿ, & pauci senariÿ admixti trochaicis octonariÿs.

LACHES, SOSTRATA.

LA. *PRô Deûm atque hominum fidem, quod hoc genus est, quæ hæc coniuratio?*
a Exclamatio senilis in mulierum morositatem, eaque id exordium orationis.
a *Vt omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia:*
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias:
Itaque adeò vno animo omnes socrus oderunt nurus: viris
Esse aduorsas, æquè studium est, similis est pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, si vllus est, magistram hanc esse satis certò scio.
b Exclamatio ad misericordiam commouendam.
S. *Me* [b] *miseram, quæ nunc quamobrem accuser, nescio.* L. *hem*
Tu nescis? S. *non, ita me Dÿ bene ament, mi Laches:*
Itáque vnà inter nos agere ætatem liceat. L. *Dÿ mala prohibeant.*
S. *Meq; abs te immeritò esse accusatam, post modò rescisces.* L. *scio*
Te immeritò? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest.
c Exaggeratio & amplificatio.
c *Quæ me, & te, & familiam dedecoras; filio luctum paras:*
Tum autem, ex amicis inimici vt sint nobis affines, facis:
Qui illum decrêrunt dignum, suos cui liberos committerent:
Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
d Mulier ἔμφασιν habet.
S. *Egóne?* L. *tu, inquam,* [d] *mulier, quæ me omninò lapidem, haud hominem, putas.*
An, quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hic vitam vostrorum exigat?
e Tollit opinionem suspicionis.
e *Multò meliùs, hic quæ fiunt, quam illic, vbi sum assiduè, scio*
Ideo, quia, vti vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
f Propositio querelæ.
f *Iampridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam.*
Minimeque adeo mirum: &, ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, vt etiam totam hanc odisset domum:
g Comminatio obiectionis.
g *Quod si scissem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc isses foras.*
At vide, quam immeritò ægritudo hæc oritur mî abs te Sostrata.
Rus habitatum abÿ, concedens vobis, & rei seruiens,
Sumptus vestros, otiúmque vt nostra res posset pati,

h *Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.*
Non te pro his curâsse rebus, ne quid ægrè esset mihi?
S. *Non mea* [i] *opera, neque pol culpa euenit.* L. *imò maximè;*
Sola hîc fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hîc erant, curares; cùm ego vos solui curis cæteris.
Cùm puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. S. [k] *haud equidem dico, mî Laches.*
L. *Gaudeo, ita me dij ament, gnati caussa: nam de te quidem*
Satis scio, [l] *peccando detrimenti nil fieri potest.*
S. *Quî scis, an ea caussa, mî vir, me odisse assimulauerit,*
Vt cum matre vnà plus esset? L. *quid ais? non signi hoc sat est,*
[m] *Quòd heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?*
S. *Enim lassam opidò tum aiebant: eò ad eam non admissa sum.*
L. [n] *Tuos esse illi mores morbum magis, quàm vllam aliam rem, arbitror:*
Et meritò adeò: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere vxorem, & quæ vobis placita conditio est, datur:
Vbi duxêre impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

h Exaggerat indignitatem à suis meritis.
i Opera scientes, culpa nescientes lædimus.
k Defensionem præuenit.
l Peccando detrimenti, hoc est, non potest fieri peius.
m Obiectio.
n Socrus morosa accusatur.

ACTVS II. SCENA II.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non posse eam perdurare apud socrum absente Pamphilo.

Iambici octonarij catalectici.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

PH. [a] *ETsi scio Philumena, meum ius esse, vt te cogam*
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini aduorsabor.
L. *Atq; eccum Phidippum optumè video: ex hoc iam scibo, quid sit.*
[b] *Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprimè obsequentem:*
Sed non adeò, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod si tu idem faceres, magis in rem et nostrã, et vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. P. *eia verò.*
L. *Adij te heri de filia: vt veni, itidem incertum amisti.*
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea, [c] *refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,*
Te iudice ipso. sin ea est caussa retinendi apud vos,
Quia ægra est, te mî iniuriam facere arbitror, Phidippe:

a Philumena patri multa prælocuta fuit. Cui ita respondet.
b Eadem sententia quæ superioris scenæ, sed est sparsa in personas.
c Refellit qui negat, purgat qui fatetur, & tum defendit.

Si metuis, satis vt meæ domi curetur diligenter.

d Amicorum officium.

d *At ita me dÿ ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,*
Vt tu illam saluam magis velis, quàm ego : id adeò gnati caussa,
Quę ego intellexi illam haud minus, quàm se ipsum, * *magnificare:*

* Al. magnifacere.

Neq; adeò me clam est, quàm esse eum grauiter laturum credam
Hoc si rescierit. eo domum, studeo hæc priùs e *quàm ille, vt redeat.*

e Subtiliter oneratur culpa narus recedentis.

P. f *Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem*
Noui; &, quæ dicis, omnia esse vt dicis, animum induco :

f Principium laudationis a personis

Et te hoc mihi cupio credere, illam ad vos redire studeo,
Si facere possem vllo modo. L. *quæ res te facere id prohibet?*
g *Eho, numquidnam accusat virum ?* P. *minimè. nam postquam at-*
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, sanctè adiurat, *(tendi*
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.

g Ehò, cum gestu de prope secreta inquirentis.

Aliud fortasse alÿs vitÿ est, leni h *ego animo sum natus :*
Non possum aduorsari meis. L. *hem Sostrata.* S. *heus me miseram.*
L. *Certum est istuc?* P. *nunc quidem, vt videtur:* i *sed numquid vis?*
Nam est, quod me transire ad forum iam oporteat. L. *eo tecum vnà.*

h Paterna lenitas.

i ἔλλειψις.

ACTVS II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris.

Trochaici octonarÿ.

SOSTRATA.

a Querela.

Æ*Depol* a *næ nos æquè sumus omnes inuisæ viris,*
Propter paucas: quæ omnes faciunt, dignę vt videamur malo.
b *Nam, ita me ament di, quòd me accusat nunc vir, sum extra noxiam :*
Sed non facile est expurgatu : ita animum induxerunt, socrus
Omnes esse iniquas. haud pol me equidem : nam numquam secùs
Habui illam ac si ex me esset nata : nec, qui hoc mî eueniat, scio.
Nisi pol filium multimodis iam expecto, vt redeat domum.

b Sententia defensoria contra accusationem generis totius.

ACTVS III. SCENA I.

Arg. Pamphilus queritur se absente vxorem ad suos abijsse, relicta socru.

Octonarÿ iambici & trochaici: item iambici senarÿ.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. a N*Emini ego plura acerba esse ex amore homini vmquam oblata credo,*
Quam mî : heu, infœlicem, hanccine ego vitam parsi perdere ?
Haccine ego caussa eram tantoperè cupidus redeundi domum ?
b *Cui quanto fuerat præstabilius, vbiuis gentium ætatem agere,*

a Viam sternit ad epitasin, Pamphili enim iam tandem innotescit incommodum, ad quem maxime pertinebat.

b Magna loci detestatio.

Quàm

uàm huc redire, atque hæc ita esse miserum me resciscere?
am nos omnes, quibus alicundè aliquis obiectus est labos,
mne quod est intereà tempus priùs quàm id rescitum est, lucro est.
AR. *At sic, citiùs quî te expedias eis ærumnis, reperies.*
non redisses, hæ iræ factæ essent multò ampliores:
d nunc aduentum tuum ambas, Pamphile, scio reueritur as;
m cognosces, iram expedies: restitues rursum in gratiam.
Leuia sunt hæc, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum. c Consolatio à quantitate.
AM. d *Quid consolare me? an quisquam vsquam gentium est æquè miser?* (deditum: d Amatores consolatio angit, non lenit.
Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori e Narratio.
m in hac re vt taceam, cuiuis facile scitu est, quàm fuerim miser:
men numquam ausus sum recusare eam, quā mî obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum: (abstrahat. f Implicatio continuarum miseriarum.
ixq; huc contuleram, hem noua res orta est, porrò ab hac quæ me
m patrem ex ea re me, aut vxorē in culpa inuenturum arbitror:
uod cùm ita esse inuenero, quid restat, nisi porrò fiam miser? g A iusto & decenti.
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet: * Ab honesto & congruo.
Tum vxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit; h Suspicio ingentis mali.
t meas iniurias, quæ numquam in vllo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse, Parmeno, i Serui responsio ad vltimam tantum partem.
nde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
R. i *Hoc quidem hercle* * *paruum est: si vis verò veram rationem exequi,* * Al. parum. k Argumentum à simili.
n maxumas, quæ maxumæ sum interdum iræ, iniurias *Al. conciuerit.
ciunt: nam sæpe est, quibus alius ne iratus quidem est, * Præmittit seruum, solent enim mariti peregrè reuertentes, multis de caussis suum aduentum prænunciare. V. de Mannii Miscel. lib. I I.
m de eadem caussa est iracundus factus inimicissimus.
eri inter sese quam pro leuibus noxiis iras gerunt!
uapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerūt.
tidem mulieres sunt fermè, vt pueri, leui sententia:
rtasse vnum aliquod verbum hanc inter eas iram * *conciuerit.*
M. * *Abi, Parmeno intrò, ac me venisse nuncia.* PAR. *hem quid hoc?* PAM. *tace,* l Hic non solum Lucina non inuocatur, verum silentium quoque ob furtiuum conceptum indicitur.
epidari sentio, cursare rursum prorsum: agedum ad fores
ccede propiùs. PAR. *hem, sensistin'?* PAM. *noli fabularier.*
Prô Iupiter, audio clamorem. PAR. *tute loqueris, me vetas?*

M. *Tace*

M. Tace obsecro, mea gnata. PAM. matris vox visa est Philumenæ.
Nullus sum. PAR. quî dum? PAM. quia perij. PAR. quamobrem?
PAM. nescio quod magnum malum
Profectò Parmeno me celas. PAR. vxorem Philumenam
m Pauitare nescio quid dixerunt: id si fortè est, nescio.
PAM. Interij: cur mî id non dixti? PAR. quia non poteram vnà omnia.
PAM. Quid morbi est? PAR. nescio. PAM. quid? nemone medicum adduxit? PAR. n nescio.
PAM. Cesso hinc ire intrò, vt hoc quamprimum, quidquid est certò sciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periculum vllum in te est, perijsse me vnà haud dubium est.
PAR. Non vsus facto est mihi nunc hunc intrò sequi.
Nam inuisos omnes nos esse illis sentio:
* o Heri nemo voluit Sostratam intrò admittere.
Si fortè morbus amplior factus siet,
Quod sanè nolim, maxumè heri caussa mei:
Seruom illicò introijsse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
p Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus siet:
Hera in * crimen veniet, ego in magnum malum.

m Pauitare, id est, ægrotare.
n Nescio, inepta, & seruilis eiusdem verbi repetitio.
o Here, pro heri.
• Argumentum loci.
p Capiti, id est, vitæ.
* Litem.

ACTVS III. SCENA II.

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehensô eius partu, quem modis omnibus celare conatur ac tegere.

Iambici octonarij catalectici.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

SO. a NEscio quid iamdudum hîc audio tumultuari, misera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggrauescat:
Quod te Æsculapi, & te Salus, ne quid sit huius, oro.
Nunc ad eam visam. PAR. heus Sostrata. S. hem. PAR. iterum istinc excludêre.
S. Hem Parmeno, tunc hic eras? perij, quid faciam misera?
Non visam vxorem Pamphili, cùm in proxumo hic sit ægra?
PAR. b Non visas, nec mittas quidem videndi caussa quemquam.
Nam qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stultè duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.
c Tum autem filius tuus introijt videre, vt venit, quid agat.

a Magis laborat Terentius vt bonam socerum faciat, quàm bonam meretricem.
b Dissuasio à sententia morali.
c Caussa ab euentu.

S. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit. S. Dijs * gratiam habeo. — * Al. grates.

d Hem, istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit. — d Sostrata affectum sequitur.

PAR. Iam ea te caussa maxume huc nunc introire nolo:
Nam si remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli,
Quae inter vos interuenit, unde ortum est initium irae.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est. S. ô mi gnate.
PAM. Mea mater, salue. S. gaudeo venisse saluom: saluan'
Philumena est? PAM. [e] meliuscula est. S. vtinam istuc ita Dij faxint. — e Caute respondet, partum celans, & mendacium fingens.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? PAM. rectè mater.
S. Quid fuit tumulti? dic mihi. an dolor repentè inuasit?
PAM. Ita factum est. S. quid morbi est? PAM. febris. S. quotidiana?
PAM. [f] ita aiunt. I sodes intrò, consequar iam te, mea mater. S. fiat. — f Religiosè mendacium ad rumorem retulit.
PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obuiam, atque eis onera adiuta.
PAR. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant? PAM. cessas?

ACTVS III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velit vxorem recipere an repudiare.

Trochaici octonarij & Iambici aliquot senarij.

PAMPHILVS.

NEqueo [a] mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt,
Partim quae perspexi his oculis, partim quae accepi aurib.
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Nam, modò me intro vt corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse vxorem: hei mihi,
Postquàm me adspexêre ancillae aduenisse, illicò omnes simul
Laetae exclamant, Venit: id quod me repentè adspexerant.
Sed continuò voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.
Fortè vna illarum intereà properè praecurrit, nuncians
Me venisse. ego, eius videndi cupidus, rectà consequor.
Postea quàm introii, extemplò eius morbum cognoui, miser:
Nam neque, vt celari posset, tempus spatium vllum dabat,
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam adspexi, [b] ô facinus indignum, inquam: & corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.

a Epitasis graue principium, vt ostendantur multae & magnae aerumnae. Egregia querela Pamphili: Estque haec propriè fabulae protasis.

b Haec exclamatio ad vitij auctorem retertur.

Mater

Mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit
c *Lacrumans, misera: miseritum est. profectò hoc sic est, vt puto,*
OMNIBVS *nobis vt res dant sese, ita magni atq; humiles sumus.*
Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
d *O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, caussam vides:*
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum vt celaret suum.
Sed cum orata eius reminiscor, nequeo quin lacrumem miser,
Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodiè obtulit,
*Per eam te * obsecramus ambæ, si ius, si fas est, vt*
Aduorsa eius per te tecta tacitáque apud omnes sient:
e *Si vmquam erga te animo esse amico sensti, eam, mi Pamphile*
Sine labore hanc gratiam, te, vti sibi des pro illa nunc, rogat:
f *Cæterùm de reducenda id fac, quod in rem sit tuam.*
Parturire eam, neque grauidam esse ex te, solus conscius:
Nam aiunt, tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
Tum, postquam ad te venit, mensis hic agitur iam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res; nunc, si potis est, Pamphile
Maxumè volo, dóque operam, vt clam partus eueniat patrem,
Atque adeò omnes: sed, si fieri id non potest, quin sentiant,
g *Dicam abortum esse; scio nemini aliter suspectum fore,*
Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi, &
Illi miseræ indignè factam iniuriam contexeris.
h *Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod dixi, fidem.*
Nam de reducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror,
Nec faciam: etsi amor me grauiter, consuetudoque tenet.
Lacrumo, quæ post hæc futura est vita, cum in mentem venit
Solitudóque. i *ô* FORTVNA, *vt numquam perpetua es * bona!*
Sed iam peior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit;
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus
k *In hac re adesse: nam olim soli credidi,*
Ea me abstinuisse in principio, cùm data est:
Vereor, si clamorem eius hic crebrò exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS

c Ostendit affectum misericordiæ suæ.
d A nomine & blandimento secreta confitetur.
* Donatus, obtestamur.
e Ab antea acta vita.
f Tentat enim hoc, tamen verecunde.
g Ratiocinabiliter mense scilicet septimo.
h Conclusio per enarrationem.
i Exclamatio in fortunam lubricam.
* Data.
k Quia & scire omnia vult, & mihi tacere.

ACTVS III. SCENA IIII.

rg. Narrat Sosia, quæ adierit maris pericula: seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.

Iambici senarij.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

AR. [a] *In' tu tibi hoc incommodum euenisse iter?*
Aso. Non hercle, Parmeno, verbis dici potest
antum, quàm re ipsa nauigare incommodum est.

a Hic poeta ostendit incommoda nauigationum.

AR. *Itánc est?* S. *ô fortunate, nescis, quid mali*
ræterieris, qui numquam es ingressus mare.
am, alias vt omittam miserias, vnam hanc vide:
ies triginta, aut plus eo, in naui fui,
um interea semper mortem expectabam miser:
a vsque aduorsa tempestate vsi sumus.
AR. *Odiosum.* S. *haud clam me est: denique hercle* [b] *aufugerim*
otiùs, quam redeam, si eò mî redeundum sciam.

b Dictum in fugitiuum seruum.

AR. *Olim quidem te caussæ impellebant leues,*
Quod nunc minitare vt faceres Sosia.
ed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
te intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here etiam nunc tu hîc stas? PAM. *equidẽ te expecto.* PAR. *quid est?*
AM. [c] *In arcem transcurso opus est.* PAR. *cui homini?* PAM. *tibi.*
AR. *In arcem? quid eò?* PAM. *Callidemidem hospitem*
Micomum, qui mecum vnà aduectu'st, conueni.
AR. *Perij: vouisse hunc dicam, si saluus domum*
Redijsset vmquam, vt me ambulando rumperet.
AM. *Quid cessas?* PAR. *quid vis dicam? an conueniam modò?*
AM. *Imo, quod constitui me hodie conuenturum eum*
Non posse, ne me frustra illic expectet: [d] *vola.*

c Pamphilus callido consilio seruulum ablegat, vsque adeò cauet ne qui emanet negotium.

d Celeritatem imponit, ne quid audiat.

AR. *At non noui hominis faciem.* PAM. *at faciam vt noueris.*
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
AR. *Cadauerosa facies. dij illum perduint.*
Quid, si non veniet? maneámne vsque ad vesperum?
AM. *Maneto: curre.* PAR. [e] *non queo: ita defessus sum.*
AM. *Ille abijt. quid agam, infœlix? prorsus nescio*
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum; nam me miseret mulieris;

e Hoc magis in gestu exprimitur.

Quod

f Pamphili pietas, Pamphili honestas.

f *Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:*
Nam me parenti potiùs, quàm amori obsequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem
Video. horsum pergant, quid dicam hisce, incertus sum.

ACTVS III. SCENA V.

Arg. De reducenda Philumena inter senes agitur: Pamphilus reducturum se negat: fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarij & iambici senarij.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

a Viam ad Epitasin facit: senes enim impellunt ad reducendum.

LA. [a] D*ixtin' dudum, dixisse illam se expectare filium?*
PH. *Factum.* L. *venisse aiunt: redeat.* PA. *quam causam dicam patri,*
Quamobrem non reducam, nescio. L. *quem ego hic audiui loqui?*
PA. *Certum obfirmare est viam me, quam decreui persequi.*
L. *Ipsus est, de quo hoc agebam tecum.* PA. *salue mi pater.*
L. *Gnate mi, salue.* PH. *benè factum te aduenisse Pamphile,*

b ἀνξητε ad salutem.
c Aut auarus, aut iactabundus hæc dicit.

b *Atq; adeò, quod maxumum est, saluum, atq; validũ.* PA. *creditur.*
L. *Aduenis modò?* PA. *admodum.* L. *cedò,* c *quid reliquit Phania*
Consobrinus noster? PA. *sane hercle homo voluptati obsequens*
Fuit, dum vixit: &, qui sic sunt, haud multùm hæredem adiuuant.
Sibi verò hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.
L. *Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?*

d Patris auaritiam notat.

PA. *Quidquid est id quod reliquit, profuit.* L. d *imò obfuit:*
Nam illum viuom & saluom vellem. PH. *impunè optare istuc licet.*
Ille reuiuiscet iam numquam: & tamen, utrum malis, scio.

e Huc tendebat tota oratio.

L. e *Heri Philumenam ad se accersi hîc iussit. dic iussisse te.*
PH. *Noli fodere: iussi.* L. *sed iam eam remittit.* PH. *scilicet.*
PA. *Omnem rem scio, ut sit gesta: adueniens audiui omnia.* L. *at*

f Imprecatio in rumigerulos.

f *Istos inuidos Dij perdant qui hæc libenter nunciant.*
PA. *Ego me scio cauisse, ne ulla meritò contumelia*
Fieri à vobis posset. idque si nunc memorare hîc velim,

g Argumentum fortissimum.

g *Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,*
Verè possem; ni te ex ipsa id magis velim resciscere:
Namque eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,

h Confirmatio cum protestatione.

h *Cùm illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.*
Neque culpa hoc mea euenisse dissidium, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,

ui concedat, cuius mores toleret sua modestia ;
eque alio pacto potest componi inter eas gratia :
Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena : l Ex deliberatione conditionem colligit.
unc me pietas matris potiùs commodum suadet sequi.
. Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus,
ùm te postputasse omnes res præ parente intelligo.
erùm vide, ne impulsus ira prauè insistas, Pamphile.
A. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim ?
Quæ numquam quidquam erga me commerita est pater
Quod nollem : & sæpè, quod vellem, meritam scio :
Amóque, & laudo, & vehementer desidero : k Totum hoc facit ad catastrophen, vt auidius reducatur.
am fuisse erga me miro ingenio, expertus sum :
lique exopto, vt reliquam vitam exigat
um eo viro, me qui sit fortunatior :
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas. l Excusatio repudii à necessitate.
H. Tibi id in manu est, ne fiat. L. *si sanus sies,*
*ube * illam redire.* PA. [m] *non est consilium pater :* * Al. eam. m Leuis accusatio.
Matris seruibo commodis. L. *quò abis ? mane,*
Mane inquam : quò vadis ? PH. *quæ hæc pertinacia est ?*
. [n] Dixtin' Phidippe hanc rem ægrè laturum esse eum ? n Inuidiosè in Phidippum.
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.
H. Non credidi ædepol adeò inhumanum fore :
ta nunc is sibi me supplicaturum putat ?
i est, vt velit reducere vxorem, licet,
in alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
. Ecce autem, tu quoque, proteruè iracundus es.
H. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
. Decedet iam ira hæc ; & si meritò iratus est.
H. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
ublati animi sunt. L. *etiam mecum litigas ?*
H. [o] Deliberet, renunciétque hodiè mihi, o Iratus hæc.
Velitne, an non ; vt alij, si huic non est, siet.
. [p] Phidippe, ades, audi paucis, abijt : quid mea ? p Præ ira noluit néque audire, neque respondere.
Postremò inter se transigant ipsi, vt lubet :
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant :
Quæ dico, parui pendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem : cuius fiunt consilio omnia hæc :

q Nam ægros releuat vomitus.

q *Atque in eam hoc omne, quid mihi ægrè est, euomam.*

ACT. IIII. SCENA I.

Arg. Obiungat vxorem maritus ob celatum filium filiæ partum : hoc etiam quod rescifcit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, & vt Pamphilus vxorem recipere cogatur.

Iambici octonarij catalectici, & acatalectici, & vnus quaternarius, item trochaici octonarij catalectici & acatalectici.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

a Rescifcit de puero Phidippus, id etiam ad augendum facit, & vt Pamphilus cogatur reducere.

b Ostendit eum cogitabundum de filia.

c Mira calliditas.

d Inuidia ab infantis ætate.

e Argumentum a prius dictus.

MY. a *PEry, quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo viro,*
Misera? nam audisse vocem pueri visu'st vagientis:
Ita corripuit derepentè tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciuerit peperisse, id qua caussa clam habuisse me dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit. credo ipsum ad me exire: nulla sum.
P. *Vxor vbi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.*
Atq́, eccam video. quid agis, Myrrhina? b *heus, tibi dico.* M. *mihíne*
Mi vir? P. *vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem adeò esse deputas?*
Nam si vtrumuis horum mulier vmquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. *quibus?* P. *at rogas?*
Peperit filia? hem taces? ex quo? M. c *istuc rogare æquom est patrem?*
Perij: ex quo censes, nisi ex illo cui data est nuptum obsecro?
P. *Credo: neque adeò arbitrari patris est aliter. sed demiror*
Quid sit, quam ob rem tantoperè hunc omnes nos celare volueris
Partum, præsertim cùm & rectè, & suo peperit tempore.
Adeóne peruicaci esse animo, vt d *puerum præoptares perire,*
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potiùs, quàm esset cum illo nupta aduorsus animi tui libidinem?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
M. *Misera sum.* P. *vtinam sciam ita esse istuc.* e *sed nunc mihi in mentem venit*
Ex hac re quod locuta es olim, cùm illum generum cepimus.
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. *Quamuis caussam hanc suspicari, quàm ipsam veram, mauolo.*
P. *Multo prius sciui, quàm tu, illum amicam habere, Myrrhina.*
Verùm id vitium ego numquam decreui esse adolescentiæ.

Nam

*Nam id omnibus innatum est. at pol iam * aderit, cum se quoque oderit.*
[f] *Sed, vt olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti vsque adhuc,*
Vt filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
M. *Adeon' me esse peruicacem censes? cui mater siem?*
Vt eo essem animo, si ex vsu esset nostro hoc matrimonium?
P. [h] *Tun' prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod sit potes?*
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introëuntem ad amicam: quid tum posteà
Si modestè ac raró hoc fecit? nonne ea, dissimulare nos
Magis humanum est quàm dare operam id scire, quî nos oderit?
[i] *Nam si is posset ab ea sese derepentè auellere,*
Quicum tot consuesset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ. M. *mitte adolescentem obsecro,*
[k] *Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni:*
Roga, velitne, an non, vxorem: si est, vt dicat velle se,
Redde: sin est autem, vt nolit, rectè consului meæ.
[l] P. *Siquidem ille ipse non volt, & tu sensti esse in eo, Myrrhina*
Peccatum: [m] *aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.*
Quam ob rem incendor ira, te esse ausam hæc facere iniussu meo.
Interdico, ne extulisse extra ædes puerum vsquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parêre hanc qui postulem.
Ibo intrò, atque edicam seruis, ne quoquam efferri sinant.
M. *Nullam pol credo mulierem me miseriorem viuere.*
Nam vt hic laturus hoc sit, si ipsam rem, vt fiet, resciuerit,
Non ædepol clam me est; cùm hoc, quod leuius est, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via sententia eius mutari possit, scio.
Hoc mî vnum ex plurimis miserijs reliquom fuerat malum,
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius qui sit, nescimus, pater:
Nam cùm compressa est gnata, forma in tenebris nosci non [n] *quita est:*
Neque detractũ ei tum quidquam est, quî pòst possit nosci, qui siet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutiùs
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

* Aderit, scillicet tempus.

f Accusatio à perseuerantia.

g Argumentum a verisimili, & a persona idonea.

h Oratoriè auctoritatem iudicibus adimit. redit.

i Laudat hoc ipsum, quo accusatus est Pamphilus.

k His verbis commentitia argumenta contemnit.

l Hic eò accusat eam, quo seipsam tutari credit,

m Hoc est, meo consilio qui præsens eram hæc prouideri debuerant.

[n] Antiquè dictum.

ACTVS IIII. SCENA II.

Arg. Sostratæ purgatio de Philumenæ abscessu. eadem Sostrata rus abituram se filio pollicetur, ne impedimento sit, quò minus redeat Philumena. filius contra matri, ne id faciat, dissuadere conatur.

Iambici octonarij.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

a Sostrata excusatur, Myrrhina paulo post accusabitur, donec palam fiet vtrāq; vacare culpa.

S. a *NOn clam me est, mi gnate, tibi me esse suspectam, vxorem tuam*
Propter meos mores hinc abijsse: etsi ea dissimulas sedulò:
Verùm, ita me Dij ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, vt
Numquam sciens commerui, meritò vt caperet odium illam mei:
Teque antè quàm me amare rebar, ei rei firmasti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modò, quo pacto me habueris

b A iusto & honesto.

b *Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contra gratiam*
Referre, vt apud me præmium esse positum pietati scias.

c Verbis præmollit rem duram, quam dictura est.

c *Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror.*
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decreui patre,
Ne mea præsentia obstet, neu caussa vlla restet reliqua
Quin tua Philumena ad te redeat. P. *quæso, quid istuc consili est?*
Illius stultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?

d Dissuasio à persona, a caussa, a loco, à facto.

d *Haud facies: neque sinam, vt qui nobis, mater, maledictum velit,*
Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies
Mea causa, nolo. S. *nihil iam mî istæc res voluptatis ferunt:*

e Omnia Pamphili argumenta refellit.

e *Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias me iam tenet*
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, vt ne cu meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemue expectet meam.
*Hic video me esse * inuisam immeritò. tempus est concedere:*

* Inuisam; quia & socrus, & quia anus.

f Mores notat detractorum.

f *Sic optumè, vt ego opinor, omnes caussas præcidam omnibus,*
Et me hac suspicione exsoluam, & illis morem gessero.
Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum
Quàm fortunatus cæteris sum rebus, g absque vna hac foret,

g Quod absq; hoc esset, in Captiuis Plautus, & infra in Phormione.

Ham

Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S. [h] *obsecro, mi Pamphile,*
Non tute incommodam rem, vt quæq; est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, vt tu vis, itaque vt esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. *væ misero mihi.*
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te, gnate mi.*

h Dura patienter ferenda sunt.

ACTVS IIII. SCENA III.

Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & vxor: monetur Pamphilus, vt vxorem reducat.

Trichaici Iambicique octonarij, senarius vnus & quaternarius vnus.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. [a] *QVem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, vxor:*
S. *Istuc est sapere, qui, vbicunque opus sit, animum possis flectere.*
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
P. [b] *Fors pol fiat.* L. *abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.*
S. *Spero ecastor.* L. *i ergo intrò, & compone, quæ tecum simul*
Ferantur: [c] *dixi.* S. *ita, vt iubes, faciam.* P. *pater.*
L. *Quid vis Pamphile?* P. *abire hinc matrem? minimè.* L. *quid ita istuc?* P. *quia*
De vxore incertus sum etiam, quid facturus siem. L. *quid est?*
Quid vis, nisi reducere? P. *equidem cupio, & vix contineo: sed*
Non minuam meum consilium: ex vsu quod est, id persequar:
Credo, si non reducam, ea gratia concordes magis fore.
L. *Nescias: verùm id refert nihil, vtrum illæ fecerint,*
Quando hæc abierit: odiosa hæc ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est: postremò iam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum [d] *per tempus egredi: accedamus.*

a Laches audierat verba Sostratæ ad filium habita.

b Fors, bona fortuna est.

c Dixi, perorationis verbum.

d Per tempus, id est, opportunè.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Arg. Natum puerum Laches resciscit, Pamphilum ad recipiendam vxorem ambo senes hortantur: ille negat: meretricis amorem incusat pater.

Iambici senarij.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

P. [a] *TIbi quoque ædepol sum iratus, Philumena,*
Grauiter quidem: nam hercle ab te factum est turpiter.

a Transfertur culpa in alteram animum. Ostenditur & matri, & socrui esse iratus, quòd filia à marito discesserit.

Et si tibi caussa est de hac re, mater te impulit,
Huic verò nulla est. L. opportunè te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. PH. quid est?
PA. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne reuereatur, minùs iam quo redeat domum. PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua.
A [b] Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.
PA. Mutatio fit. PH. ea nos perturbat, Laches.
PA. Dum ne reducam, turbent porrò, quàm velint.
PH. * Ego Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:
Sin est, vt aliter tua siet sententia,
[c] Accipias puerum. PA. sensit peperisse: occidi.
L. Puerum? quem puerum? PH. natus est nobis nepos.
Nam abducta à vobis * prægnas fuerat filia,
Neq; fuisse prægnatem vnquam ante hunc sciui diem.
L. Bene, ita me Dij ament, nuncias: & gaudeo,
Natum illum, & tibi illam saluam: [d] sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nósne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,
Quàm hoc mihi videtur factum prauè, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minùs placet quàm mihi, Laches.
PA. Et si iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cùm eam consequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic iam consultatio est.
A. [e] Perij. L. hunc videre sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam Dijs. PA. nullus sum.
L. Reduc vxorem, ac noli aduorsari mihi.
PA. [f] Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
Aut fecisse mecum nuptam, satis certò scio,
Non me clam haberet, quæ celasse intelligo.
Nunc, cum eius alienum esse à me animum sentiam,
Nec conuenturum inter nos posthac arbitrer,
Quamobrem reducam? L. [g] mater quod suasit sua,
Adolescens mulier fecit: mirandúmne id est?

b Traductio criminis.

* Ego, grauis orationis initium.

c Nam liberi patrem sequuntur.

* Pierius & Bembus prægnas. Pierius in illud. Virg. VIII. Aeneid. Pallas huic filius vna legit: Neque fuisse vnquam ante hanc. Bembus vero, Nec fuisse prægnatem ante hunc vnquam.

d Reprehensio cum contemptu.

e Vrgetur Pamphilus pueri mentione.

f Tandem alteram dissidii caussam commentus est.

g A deriuatione caussæ.

Censen' te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Vosmet videte iam, Laches, & tu Pamphile,
Remissam opus sit vobis, an reductam domum:
h Vxor quid faciat, in manu non est mea:
i Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.
Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
Vt alamus nostrum. PA. quem ipsa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimuerò prorsus iam tacere non queo.
Nam cogis, ea, quæ nolo, vt præsente hoc loquar:
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id, quòd solicitere ad hunc modum?
Primùm hanc vbi dixti caussam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc vxorem domi;
Pollicita est, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi caussam vides;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
l Aliquando tandem huc animam vt adiungas tuum,
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos fecisti in eam, quàm animo æquo tuli?
m Egi atque oraui * tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum obsecutus mihi, fecisti vt decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obsecutus, facis huic adeò iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuò
Video esse. PA. méne? L. te ipsum: & facis iniuriam,
Cùm fingis falsas caussas ad discordiam,
Vt cum illa viuas, n testem hanc cùm abs te amoueris.
Sensitque adeò vxor: nam ei caussa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? PH. planè hic diuinat: nam id est.
PA. Dabo iusiurandum nihil esse istorum, tibi. L. ah,
o Reduc vxorem, aut quamobrem non opus sit, cedò.

h Id est, meo vxor quid velit facere, in manu, hoc est, potestate sua non habet. secundum hos, aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.

i Promittit facilitatem suam.

k Extrema conflictatio epitaseos.

l Ab antè actis.

m Agit, qui instanter petit. orat qui demisse precatur

* Tecum, pro te: archaismus, comicus character.

n Testem vocat, non impeditricem.

o Relicta quæstione ad rem redit.

PA. Non

PA. Non est nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non est: post de matre videro.
P. [p] Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio:
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniussu non tollent meo,
Præsertim in ea re cùm sit mihi adiutrix socrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum Phidippe mihi cedò, ego alam. P. maxumè.
Non mirum fecit vxor si hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facilè [q] hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narrauit mihi:
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc verò palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptijs.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consi'i?
P. [r] Quid agas? meretricem hanc primùm adeundam censeo:
Oremus: accusemus grauius: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. Faciam, vt mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc
[f] Vicinam nostram: huc euoca verbis meis.
Et te oro porrò, in hac re adiutor sis mihi. P. ah,
Iamdudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo est vt possit, quod spero fore.
Sed vis ne adesse me vnà, dum istam conuenis?
P. Imo vero abi, aliquam puero nutricem para.

[p] Anxius Pamphilus abscedit, ne rem aperire cogatur.

[q] Hæc, pellicatum scilicet & adulterium.

[r] Poeta festinat ad rerum cognitionem.

[f] Honestè dixit, vt rebus congruit.

ACTVS V. SCENA I.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur, hic illam accusat, quòd ad se recipiat filium: illa constanter negat. mitem autem senem, & meretricem bonam inducit, & occasio est catastrophes.

Iambici octonarij acatalectici & catalectici, trochaici Octonarij, & vnus quaternarius.

BACCHIS, LACHES.

B. [a] NOn hoc de nihilo est, quòd Laches nunc me conuentam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.

[a] Occasio catastrophes.

Videndum

L. *Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quàm possiem:*
Aut ne quid faciam plus, quod me post, minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis salue. B. *salue, Lache.* L. [b] *credo ædepol te* — b Leue & molle proœmium.
Non nihil mirari, Bacchis, quid sit, quapropter te huc iussi
Foras puerum euocare.
B. *Ego pol* [c] *quoque etiam timida sum, cùm venit mî in mentem, quæ sim,* — c παρέλκον tertium.
Ne nomen mihi quæsti obstet apud te: nam mores facile * *tutor.* — * Al. tueor.
L. [d] *Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est, mulier: nam* — d Ambiguitas.
Iam ætate casum, vt non siet peccato mihi ignosci æquom:
Quo magis omnes res [e] *cautiùs ne temerè faciam, accuro.* — e Cautio Lachetis.
Nam si facis facturáne es, bonas quod par est facere;
[f] *Inscitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom est.* — f Inscitum, id est, inelegans.
B. *Est magnam ecastor gratiam de hac re quòd tibi habeam. nam qui*
Post factam iniuriam se expurget, mihi parum prosit. sed
Quid istuc est? L. [g] *meum receptas filium ad te Pamphilum.* — g Propositio accusationis.
B. *ah.*
L. *Sine dicam. vxorem hanc prius quàm duxit, vostrum amorem pertuli.*
[h] *Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. nunc hic vxorem habet.* — h Parabat abitum Bacchis.
Quære alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est.
[i] *Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadem ista ætate tu.* — i Permutatio rerum.
B. *Quis id ait?* L. *socrus.* B. *mene?* L. *te ipsam: & filiam abduxit suam,*
Puerumque ob eam rem clam voluit, * *qui natus est, extinguere.* — * Natus qui.
B. [k] *Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem fidem,* — k Commendatio a persona.
[l] *Sanctius quàm iusiurandum, id pollicerer tibi, Laches;* — l Ab vtili.
[m] *Me segregatum habuisse, vxorem vt duxit, à me Pamphilum.* — m Ab honesto.
L. *Lepida es. sed scin', quid volo potiùs sodes facias?* B. *quid cedò?*
L. *Eas ad mulieres huc intrò, atque istuc iusiurandum idem*
Polliceare illis: exple animum ijs, teque hoc crimine expedi.
B. [n] *Faciam, quod pol si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,* — n Bona meretrix contra consuetudinem facit.

 Vt

Vt de tali caussa nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed falsa fama esse nolo gnatum suspectum tuum:
Nec leuiorem vobis, quibus est minimè æquom, viderier
Immeritò: nam meritus de me est, quod queam, illi vt commodem.
L. *Facilem, beneuolumque lingua tua iam tibi me reddidit:*
Nam non sunt solæ arbitratæ hæc: o *ego quoque hoc etiam credidi.*
Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem vt sis, porrò: nostra vtere amicitia, vt voles.
P *Aliter si facis. sed reprimam me, ne ægrè quidquam ex me audias.*
Verùm te hoc q *moneo vnum, qualis sim amicus, aut quid possiem,*
Potius quàm inimicus, periclum facias. P. *faciam sedulò.*

o Suspicionem suam fatetur.
p ἀποσιώπησις irati.
q Comminatio pollicitationi admista.

ACT. V. SCEN. II.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Philippo Bacchis promittit, se intro abituram ad Sostratam & Myrrhinam, vt illis purgetur.

Iambici octonarij catalectici, & vnus quaternarius acatalectus.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

PH. a *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin quod opus sit,*
Benignè præbeatur.
Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer vt satur sit facito.
L. *Noster socer, video, venit: puero nutricem adducit.*
Phidippe, Bacchis deierat persanctè. PH. *hæccine ea est?* LA. *hæc est.*
PH. b *Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.*
B. c *Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire,*
Licet. hæc res hîc agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. *Phidippe, nostras mulieres* d *suspectas falsi nobis*
In re ipsa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur.
Compererit falso crimini tua se vxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clam, id leue est: citò ab eo hæc ira abscedet.
e *Profectò in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.*

a Post Varia nutricis poscentis verba Phidippus ad generalem promissionem se confert dicens, Nihil apud me.
b Meretrices irreligiosæ.
c Firmius argumentum.
d Non de adulterio, sed de nurus discessu.
e Post discussionem hoc infert.

H. *Velim quidem hercle.* LA. *exquire. adest: quod satis sit faciat.*
B. *faciam.*
.[f] *Quid istæc mihi narras? an quia non tute audisti dudum,* [f] Contemptio.
De hac re animus meus vt sit, Laches? illis exple modò animum.
. *Quæso ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt serues.*
. *Ob eam rem vis ergo intrò eam?* L. *i, atque exple animum ijs, vt credant.*
. *Eo: etsi scio pol his fore meum conspectum inuisum hodie:*
Nam nupta meretrici hostis est, à viro vbi segregata est.
.[g] *At hæ amicæ erunt, vbi, quamobrem adueneris, resciscent.* PH. *atqui* [g] Aliæ persuadendi rationes.
Easdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nam illas errore, & te simul suspicione exsolues.
[h] *Perij, pudet Philumenæ: sequimini me intrò huc ambæ.* [h] Ostendit commune bonum vtrique euenturum.
LA. *Quid mî est, quod malim, quàm quod huic intelligo euenire, vt*
Gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi vnà prosit,
Nam si est, vt hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit,
Scit sibi nobilitatem ex eo, [i] *& rem natam & gloriam esse;* [i] Rem ex amicitia iens: gloriam ex facto singulari.
Referetque gratiam ei, vnaque opera nos sibi amicos iunget.

ACTVS V. SCENA III.

Arg. Per anuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem, Philumena ab eo compressa ostenditur.

Trochaici iambicique octonarij catalectici.

PARMENO, BACCHIS.

PA. [a] *ÆDepol næ esse meam herus operam deputat parui preti'* [a] Hoc à stomachante dicitur seruo, tanquam ab hero contemptus sit.
Qui ob rem nullam misit: frustrà vbi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum expecto in arte Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, vt quisque venerat,
Accedebam: adolescens, dic dum quæso, tun' es Myconius?
Non sum: at Callidemides? non. hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabat: neque enim quemquam esse arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. sed, quid Bacchidem,
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hîc rei est?

B. *Parmeno,*

B. *Parmeno, opportunè te offers, properè curre ad Pamphilum.*

Prouerbium in curiosos percunctatores. — P. *Quid eo?* B. b *dic me orare, vt veniat.* P. *ad te?* B. *imo ad Philumenam.*

P. *Quid rei est?* B. *tuâ quòd nil refert, percunctari desinas.*

P. *Nil aliud dicam?* B. *etiam: cognosse anulum illum Myrrhinam Gnatæ suæ fuisse, quem mihi ipsus olim dederat.* P. *scio.*

c Tanquam, eclipsis. — c *Tantumne est?* B. *tantũ: aderit continuo, hæc vbi ex te audiuerit. Sed cessas?* P. d *minime equidem: nam hodie mihi potestas haud data est:*

d Minimè equidem, quasi dicat, currere nequeo — *Ita cursando, atque ambulando totum hunc contriui diem.*

e Hic reliquam argumenti partem Bacchis sola secum memorat. — B. e *Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie!*
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui pene harum, ipsiusque operâ periit.
Vxorem, quam numquam est ratus post hac se habiturum, reddo:
Quare suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui.

f Anulus fabulę nodum soluit. — *Hic adeo his rebus* f *anulus fuit initium inueniundis.*
Nam memini, ab hinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico. mi Pamphile, inquam, amabô,
Quid exanimatus es obsecro, aut vnde anulum istum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere, se simulare: postquam id video,
Nescio quid suspicarier: magis cœpi instare, vt dicat.
Homo se fatetur vi in viâ nescio quam compressisse:

* Luctat, pro luctatur. — *Dicitque sese illi anulum, dum* * *luctat detraxisse.*
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modò me habentem.

g Ab anulo & narratione. — *Rogat vnde sit: narro omnia hæc:* g *inde est cognitio facta,*
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.

h Concludit fabulę narrationem. — h *Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:*
Et si hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram
Vt quisquam amator nuptiis lætetur. verum ecastor
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partes.

i Honesta meretrix. — i *Ego dum illo licitum est, vsa sum benigno, & lepido & comi.*
Incommode mihi nuptiis euenit: factum fateor.
At pol me fecisse arbitror, ne id meritò mihi eueniret.
MVLTA *ex quo fuerint cõmoda, eius incommoda æquom est ferre.*

ACTVS V. SCENA IIII.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione anuli quem olim

olim dederat Bacchidi: eiusdem mirifice laudatur vxor.

Iambici octonarij, & senarij quaternarius vnus, Trochaici aliquot.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. [a] *Vide mi Parmeno etiam sodes, vt mi hæc certa & clara attuleris,* — a Quod miserè cupit Pamphilus, tardius ob affectum credere potest.
Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falso frui.
PAR. *Visum est.* PAM. *certóne?* PAR. *certè.* PAM. *Deus sum, si hoc ita est.* PAR. *verum reperies.*
PAM. [b] *Mane dum sodes: timeo ne aliud esse credam, atque aliud nuncies.* — b Sic fit in rebus subitis.
PAR. *Maneo.* PAM. [c] *sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinam* — c ἀμφιβολῶς ex affectu.
Bacchidem anulum suum habere. PAR. *factum.* PAM. *eum, quem ego olim ei dedi:*
Eaq; hoc te mihi nunciare iussit: itáne est factum? PAR. *ita inquam.*
PAM. *Quis me est fortunatior, venustatisq; adeò plenior? egóne*
Pro hoc nuncio quid te donem? [d] *quid? quid? nescio.* PAR. *at ego scio.* PAM. *quid?* — d Deliberantis est.
PAR. *Nil; nam neq; etiam in nuncio, neq; in me ipso quid sit boni*
Scio. PAM. *egone, qui ab Orco mortuũ me reducẽ in lucem feceris,*
Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:
Me expectat, credo: adibo. B. *salue Pamphile.*
PAM. [e] *O Bacchis, ô mea Bacchis, seruatrix mea.* — e Laus Bacchidis.
B. *Bene factum, & volupe est.* PAM. *factis, vt credam, facis:*
Antiquam adeò tuam venustatem obtines,
Vt voluptati * *obitus, sermo, aduentus tuus, quocumq; adueneris,* — * Obitus, occursus
Semper siet. B. [f] *at tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines.* — f Laus Pamphili.
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quisquam blandior.
PAM. *Ha, ha, hæ, tunc mihi istuc?* B. *rectè amasti, Pamphile, vxorem tuam:*
[g] *Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram.* — g Aemula formam laudat.
Perliberalis visa est. PAM. *dic verũ.* B. *ita me Dij ament Pamphile.*
PAM. *Dic mihi,* [h] *harum rerum numquid dixti iam patri?* B. *nil.* PAM. *neque opus est.* — h Harum rerum, scilicet de consuetudine nostra. Quasi hæc comœdia non sit, sed veritas.

Adeò

Adeò mutito, placet hoc non fieri itidem, vt in comœdijs,
Omnia vbi omnes resciscant. hic quos par fuerat resciscere,
Sciunt: quos non autem scire æquom est, neque resciscunt neque scient.
B. *Imo etiam, hoc qui occultari posse facilius credas, dabo:*
Myrrhina ita Phidippo dixit, iureiurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. PAM. *est optumè:*
Speroq; rem hanc esse euenturam nobis ex sententia.
PAR. *Here, licet me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?*
Aut quid istuc est, quod vos agitis? PAM. *non licet.* PAR. *suspicor tamen.*
Egóne hunc ab Orco mortuum? quo pacto? PAM. *Nescis Parmeno,*
Quantum hodiè profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
PAR. *Imò verò scio, neque* [1] *hoc imprudens feci.* PAM. *ego isthuc satis scio.*
PAR. *An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto vsus sit?*
PAM. *Sequere me intrò Parmeno.* PAR. *sequor. equidem plus hodie boni*
Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem vnquam. Plaudite.

[1] Hoc auget beneficii meritum. Iactantia seruilis.

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI DE COMICIS LATINIS IAMBI.

MVltos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant: Gell lib. xv. cap. xxiiii.
Eum, meo iudicio, errorem dissoluam tibi:
Vt, contrà si quis sentiat, nil sentiat.
Cæcilio palmam statuo de comico:
Plautus secundus facilè exsuperat cæteros:
Dein Næuius, qui feruet, pretio in tertio est:
Si quid quarto detur, dabitur Licinio:
Post insequi Licinium facio Atilium.
In sexto consequetur hos Terentius:
Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facilè facio Luscium:
Antiquitatis caussa, decimum addo Ennium.

DE P. TERENTII VITA, ET EIVSDEM COMÆDIIS, EX IPSIVS PERSONA, HEXASTICHON.

NATVS *in* excelsis tectis Carthaginis altæ,* Excelsæ Carthaginis ædibus altis.
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum, iuuenumq́; senumq́;:
Qualiter & serui decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat auarus.
Hæc quicumque leget, sic puto, cautus erit.

IN LAUDEM EIUSDEM OCTONARIUS.

AOnides quiſquis Muſas, Latiúmque decôrem
  Artibus ingenuis excoluiſſe cupit:
Quiſquis laſciui fugiſſe Cupidinis arma,
  Et quiſquis ſuadet fœda libido mali:
Vrbanos quiſquis mores, vitamque probatam,
  Aut magnum quidquam voce ſonare cupit:
Huc ſua conuertat celeri veſtigia greſſu;
  Hunc vnum è multis edidiciſſe iuuet.
Hîc poſuere ſuos Nymphæ Libethrides hortos:
  Hic reſonâ doctus ludit Apollo chely.
Hic eſt, occultas qui te tranſire Charybdes
  Inſtruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille eſt, per quem totos diſrumpere vafros
  Scortorum niſus, & malefacta queas.
Auſculta monitis huius, lenonis auari
  A turpi tutus ſi cupis eſſe dolo.

IOHANNIS MURMELII RURÆMUNDENSIS AD LATINITATIS STUDIOSUM HENDECASYLLABI.

VNa vis opera polire linguam,
Pulcris moribus erudire pectus:
Vis tanquam ſpeculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediſcito fabulas ad vnguem.

INDEX

INDEX VERBORVM VETERVM ET RARO VSITATORVM APVD TERENTIVM.

Primus numerus Actum, secundus Scenam, tertius versum indicat.

Careo

IN LAVDEM EIVSDEM OCTONARIVS.

AOnides quiſquis Muſas, Latiúmque decôrem
Artibus ingenuis excoluiſſe cupit:
Quiſquis laſciui fugiſſe Cupidinis arma,
Et quiſquis ſuadet fœda libido mali:
Vrbanos quiſquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quidquam voce ſonare cupit:
Huc ſua conuertat celeri veſtigia greſſu;
Hunc vnum è multis edidiciſſe iuuet.
Hîc poſuere ſuos Nymphæ Libethrides hortos:
Hic reſonâ doctus ludit Apollo chely.
Hic eſt, occultas qui te tranſire Charybdes
Inſtruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille eſt, per quem totos diſrumpere vafros
Scortorum niſus, & maleſacta queas.
Auſculta monitis huius, lenonis auari
A turpi tutus ſi cupis eſſe dolo.

IOHANNIS MVRMELII RVRÆMVNDENSIS AD LATINITATIS STVDIOSVM HENDECASYLLABI.

VNa vis opera polire linguam,
Pulcris moribus erudire pectus:
Vis tanquam ſpeculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediſcito fabulas ad vnguem.

INDEX

INDEX VERBORVM VETERVM ET RARO VSITATORVM APVD TERENTIVM.

Primus numerus Actum, secundus Scenam, tertius versum indicat.

Careo

D

E

Percussit

Q

R

S

Seria:

Percussi[...]

Seria:

FINIS.

Edward Dauies Edward Dauies Edward Dauies

Eduardus Dauies

nounc ego Spartano iterum desidero mores./

Sponderat vt nudo, nuda puella viro

modo quendam vidi virginem hic

vicinia / phrase

2E

Thiss booke is I they will say that
Edward Dauies the maister is. Si quis in me
doe loke ego sum. Edward Dauies his booke
handes of the Rack and steale not me
I am for my maister and not for thee
Robert

Si quis doth take me sende the prius in my

.16. 12d

Edward Dauies

Da[illegible]
Edward
Dauies
Dauies

Davies

the man